

**Praktiline käsiraamat pädevatele asutustele:
laste ja teiste pereliikmete elatise rahvusvahelise
sissenõudmise 2007. aasta Haagi konventsioon,
kohaldatavat õigust (ülalpidamiskohustused) käsitlev
2007. aasta Haagi protokoll ja Euroopa Liidu 2009. aasta
määrus ülalpidamiskohustuste kohta**

Oktoober 2013

Vastutuse välistamine. Käesolev praktiline käsiraamat koostati Rumeenia justiitsministeeriumi juhitava projekti „Ülalpidamiskohustuste küsimustes tehtava rahvusvahelise õigusosalase koostöö tõhustamine” raames (toetusleping nr JUST/2010/JCIV/AG/0026) ja Euroopa Liit toetas selle väljaandmist tsiviilõiguse programmi alusel. Käesoleva väljaande sisu eest vastutab ainuisikuliselt Rumeenia justiitsministeerium ning mingil juhul ei saa käsitada, et see kajastab Euroopa Komisjoni seisukohti.

Autorid

**Philippe Lortie, Haagi konverentsi alalise büroo esimene sekretär
Maja Groff, Haagi konverentsi alalise büroo vanemjurist**

Konsulteeritud eksperdid

**Ian Curry-Sumner, konsultant, *Voorts Juridische Diensten*, Madalmaad
Michael Grabow, perekonnaasjade kohtunik, Berliin, Saksamaa
Hannah Roots, ülalpidamiskohustuste täitmise tagamise programmi
tegevdirektor, Briti Columbia, Kanada**

**Joonealused märkused ja Rumeenia õigust käsitlev tekst:
Viviana Onaca, Rumeenia justiitsministeeriumi osakonnajuhataja
Ioana Burduf, Rumeenia justiitsministeeriumi nõunik**

SISSEJUHATUS: LASTE JA TEISTE PERELIIKMETE ELATISE RAHVUSVAHELISE SISSENÕUDMISE 2007. AASTA HAAGI KONVENTSIOON JA ELI 2009. AASTA MÄÄRUS ÜLALPIDAMISKOHUSTUSTE KOHTA.....XI

- A. Mida käsiraamat sisaldab (ja mida mitte)? xi
- B. Kuidas on käsiraamat üles ehitatud? xii
- C. Kuidas käsiraamatut kasutada? xiii
- D. Muud teabeallikad..... xiii
- E. Nõuanded xiv

1. PEATÜKK. 2007. AASTA KONVENTSIOONI JA 2009. AASTA MÄÄRUSE KOHASTE TAOTLUSTE LIIKIDE TUTVUSTUS: KESKASUTUSTE KAUDU ESITATAVAD TAOTLUSED JA OTSE PÄDEVATELE ASUTUSTELE ESITATAVAD TAOTLUSED 16

I. Keskasutuste vahelise koostöö süsteem..... 16

- A. Keskasutuste vahelise koostöö süsteemi tutvustus.....16
- B. Keskasutuse eriülesanded.....16

II. Ülevaade 1. peatükist 17

III. 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse kohaste taotluste kirjeldus 18

- A. Konventsiooni- ja määrusekohaste taotluste ülevaade.....18
 - 1. Olemasoleva otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täitmise / täidetavaks tunnustamise taotlus.....19
 - 2. Vastuvõtjariigis tehtud või tunnustatud elatist käsitleva otsuse täitmise taotlus 20
 - 3. Otsuse tegemise taotlus21
 - 4. Olemasoleva elatist käsitleva otsuse muutmise taotlus22
- B. Erimeetmete võtmise taotlus.....23
- C. Otse pädevatele asutustele esitatavate konventsiooni- ja määrusekohaste taotluste ülevaade24

2. PEATÜKK. MÕISTED: 2007. AASTA KONVENTSIOON..... 25

- A. Käesoleva peatüki eesmärk.....25
- B. Käesolevas käsiraamatus kasutatud terminid25

3. PEATÜKK. ÜLDKOHALDATAVAD KÜSIMUSED: 2007. AASTA KONVENTSIOON JA 2009. AASTA MÄÄRUS 37

I. Käesoleva peatüki eesmärk 37

I OSA. 2007. AASTA KONVENTSIOONI JA 2009. AASTA MÄÄRUSE REGULEERIMISALA..... 38

I. 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse ühised üldise reguleerimisalaga seotud küsimused..... 38

- A. 2007. aasta konventsioon ja 2009. aasta määrus: mõju puudumine peresuhtetele38
- B. Muud rahvusvahelised elatist käsitlevad lepingud või kokkulepped38

II. 2007. aasta konventsiooni kohaldamisala 39

- A. Ülevaade: konventsiooni sisuline kohaldamisala39
- B. Kohaldamisala põhiosa – ülalpidamiskohustused.....40
 - 1. Lapse elatis.....40
 - 2. Abikaasa ja/või endise abikaasa elatis40
 - 3. Reservatsioonid ja deklaratsioonid41

4.	Konventsiooni kohaldamist piiravate reservatsioonide mõju	41
5.	Konventsiooni kohaldamist laiendavate deklaratsioonide mõju	42
6.	Juhtumite näited	42
C.	Euroopa Liidu deklaratsioonid ja reservatsioonid konventsiooni sisulise kohaldamisala kohta	45
1.	Lapse elatis – lapse vanus	45
2.	Abikaasa ja/või endise abikaasa elatis	45
3.	Teiste pereliikmete elatis	45
4.	Elatise maksmise kokkulepped	45
D.	Konventsiooni geograafiline ja ajaline kohaldamisala	46
1.	Üldsätted ja kohaldamise algust käsitlevad sätted	46
2.	Üleminekueeskirjad ja kooskõlastamine muude õigusaktidega	46
III.	2009. aasta määruse reguleerimisala	47
A.	Määruse sisuline kohaldamisala	47
B.	Määruse geograafiline kohaldamisala	47
C.	Määruse ajaline kohaldamisala	48
1.	Kohaldamise algust käsitlevad sätted ja üleminekusätted	48
2.	Kooskõlastamine muude õigusaktidega	48
IV.	Muud konventsiooni ja määruse kohaldatavust reguleerivad tegurid ...	49
1.	Kas pooled elavad osalisriigis või liikmesriigis?	49
2.	Kas taotluse esitaja on kohustatud isik või õigustatud isik?	50
3.	Kas taotluse esitajal on olemas elatist käsitlev otsus?	51
4.	Kus elatist käsitlev otsus tehti?	51
5.	Kus on õigustatud isiku alaline elukoht?	51
II OSA. ÜHISED KÜSIMUSED 2007. AASTA KONVENTSIOONI JA 2009. AASTA MÄÄRUSE KOHASTE TAOTLUSTE PUHUL	52	
I. Keelenõuded 2007. aasta konventsiooni alusel	52	
A.	Taotluste ja dokumentide keel	52
B.	Tõlkimise erandid	52
II. Keelenõuded 2009. aasta määruse alusel	53	
A.	Määruse üldnõuded seoses taotluste ja dokumentide keelega (artiklid 59 ja 66)	53
B.	Määruse nõuded seoses teatavate taotluste tõlkimisega	53
III. Legaliseerimine 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel	54	
IV. Volikiri 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel	54	
V. Allkirjad ja dokumentide tõestatud koopiad 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel	54	
A.	Konventsioon	54
B.	Määrus	54
VI. Isikuandmete ja konfidentsiaalse teabe kaitse 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel	55	
A.	Konventsioon (artiklid 38–40)	55
B.	Määrus (artiklid 61–63 ja artikli 57 lõige 3)	56
VII. Tõhus juurdepääs menetlustele ja õigusabile 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel	57	
A.	Ülevaade	57
1.	Tõhus juurdepääs menetlustele/õiguskaitsele konventsiooni ja määruse alusel	57
2.	Õigusabi	57
B.	Tasuta õigusabi andmise nõue	59
1.	Õigustatud isiku esitatud taotlused	59

2.	Kohustatud isiku esitatud taotlused.....	62
3.	Põlvnemise ekspertiis või geneetiline ekspertiis	63
C.	Tõhus juurdepääs menetlustele ja õigusabile järgmises riigis: [riigi nimi]	64
VIII. Ajutised meetmed ja kaitsemeetmed 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel		64
A.	Keskasutuse pakutav abi konventsiooni- ja määrusekohaste ajutiste meetmete puhul	64
B.	Üksnes määrukses sisalduvad ajutisi meetmeid ja kaitsemeetmeid käsitlevad sätted	65
1.	Päritoluriigis võetavad ajutised meetmed	65
2.	Muudes riikides kui otsuse päritoluriigis võetavad ajutised meetmed või kaitsemeetmed	65
3.	Ajutised meetmed enne IV peatüki 1. ja 2. jao kohaste otsuste tunnustamist, tunnustamist ja täidetavaks tunnistamist / täitmist teises liikmesriigis	65
IX. Muud konventsioonid ja määrused dokumentide kättetoimetamise ja tõendite kogumise kohta välisriikides		66
A.	Ülevaade	66
B.	1965. aasta dokumentide välismaal kättetoimetamise konventsioon	67
C.	1970. aasta välisriigis tõendite kogumise konventsioon	67
D.	Nõukogu 28. mai 2001. aasta määrus (EÜ) nr 1206/2001 liikmesriikide kohtute vahelise koostöö kohta tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusajades	68
E.	Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1393/2007 kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (dokumentide kättetoimetamine)	68
X. Ostujõu pariteedi hindamine: elatissummade piiriülene kohandamine .		69
4. PEATÜKK. 2009. AASTA MÄÄRUS: OTSESED KOHTUALLUVUSE EESKIRJAD		70
A.	Sissejuhatus	70
B.	Määruse artikkel 3 „Üldsätted“	71
C.	Määruse artikkel 4 „Kohtu valik“	71
D.	Määruse artikkel 5 „Kohtualluvus kostja kohtusse ilmumise alusel“	72
E.	Määruse artikkel 6 „Kohtualluvus muudel juhtudel“	72
F.	Määruse artikkel 7 „Forum necessitatis“	72
G.	Määruse artikkel 8 „Menetluse algatamise tähtajad“	73
H.	Määruse artikkel 9 „Kohtusse pöördumine“	73
I.	Määruse artikkel 10 „Kohtualluvuse kontrollimine“	73
J.	Määruse artikkel 11 „Nõuetekohasuse kontrollimine“	74
K.	Määruse artikkel 12 „Menetluses olev kohtuasi“ ja artikkel 13 „Seotud kohtuasjad“	74
L.	Määruse artikkel 14 „Ajutised meetmed ja kaitsemeetmed“	74
5. PEATÜKK. 2007. AASTA KONVENTSIOONI JA 2009. AASTA MÄÄRUSE ALUSEL KOHALDATAV ÕIGUS		76
A.	2007. aasta konventsioon ja kohaldatavat õigust käsitlev 2007. aasta Haagi protokoll.....	76
B.	2009. aasta määrus ja kohaldatavat õigust käsitlev 2007. aasta Haagi protokoll.....	76
C.	Protokolli kohaldamine ja selle sätete lühikirjeldus	77
1.	Üldine kohaldamine	77
2.	Protokolli reguleerimisala.....	77
3.	Kohaldamisele kuuluva õiguse ulatus	78

4.	Üldsäte kohaldatava õiguse kohta	78
5.	Erisätte teatavate õigustatud isikute eelisseisundi kohta	78
6.	Erisäte abikaasade ja endiste abikaasade kohta	79
7.	Poolte võimalus kohaldatavat õigust valida	79
8.	Avalik-õiguslikud asutused	80
9.	Elatise suuruse kindlaksmääramine	80

6. PEATÜKK. VÄLISRIIKIDE ÕIGUSAKTIDE LEIDMINE JA NENDE SISUGA TUTVUMINE 81

A.	Sissejuhatus	81
B.	Välisriikide õigusaktide leidmine maailmas ja Euroopa Liidus	81
1.	2007. aasta konventsiooni kohane riigiprofiil	81
2.	Teave riikide õigusaktide ja menetluste kohta 2009. aasta määruse alusel	81
3.	Muud ülemaailmsed ja Euroopa elektroonilised allikad välisriikide õigusaktide leidmiseks ja nende sisuga tutvumiseks	81
4.	Juurdepääs välisriikide õigusaktidele ja nende sisuga tutvumine õiguslase koostöö lepingute või mehhanismide kaudu	83

7. PEATÜKK. 2007. AASTA KONVENTSIOON: KESKASUTUSTE KAUDU ESITATAVATE JA OTSE PÄDEVATELE ASUTUSTELE ESITATAVATE VASTU VÕETAVATE TUNNUSTAMISE VÕI TUNNUSTAMISE JA TÄITMISE TAOTLUSTE MENETLEMINE 84

I OSA. KESKASUTUSTE KAUDU ESITATAVAD TUNNUSTAMISE VÕI TUNNUSTAMISE JA TÄITMISE TAOTLUSED 85

I. Ülevaade ja üldpõhimõtted 85

A.	Üldpõhimõtted	85
B.	Ülevaade menetlustest	85
C.	Millal kõnealust taotlust kasutatakse?	87
D.	Juhtumi näide	87
E.	Kes võib taotluse esitada?	87

II. Ülevaade tunnustamise ja täitmise protsessist 88

III. Menetlused 90

A.	Vastu võetavate dokumentide eelkontroll ja muud esialgsed küsimused	90
1.	Dokumentide esialgne läbivaatamine	90
2.	Kas tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotlus on asjakohane taotlus?	90
3.	Kas on „selgelt tuvastatud“, et konventsiooni nõuded on täidetud?	90
4.	Dokumentide terviklikkuse kontrollimine	91
5.	Kas kostja asukoha kindlakstegemiseks on vaja korraldada otsing?	93
6.	Kui dokumendid ei ole terviklikud	93
7.	Asjakohased abinõud või kaitsemeetmed	93
B.	Pädev asutus tunnistab otsuse täidetavaks või registreerib selle	94
1.	Otsuse täidetavaks tunnistamine või täidetavaks tunnistamiseks registreerimine	95
2.	Otsuse täidetavaks tunnistamisest või täidetavaks tunnistamiseks registreerimisest keeldumine	95
3.	Otsuse täitmine	96
4.	Taotluse esitaja ja kostja teavitamine	96
5.	Kostja või taotluse esitaja vastuväited tunnustamisele ja täitmisele	96
C.	Tunnustamine ja täitmine – taotluste tagajärjed	98
1.	Tunnustamine ja täitmine	98
2.	Muud tagajärjed	98
D.	Teabevahetus esitajariigiga	99

IV. Muud aspektid: tunnustamise ning tunnustamise ja täitmise taotlused 100

A.	Kohustatud isiku esitatud tunnustamise taotlused	100
----	--	-----

1.	Üldised küsimused	100
2.	Millal võib kohustatud isik kõnealust taotlust kasutada?.....	100
3.	Menetlused	101
4.	Piirangud muudetud otsuste tunnustamisel	101
B.	Elatise maksmise kokkulepped	101
1.	Peamised erinevused	101
2.	Menetlused	101
3.	Tunnustamise ja täitmise protsessi lõpuleviimine	102
V.	Tunnustamine ja täitmine – muud küsimused	102
A.	Õigusabi	102
B.	Täitmisega seotud küsimused.....	103
	Valuuta konverteerimine	103
C.	Asjakohased erandid ja reservatsioonid	103
VI.	Lisamaterjalid.....	104
A.	Praktilised nõuanded	104
B.	Seotud vormid	104
C.	Konventsiooni artiklid	104
D.	Käsiraamatu seotud peatükid	105
VII.	Kontrollnimekiri – tunnustamise ja täitmise taotlused	105
VIII.	Korduma kippuvad küsimused	105
II OSA. OTSE PÄDEVATELE ASUTUSTELE ESITATAVAD TUNNUSTAMISE VÕI TUNNUSTAMISE JA TÄITMISE TAOTLUSED		107
I.	Ülevaade.....	107
	Dokumendid, mis tuleb otse pädevatele asutustele esitatavatele tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotlustele lisada.....	107
A.	Tunnustamist ja täitmist käsitlevate vastu võetavate otsetaotluste liigid	109
II.	Lisamaterjalid.....	111
A.	Praktilised nõuanded	111
B.	Seotud vormid	111
C.	Asjakohased artiklid	111
III.	Korduma kippuvad küsimused	111
8. PEATÜKK. 2009. AASTA MÄÄRUS: KESKASUTUSTE KAUDU ESITATAVATE JA OTSE PÄDEVATELE ASUTUSTELE ESITATAVATE VASTU VÕETAVATE TUNNUSTAMISE VÕI TUNNUSTAMISE JA TÄIDETAVAKS TUNNUSTAMISE TAOTLUSTE MENETLEMINE.....		113
I OSA. TUNNUSTAMISE VÕI TUNNUSTAMISE JA TÄIDETAVAKS TUNNUSTAMISE TAOTLUSED		113
I.	Ülevaade ja üldpõhimõtted	113
A.	Üldpõhimõtted.....	113
B.	Ülevaade menetlustest	114
C.	Millal kõnealust taotlust kasutatakse?.....	116
D.	Juhtumi näide	116
E.	Kes võib taotluse esitada?	116
II.	Menetlused: ühised esialgsed küsimused määruse IV peatüki 1. jao ja 2. jao kohaste taotluste puhul	117
A.	Vastu võetavate dokumentide eelkontroll.....	117
1.	Dokumentide esialgne läbivaatamine	117
2.	Kas tunnustamise või tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise taotlus on asjakohane taotlus?	117
3.	Kas on „selgelt tuvastatud“, et määruse nõuded ei ole täidetud?	118

4.	Dokumentide terviklikkuse kontrollimine.....	118
5.	Nõutav teave ja tõendavad dokumendid	118
6.	Täiendavate dokumentide taotlemine	120
7.	Kostja asukoha kindlakstegemine	120
III.	Menetlused: pädevate asutuste poolne otsuse tunnustamine või tunnustamine ja täidetavaks tunnistamine.....	121
A.	Ühised sätted, mida kohaldatakse nii määruse IV peatüki 1. kui ka 2. jao suhtes (otsused liikmesriikidest, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll on siduv ja kelle suhtes see ei ole siduv).....	121
1.	Viivitamatu täidetavus (artikkel 39)	121
2.	Tunnustatud kohtuotsusele tuginemine (artikkel 40)	121
3.	Täitemenetlus ja täitmistingimused (artikkel 41)	121
4.	Sisulise läbivaatamise võimaluse puudumine (artikkel 42)	121
5.	Kulude tagasinõudmise teisejärgulisus (artikkel 43)	121
B.	Määruse IV peatüki 1. jao kohased menetlused: liikmesriigid, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll on siduv	122
1.	Otsuse tunnustamine	122
2.	Mis tahes vajalike kaitsemeetmete võtmine	122
3.	Otsuse täitmine	122
4.	Kostja ja taotluse esitaja teavitamine	122
5.	Kostja õigus taotleda otsuse läbivaatamist päritoluriigis (artikkel 19)	122
6.	Täitmisest keeldumise või selle peatamise taotlused	123
7.	Mõju puudumine peresuhete olemasolule.....	123
C.	Määruse IV peatüki 2. jao kohased menetlused: liikmesriigid, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv	123
1.	Ülevaade 2. jao kohastest menetlustest.....	123
2.	Tunnustamine (artikkel 23).....	124
3.	Täidetavaks tunnistamine (artiklid 26–30)	124
4.	Täidetavaks tunnistamise taotluse kohta tehtud otsusest teatamine (artikkel 31)	125
5.	Täidetavaks tunnistamise taotluse kohta tehtud otsuse edasikaebamine (artiklid 32–34)	125
6.	Tunnustamisest keeldumise põhjused (artikkel 24)	125
7.	Tunnustamismenetluse peatamine (artikkel 25)	126
8.	Menetluse peatamine (artikkel 35).....	126
9.	Ajutised meetmed ja kaitsemeetmed (artikkel 36)	126
10.	Osaline täidetavus (artikkel 37).....	126
11.	Keeld nõuda maksu, tasu või lõivu (artikkel 38)	126
12.	Täitmine	126
D.	Teabevahetus esitajariigiga	127
IV.	Muud aspektid: tunnustamise ning tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise taotlused	127
A.	Kohustatud isiku esitatud tunnustamise taotlused	127
1.	Üldised küsimused	127
2.	Millal võib kohustatud isik kõnealust taotlust kasutada?.....	127
3.	Menetlused	128
4.	Piirangud muudetud otsuste tunnustamisel	128
B.	Kohtulikud kokkulepped ja ametlikud juriidilised dokumendid	128
V.	Tunnustamine ning tunnustamine ja täidetavaks tunnistamine – muud küsimused	129
A.	Õigusabi	129
B.	Täitmisega seotud küsimused.....	129
	Valuuta konverteerimine	129
VI.	Lisamaterjalid.....	129
A.	Praktilised nõuanded	129

B.	Seotud vormid	130
C.	Määruse artiklid	130
D.	Käsiraamatu seotud peatükid	130
VII.	Kontrollnimekiri – tunnustamise ja täitmise taotlused	130
VIII.	Korduma kippuvad küsimused	131
IX.	Otse pädevatele asutustele esitatavad taotlused: ülevaade.....	131
9. PEATÜKK.	2007. AASTA KONVENTSIOONI VÕI 2009. AASTA MÄÄRUSE KOHASTE VASTU VÕETAVATE VASTUVÕTJARIIGIS TEHTUD VÕI TUNNUSTATUD OTSUSE TÄITMISE TAOTLUSTE MENETLEMINE	132
I.	Ülevaade. [Riigi nimi] tehtud või tunnustatud otsuse täitmise taotlused 2007. aasta konventsiooni või 2009. aasta määruse alusel. 132	
A.	Millal kõnealust taotlust kasutatakse?.....	132
B.	Juhtumi näide	132
C.	Oluline erinevus – riigi enda tehtud otsuse täitmise taotlused.....	133
II.	Täitmise taotluste menetlemine	134
1.	Dokumentide terviklikkuse tagamine	134
2.	Kas on „selgelt tuvastatud“, et konventsiooni või määruse nõuded ei ole täidetud?	138
3.	Kostja asukoha kindlakstegemine	138
4.	Asjakohased ajutised meetmed või kaitsemeetmed	138
5.	Täitemenetluse alustamine	138
III.	Lisamaterjalid.....	139
A.	Praktilised nõuanded	139
B.	Seotud vormid	139
C.	Asjakohased artiklid	139
D.	Käsiraamatu seotud peatükid	139
IV.	Kontrollnimekiri – vastu võetavad otsuse täitmise taotlused	139
V.	Korduma kippuvad küsimused	140
VI.	Otse pädevatele asutustele esitatavad taotlused [riigi nimi] tehtud või tunnustatud otsuse täitmiseks	140
10. PEATÜKK.	2007. AASTA KONVENTSIOONI VÕI 2009. AASTA MÄÄRUSE KOHASTE VASTU VÕETAVATE ELATIST KÄSITLEVA OTSUSE TEGEMISE TAOTLUSTE MENETLEMINE	141
I.	Ülevaade.....	141
A.	Millal kõnealust taotlust kasutatakse?.....	141
B.	Juhtumi näide	141
C.	Kes võib elatist käsitleva otsuse tegemist taotleda?	141
D.	Elatist käsitleva otsuse tegemine juhul, kui olemasolevat otsust ei ole võimalik tunnustada	142
1.	Konventsiooni alusel	142
2.	Määruse alusel	143
II.	2007. aasta konventsiooni või 2009. aasta määruse kohaste vastu võetavate elatist käsitleva otsuse tegemise taotluste menetlemine ...	143
A.	Üldised küsimused	143
B.	Vooskeem.....	143
C.	Otsuse tegemise protsessi etapid.....	144
1.	[Riigi nimi] keskasutuse esmane analüüs.....	144
2.	Elatist käsitleva otsuse tegemine – pädev [õigusasutus] [haldusasutus]	146
III.	Lisamaterjalid.....	148
A.	Praktilised nõuanded	148

B.	Seotud vormid	149
C.	Asjakohased artiklid	149
D.	Käsiraamatu seotud peatükid	149
IV.	Kontrollnimekiri – vastu võetavad otsuse tegemise taotlused	149
V.	Korduma kippuvad küsimused	150
VI.	Otse pädevatele asutustele esitatavad otsuse tegemise taotlused	151
11. PEATÜKK. OTSUSE MUUTMISE TAOTLUSED: 2007. AASTA KONVENTSIOONI ARTIKLI 10 LÕIKE 1 PUNKTID E JA F NING LÕIKE 2 PUNKTID B JA C NING 2009. AASTA MÄÄRUSE ARTIKLI 56 LÕIKE 1 PUNKTID E JA F NING LÕIKE 2 PUNKTID B JA C		
		153
I OSA. SISSEJUHATUS		153
I. Ülevaade – elatist käsitlevate otsuste muutmine 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel		153
A.	Üldised küsimused	153
B.	Kus saab muutmistaotluse esitada ja kas on võimalik esitada konventsiooni- või määrusekohane taotlus?.....	155
II OSA. VASTU VÕETAVATE MUUTMISTAOTLUSTE MENETLEMINE.....		156
I. Menetlused — pädev [õigusasutus] [haldusasutus]		156
1.	Kas on „selgelt tuvastatud”, et konventsiooni või määruse nõuded ei ole täidetud?	156
2.	Kas dokumendid ja andmed on terviklikud?	156
3.	Kui dokumendid ei ole terviklikud	157
4.	Kas on mingeid esialgseid probleeme?.....	157
5.	Asjakohased abinõud või kaitsemeetmed	158
6.	Muutmistaotluse menetlemine	158
7.	Pärast otsuse tegemist	159
II. Kontrollnimekiri – vastu võetavad muutmistaotlused.....		160
III. Lisamaterjalid.....		160
A.	Praktilised nõuanded kõikide muutmistaotluste kohta	160
B.	Seotud vormid	160
C.	Asjakohased artiklid	160
D.	Käsiraamatu seotud peatükid	161
IV. Korduma kippuvad küsimused		161
V. Otse pädevatele asutustele esitatavad otsuse muutmise taotlused		163
12. PEATÜKK. ELATIST KÄSITLEVATE OTSUSTE TÄITMINE 2007. AASTA KONVENTSIOONI JA 2009. AASTA MÄÄRUSE ALUSEL		
		164
I. Ülevaade.....		164
A.	Konventsiooni- või määrusekohase otsuse täitmise tutvustus	164
II. Otsuste täitmine 2007. aasta konventsiooni alusel.....		165
A.	Üldised täitemenetlused	165
B.	Viivitamatu täitmine.....	166
C.	Täitemeetmed	166
III. Otsuste täitmine 2009. aasta määruse alusel (artikkel 41)		168
IV. Lisateave täitemenetluste kohta [riigi nimi].....		169
V. Maksed 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel		169
VI. Muud täitmisega seotud küsimused.....		170
1.	Täitmisega seotud probleemid	170
2.	Konventsioon (ja määrus): piirangud võlgnevuste sissenõudmisel	170
3.	2007. aasta konventsioon: ülalpidamiskohustuse kestus.....	170
4.	Võlgnevustega seotud vaidlused konventsiooni ja määruse alusel	172

5.	Raamatupidamiskontode vastavuse kontrollimine konventsiooni ja määruse alusel – valuutavahetusega seotud küsimused	172
VII.	Lisamaterjalid.....	173
A.	Praktilised nõuanded.....	173
B.	Asjakohased artiklid	174
C.	Käsiraamatu seotud peatükid	174
VIII.	Korduma kippuvad küsimused	174

Sissejuhatus: laste ja teiste pereliikmete elatise rahvusvahelise sissenõudmise 2007. aasta Haagi konventsioon ja ELi 2009. aasta määrus ülalpidamiskohustuste kohta

1. *Laste ja teiste pereliikmete elatise rahvusvahelise sissenõudmise 23. novembri 2007. aasta Haagi konventsioon* (edaspidi „2007. aasta konventsioon“) tähistab olulist edusammu elatise rahvusvahelise sissenõudmise jaoks kulutõhusa, kättesaadava ja lihtsustatud süsteemi loomisel.

2. *Nõukogu 18. detsembri 2008. aasta määrus (EÜ) nr 4/2009 kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes* (edaspidi „2009. aasta määrus“) koostati pärast konventsiooni ning selle mitu sätet kajastavad viimati nimetatud õigusakti sätteid, sisaldades aga ka olulisi erinevusi¹. Määrust kohaldatakse Euroopa Liidu liikmesriikide suhtes alates 18. juunist 2011².

3. Konventsiooniga samaaegselt sõlmiti ka *ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatavat õigust käsitlev 23. novembri 2007. aasta Haagi protokoll* (edaspidi „2007. aasta protokoll“), mida kohaldatakse terves Euroopa Liidus (v.a Taani ja Ühendkuningriik) alates 18. juunist 2011 (lisateavet 2007. aasta protokoll kohta on esitatud 5. peatükis).

4. Põhiülesannet elatise rahvusvahelisel sissenõudmisel ja elatist käsitlevate otsuste tegemisel ja täitmisel täidavad juhtumeid menetlevad otsuste tegijad, olgu siis kohtutes või haldusasutustes tegutsevad kohtunikud või muud pädevad asutused³, kes võtavad vastu taotlusi ja teevad oma riigi piires tööd elatist käsitlevate otsuste tõhusa täitmise tagamiseks. Konventsiooni ja määruse eduka toimimise taga ongi nende pühendumus ning kindel soov lapsi ja perekondi aidata.

5. Käesolev käsiraamat on koostatud praktilise juhendina õigus- ja haldusasutustele ning muudele pädevatele asutustele, et aidata neil menetleda juhtumeid eespool nimetatud õigusaktide alusel. Selle eesmärk on abistada eri õigussüsteemides tegutsevaid õigus- ja haldusasutusi ning muid pädevaid asutusi, olgu siis tegemist asutustega, kes tegutsevad suurriikides, menetledes keerukates infotehnoloogiasüsteemides sadu juhtumeid, või sellistes riikides, kus juhtumeid on vähem. Käsiraamatus analüüsitakse küsimusi ja menetlusi, millega mitmesuguste rahvusvaheliste elatist käsitlevate juhtumitega tegelemisel kokku puututakse.

A. Mida käsiraamat sisaldab (ja mida mitte)?

6. Käesolev käsiraamat on ette nähtud abimaterjalina õigus- ja haldusasutustele ning muudele pädevatele asutustele, kes tegelevad konventsiooni ja määruse reguleerimisalasse kuuluvate juhtumitega. Oluline on märkida, et **tegemist ei ole konventsiooni või määrust käsitleva õigusteatmikuga ning see ei sisalda õiguslikke nõuandeid**. Kuna käesolev käsiraamat on abiks peamiselt konventsiooni- ja määrusekohaste juhtumite teatava rahvusvahelise mõõtme puhul, ei hõlma see rahvusvaheliste juhtumite käsitlemise kõiki tahke. Rahvusvaheliste juhtumite käsitlemisel

¹ Peamised erinevused on järgmised: otseste kohtualluvuse eeskirjade käsitlemine määruses (vt 4. peatükk), *ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatavat õigust käsitleva 23. novembri 2007. aasta Haagi protokoll* (edaspidi „protokoll“) kohaldatavus enamikus Euroopa Liidu liikmesriikides, kus määrust kohaldatakse (vt 5. peatükk), ning kaks menetlusvõimalust määrusekohaste otsuste tunnustamisel ja täitmisel seoses liikmesriikidega, kes kas on või ei ole protokolliga seotud (vt 8. peatükk). Nendele ja teistele väikestele erinevustele kahe õigusakti vahel on käesolevas käsiraamatus läbivalt viidatud.

² Määrus ei ole aga tervikuna kohaldatav Taanis. Määrust kohaldatakse Taani suhtes sel määral, mil sellega muudetakse Brüsseli I määrust (märkus 8 allpool). Määruse artiklis 76 on sätestatud, et selle artikli 2 lõiget 2, artikli 47 lõiget 3 ning artikleid 71, 72 ja 73 kohaldatakse alates 18. septembrist 2010. Üleminekusätteid ja määruse reguleerimisala on lähemalt arutatud käesoleva käsiraamatu 3. peatüki I osa III jaotises.

³ Konventsiooni- või määrusekohase otsuse täitmise taotlemisel kuuluvad määruse ja konventsiooni toimimisega seotud pädevate asutuste hulka asjaomases riigis otsuste täitmise eest vastutavad asutused. Määruse artiklis 20 on konkreetselt nimetatud pädevaid täitevasutusi.

kohaldatakse jätkuvalt asjaomase riigi menetlusi, nagu otsuste täitmise tagamiseks ette nähtud menetlusi. Käesolev käsiraamat sisaldab teatavat teavet asjakohase riigi tasandi õiguse kohta (sageli on see esitatud joonealustes märkustes), kuid seda ei saa pidada ammendavaks.

7. Konventsioon on enam kui 70 riigi vahel nelja aasta jooksul peetud läbirääkimiste tulemus ning määrus on Euroopa Liidus peetud täiendavate läbirääkimiste tulemus. Läbirääkimistel arutati suurel hulgal küsimusi, et kujundada välja konventsiooni ja määruse lõpptekstid, milles lõpuks kokkuleppele jõuti. Üksikasjalikud selgitused konventsiooni sätete ja läbirääkimisprotsessi kulgemise kohta on esitatud konventsiooni terviklikus seletuskirjas⁴. Selles seletuskirjas on esitatud konventsiooni iga sätte õiguslik alus ja nõuetekohane tõlgendus. Ka protokoli kohta on olemas samasugune üksikasjalik ja usaldusväärne seletuskiri⁵. Käesoleva käsiraamatu koostamise ajal puudus selline seletav dokument määruse kohta.

8. Erinevalt seletuskirjast selgitatakse käesolevas käsiraamatus konventsiooni- ja määrusekohaseid menetlusi praktilisest vaatenurgast ja tegevustasandil ning arutletakse selle üle, kuidas konventsiooni või määruse reguleerimisalasse kuuluvad juhtumid tegelikult praktikas lahenevad. Konventsiooni, määruse või protokoli õiguslikke tõlgendusi leiab seletuskirjast või samasugustest usaldusväärsetest dokumentidest ning nimetatud kolme õigusakti tõlgendamise valdkonnas aja jooksul välja kujunevast kohtupraktikast.

9. Seepärast ei esitata käesolevas käsiraamatus vastuseid või nõuandeid kõikides rahvusvaheliste juhtumitega seotud küsimustes. Näiteks sõltub see, milliseid dokumente on vaja osapoolte teavitamiseks konventsiooni- või määrusekohastest taotlustest või millises vormis peab elatist käsitlev otsus olema, asjaomase riigi tavadest ja õigusaktidest. Kuigi käsiraamatust saavad õigus- ja haldusasutused ning muud pädevad asutused teavet konventsiooni ja määruse praktilist rakendamist käsitlevates küsimustes, tuleb seejuures alati täiel määral arvesse võtta igas riigis kehtivaid tavasid ja õigusakte.

B. Kuidas on käsiraamat üles ehitatud?

10. Käesolevat käsiraamatut ei ole vaja kaanest-kaaneni läbi lugeda.

11. Selle asemel on see jaotatud eri osadeks, mis peamiselt käsitlevad konventsiooni- või määrusekohaste taotluste liike (7.–12. peatükk). Iga taotlusega on seotud kaks riiki – taotluse esitanud riik (esitajariik) ja taotluse saanud riik (vastuvõtjariik).

12. Iga peatükk sisaldab selgitusi selle kohta, milline taotlus peab olema ja millal seda kasutada, asjakohaseid näiteid juhtumite kohta, samuti mitmeid vooskeeme ja etappiviisiilisi kirjeldusi taotluse käsitlemisel kasutatavatest menetlustest. Peatükkide lõpus on sageli esitatud viited lisamaterjalile ja korduma kippuvad küsimused.

13. On teatavaid küsimusi, mis kehtivad kõikide taotluste suhtes, ning kordamise asemel on neid kirjeldatud käsiraamatu esimeses osas 1.–3. peatükis. Nendes peatükkides esitatakse lühiülevaade taotluse võimalikest liikidest ning viidatakse käsiraamatu sellele peatükile, kus on esitatud üksikasjalikum teave.

14. 3. peatükk sisaldab ka ülevaadet konventsiooni ja määruse sisulise reguleerimisala kohta – mis liiki ülalpidamiskohustusi on konventsioonis ja määrukses käsitletud ning milliseid mitte – ning selgitusi konventsiooni reguleerimisala võimaliku laiendamise või piiramise kohta (määruse alusel ei ole reservatsioonid lubatud). Samuti on 3. peatükis

⁴ A. Borrás ja J. Degeling, *Explanatory report on the Convention on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance* (laste ja teiste pereliikmete elatise rahvusvahelise sissenõudmise konventsiooni seletuskiri), kättesaadav Haagi rahvusvahelise eraõiguse konverentsi veebisaidil (www.hcch.net) elatist käsitlevas jaotises („Child Support / Maintenance Section”).

⁵ A. Bonomi, *Explanatory Report on the Hague Protocol of 23 November 2007 on the Law Applicable to Maintenance Obligations* (ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatavat õigust käsitleva 23. novembri 2007. aasta Haagi protokoli seletuskiri), kättesaadav Haagi rahvusvahelise eraõiguse konverentsi veebisaidil (www.hcch.net) elatist käsitlevas jaotises („Child Support / Maintenance Section”).

kirjeldatud konventsiooni ja määruse geograafilist ning ajalist kohaldamisala. Lõpetuseks arutletakse üldist laadi küsimuste üle, nagu keelenõuded ning see, kui oluline on tagada konventsiooni- ja määrusekohaste taotluste puhul isikandmete kaitse, tõhus juurdepääs menetlustele ja õigusabile.

15. 2. peatükis selgitatakse mõisteid, mida käsiraamatus on seoses konventsiooniga kõige enam kasutatud⁶. Tegemist ei ole legaaldefiniitsioonidega. Paljud kasutatud terminid on määratletud konventsioonis ja määrukses. Konventsioonis on sätestatud, et „konventsiooni tõlgendamisel tuleb arvesse võtta selle rahvusvahelist iseloomu ja ühesuguse kohaldamise vajadust”⁷.

16. 2. peatükis esitatud selgitused peaksid aitama mõista konventsiooni keelekasutust ja eesmärki, eeskätt valdkondades, kus mõisted või sõnad erinevad üsna suurel määral riigi tasandi õigusaktides või normides kasutatavatest.

17. 4. peatükis esitatakse teavet Euroopa Liidu liikmesriikides kohaldatavate ühtsete kohtualluvuse eeskirjade kohta elatisega seotud küsimustes.

18. 5. peatükis on esitatud ülevaade 2007. aasta protokollist, millega määratakse kindlaks elatisega seotud küsimuste suhtes kohaldatavat õigust käsitlevad eeskirjad enamikus Euroopa Liidu liikmesriikides, kus määrust kohaldatakse, ning ka nendes Euroopa Liidu välistes riikides, kes on protokolli osalisriigid. 6. peatükis on esitatud teavet ja materjali välisriikide õigusaktide leidmise ja nende sisuga tutvumise kohta, kui see peaks osutama vajalikuks rahvusvaheliste elatisjuhtumite käsitlemisel.

C. Kuidas käsiraamatut kasutada?

19. Kui te ei ole konventsiooni- või määrusekohaste juhtumite valdkonnaga tuttav, peaksite esmalt läbi lugema 1. peatüki „2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse kohaste taotluste liikide tutvustus”. See annab ülevaate erinevatest taotlustest, mida saab konventsiooni või määruse alusel kasutada, ning osutab käsiraamatu sellele osale, mida te peaksite lugema.

20. Seejärel vaadake 3. peatüki I osa ning veenduge, et elatist käsitlev juhtum kuulub konventsiooni või määruse kohaldamisalasse. Kui see ei ole nii, siis käesolev käsiraamat ega konventsiooni- või määrusekohased menetlused selle juhtumi puhul ei kehti. Kui juhtum kuulub konventsiooni või määruse kohaldamisalasse, suunduge asjaomasele taotlusele vastava peatüki juurde ning tutvuge seal kirjeldatud menetlustega.

D. Muud teabeallikad

21. Kõige üksikasjalikumad ja usaldusväärsemad teabeallikad 2007. aasta konventsiooni ja 2007. aasta protokolli teksti kohta lisaks tekstile endale on nende seletuskirjad, millele on viidatud eespool. Seletuskirjades on vastatud ka paljudele tehnilist laadi küsimustele, mida käesolevas käsiraamatus ei arutata. Peale seletuskirjade on veel märkimisväärne arv taustainfot ja tehnilist teavet sisaldavaid esialgseid dokumente ja aruandeid, millele konventsiooni ja protokolli teksti läbirääkimiste ajal viidati ja toetuti. Kõik need aruanded on kättesaadavad Haagi rahvusvahelise eraõiguse konverentsi (edaspidi „Haagi konverents”) veebisaidil (www.hcch.net) elatist käsitlevas jaotises („Child Support / Maintenance Section”).

22. 2009. aasta määrusega jätkati Euroopas käimasolevat rahvusvahelise eraõiguse eeskirjade ühtlustamise protsessi. Paljud määruse sätted tuginevad tegelikult muudele juba kehtivatele Euroopa õigusaktidele. Käsiraamatus viidatakse läbivalt muude õigusaktide (nt Brüsseli I määrus⁸, Brüsseli II a määrus⁹ ja Euroopa täitekorralduse

⁶ Käesoleva käsiraamatu koostamise ajal ei olnud määrust käsitlev sõnastik kättesaadav. Sõnavara, mida kahes õigusaktis on kasutatud, võib aga olla sarnane või identne.

⁷ Konventsiooni artikkel 53.

⁸ Nõukogu määrus (EÜ) nr 44/2001, 22. detsember 2000, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades.

määrus¹⁰) asjakohastele samaväärsetele sätetele. Need sätted ja nendega seotud kohtupraktika võivad olla kasulikud uue ülalpidamist käsitleva määruse sätete tõlgendamisel.

23. Üldiselt põhinevad kohtualluvust käsitlevad määruse sätted Brüsseli I määruse samaväärsetel kohtualluvust käsitlevatel sätetel. IV peatüki 1. jao sätted kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta põhinevad põhimõtteliselt Euroopa täitekorralduse määrusel, samal ajal kui IV peatüki 2. jao sätted põhinevad Brüsseli I määruse kohasel otsuste tunnustamise korral.

24. Küsimustes, mis on seotud elatise sissenõudmise siseriiklike õigusaktide ja tavade, on konventsiooni puhul sageli abiks riigiprofiil, mille osalisriik on Haagi konverentsi alalises büroos registreerinud. Riigiprofiil sisaldab teavet täitemeetmete, elatist käsitlevate otsuste tegemise aluse, muutmisega seotud piirangute ning selle kohta, kas taotlusi menetletakse üldiselt halduskorras või kohtulikult. Peale selle sisaldab see asjaomase riigi esitatud kontaktandmeid ja erinõudeid konventsioonikohaste taotluste esitamiseks. Riigiprofiilidest leiab ka lingid riikide veebisaitidele või sarnastele teabeallikatele. Riigiprofiilid on esitatud Haagi konverentsi veebisaidil¹¹.

25. Määruse puhul peavad Euroopa Liidu liikmesriigid esitama tsiviil- ja kaubandusasju käsitlevale Euroopa õiguslase koostöö võrgustikule sarnast teavet ning seda pidevalt ajakohastama¹². Tsiviil- ja kaubandusasju käsitleva Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku veebisaidil on elatisele pühendatud jaotis koos linkidega konkreetset riiki käsitlevale teabele¹³. Tsiviil- ja kaubandusasju käsitleva Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku raames saavad Euroopa õigus- ja haldusasutused ning muud pädevad asutused kasutada ka oma riigi sidekohtunikke ja kontaktisikuid muudes Euroopa riikides, et aidata tagada „ühenduse õigusaktide või kahe või enama liikmesriigi vahel kehtivate konventsioonide tulemuslik ja praktiline kohaldamine“¹⁴.

26. Peale selle peaksid õigus- ja haldusasutused ning muud pädevad asutused vajaduse korral loomulikult arvesse võtma ka oma riigi tavad, menetlusi ja õigusteatumikke. Kuna paljudel riikidel on juba olulisi kogemusi rahvusvaheliste elatisjuhtumite menetlemisel, on neist nii mõnelgi kogunenud märkimisväärt hulk ekspertteadmisi, mis on pädevatele asutustele abiks rahvusvaheliste juhtumite käsitlemisel.

E. Nõuanded

27. Konventsiooni- või määrusekohaste taotluste ja otse pädevatele asutustele esitatavate taotluste käsitlemisel võib menetluste puhul täheldada selget rõhuasetust protsessi lihtsuse tagamisele, taotluste kiirele käsitlemisele, tõhusate täitemeetmete võtmisele ja vajaduse korral keskasutustega korrapärase teabevahetuse pidamisele. Tegemist on tõepoolest konventsiooni ja määruse kõige olulisemate eesmärkidega, nagu on kajastatud konventsiooni artiklis 1 ning määruse põhjendustes 9 ja 10. Kui kõnealused eesmärgid on võimalik nende õigusaktide rakendamisel saavutada, tagab see märgatava ja kauakestva kasu lastele ja perekondadele üle kogu maailma. Eesmärgid saavutatakse kõikide juhtumite haldamises ja menetlemises osalejate, sealhulgas

⁹ Nõukogu määrus (EÜ) nr 2201/2003, 27. november 2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000.

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 805/2004, 21. aprill 2004, millega luuakse Euroopa täitekorraldus vaidlustamata nõuete kohta.

¹¹ Mõni riik ei pruugi kasutada riigiprofiili soovituslikku vormi, kuid artikli 57 kohaselt peavad kõik osalisriigid edastama alalisele büroole sama teabe. See teave on kättesaadav ka Haagi konverentsi veebisaidil (www.hcch.net) elatist käsitlevas jaotises („Child Support / Maintenance Section“).

¹² Nõukogu otsus 2001/470/EÜ, 28. mai 2001, millega luuakse tsiviil- ja kaubandusasju käsitlev Euroopa kohtute võrk. Kohustus jagada teavet tuleneb määruse artiklitest 70 ja 71. Vt http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/index_et.htm.

¹³ Vt http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_gen_et.htm. Tuleb tähele panna, et eelduste kohaselt viiakse kõnealune teave üle Euroopa e-õiguskeskkonna portaali aadressil <https://e-justice.europa.eu/home.do>.

¹⁴ Nõukogu otsuse 2001/470/EÜ (joonealune märkus 12 eespool) artikli 3 lõike 2 punkt b.

kohtunike ja pädevate asutuste pühendunud töö ja jõupingutustega ning loodetavasti osutub käesolev käsiraamat selles kasulikuks abivahendiks.

1. peatükk. 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse kohaste taotluste liikide tutvustus: keskasutuste kaudu esitatavad taotlused ja otse pädevatele asutustele esitatavad taotlused

I. Keskasutuste vahelise koostöö süsteem

A. Keskasutuste vahelise koostöö süsteemi tutvustus

28. Nii konventsiooni kui ka määruse üks ülitähtis element on nendega loodavad halduskoostöö süsteemid, mille eesmärk on veelgi hõlbustada elatise piiriülest sissenõudmist. Sellised riikide tasandil määratud keskasutuste kaudu loodavad halduskoostöö süsteemid ei olnud varasemate elatist käsitlevate Haagi konventsioonide ega selle valdkonnaga seotud Euroopa õigusaktide alusel kättesaadavad. Õigus- ja haldusasutused ning muud pädevad asutused teevad oma riigi keskasutusega sageli tihedat koostööd. Keskasutuste rahvusvahelise võrgustiku oluline roll ja sellele mõlema õigusakti alusel määratud ülesanded peaksid toetama ja tõhustama pädevate asutuste ülesannete täitmist.

B. Keskasutuse eriülesanded

29. Konventsiooni II peatükis on sätestatud keskasutuste üldised ja eriülesanded ning III peatükis keskasutuste kaudu esitatavate taotluste suhtes kehtivad eeskirjad. Määruse VII peatükis on väikeste erinevustega kehtestatud samaväärsed sätted.

30. Konventsiooni (artikli 6 lõige 1) ja määruse (artikli 51 lõige 1) kohaselt peavad keskasutused osutama abi seoses konventsiooni III peatüki (artikkel 10) või määruse VII peatüki (artikkel 56) alusel keskasutuste kaudu esitatavate taotlustega, eelkõige:

- edastama taotlusi ja neid vastu võtma;
- algatama selliste taotlustega seotud menetlusi või hõlbustama nende algatamist.

31. Konventsiooni artikli 6 lõike 2 ja määruse artikli 51 lõike 2 alusel võtavad keskasutused selliste taotluste puhul kõik asjakohased meetmed, et:

- anda õigusabi või hõlbustada selle andmist, kui asjaolud seda nõuavad (punkt a);
- aidata kindlaks teha õigustatud isiku või kohustatud isiku asukohta (punkt b)¹⁵;
- aidata hankida asjakohast teavet kohustatud või õigustatud isiku sissetuleku ja vajaduse korral muu rahalise olukorra kohta, sealhulgas varade asukoha kohta (punkt c)¹⁶;

¹⁵ Määruses on täpsustatud, et selline tegevus peaks toimuma määruse „artiklite 61, 62 ja 63 kohaldamisel”, mis käsitlevad keskasutuste juurdepääsu teabele, teabe edastamist ja kasutamist ning kogutavate andmete subjekti teavitamist.

¹⁶ Sealsamas.

- aidata vajaduse korral vahenduse, lepituse või muu võrdväärse menetluse abil kaasa rahumeelse lahenduse leidmisele, eesmärgiga saavutada vabatahtlik elatise maksmine (punkt d);
- hõlbustada elatist käsitlevate otsuste jätkuvat täitmist, sealhulgas võlgnevuste tasumist (punkt e);
- hõlbustada elatismaksete sissenõudmist ja kiiret ülekandmist (punkt f);
- hõlbustada dokumentide või muude tõendite saamist (punkt g)¹⁷;
- osutada abi põlvnemise kindlakstegemisel, kui see on vajalik elatise sissenõudmiseks (punkt h);
- algetada menetlusi või hõlbustada nende algetamist, kui see on vajalik selliste ajutiste meetmete võtmiseks, mis on oma laadilt territoriaalsed ja mille eesmärk on tagada elatisnõude tulemuslik lahendamine (punkt i);
- hõlbustada dokumentide kättetoimetamist (punkt j)¹⁸.

32. Iga konventsiooni osalisriik ja iga Euroopa Liidu liikmesriik, kus kohaldatakse keskasutuste koostööd käsitlevaid määruse sätteid¹⁹, määrab keskasutuse (mitmest territoriaalüksusest koosnevad riigid võivad määrata mitu keskasutust). Samuti täpsustab iga riik, milliseid eespool nimetatud abi liike keskasutus või pädev asutus või avalik-õiguslik asutus või muud asjaomase osalisriigi või liikmesriigi organid keskasutuse järelevalve all osutavad²⁰.

II. Ülevaade 1. peatükist

33. Käesolevas peatükis selgitatakse, mis liiki taotlusi on võimalik konventsiooni või määruse alusel keskasutuse kaudu või ilma keskasutuse abita esitada. Eelduste kohaselt esitatakse enamiku konventsiooni- ja määrusekohaste juhtumite puhul, mida õigus- ja haldusasutused ning muud pädevad asutused käsitlevad, taotlused keskasutuste kaudu ning seepärast on tähtis, et kohtunikud ja pädevad asutused mõistaksid, milliseid taotlusi saab keskasutuse kaudu esitada, ning millised on keskasutuse ülesanded. Õigus- ja haldusasutused ning muud pädevad asutused käsitlevad ka selliseid konventsiooni- ja määrusekohaseid juhtumeid, mis on algetatud otsetaotluste põhjal, ilma keskasutuste süsteemi kasutamata (vt III.C jaotis allpool). Käesolevat peatükki tuleks lugeda koostoimes 3. peatüki I osaga, milles esitatakse olulist teavet konventsiooni ja määruse kohaldamisala ning mõlema õigusakti kohaldamise kohta konkreetsete juhtumite suhtes.

34. Meeles tuleks pidada seda, et käesoleva peatüki eesmärk on anda üksnes üldine ülevaade võimalike taotluse liikidest; üksikasjalikum teavet taotluse liikide kohta saab asjaomastest eraldi peatükkidest. Seepärast piirduvad käesolevas peatükis esitatud näited ja vooskeemid ainult kõige levinumate taotluse liikidega ning kirjeldused ei ole nii üksikasjalikud kui käsiraamatu asjaomastes eraldi peatükkides.

35. Kui olete välja selgitanud, kas taotlus jääb konventsiooni või määruse kohaldamisalasse (vt 3. peatüki I osa), ning teinud vahetult järgnevate lõikude põhjal kindlaks esitatava taotluse liigi, saate suunduda käsiraamatu selle peatüki juurde, milles käsitletakse konkreetset esitatava taotluse liiki. 2. peatükis selgitatakse käsiraamatus kasutatavaid põhitermineid (läheldes peamiselt konventsioonist).

¹⁷ Määruses on lisatud, et dokumenteeritud tõendite hankimist tuleb hõlbustada „ilma et see piiraks määruse (EÜ) nr 1206/2001 kohaldamist“ (nõukogu määrus (EÜ) nr 1206/2001, 18. mai 2001, liikmesriikide kohtute vahelise koostöö kohta tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusajades). Lisateavet kõnealuse määruse kohta on esitatud 3. peatüki II osa IX jaotises.

¹⁸ Määruses on lisatud, et dokumentide kättetoimetamist tuleb hõlbustada „ilma et see piiraks määruse (EÜ) nr 1393/2007 kohaldamist“ (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1393/2007, 13. november 2007, kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (dokumentide kättetoimetamine)). Lisateavet kõnealuse määruse kohta on esitatud 3. peatüki II osa IX jaotises.

¹⁹ Täpsemalt kõik Euroopa Liidu liikmesriigid peale Taani. Lisateavet määruse geograafilise kohaldamisala kohta on esitatud allpool 3. peatüki I osas.

²⁰ [Riigi nimi] puhul [...].

III. 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse kohaste taotluste kirjeldus

36. Käesolevas jaotises antakse põhiülevaade keskasutuste kaudu esitatavate konventsiooni- või määrusekohaste **tavapäraste taotluste** (tunnustamise, tunnustamise ja täitmise / täidetavaks tunnustamise, täitmise, otsuse tegemise ja muutmise taotlused) ja **muude taotluste (erimeetmete võtmise taotlused)** eri liikide ning selle kohta, millises olukorras neid kasutada. Ühtlasi kirjeldatakse tegureid, mis määravad, kas taotlust on võimalik esitada.

37. Kuigi mõlemas õigusaktis on sätestatud ühesugused taotluste liigid, peavad kohtunikud ja pädevad asutused loomulikult kohaldama iga konkreetse juhtumi suhtes *kas* konventsiooni või määrust. 3. peatüki I osas on üksikasjalikult kirjeldatud mõlema õigusakti reguleerimisalaga seotud küsimusi ning analüüsitud, millal tuleks kohaldada konventsiooni ja millal määrust. Käesolevas jaotises esitatud näidetes kirjeldatakse mitmesuguseid taotlusi üldsõnaliselt, esitamata üksikasjalikku teavet kummagi õigusakti reguleerimisala või kohaldamisega seotud küsimuste kohta.

Nõuanne: käesolevas käsiraamatus eristatakse **otse pädevatele asutustele esitatavaid taotlusi** ja **tavapäraseid taotlusi**. Tavapärane konventsiooni- või määrusekohane taotlus esitatakse keskasutuse kaudu, näiteks tunnustamise ja täitmise taotlus. Otsetaotlus esitatakse otse pädevale asutusele, näiteks konventsiooni kohane taotlus abikaasale ja/või endisele abikaasale elatise maksmise otsuse tegemiseks, kui vastuvõtjariik ei ole laiendanud konventsiooni kohaldamist asjaomast liiki taotluste suhtes.

Meeles tuleb pidada, et sellise jaotuse erandiks on **erimeetmete võtmise taotlus** konventsiooni artikli 7 ja määruse artikli 53 alusel. Selliseid taotlusi esitatakse keskasutuse kaudu. Vt B jaotis allpool.

A. Konventsiooni- ja määrusekohaste taotluste ülevaade

38. Konventsiooni või määruse alusel keskasutuste kaudu esitatavate taotluste liike on kirjeldatud konventsiooni artiklis 10 ja määruse artiklis 56. Need taotlused on üksikisikutele (või teatavatel juhtudel avalik-õiguslikele asutustele) kättesaadavad järgmistes olukordades.

Olukord	Konventsiooni või määruse alusel kasutatava taotluse liik
Taotluse esitajal on olemas elatist käsitlev otsus taotluse vastuvõtjariigilt ning ta soovib, et seda otsust täidetakse selles riigis	Otsuse täitmise taotlus
Taotluse esitajal on olemas otsus riigilt, kus konventsioon või määrus on kehtiv või kohaldatav, ning ta soovib, et seda otsust tunnustataks või täidetakse mõnes teises riigis	Otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täitmise / täidetavaks tunnustamise taotlus
Taotluse esitajal ei ole veel elatist käsitlevat otsust ning kostja elab mõnes teises riigis, kus konventsioon või määrus on kehtiv või kohaldatav	Elatist käsitleva otsuse tegemise taotlus
Taotluse esitajal on olemas elatist käsitlev otsus, kuid ta vajab uut otsust, kuna olemasoleva otsuse tunnustamisel või täitmisel mõnes teises riigis, kus konventsioon või määrus on kehtiv või kohaldatav, esineb probleeme	Elatist käsitleva otsuse tegemise taotlus

Taotluse esitajal on olemas elatist käsitlev otsus mõnelt teiselt riigilt, kus konventsioon või määrus on kehtiv või kohaldatav, kuid ta soovib seda muuta, ning kostja (st teine osapool) elab mõnes teises riigis, kus konventsioon või määrus on kehtiv või kohaldatav	Otsuse muutmise taotlus
---	-------------------------

Joonis 1. Taotluste tabel

39. Nagu on näha jooniselt 1, saab konventsiooni või määruse alusel esitada nelja üldist liiki taotlusi. Nende üldkategoriate piires võib taotluse eesmärk olla erinev. Neli taotluste üldliiki on järgmised:

- vastuvõtjariigis tehtud või tunnustatud elatist käsitleva otsuse täitmise taotlus;
- olemasoleva elatist käsitleva otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täitmise / täidetavaks tunnustamise taotlus;
- elatist käsitleva otsuse tegemise taotlus, sealhulgas vajaduse korral põlvnemise kindlakstegemine;
- olemasoleva elatist käsitleva otsuse muutmise taotlus.

40. Kõiki neid taotlusi võib esitada õigustatud isik ning mõnda liiki taotlusi ka kohustatud isik, nagu on sätestatud konventsiooni artikli 10 lõikes 2 ja määruse artikli 56 lõikes 2.

1. Olemasoleva otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täitmise / täidetavaks tunnustamise taotlus

41. Seda taotlust kasutatakse siis, kui taotluse esitajal juba on **elatist käsitlev otsus** ning ta soovib, et seda tunnustataks või tunnustataks ja täidetaks mõnes teises riigis (mitte tema elukohariigis). Tunnustamise ja täitmise menetlusega ei pea taotluse esitaja elatise saamiseks vastuvõtjariigis uut taotlust esitama. Selle asemel saab teine riik tänu asjaomasele menetlusele täita olemasolevat otsust samadel alustel nagu siis, kui otsus oleks tehtud selles riigis. Mõlemad riigid peavad olema konventsiooni osalisriigid või Euroopa Liidu liikmesriigid, kus määrust kohaldatakse, ning otsus peab olema tehtud kas osalisriigis või liikmesriigis.

Elatist käsitlevas otsuses

sätestatakse kohustatud isiku kohustus maksta elatist ning see võib hõlmata automaatset kohandamist indekseerimise teel ning võlgnevuse või viivise tasumise või elatise tagasiulatuva maksamise nõuet, samuti võidakse selles kindlaks määrata menetluskulud.

a) Millal kõnealust taotlust kasutatakse?

42. Enamikul juhtudel soovib taotluse esitaja otsuse tunnustamist ja täitmist selleks, et nõuda sisse elatismaksed ja algetada vajaduse korral otsuse täitmise menetlus. Mõnel juhul soovib taotluse esitaja ainult otsuse tunnustamist. Näiteks võib kohustatud isik välisriigi otsuse puhul taotleda üksnes otsuse tunnustamist selleks, et teise otsuse alusel maksete tegemist piirata või see peatada, ning õigustatud isik võib taotleda üksnes otsuse tunnustamist juhul, kui ta ei taotle teiselt riigilt abi otsuse täitmisel.

b) Näide

43. D elab riigis A ning tal on riigis A tehtud otsus, millega kohustatakse tema endist abikaasat maksma nende kolmele lapsele elatist. Endine abikaasa elab riigis B. D soovib

Pädev asutus on teatava riigi asutus või isik, kelle asjaomane riik on oma õigusaktide alusel määranud täitma konventsiooni-või määrusekohaseid eriülesandeid või kellele ta on andnud loa nende ülesannete täitmiseks. Pädev asutus võib olla kohus, haldusasutus, laste elatisnõuete täitmise eest vastutav programmiüksus või mõni muu teatavaid konventsiooni või määrusega seotud ülesandeid täitev valitsusorgan.

asjaomase elatist käsitleva otsuse täitmist. Nii riigis A kui ka riigis B kehtib konventsioon või kohaldatakse määrust.

44. Riigi A keskasutus edastab riigile B taotluse otsuse **tunnustamiseks ja täitmiseks** (konventsiooni alusel) / otsuse **tunnustamiseks ja täidetavaks tunnustamiseks** (määruse alusel). Riigi B keskasutus saadab otsuse **pädevale asutusele**, kes tunnustab selle täidetavaks või registreerib selle täidetavaks tunnustamise. Endist abikaasat teavitatakse otsuse tunnustamisest või täitmisest ning talle võidakse anda õigus vaidlustada otsus kooskõlas konventsioonis või määrukses täpsustatud menetlustega. Kui endine abikaasa ei maksa elatist vabatahtlikult, võtab riigi B pädev asutus vajalikud meetmed otsuse täitmiseks ja suunab maksed riigile A²¹.

Kohaldatav konventsiooni artikkel – artikli 10 lõike 1 punkt a ja lõike 2 punkt a

Kohaldatav määruse artikkel – artikli 56 lõike 1 punkt a ja lõike 2 punkt a

Vt 7. peatükk „2007. aasta konventsioon: keskasutuste kaudu esitatavate ja otse pädevatele asutustele esitatavate vastu võetavate tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotluste menetlemine”

Vt 8. peatükk „2009. aasta määrus: keskasutuste kaudu esitatavate ja otse pädevatele asutustele esitatavate vastu võetavate tunnustamise või tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise taotluste menetlemine”

2. Vastuvõtjariigis tehtud või tunnustatud elatist käsitleva otsuse täitmise taotlus

45. Tegemist on kõige lihtsama konventsiooni- või määrusekohase taotluse liigiga. Taotlusega taotletakse vastuvõtjariigilt enda tehtud otsuse või seal juba tunnustatud otsuse täitmist ning abi õigustatud isikule maksete ülekandmisel.

46. Erinevus selle taotluse ja eespool kirjeldatud tunnustamise ja täitmise taotluse vahel on see, et täidetav otsus tehti / võeti vastu või on juba tunnustatud riigis, kus seda täitma hakatakse (vastuvõtjariigis). Seepärast ei ole otsust enne täitmist vaja tunnustada²².

²¹ Keskasutus või pädev asutus peab konventsiooni ja määruse kohaselt hõlbustama otsuste täitmist ning elatismaksete sissenõudmist ja ülekandmist. Selleks kasutatavad meetmed sõltuvad riigist. Vt elatist käsitlevate otsuste täitmist selgitav 12. peatükk.

²² Nagu on kirjeldatud 7. ja 8. peatükis, peab otsus selleks, et seda vastuvõtjariigis tunnustataks ja täidetakse, olema tehtud konventsiooni osalisriigis (vt konventsiooni seletuskiri, punkt 240) või Euroopa Liidu liikmesriigis, kus määrust kohaldatakse. Kui otsus on tehtud riigis, kus konventsioon või määrus ei ole kehtiv või kohaldatav, saab täitmise taotluse esitada juhul, kui vastuvõtjariik on otsust juba tunnustanud kas mõne teise lepingu või siseriikliku õiguse alusel. Muul juhul tuleb esitada taotlus uue otsuse tegemiseks.

a) Millal kõnealust taotlust kasutatakse?

47. Seda taotlust kasutatakse juhul, kui taotluse esitajal on elatist käsitlev otsus ning see on tehtud või tunnustatud kostja elukohariigis või riigis, kus asuvad tema varad või kuhu laekub tema sissetulek. Taotluse esitaja võib asjaomaselt riigilt taotleda seal tehtud või tunnustatud otsuse täitmist. Selle taotluse esitamiseks ei pea taotluse esitaja pöörduma otsuse teinud riigi poole. Selle asemel edastab

Esitajariik on taotluse esitaja elukohariik, kus asjaomane konventsiooni- või määrusekohane taotluse menetlus algatatakse.

Vastuvõtjariik on riik, kus taotlus vastu võetakse ning millel palutakse taotlust menetleda. Tavaliselt on see kostja elukohariik.

taotluse esitaja elukohariigi keskasutus otsuse täitmise taotluse vastuvõtjariigile. Mõlemad riigid peavad olema konventsiooni osalisriigid või Euroopa Liidu liikmesriigid, kus määrust kohaldatakse.

b) Näide

48. F elab riigis A ning tal on elatist käsitlev otsus riigilt B, kus elab tema lapse isa. Ta soovib otsuse täitmist riigis B. Nii riigis A kui ka riigis B kehtib konventsioon või kohaldatakse määrust.

49. Konventsiooni või määruse kohaselt on F-il õigus paluda riigi A keskasutusel edastada tema nimel riigile B otsuse täitmise taotlus. F ei pea taotlema otsuse tunnustamist, sest otsus on tehtud riigis B. Riigi B keskasutus menetleb taotlust ning edastab selle riigi B pädevale asutusele täitmise tagamiseks. Kui kohustatud isik ei maksa elatist vabatahtlikult, võtab pädev asutus otsuse täitmise tagamiseks riigi õigusaktidega sätestatud meetmeid.

Kohaldatav konventsiooni artikkel – artikli 10 lõike 1 punkt b

Kohaldatav määruse artikkel – artikli 56 lõike 1 punkt b

Vt 9. peatükk „2007. aasta konventsiooni või 2009. aasta määruse kohaste vastu võetavate vastuvõtjariigis tehtud või tunnustatud otsuse täitmise taotluste menetlemine”

3. Otsuse tegemise taotlus

50. Seda taotlust kasutatakse juhul, kui eesmärk on saada taotluse esitajale, tema lastele või teistele isikutele elatise määramise otsus²³. Taotluse esitaja palub oma elukohariigi keskasutusel edastada tema nimel taotlus kohustatud isiku elukohariigi keskasutusele otsuse tegemiseks, sealhulgas vajaduse korral põlvnemise kindlakstegemiseks²⁴. Mõlemad riigid peavad olema konventsiooni osalisriigid või Euroopa Liidu liikmesriigid, kus määrust kohaldatakse.

a) Millal kõnealust taotlust kasutatakse?

51. Taotlust kasutatakse olukorras, kus elatist käsitlevat otsust ei ole tehtud või kui taotluse esitajal on küll asjaomane otsus olemas, kuid mingil põhjusel ei ole seda võimalik kohustatud isiku elukohariigis või otsuse täitmise riigis tunnustada või täita.

²³ Teiste isikute jaoks otsuse tegemise taotluse saab esitada üksnes juhul, kui konventsiooni reguleerimisala on laiendatud nendele isikutele. Reguleerimisala kohta vt 3. peatüki I osa.

²⁴ Konventsiooni artikli 10 lõikes 3 ja määruse artikli 56 lõikes 4 on sätestatud, et taotluse kohta tehakse otsus vastuvõtjariigi õigusaktide alusel ning selle suhtes kehtivad asjaomases riigis kohaldatavad kohtualluvuse eeskirjad (vt konventsiooni seletuskiri, punkt 248). Euroopa Liidu liikmesriikide puhul kasutatakse otsuste tegemise taotluste kohta otsuse tegemisel määrusega kehtestatud kohtualluvuse eeskirju, samuti määruses täpsustatud kohaldatavat õigust käsitlevaid eeskirju, mida eri liikmesriikides kohaldatakse (vt käesoleva käsiraamatu 4. ja 5. peatükk).

b) Näide

52. G elab riigis A ning tal on nelja-aastane laps. Ta ei ole lapse isaga kunagi abielus olnud ning lapse põlvnemine ei ole kindlaks tehtud. Nüüd on lapse isa kolinud riiki B. G soovib, et lapse isa hakkaks maksma lapsele elatist. Nii riik A kui ka riik B on konventsiooni osalisriigid või Euroopa Liidu liikmesriigid, kus määrust kohaldatakse.

53. Konventsiooni või määruse alusel edastab riigi A keskasutus riigi B keskasutusele taotluse lapse heaks **elatist käsitleva otsuse tegemiseks**. Riigi B keskasutus võtab otsuse tegemise tagamiseks vajalikud meetmed, et alustada taotlusmenetlust – tavaliselt saadetakse selleks taotlus edasi pädevale asutusele. Riigi B pädev asutus hõlbustab põlvnemise kindlakstegemist. Selleks võib teha näiteks isadustesti, võttes emaga kas otse või keskasutuse kaudu ühendust ema ja lapse ekspertiisi jaoks. Mõnes riigis tehakse põlvnemine teise võimalusena kindlaks kohtu kaudu või esitab vanem ise selle kohta kinnituse. Kui riigis B on otsus elatise kohta tehtud, tagab riigi B pädev asutus vajaduse korral, et seda täidetakse ning et maksed kantakse emale üle riiki A, ilma et ta peaks uut taotlust esitama²⁵.

Kohaldatav konventsiooni artikkel – artikli 10 lõike 1 punktid c ja d

Kohaldatav määruse artikkel – artikli 56 lõike 1 punktid c ja d

Vt 10. peatükk „2007. aasta konventsiooni või 2009. aasta määruse kohaste vastu võetavate elatist käsitleva otsuse tegemise taotluste menetlemine”

4. Olemasoleva elatist käsitleva otsuse muutmise taotlus

54. Seda taotlust kasutatakse juhul, kui elatist käsitlev otsus on olemas, kuid üks osapooltest soovib seda muuta.

a) Millal kõnealust taotlust kasutatakse?

55. Otsuse muutmise taotlus võidakse esitada juhul, kui muutunud on õigustatud isiku või laste vajadused või kohustatud isiku võime elatist maksta. Taotluse esitaja (õigustatud või kohustatud isik) palub oma elukohariigi keskasutusel esitada muutmistaotlus teise osapoole elukohariigile (või riigile, kus otsust tuleks muuta). Kui see on vastuvõtjariigi õiguse alusel lubatud, muudetakse otsust või tehakse uus otsus²⁶. Kui otsust muudetakse ühes riigis, kuid seda tuleb täita teises riigis, võib vajalik olla, et teine riik peab seda tunnustama.

56. Konventsioon ja määrus ei hõlma kõiki olukordi, kus rahvusvahelise elatisjuhtumi osapool soovib olemasolevat otsust muuta. Paljudel juhtudel ei esitata konventsiooni artikli 10 ega määruse artikli 56 kohast taotlust ning taotluse esitaja esitab otsuse muutmiseks otsetaotluse oma elukohariigi pädevale asutusele või selle riigi pädevale asutusele, kus otsus tehti. Konventsiooni ja määrusega on aga ette nähtud mehhanismid taotluste edastamiseks üksikisiku soovil või juhul, kui ta peab alustama taotlusmenetlust ühes riigis ja lõpetama selle teises riigis²⁷.

b) Näide

57. H-l on riigis A tehtud elatist käsitlev otsus, millega kohustatakse tema endist abikaasat maksma nende kahele lapsele elatist. Endine abikaasa on kolinud riiki B. Otsust täidetakse riigis B. H soovib, et elatismaksete summat suurendatakse, sest tema endise abikaasa sissetulek on otsuse tegemisest alates suurenenud.

²⁵ Termin „hõlbustamine” kohta vt konventsiooni seletuskiri, punkt 108.

²⁶ Vt konventsiooni artikli 10 lõige 3 ja määruse artikli 56 lõige 4. Taotluse kohta tehakse otsus vastuvõtjariigi õigusaktide, sealhulgas selles riigis kohaldatavate kohtualluvuse eeskirjade alusel. Euroopa Liidu liikmesriikide puhul kasutatakse otsuse muutmise taotluste kohta otsuse tegemisel määrusega kehtestatud kohtualluvuse eeskirju, samuti määruses täpsustatud kohaldatavat õigust käsitlevaid eeskirju, mida eri liikmesriikides kohaldatakse (vt käesoleva käsiraamatu 4. ja 5. peatükk).

²⁷ Vt 4. ja 11. peatükk. Konventsiooni ja määrusega on ette nähtud teatavad piirangud, mis võivad mõjutada kohustatud isiku võimalust olemasolevat otsust muuta, eeskätt juhul, kui õigustatud isik elab riigis, kus otsus tehti.

58. Kui H soovib esitada konventsiooni või määruse alusel taotluse otsuse muutmiseks, edastab riigi A keskasutus tema nimel **olemasoleva otsuse muutmise** taotluse riigi B keskasutusele. Endist abikaasat teavitatakse sellest ning juhtumit arutatakse riigis B. Kui otsus on muudetud, saab seda hakata riigis B täitma.

Kohaldatav konventsiooni artikkel – artikli 10 lõike 1 punktid e ja f ning lõike 2 punktid b ja c

Kohaldatav määruse artikkel – artikli 56 lõike 1 punktid e ja f ning lõike 2 punktid b ja c

Vt 11. peatükk „Otsuse muutmise taotlused: 2007. aasta konventsiooni artikli 10 lõike 1 punktid e ja f ning lõike 2 punktid b ja c ning 2009. aasta määruse artikli 56 lõike 1 punktid e ja f ning lõike 2 punktid b ja c”

B. Erimeetmete võtmise taotlus

59. Peale kahe õigusakti alusel kasutatavate taotluste nelja liigi on konventsiooni ja määrusega ette nähtud ka konkreetsed keskasutusele esitatavad lisataotlused juhtudeks, kus taotluse esitaja ei ole veel tavapäraselt taotlust esitanud. Neid nimetatakse „erimeetmete võtmise taotlusteks”. Isikule abi andmine on sellise taotluse puhul asjaomase asutuse otsustada, ning vastuvõtjariik määrab kindlaks, milliseid meetmeid vastusena võetakse.

60. Konventsiooni artiklis 7 ja määruse artiklis 53 on esitatud kuus võimalikku taotlust, mida saab keskasutuse kaudu teisele keskasutusele esitada. Sõltuvalt meetme liigist ja riigi õigussüsteemist võivad riigi keskasutused paluda õigus- ja haldusasutuste ning muude pädevate asutuste abi kõnealuste erimeetmete võtmisel. Erimeetmete võtmise taotluse saab esitada selleks, et asjaomane asutus:

- 1 aitaks kindlaks teha kohustatud või õigustatud isiku asukoha;
- 2 aitaks hankida teavet kohustatud või õigustatud isiku sissetuleku ja muu rahalise olukorra kohta, sealhulgas varade kohta;
- 3 hõlbustaks dokumentide või muude tõendite saamist;
- 4 osutaks abi põlvnemise kindlakstegemisel;
- 5 algataks või hõlbustaks ajutiste meetmete võtmist kuni elatisnõude lahendamiseni;
- 6 hõlbustaks dokumentide kättetoimetamist.

a) Millal esitatakse erimeetmete võtmise taotlus?

61. Erimeetmete võtmise taotlus esitatakse juhul, kui taotluse esitaja soovib konventsiooni või määruse kohase tunnustamise, tunnustamise ja täitmise / täidetavaks tunnustamise, täitmise, otsuse tegemise või muutmise taotlusega abi üksnes teatavas ulatuses. Abi võidakse taotleda ka selle väljaselgitamiseks, kas algatada tuleks taotlusmenetlus, samuti võidakse abi paluda siseriiklike elatismenetluste puhul, millel on teatav rahvusvaheline mõõde.

62. Mõnes riigis võidakse dokumentide kättetoimetamise või tõendite hankimisega seotud küsimustes kohaldada ka muid rahvusvahelisi konventsioone või määrusi (vt konventsiooni artikkel 50 ja määruse artikli 51 lõige 2). Vt käesoleva käsiraamatu 3. peatüki II osa IX jaotis.

b) Näide

63. J elab riigis A ja tal on kaks last. Ta on oma laste isast lahutatud ning elatist käsitleva otsuse alusel peab mees maksma lastele elatist. J arvab, et laste isa võib elada kas riigis B või riigis C, kuna mehel on mõlemas riigis sugulasi. Ta tahab, et otsust täidetakse, kuid ei tea, millisele riigile tuleks see saata.

64. Konventsiooni või määruse alusel saab riigi A keskasutus esitada taotluse riigi B või riigi C keskasutustele, et viimased aitaksid kindlaks teha laste isa asukoha. Esitatakse erimeetmete võtmise taotlus, osutades sellele, et J soovib pärast laste isa (st kostja) asukoha kindlakstegemist esitada otsuse tunnustamise ja täitmise / täidetavaks

tunnistamise taotluse. Riigi B või riigi C keskasutus annab teada, kui neil on õnnestunud kostja asukoht kindlaks teha, ning riik A saab seejärel asjaomase riigi keskasutusele dokumendid saata.

Kohaldatav konventsiooni artikkel – artikkel 7

Kohaldatav määruse artikkel – artikkel 53

Vt ka 3. peatüki II osa VIII jaotis „Ajutised meetmed ja kaitsemeetmed 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel”

C. Otse pädevatele asutustele esitatavate konventsiooni- ja määrusekohaste taotluste ülevaade

65. Konventsiooni või määruse alusel võidakse õigus- ja haldusasutustele ning muudele pädevatele asutustele esitada ka nn otsetaotlusi, st taotlusi, mille taotluse esitajad esitavad otse pädevatele asutustele, mitte keskasutuste kaudu.

66. Konventsiooniga on otse pädevatele asutustele esitatavad taotlused konkreetsetelt ette nähtud (artikkel 37) ning need on suurel määral reguleeritud vastuvõtjariigi õigusega. Siseriiklike / riigi tasandil kohaldatavate õigusaktide põhjal tehakse kindlaks, kas taotlust on üldse võimalik esitada ning milliseid vorme või menetlusi peab kasutama. Tuleb aga tähele panna, et konventsiooni artiklis 37 on nimetatud mõned konventsiooni sätted, mida teatavatel juhtudel otsetaotluste suhtes siiski kohaldatakse (nimelt mitu sätet, mis käsitlevad tegelikku juurdepääsu menetlustele/õigusabile, piiranguid menetluste algatamisel (artikkel 18), tunnustamist ja täitmist, täitmist ning avalik-õiguslikke asutusi taotluse esitajana).

67. Määruse alusel kohaldatakse määruse sätteid otsetaotluste suhtes juhul, kui otsetaotlus jääb määruse reguleerimisalasse, välja arvatud V peatüki („Õiguskaitse kättesaadavus”) kõige soodsamaid õigusabi käsitlevaid sätteid²⁸ ning paljusid VII peatüki („Keskastutuste vaheline koostöö”) sätteid. Ülevaatlikku teavet kahe õigusakti alusel esitatavate otsetaotluste mitmesuguste liikide kohta sisaldavad ka konventsiooni- ja määrusekohaste taotluste liike käsitlevad peatükid (konventsioonikohased otsetaotlused otsuste tunnustamiseks või tunnustamiseks ja täitmiseks – vt 7. peatükk, määrusekohased otsetaotlused tunnustamiseks või tunnustamiseks ja täidetavaks tunnustamiseks – vt 8. peatükk, otsetaotlused vastuvõtjariigis tehtud või tunnustatud otsuste täitmiseks – vt 9. peatükk, ning otsetaotlused otsuse tegemiseks või muutmiseks – vt vastavalt 10. ja 11. peatükk).

²⁸ Asjaolu, et määruse V peatüki kõige soodsamaid õigusabi käsitlevaid sätteid, mis on esitatud artiklis 46, ei kohaldata alla 21-aastaste ülalpidamist saama õigustatud isikuid käsitlevate otsetaotluste suhtes (vaid üksnes keskasutuste kaudu esitatud taotluste suhtes), tuleneb määruse artiklist 55, artikli 56 lõikest 1 ja artikli 46 lõikest 1 ning põhjendusest 36. Määruse artiklis 47 (V peatükk) osutatakse aga piiratumatele õigusabi eeskirjadele, mida kohaldatakse ka otsetaotluste suhtes.

2. peatükk. Mõisted: 2007. aasta konventsioon

A. Käesoleva peatüki eesmärk

68. Konventsioonis kasutatud konkreetsed terminid lepiti kokku neli aastat kestnud läbirääkimiste ja arutelude tulemusena ning mitut terminit on kasutatud ka määruses, kuna viimati nimetatud õigusakti üle peetud läbirääkimised järgnesid konventsiooni üle peetud läbirääkimistele. Käsiraamatu koostamise ajal puudus ametlik sõnastik määruse kohta ning seega on käesolevas peatükis esitatud üksnes konventsioonis sisalduvate terminite määratlused. Konventsioonis kasutatud terminite kirjeldus võib aga olla kasulik ka teatava määruises sisalduva terminoloogia mõistmiseks.

69. Teatavad konventsioonis esinevad terminid on konventsioonis endas juba määratletud. Paljud aga ei ole ning termini tähendus võib sõltuda ka elatismenetluse toimumise riigis kohaldatavast õigusest. Näiteks ei ole määratletud terminit „täitmine”. Seda terminit kasutatakse läbivalt kogu konventsioonis, ent leiti, et konventsioonis ei ole vaja seda määratleda, kuna üldiselt on see küsimus ülalpidamiskohustusi käsitlevates riikides põhjalikult läbi arutatud ja kokku lepitud ning konventsiooni üks oluline aluspõhimõte on konventsiooni teksti laiaulatuslik ja liberaalne tõlgendamine²⁹.

70. Seepärast sõltub praktikas see, kas teatavat meetet saab pidada otsuse täitmiseks, asjaomasest pädevast asutusest, kes vastutab otsuse täitmise eest. Samal ajal tuleb märkida, et konventsiooni kohaselt võib otsuse täitmiseks võtta teatavaid meetmeid ja antakse konventsiooniga juhiseid, milliseid meetmeid üldiselt täitmisena arvestatakse. Sarnaselt otsustab otsust tegev pädev asutus (kui taotletakse otsuse tegemist) või tunnustamise taotlusega tegelev pädev asutus (kui taotletakse otsuse tunnustamist ja täitmist) selle, mida täpselt tähendab termin „abikaasa ja endine abikaasa” selle kindlaksmääramisel, kas elatise puhul on tegemist abikaasale ja/või endisele abikaasale makstav elatisega.

71. Käesoleva peatüki eesmärk ei ole esitada konventsioonis kasutatud terminite legaaldefinitsioone või lõplikke määratlusi. Selle asemel esitatakse käsiraamatus kasutatud terminite loend ja määratlused ning selgitatakse nende tähendust konventsioonikohastes juhtumites rakendatavate **menetluste kontekstis**, nii et isikutel, kes ei ole rahvusvaheliste elatisjuhtumite teemaga tuttavad, oleks parem menetlusi järgida. Juhtudel, kus tekib kahtlusi teatava konventsioonis kasutatud sõna või termini nõuetekohase juriidilise tähenduse suhtes, tuleks abi otsida seletuskirjast ning rahvusvahelise või riigi õigusega seotud teabeallikatest.

B. Käesolevas käsiraamatus kasutatud terminid

Ühinemine

72. Ühinemine on üks protsess, mida riik võib kasutada konventsiooni osalisriigiks saamiseks³⁰. Artiklis 60 on sätestatud konventsiooni jõustumise aeg (kolm kuud pärast teise ratifitseerimis- või heakskiitmiskirja hoiule andmist) ning selle kehtivuse algus konkreetses osalisriigis. Haagi konverentsi veebisaidil on nimetatud riigid, kes on saanud konventsiooni osalisriikideks.

Vt konventsiooni artiklid 58 ja 60

Haldusasutus

73. Mõnes riigis teeb elatisega seotud küsimustes otsuseid haldusasutus (mida mõnikord nimetatakse lapse elatisega tegelevaks asutuseks), mille valitsus on loonud

²⁹ Vt arutluskäiku konventsiooni seletuskirjas, punktid 60–65.

³⁰ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 690.

spetsiaalselt selleks, et see osutaks abi elatist käsitlevate otsuste tegemisel, täitmisel ja muutmisel³¹.

74. Artikli 19 lõikes 3 on haldusasutus määratletud avalik-õigusliku asutusena, mille otsused vastavad kahele asjaomases artiklis sätestatud kriteeriumile. Otsuseid peab olema võimalik asjaomases riigis kohtule edasi kaevata või esitada kohtule nende kohta läbivaatamise taotlus ning otsustel peab olema sarnane õiguspõhju nagu samas asjas tehtud kohtulahendil.

Vt konventsiooni artikli 19 lõiked 1 ja 3

Osalemine

75. Selle termini kasutamine osutab sellele, et isik võttis osa teatavat liiki ärakuulamisest või viibis seal. Sõltuvalt riigi õigusaktidest ja menetlustest võib isiku või osapoole osalemine tähendada füüsilist viibimist ärakuulamisel või selles osalemist telefoni või muu elektroonilise vahendi kaudu. Samuti võib isiku osalemine menetluses tähendada seda, et tema advokaat või mõni teine esindaja viibib kohapeal või esineb tema nimel. Konventsiooni alusel on osapoole osalemine otsuse tegemise menetluses oluline selleks, et teha kindlaks, kas otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotlusele tuleb lisada nõuetekohase teavitamise avaldus.

Vt konventsiooni artiklid 25 ja 29

Viide käsiraamatus – 7. peatükk

Taotluse esitaja

76. Käsiraamatus tähendab taotluse esitaja isikut või valitsusasutust (avalik-õiguslikku asutust), kes esitab keskasutusele taotluse seoses mõne artikli 10 kohase taotlusega (tunnustamise, tunnustamise ja täitmise, täitmise, otsuse tegemise või muutmise taotlus).

77. Konventsiooni teatavates sätetes võib taotluse esitaja olla ka isik või kohtumenetluse osapool, kes on esitanud edasikaebuse. Näiteks artikli 23 lõike 6 kohaldamisel on taotluse esitaja isik, kes kaebab edasi otsuse täidetavaks tunnistamise või registreerimise otsuse.

78. Taotluse esitaja võib olla õigustatud isik, kohustatud isik või lapse esindaja. Teatavate taotluste puhul võib õigustatud isiku puhul olla tegemist ka avalik-õigusliku asutusega.

Vt konventsiooni artiklid 7, 10, 36 ja 37

Tavapärased taotlused ja otse pädevatele asutustele esitatavad taotlused

79. Käesolevas käsiraamatus ja konventsioonis eristatakse *tavapäraseid taotlusi* ja *otse pädevatele asutustele esitatavaid taotlusi*. Tavapärane taotlus osutab taotlusele, mis esitatakse artikli 10 alusel keskasutusele. Kõnealuse artikli kohaselt võib esitada taotluse tunnustamiseks, tunnustamiseks ja täitmiseks, otsuse tegemiseks või muutmiseks.

80. Otsetaotlust ei esitata keskasutuse kaudu. Üksikisik esitab otsetaotluse otse pädevale asutusele, näiteks kohtule või haldusasutusele. Sellised taotlused ei ole reguleeritud artikliga 10. Näiteks esitatakse otse pädevale asutusele taotlus üksnes abikaasa ja/või endise abikaasa elatist käsitleva otsuse tunnustamiseks.

81. Erandit sellisest üldisest eristamisest kujutab artikkel 7, millega lubatakse esitada erimeetmete võtmise taotlusi. Kuigi erimeetmed jäävad väljapoole artikli 10 reguleerimisala, esitab asjaomase taotluse siiski üks keskasutus teisele keskasutusele.

³¹ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 432.

Vt konventsiooni artiklid 7, 10 ja 37

Viide käsiraamatus – 1. peatükk

Autentne dokument / ametlik juriidiline dokument

Vt elatise maksmise kokkulepe

Keskasutus

82. Keskasutus on avaliku sektori asutus, mille osalisriik on määranud vastutama konventsioonikohaste halduskoostööga ja abi andmisega seotud kohustuste eest või neid kohustusi täitma. Kõnealused kohustused on sätestatud konventsiooni II ja III peatükis³².

83. Liitriikides või riikides, kus on autonoomsed territoriaalüksused, võib olla mitu keskasutust³³. Keskasutus edastab taotlused teistele riikidele ja tegeleb üldiselt taotluste liikumise ja menetlemisega. Asjaomase riigi õigusega lubatud piires võivad paljusid keskasutuse ülesandeid keskasutuse järelevalve all täita riigi avalik-õiguslikud asutused, näiteks lapse elatise tegelev asutus.

Vt konventsiooni artiklid 4, 5, 6, 7 ja 8

Pädev asutus

84. Pädev asutus on teatava riigi avalik-õiguslik asutus või isik, kelle asjaomane riik on oma õigusaktide alusel määranud täitma konventsioonikohaseid eriülesandeid või kellele ta on andnud loa nende ülesannete täitmiseks. Pädev asutus võib olla kohus, haldusasutus, laste elatisnõuete täitmise eest vastutav asutus või mõni muu teatavaid konventsiooniga seotud ülesandeid täitev asutus. Mõnes riigis võib keskasutus teatavate või kõikide konventsioonist tulenevate ülesannete puhul olla ka pädev asutus.

Vt konventsiooni artikkel 6

Osalisriik

85. Osalisriik on riik, mille suhtes konventsioon kehtib, kuna see on konventsiooni selle artikli 58 kohaselt ratifitseerinud või heaks kiitnud.

86. Käesolevas käsiraamatus kasutatakse sageli terminit „riik”. Üldiselt osutab see suveräänsele riigile või maale ja mitte riigi allüksusele ega territoriaalüksusele nagu provintsi või Ameerika Ühendriikide osariik. Esineb aga olukordi, kus termin „riik” hõlmab ka territoriaalüksusi. Seda küsimust on käsitletud artiklis 46. Näiteks võib viidet otsuse teinud riigi pädevale asutusele käsitada või tõlgendada viitena teatava territoriaalüksuse õigus- või haldusasutusele³⁴.

Vt konventsiooni artiklid 46 ja 58

Konventsioon

87. Käsiraamatus kasutatud termin „konventsioon” osutab *laste ja teiste pereliikmete elatise rahvusvahelise sissenõudmise 23. novembri 2007. aasta Haagi konventsioonile*.

Riigiprofiil

88. Konventsiooni artikli 57 alusel peab iga osalisriik esitama Haagi konverentsi alalisele büroole teatavat teavet oma õigusaktide ja konventsiooni rakendamiseks võetavate meetmete kohta, kirjeldades muu hulgas seda, kuidas riik tegeleb elatist käsitlevate otsuste tegemise, tunnustamise ja täitmise taotlustega³⁵.

³² Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 85.

³³ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 89.

³⁴ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 637.

³⁵ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 683.

89. Osalisriik võib kasutada kõnealuse teabe esitamiseks Haagi konverentsi soovituslikku ja avaldatud riigiprofiili. Riigiprofiilis on täpsustatud kõik asjaomasele riigile omased taotlustega seotud dokumendid või nõuded.

90. Riigiprofiili kasutamine ei ole kohustuslik. Riik, kes ei kasuta riigiprofiili, peab aga siiski esitama Haagi konverentsi alalisele büroole artikli 57 alusel nõutava teabe.

91. Nii riigiprofiilid kui ka kogu teave, mille osalisriik on artikli 57 alusel esitanud, on kättesaadavad Haagi rahvusvahelise eraõiguse konverentsi veebisaidil (www.hcch.net) elatist käsitlevas jaotises („Child Support / Maintenance Section”).

Vt konventsiooni artikkel 57

Õigustatud isik

92. Artiklis 3 on õigustatud isik määratletud füüsilise isikuna, kelle ees kohustatud isikul on või väidetavalt on elatisvõlg. Õigustatud isik võib olla vanem, abikaasa ja/või endine abikaasa, laps, kasuvanem või sugulane või mõni teine lapse eest hoolt kandev isik. Mõnes riigis võidakse seda isikut nimetada elatise saajaks, ülalpidamist saama õigustatud isikuks, eestkostjaks või hooldajaks. Õigustatud isik võib olla isik, kes esmakordselt elatist taotleb (nt otsuse tegemise taotluse korral), või isik, kellele makstakse elatist olemasoleva otsuse alusel³⁶.

93. Kui osalisriik on laiendanud konventsiooni reguleerimisala teiste pereliikmete elatisele, sealhulgas haavatavatele isikutele, võib õigustatud isik olla mis tahes teine isik, kellel on õigus seda liiki pereliikmete elatist saada.

94. Artiklis 36 on sätestatud, et konventsiooni teatavate osade puhul hõlmab termin „õigustatud isik” avalik-õiguslikku asutust. Avalik-õiguslik asutus võib olla õigustatud isik üksnes tunnustamise, tunnustamise ja täitmise, täitmise või uue elatist käsitleva otsuse tegemise taotluse korral, juhul kui olemasoleva otsuse tunnustamisest on keeldutud artikli 20 lõikes 4 sätestatud põhjustel.

Vt konventsiooni artiklid 3, 10 ja 36

Kohustatud isik

95. Artiklis 3 on kohustatud isik määratletud füüsilise isikuna, kellel on või väidetavalt on elatisvõlg. Kohustatud isik võib olla vanem, abikaasa ja/või endine abikaasa või mis tahes teine isik, kellel on otsuse tegemise riigi õiguse alusel kohustus elatist maksta. Mõnes riigis nimetatakse seda isikut elatise maksjaks, ülalpidamiskohustuslaseks või vanemaks, kes ei teosta eestkostet või ei ela lapsega koos. Avalik-õiguslik asutus, nagu sotsiaalteenuseid osutav asutus, ei saa olla kohustatud isik.

96. Kui osalisriik on laiendanud konventsiooni reguleerimisala teiste pereliikmete elatisele, võib kohustatud isik olla mis tahes teine isik, kellel on või väidetavalt on teiste pereliikmete ees selline elatisvõlg.

Vt konventsiooni artiklid 3 ja 10

Otsus

97. Konventsioonis on termin „otsus” määratletud seoses tunnustamise ja täitmise ning täitmise taotlustega ja teatavat liiki taotlustega, mis esitatakse pädevatele asutustele.

98. Otsuses sätestatakse kohustatud isiku kohustus maksta elatist ning see võib hõlmata automaatset kohandamist indekseerimise teel ning võlgnevuse või viivise tasumise või elatise tagasiulatuva maksmise nõuet, samuti võidakse selles kindlaks määrata menetluskulud³⁷.

³⁶ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 66.

³⁷ Vt konventsiooni seletuskiri, punktid 434–437.

99. See termin hõlmab näiteks seda liiki otsuseid, mida tavapäraselt teevad õigusasutused ning mis sisalduvad kohtuotsuses või kohtumääruses. Sellega on eriomaselt hõlmatud ka haldusasutuse otsused, tingimusel et need vastavad artikli 19 lõikes 3 sätestatud kriteeriumidele. Seepärast kuuluvad konventsiooni reguleerimisalasse ka haldussüsteemis lapse elatisega tegeleva asutuse tehtud otsused, kui need vastavad kõnealustele kriteeriumidele.

Vt konventsiooni artiklid 3 ja 19

Deklaratsioon

100. Deklaratsioon on osalisriigi ametlik avaldus konventsiooni teatavate artiklite või sellest tulenevate nõuete kohta. Deklaratsioonid on ette nähtud artikliga 63. Näiteks võib riik esitada deklaratsiooni, et tervet konventsiooni kohaldatakse abikaasa ja/või endise abikaasa elatise suhtes, nagu on sätestatud artikli 2 lõikes 3. Riik võib esitada deklaratsioone konventsiooniga ühinemisel ajal või hiljem. Deklaratsioone võib ka muuta. Riigi tehtud deklaratsioonid on esitatud asjaomase riigi riigiprofilis, samuti on need ära toodud Haagi konverentsi veebisaidil (www.hcch.net) elatist käsitlevas jaotises („Child Support / Maintenance Section”).

Vt konventsiooni artikkel 63

Viide käsiraamatus – 3. peatükk

Täidetavaks tunnistamine

101. Täidetavaks tunnistamine on mehhanism, mida mõni riik võib kasutada selle tagamiseks, et välisriigi otsusel oleks (riigi õiguses sätestatud piires) samasugune mõju kui asjaomases riigis tehtud otsusel. Täidetavaks tunnistamine erineb täidetavuse avaldusest – viimase näol on tegemist dokumendiga, mis tõendab, et otsus on päritoluriigis täidetav; see tuleb lisada koos tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotlusega esitatavatele dokumentidele.

Vt konventsiooni artikli 23 lõige 2 ja artikli 25 lõike 1 punkt b

Viide käsiraamatus – 7. ja 8. peatükk

Otsuse tegemine

102. Selle termini kasutamisel viidatakse elatist käsitleva otsuse saamise protsessile juhul, kui elatist käsitlevat otsust ei ole olemas või kui olemasolevat elatist käsitlevat otsust ei ole teataval põhjusel võimalik tunnustada või täita. Otsuse tegemine võib hõlmata põlvnemise kindlakstegemist, kui see on vajalik elatist käsitleva otsuse tegemiseks.

Vt konventsiooni artikkel 10

Viide käsiraamatus – 10. peatükk

Põlvnemise kindlakstegemine

103. Põlvnemise kindlakstegemisel tehakse otsus lapse bioloogilise või seadusjärgse põlvnemise kohta elatise mõistmise eesmärgil. Konventsiooni alusel taotletakse põlvnemise kindlakstegemist sageli seoses elatist käsitleva otsuse tegemisega, kuigi selle puhul võidakse esitada ka artikli 7 kohane erimeetmete võtmise taotlus³⁸. Kuigi põlvnemise kindlakstegemiseks võib kasutada geneetilist ekspertiisi, võib selle kindlaks teha ka seaduse põhjal, lähtudes sellistest eeldustest nagu osapoolte abielu või kooselu enne lapse sündi, või selle põhjal, et vanem tunnistab põlvnemist või võtab selle omaks.

³⁸ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 174.

Vt konventsiooni artiklid 7 ja 10

Viide käsiraamatus – 1. ja 10. peatükk

Ex-officio läbivaatamine

104. *Ex-officio* läbivaatamine on läbivaatamise vorm, mida pädev asutus võib tunnustamise või tunnustamise ja täitmise menetluses omal algatusel teostada. Läbivaatamine on ette nähtud artikli 23 lõikega 4 ja artikli 24 lõikega 4³⁹. Kummalgi osapoolel ei ole õigust teha läbivaatamise kohta esildisi.

105. Kui vastuvõtjariik ei ole esitanud deklaratsiooni artiklis 24 sätestatud protsessi kasutamise kohta, võib artikli 23 kohase *ex-officio* läbivaatamise käigus kaaluda seda, kas otsuse täidetavaks tunnistamine või registreerimine oleks ilmselgelt vastuolus avaliku korraga.

106. Kui kasutatakse artikliga 24 ette nähtud alternatiivset menetlust, võib *ex-officio* läbivaatamine olla mõnevõrra erinev, sest pädev asutus peab arvesse võtma täiendavaid kaalutlusi.

Seda protsessi on põhjalikult arutatud 5. peatükis

Vt konventsiooni artikli 12 lõige 8, artikli 23 lõige 4 ja artikli 24 lõige 4

Viide käsiraamatus – 7. peatükk

Arestimine

107. Arestimise puhul peab otsuse täitmise eest vastutav asutus kinni rahalised vahendid, mis vastasel korral kuuluksid kohustatud isikule väljamaksmisele. Arestimisteates või -korralduses nõutakse, et isik või organisatsioon, kes oleks need vahendid kohustatud isikule maksnud, maksaks need selle asemel otsuse täitmise eest vastutavale asutusele elatist saama õigustatud isiku heaks. Mõnes riigis nimetatakse arestimist vahendite kinnipidamiseks.

Vt konventsiooni artikkel 34

Viide käsiraamatus – 12. peatükk

Alaline elukoht

108. Terminit „alaline elukoht“ ei ole konventsioonis määratletud⁴⁰. Seda kasutatakse konventsiooni mitmes artiklis seoses küsimusega, kas otsust on võimalik tunnustada või täita. See, kas üksikisiku alaline elukoht asub asjaomases riigis, määratakse kindlaks iga juhtumi individuaalsete asjaolude põhjal. Alaline elukoht võidakse kindlaks määrata selliste asjaolude põhjal nagu see, kus on isiku elukoht, kus on tema peamine elukoht, kus ta töötab või koolis käib. Üksnes kohalolek riigis ei ole alalise elukoha kindlakstegemiseks piisav.

Vt konventsiooni artikli 20 lõike 1 punkt a

Kohtualluvus

109. Otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täitmise otsuse vaidlustamisel või edasikaebamisel võib kostja väita, et artiklis 20 sätestatud tunnustamise ja täitmise alused ei ole täidetud. Kõnealused tunnustamise ja täitmise alused ning selles kontekstis esitatud viited kohtualluvusele on seotud nõutavate sidemetega osapoolte ning selle riigi vahel, kus asub otsuse tegija. Näiteks võib kohtul olla elatist käsitleva otsuse tegemise pädevus juhul, kui mõlema vanema elukoht on asjaomases riigis. Seepärast on võimalik sellel alusel tehtud otsust tunnustada ja täita.

³⁹ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 500.

⁴⁰ Vt konventsiooni seletuskiri, punktid 63 ja 444.

Vt konventsiooni artiklid 20 ja 21

Legaliseerimine

110. Legaliseerimine on termin, mida kasutatakse teatavate ametlike õiguslike menetluste kirjeldamiseks. Legaliseerimisega kinnitatakse allkirja autentsust, dokumendi allkirjastanud isiku tegevuspädevust ning vajaduse korral dokumendil oleva pitseri või templi identsust. Legaliseerimine ei ole seotud asjaomase dokumendi (st legaliseeritava dokumendi) sisuga. Artikli 41 alusel ei tohi konventsioonikohaste menetluste puhul nõuda legaliseerimist ega muu analoogse formaalsuse täitmist, sealhulgas apostilli kasutamist⁴¹.

Vt konventsiooni artikkel 41

Pandiõigus

111. Pandiõiguse teostamine tähendab isiku vara seadusjärgset kinnipidamist või nõuet, mis võidakse selle suhtes esitada. Mõnes riigis võib pandiõigust teostada elatisvõlga omava kohustatud isiku vara, sealhulgas maa ja sõidukite suhtes. Kui vara müüakse, võib elatisvõla müügitulust sisse nõuda.

Vt konventsiooni artikkel 34

Viide käsiraamatus – 12. peatükk

Elatise/ülalpidamine

112. Ülalpidamine hõlmab lastele ja abikaasale ja/või endisele abikaasale või partnerile makstavat elatist ning laste või abikaasa ja/või endise abikaasa / partneri hooldamisega seotud kulusid. Konventsiooni alusel võib riik laiendada elatise maksmist ka muudest peresuhete vormidest tulenevatele ülalpidamiskohustustele.

113. Kohustatud isik maksab elatist õigustatud isikule. Sõltuvalt otsuse teinud riigi õigusaktidest võib elatise näol olla tegemist nii korrapäraste maksete kui ka ühekordsete maksete või varade üleandmisega⁴².

Vt konventsiooni artikkel 2

Elatise maksmise kokkulepe

114. Artikli 30 alusel saab elatise maksmise kokkulepet tunnustada ja täita juhul, kui see on otsusega võrdväärselt täidetav riigis, kus see tehti, ning artikli 10 kohaste tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotluste puhul hõlmab termin „otsus” ka elatise maksmise kokkulepet⁴³.

115. Artiklis 3 on elatise maksmise kokkulepe määratletud elatise maksmist käsitleva kirjaliku kokkuleppena, mille pädev asutus võib läbi vaadata või mida ta võib muuta ning:

- mille on ametlikult koostanud või autentse dokumendina registreerinud pädev asutus või
- mis on sõlmitud pädeva asutusega või mille pädev asutus on kinnitanud või registreerinud või mis on tema kätte hoiule antud.

116. Seega hõlmab määratlus nii mõnes riigis kasutatavaid autentseid dokumente kui ka muudes riikides kasutatavaid eraõiguslikke lepinguid. Näiteks võib vanemate vahel abielulahutuse menetluse jooksul sõlmitud elatise maksmise kokkulepet või vanemate vahel toimunud vahendusmenetluse tagajärjel tehtud otsust käsitada elatise maksmise kokkuleppena, mis on konventsiooni alusel täidetav, kui see vastab kõnealustele kriteeriumidele.

⁴¹ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 614.

⁴² Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 65.

⁴³ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 554.

117. Riik võib teha reservatsiooni, täpsustades, et ta ei tunnusta elatise maksmise kokkuleppeid.

Vt konventsiooni artiklid 3 ja 30

Viide käsiraamatus – 7. peatükk

Elatist käsitlev otsus

Vt otsus

Vahendite kontrollimine

118. Konventsiooniga lubatakse riigil teatavates olukordades kontrollida taotluse esitaja vahendeid, et teha kindlaks, kas tal on õigus saada konventsioonikohaste menetluste jaoks õigusabi ning kas kõnealust abi tuleks anda taotluse esitajale või osapoolele tasuta. Vahendite kontrollimisel tutvutakse üldiselt taotluse esitaja sissetuleku ja varade või muu rahalise olukorraga, mis mõjutavad tema suutlikkust õigusabi eest tasuda.

119. Artikliga 16 lubatakse teatavate taotluste puhul kontrollida lapse vahendeid ning kaaluda lapse, mitte vanema vahendeid või rahalist olukorda; mõni riik võib kasutada seda selleks, et teha otsus tasuta õigusabi andmise kohta.

Vt konventsiooni artiklid 16 ja 17

Viide käsiraamatus – 3. peatükk

Põhjendatuse kontrollimine

120. Konventsiooniga lubatakse riigil teatavates olukordades kontrollida taotluse põhjendatust, et otsustada, kas anda taotluse esitajale konventsioonikohase menetluse jaoks tasuta õigusabi. Põhjendatuse kontrollimisel vaadatakse üldiselt läbi taotluse põhjendus või uuritakse taotluse positiivse lahendi tõenäosust, kaaludes selliseid küsimusi nagu taotluse õiguslik alus ja see, kas juhtumi asjaolude põhjal on tõenäoline positiivse lahendi saavutamine. Küsimused, mida põhjendatuse kontrollimisel kaalutakse, sõltuvad seda võimalust kasutavast riigist.

Vt konventsiooni artikli 15 lõige 2 ja artikli 17 punkt a

Viide käsiraamatus – 3. peatükk

Otsuse muutmine

121. Muutmine tähendab elatist käsitleva otsuse muutmise protsessi pärast otsuse tegemist. Mõnes riigis nimetatakse seda muudatustaotluseks või otsuse muutmist käsitlevaks taotluseks. Muudatus võib olla seotud elatise summa, selle maksmise sageduse või elatist käsitleva otsuse mõne muu tingimusega. Konventsiooni alusel hõlmab termin „muutmine” ka uue otsuse tegemist, juhul kui vastuvõtjariigi õigusaktidega ei ole ette nähtud välisriigi otsuse muutmise menetlust ning lubatud on üksnes uue otsuse tegemine⁴⁴. Otsuse muutmise taotluse võib esitada õigustatud isik artikli 10 lõike 1 punkti e või f alusel või kohustatud isik artikli 10 lõike 2 punkti b või c alusel.

Vt konventsiooni artiklid 10 ja 18

Viide käsiraamatus – 11. peatükk

⁴⁴ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 264.

Alaline büroo / Haagi rahvusvahelise eraõiguse konverents

122. Haagi rahvusvahelise eraõiguse konverents (edaspidi „Haagi konverents“) on rahvusvaheline valitsustevaheline organisatsioon, mis töötab välja mitmepoolseid õigusakte ning aitab neid järgida, edendades rahvusvahelist õigusala ja halduskoostööd eraõiguse valdkonnas, eelkõige perekonna ja laste kaitsmise küsimustes, ning tsiviilmenetluste ja kaubandusõiguse valdkonnas.

123. Alaline büroo on Haagi konverentsi sekretariaat, mis vastutab organisatsiooni igapäevase töö eest.

124. Konventsiooni alusel peavad osalisriigid esitama alalisele büroole artiklis 57 sätestatud teabe, osutades sellele, kuidas konventsiooni nõudeid asjaomases riigis täidetakse. Ühtlasi kogub alaline büroo teavet, sealhulgas statistilisi andmeid ja kohtupraktikat, seoses konventsiooni toimimisega.

Vt konventsiooni artiklid 54 ja 57

Isikuandmed

125. Isikuandmete näol on tegemist teatavat isikut käsitleva teabega, mida konventsioonikohaste menetluste käigus kogutakse, kasutatakse või avalikustatakse. Muu hulgas tehakse isikuandmete puhul kindlaks sellised andmed nagu isiku sünnikuupäev, aadress, sissetulek ning teave tema töökoha kohta, samuti sellised siseriiklikud identifitseerimistunnused nagu sotsiaalkindlustuse number, tervisekindlustuse number ja muud sarnased isiku kordumatud identifitseerimisnumbrid⁴⁵.

126. Konventsiooni alusel tohib isikuandmeid kasutada üksnes sel eesmärgil, milleks need koguti või edastati, ning kooskõlas andmeid käsitleva riigi õigusega tuleb tagada andmete konfidentsiaalsus. Isikuandmete avalikustamine ei ole lubatud juhul, kui see võib ohustada isiku tervist, turvalisust või vabadust⁴⁶.

Vt konventsiooni artiklid 38, 39 ja 40

Viide käsiraamatus – 3. peatükk

Ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatavat õigust käsitlev protokoll

127. Ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatavat õigust käsitlev 23. novembri 2007. aasta Haagi protokoll on rahvusvaheline leping, mis sisaldab üldeeskirju kohaldatava õiguse kohta, täiendades laste ja teiste pereliikmete elatise rahvusvahelise sissenõudmise 23. novembri 2007. aasta Haagi konventsiooni. Mõned konventsiooni osalisriigid võivad olla alla kirjutanud ka protokollile ning kohaldavad protokollile elatisküsimuste suhtes.

Viide käsiraamatus – 5., 10. ja 11. peatükk

Ajutised meetmed

128. Ajutised meetmed on ette nähtud konventsiooni artikli 6 lõike 2 punktiga i ja artikliga 7. Tegemist on menetlusega, mille riik algatab elatishüvitiste tulemusliku lahendamise eesmärgil. Näiteks võib ajutisi meetmeid taotleda selleks, et vältida vara võõrandamist või kohustatud isiku riigist lahkumist elatishüvitistest kõrvaldamiseks⁴⁷.

⁴⁵ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 605.

⁴⁶ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 608.

⁴⁷ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 176.

Vt konventsiooni artiklid 6 ja 7

Viide käsiraamatus – 1. ja 3. peatükk

Avalik-õiguslik asutus

129. Terminit „avalik-õiguslik asutus“ kasutatakse konventsioonis kahes eri kontekstis.

130. Artikli 36 alusel on avalik-õiguslik asutus valitsusasutus, mis võib teatavatel piiratud asjaoludel esitada õigustatud isikuna elatist käsitleva taotluse. Artikli 10 lõike 1 punktide a ja b alusel võib avalik-õiguslik asutus esitada otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täitmise või täitmise taotluse. Samuti võib ta esitada otsuse tegemise taotluse olukorras, kus olemasolevat otsust ei ole võimalik tunnustada artikli 20 lõikes 4 sätestatud põhjustel⁴⁸.

131. Selleks et avalik-õiguslikul asutusel oleks õigus avaldus esitada, peab ta tegutsema õigustatud isiku asemel või taotlema elatise asendamiseks makstud toetuse hüvitamist.

132. Avalik-õiguslikele asutustele on osutatud ka konventsiooni artikli 6 lõikes 3: selles kontekstis on avalik-õigusliku asutuse näol tegemist üksustega, kellel on riigi õigusaktide alusel lubatud täita keskasutuse ülesandeid. Kõnealuste ülesannete täitmise eest vastutavad avalik-õiguslikud asutused peavad tegutsema riigi pädevate asutuste järelevalve all ning nende konventsioonikohastes juhtumites osalemise ulatusest tuleb teavitada Haagi konverentsi alalist bürood.

Vt konventsiooni artikli 6 lõige 3 ja artikkel 36

Ratifitseerimine

133. Ratifitseerimine on üks võimalus, mida riik võib kasutada konventsiooni osaliseks saamiseks. Artiklis 60 on sätestatud konventsiooni jõustumise aeg (kolm kuud pärast teise ratifitseerimis- või heakskiitmiskirja hoiule andmist) ning selle kehtivuse algus konkreetsetes osalisriigis. Haagi konverentsi veebisaidil on nimetatud riigid, kes on saanud konventsiooni osalisriikideks.

Vt konventsiooni artiklid 58 ja 60

Tunnustamine

134. **Elatist käsitleva otsuse tunnustamine on menetlus, mida riigi pädev asutus kasutab** selleks, et nõustuda otsuse teinud päritoluriigi asutuse kindlaks määratud elatisega seotud õiguste ja kohustustega, ning sellega antakse asjaomasele otsusele õigusjõud⁴⁹. Enamikul juhtudel peab taotluse esitaja taotlema ka otsuse täitmist, seega esitatakse nii tunnustamise kui ka täitmise taotlus. Taotluse esitaja võib aga taotleda ka üksnes otsuse tunnustamist. Artikli 26 alusel kohaldatakse tunnustamise taotluse suhtes samu nõudeid kui tunnustamise ja täitmise taotluse suhtes, välja arvatud nõue, et otsus oleks päritoluriigis täidetav – selle asemel nõutakse, et see oleks päritoluriigis kehtiv.

Vt konventsiooni artiklid 19–28

Tunnustamine ja täitmine

135. Olemasoleva elatist käsitleva otsuse tunnustamine ja täitmine on üks olulisemaid konventsioonikohaseid protsesse. Tunnustamise ja täitmise eesmärk on tagada ühes riigis tehtud otsuse kehtivus teises osalisriigis ja võimaldada seda seal täita⁵⁰. Tunnustamise ja täitmise protsessi tulemusel ei ole õigustatud isikul vaja lasta teha uut otsust riigis, kus otsust hakatakse täitma, ning see võimaldab taotluse vastuvõtjariigil täita olemasolevat otsust.

⁴⁸ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 590.

⁴⁹ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 429.

⁵⁰ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 490.

Vt konventsiooni artiklid 19–28

Viide käsiraamatus – 7. peatükk

Esitajariigi keskasutus ja vastuvõtjariigi keskasutus

136. Esitajariigi keskasutus on selle riigi keskasutus, kus taotlusmenetlus algatati. See keskasutus edastab taotluse vastuvõtjariigi keskasutusele, mis menetleb taotlust ja saadab selle pädevale asutusele menetluse lõpuleviimiseks. Keskasutuse ülesanded on sätestatud konventsiooni artiklis 7.

Vt konventsiooni artikkel 7

Esitajariik ja vastuvõtjariik

137. **Esitajariik** on taotluse esitaja elukohariik, kus konventsioonikohane taotlusmenetlus algatati. **Vastuvõtjariik** on riik, millel palutakse taotlust menetleda. Tavaliselt on see kostja elukohariik⁵¹.

Vt konventsiooni artiklid 10 ja 12

Reservatsioon

138. Reservatsioon on konventsiooni alusel teatavatel asjaoludel lubatud osalisriigi ametlik avaldus, milles täpsustatakse, et konventsiooni kohaldatavus asjaomases riigis on teataval viisil piiratud. Näiteks võib riik teha reservatsiooni selle kohta, et ta ei tunnusta ega täida elatise maksmise kokkuleppeid. Reservatsioonide tegemise protsess on sätestatud artiklis 62. Riigiprofiilis on esitatud asjaomase riigi tehtud reservatsioonid. Kõikide riigi tehtud reservatsioonide terviktekst on kättesaadav ka Haagi konverentsi veebisaidil (www.hcch.net) elatist käsitlevas jaotises („Child Support / Maintenance Section”).

Vt konventsiooni artikkel 62

Viide käsiraamatus – 3. peatükk

Kostja

139. Kostja on isik, kes peab konventsioonikohasele taotlusele või edasikaebusele vastama. Kostja võib olla õigustatud isik või kohustatud isik.

Vt konventsiooni artiklid 11, 23 ja 24

Erimeetmed

140. Erimeetmed on teatavad halduskoostööga seotud ülesanded, mis on loetletud artiklis 7 ning mida üks keskasutus võib teiselt taotleda. Taotlus selleks esitatakse tunnustamise, tunnustamise ja täitmise, otsuse tegemise, täitmise või muutmise taotlusest eraldi. Taotleda võib erimeetmeid, mille hulka kuulub abi osutamine seoses järgmisega:

- kohustatud isiku või õigustatud isiku asukoha kindlakstegemine;
- teabe hankimine õigustatud isiku või kohustatud isiku sissetuleku ja rahalise olukorra kohta, sealhulgas varade asukoha kohta;
- lapse põlvnemise kindlakstegemine;
- dokumentide või tõendite hankimine;
- dokumentide kättetoimetamine;
- ajutiste või esialgsete meetmete võtmine.

⁵¹ Terminid „esitajariik” ja „vastuvõtjariik” ei ole konventsioonis ega seletuskirjas määratletud. Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 64. Konventsiooni artiklis 9 on elukoht määratletud üksnes selle artikli kohaldamise eesmärgil. Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 228.

Vt konventsiooni artikkel 7

Viide käsiraamatus – 1. ja 3. peatükk

Riik

Vt osalisriik

Päritoluriik

141. See termin osutab riigile, kus elatist käsitlev otsus tehti. Päritoluriik võib olla muu riik või sama riik, kus taotluse esitaja või kostja praegu elab. Päritoluriigi teadmine on oluline selleks, et teha kindlaks näiteks see, milline pädev asutus peab täitma tunnustamise ja täitmise taotluses täidetavuse avalduse. Päritoluriiki võidakse nimetada ka otsuse teinud riigiks.

142. Elatise maksmise kokkuleppe korral on päritoluriik tõenäoliselt see riik, kus kokkulepe sõlmiti või ametlikult vormistati.

Vt konventsiooni artiklid 11, 20, 25 ja 30

Täidetavuse avaldus

143. Seda dokumenti nõutakse konventsioonikohastes tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotlustes selle kindlakstegemiseks, et otsus on selle teinud riigis (päritoluriigis) täidetav. Mõnes riigis esitatakse täidetavuse avaldus pädeva asutuse dokumendina selle kohta, et otsusel on õigusjõud, mis tähendab, et seda saab asjaomases riigis täita. Täidetavuse avaldus erineb täidetavaks tunnustamisest, mis on üks mehhanism, mida teatavad riigid võivad otsuse tunnustamiseks või tunnustamiseks ja täitmiseks kasutada⁵².

Vt konventsiooni artikli 23 lõige 2 ja artikli 25 lõike 1 punkt b

Viide käsiraamatus – 7. peatükk

Nõuetekohase teavitamise avaldus

144. Seda dokumenti nõutakse konventsioonikohastes tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotlustes juhul, kui kostja (kelleks on sageli kohustatud isik) ei osalenud päritoluriigi menetluses ega olnud selles esindatud. Avalduses kinnitatakse, et kostjale esitati teade menetluse kohta, mille tulemusel elatist käsitlev otsus tehti, ning talle anti võimalus esitada oma seisukohad või et kostjat teavitati otsusest ning talle anti võimalus see vaidlustada või nii de facto kui ka de jure (faktiliste ja õiguslike asjaolude alusel) edasi kaevata.

Vt konventsiooni artikkel 25

Viide käsiraamatus – 7. peatükk

Haavatav isik

145. Konventsiooni artiklis 3 on haavatav isik määratletud isikuna, kes oma võimete kahjustumise või puudulikkuse tõttu ei ole võimeline end ülal pidama. Konventsioon hõlmab haavatavaid isikuid üksnes juhul, kui nii esitajariik kui ka vastuvõtjariik on artikli 2 lõike 3 alusel esitanud deklaratsiooni, et nad laiendavad konventsiooni kohaldamist.

Vt konventsiooni artikkel 2

Viide käsiraamatus – 3. peatükk

⁵² Mõnes riigis võib kasutada otsuse seaduslikkust kinnitavat dokumenti („attestation de la force de chose jugée”), milles on täpsustatud, et otsusel on asjaomases riigis õigusjõud.

3. peatükk. Üldkohaldatavad küsimused: 2007. aasta konventsioon ja 2009. aasta määrus

I. Käesoleva peatüki eesmärk

146. Iga konventsiooni või määruse alusel esitatud taotluse, otse pädevale asutusele esitatud taotluse või mis tahes erimeetmete taotluse puhul tuleb kaaluda mitut ühist asjaolu ja täita korduvaid ülesandeid. Esimene ja kõige olulisem kaalutlus on see, kas taotlus esitatakse konventsiooni või määruse alusel ning seega tuleb käsitleda mõlema õigusakti sisulise, geograafilise ja ajalise kohaldamisalaga seotud küsimusi. Kuigi konventsioonil ja määruel on palju ühiseid jooni, on tegemist eraldiseisvate ja autonoomsete õiguslike raamistikega, mida kohaldatakse asjaomaste juhtumite suhtes eraldi, kooskõlas nende vastavate kohaldamisala käsitlevate sätetega, mida on kirjeldatud käesoleva peatüki I osas.

147. Üldiselt kohaldatakse määrust piiriüleste elatisjuhtumite suhtes Euroopa Liidu liikmesriikide hulgas, samal ajal kui konventsiooni kohaldatakse selliste rahvusvaheliste juhtumite suhtes, millega on seotud mõni Euroopa Liidu liikmesriik ja mõni Euroopa Liidu väline riik, mis on konventsiooni osalisriik. Konventsiooni hakatakse Euroopa Liidu liikmesriikide ja Euroopa Liidu väliste konventsiooni osalisriikide vaheliste juhtumite suhtes kohaldama aga alles siis, kui Euroopa Liit on saanud konventsiooni osaliseks ja konventsioon on Euroopa Liidus jõustunud⁵³. Eelduste kohaselt saab Euroopa Liit konventsiooni osaliseks 2014. aasta jooksul (vt ka II.C jaotis allpool). Väljaspool Euroopa Liitu kohaldatakse konventsiooni selle osalisriikide vahel.

148. Tuleb tähele panna, et Euroopa Liidu liikmesriikides on määruel sisalduvad kohtualluvust käsitlevad eeskirjad ja kohaldatavat õigust käsitlevad eeskirjad (liikmesriikides, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll on siduv) üldkohaldatavad kõikide määruse reguleerimiseseme ja ajalise kohaldamisala alla kuuluvate juhtumite suhtes, st ka kõikide kolmandatest riikidest pärit juhtumite suhtes. Lisateavet määruel sisalduvate kohtualluvust käsitlevate eeskirjade ja 2007. aasta Haagi protokolliga kohta (mis on määruelisse hõlmatud viitena selle artiklis 15) on esitatud vastavalt 4. ja 5. peatükis.

149. Kui taotlus ei kuulu konventsiooni või määruse reguleerimisalasse, siis käesolevas käsiraamatus kehtestatud menetlusi ei kohaldata. Kohaldada võidakse aga muid elatise rahvusvahelist sissenõudmist käsitlevaid rahvusvahelisi lepinguid (vt I osa I.B jaotis allpool). 3. peatüki I osas tutvustatakse tegureid, mida kasutatakse selle kindlakstegemiseks, kas taotlus või otsetaotlus jääb konventsiooni või määruse reguleerimisalasse.

150. 3. peatüki II osas on käsitletud küsimusi, mis on kõikides konventsiooni- või määrusekohastes menetlustes ühised – teabevahetuses kasutatavate keeltega seotud eeskirjad, vajadus dokumente ja otsuseid tõlkida, isikuandmete kaitse, nõue tagada tõhus juurdepääs menetlustele, ajutised meetmed ja kaitsemeetmed ning dokumentide kättetoimetamine ja tõendite kogumine välisriigis.

⁵³ Kui Euroopa Liit konventsiooniga ühineb, siis Taani selles ei osale (vt joonealune märkus 59 allpool).

I osa. 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse reguleerimisala

I. 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse ühised üldise reguleerimisalaga seotud küsimused

A. 2007. aasta konventsioon ja 2009. aasta määrus: mõju puudumine peresuhetele

151. Oluline on meeles pidada, et konventsioon, määrus ja protokoll (lisateavet 2007. aasta Haagi protokolli kohta on esitatud 5. peatükis) ei reguleeri ega mõjuta pere-, sugulus- või muid suhteid, mis võivad ülalpidamiskohustuse tingida. Ülalpidamiskohustuse aluseks olevate suhete olemasolu ja laad määratakse kindlaks riigi õiguse alusel kohaldatavate õigusaktidega (sealhulgas vajaduse korral rahvusvahelist eraõigust käsitlevate siseriiklike eeskirjadega) menetlustes, milles sellised suhted kindlaks tehakse, või sellises olukorras kohaldatava õigusega, kui need suhted on juba kindlaks tehtud⁵⁴.

152. Määruse artiklis 22 on sätestatud järgmine.

„Ülalpidamiskohustust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine ja täitmine käesoleva määruse alusel ei tähenda mingil viisil sellise ülalpidamiskohustuse aluseks olevate pere-, sugulus-, abielu- või hõimlussuhete tunnustamist, millest lähtudes kohtuotsus tehti.“

153. Kuigi konventsioonis määruse artikliga 22 samaväärne artikkel puudub, ei osuta mitte miski konventsioonis vastupidisele lähenemisviisile. Konventsiooni artikli 2 lõikes 4 on aga sätestatud, et konventsiooni kohaldatakse kõikide laste suhtes „vanemate perekonnaseisust olenemata“.

154. Nii konventsiooni kui ka määrusega on aga ette nähtud taotlused elatist käsitleva otsuse tegemiseks, mis võivad hõlmata põlvnemise kindlakstegemist (konventsiooni artikli 10 punkt c ja määruse artikli 56 punkt c), ning keskasutuste kohustus osutada vajaduse korral abi põlvnemise kindlakstegemisel (konventsiooni artikli 6 lõike 2 punkt h ja määruse artikli 51 lõike 2 punkt h (vt 1. peatüki I.B ja III.B jaotised eespool)).

B. Muud rahvusvahelised elatist käsitlevad lepingud või kokkulepped

155. Pädevad asutused peaksid olema teadlikud sellest, et kui määrus ja konventsioon ei ole kohaldatavad, võidakse kohaldada muid elatise piiriülest sissenõudmist käsitlevaid rahvusvahelisi lepinguid või kokkuleppeid. Varem on sõlmitud näiteks järgmised elatise piiriülest sissenõudmist käsitlevad rahvusvahelised lepingud:

- Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni välisriigist ülalpidamise taotlemise konventsioon, New York, 20. juuni 1956 (edaspidi „ÜRO 1956. aasta konventsioon“)⁵⁵;
- Haagi 2. oktoobri 1973. aasta ülalpidamiskohustusi käsitlevate otsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon (edaspidi „1973. aasta konventsioon“)⁵⁶;
- Haagi 15. aprilli 1958. aasta laste ülalpidamise kohustusi käsitlevate otsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon (edaspidi „1958. aasta konventsioon“)⁵⁷.

⁵⁴ Vt aga protokolli seletuskiri, joonealune märkus 5, lk 10, seoses olukordadega, kus teatavad riigid võivad otsustada kohaldada protokolli peresuhete olemasolu suhtes, mis kerkib esimese küsimusena menetluses, mille peamine eesmärk on teha otsus elatisnõude kohta.

⁵⁵ [Riigi nimi] [on] [ei ole] ÜRO 1956. aasta konventsiooni osalisriik.

⁵⁶ [Riigi nimi] [on] [ei ole] 1973. aasta konventsiooni osalisriik.

156. Pädevad asutused võivad otsida teavet ÜRO 1956. aasta konventsiooni osalisriikide kohta ÜRO lepingute andmebaasist (kättesaadav aadressil <http://treaties.un.org>) ning 1973. ja 1958. aasta konventsioonide kohta Haagi konverentsi veebisaidilt (www.hcch.net, konventsioone käsitlev jaotis („Conventions”), vastavalt „Konventsioon nr 23” ja „Konventsioon nr 9”). ÜRO 1956. aasta konventsiooni osalisriikide määratud edastavate ja vastuvõtivate asutuste loetelu ajakohastatakse praegu üksnes Haagi konverentsi veebisaidil (www.hcch.net) konventsioone käsitlevas jaotises („Conventions”), pealkirjade „Konventsioon nr 38” ja seejärel „1956. aasta New Yorgi konventsioon” all.

157. Riigid võivad olla sõlminud ka muid elatise rahvusvahelist sissenõudmist käsitlevaid rahvusvahelisi, piirkondlikke või kahepoolseid lepinguid ning selliste kokkulepete olemasolu kontrollimiseks tuleks pidada nõu riiklike elatise tegelevate asutustega.

II. 2007. aasta konventsiooni kohaldamisala

A. Ülevaade: konventsiooni sisuline kohaldamisala

158. Konventsiooni sisulise reguleerimisala või reguleerimiseseme mõistmine on väga tähtis selle kindlakstegemiseks, millises ulatuses konventsiooni teatava elatist käsitleva taotluse (tunnustamise või tunnustamise ja täitmise, täitmise, otsuse tegemise või muutmise taotlus) suhtes kohaldatakse. Konventsiooni eesmärk ei ole hõlmata kõiki elatist käsitleva taotluse liike olukordades, kus osapooled elavad eri riikides, samuti ei kohaldata konventsiooni kõiki sätteid automaatselt iga konventsiooni alusel esitatud taotluse suhtes.

159. Erinevalt määrusest võimaldab konventsioon osalisriikidel selle kohaldamise põhiosa käsitlevaid sätteid deklaratsiooni või reservatsiooni teel (konventsiooni artikli 2 lõiked 2 ja 3) laiendada või piirata.

160. Seepärast on kõigepealt oluline kaaluda seda, kas halduskoostööga seotud kohustusi ja keskasutuse ülesandeid, sealhulgas õigusabi andmist käsitlevad konventsiooni peatükid ning eeskirjad taotluste sisu ja edastamise kohta on teatavas olukorras kohaldatavad. Kõnealused kohustused on sätestatud konventsiooni II ja III peatükis.

161. Artikkel 2 on lähtepunkt selleks, et teha kindlaks konventsiooni sisuline kohaldamisala ning see, kas II ja III peatükk on teatava taotluse suhtes kohaldatavad. Artiklis 2 on sätestatud konventsiooniga hõlmatud ülalpidamiskohustuste liigid ja see, millises ulatuses saab konventsiooni kohaldamisala kas osalisriigi deklaratsiooniga või reservatsiooniga laiendada või piirata.

162. Deklaratsioone ja reservatsioone, mille Euroopa Liit konventsiooni osaliseks saamisel eeldatavalt teeb, on käsitletud II.C jaotises allpool.

⁵⁷ [Riigi nimi] [on [ei ole] 1958. aasta konventsiooni osalisriik.

B. Kohaldamisala põhiosa – ülalpidamiskohustused

163. Põhiosas hõlmab konventsiooni kohaldamisala lapse ja abikaasa ja/või endise abikaasa ülalpidamise kohustusi, mida alljärgnevalt kirjeldatakse.

1. Lapse elatis

164. Kõige ulatuslikumalt kohaldatakse konventsiooni lapse elatise suhtes. Lähtepunktina kohaldatakse konventsiooni kõiki peatükke lastega seotud kõikide **ülalpidamiskohustuste** suhtes, tingimusel et:

- ülalpidamiskohustus tuleneb vanema ja lapse suhtest;
- laps on alla 21-aastane.

Ülalpidamine hõlmab lastele ja abikaasale ja/või endisele abikaasale või partnerile makstavat elatist ning laste või abikaasa / endise abikaasa / partneri hooldamisega seotud kulusid. Konventsiooni alusel võib riik laiendada ülalpidamiskohustusi ka muudest peresuhete vormidest tuleneva elatise maksmisele.

165. Osalisriigid võivad seda esialgset reguleerimisala laiendada või piirata, kasutades deklaratsioone või reservatsioone, mida arutatakse allpool 3. jaotises.

2. Abikaasa ja/või endise abikaasa elatis

166. Konventsiooni kohaldatavus abikaasa ja/või endise abikaasa elatise suhtes ei ole nii ulatuslik kui lapse elatise puhul.

167. Tervet konventsiooni, sealhulgas II ja III peatüki sätteid, kohaldatakse alati tunnustamise, tunnustamise ja täitmise või täitmise taotluse suhtes, kui abikaasale ja/või endisele abikaasale elatise maksmise nõue esitatakse koos lapsele elatise maksmise nõudega (eespool kirjeldatud kontekstis) või selle osana⁵⁸. Seepärast menetlevad kõnealuseid taotlusi mõlema riigi keskasutused ning kohaldatavad on kõik keskasutusi käsitlevad konventsiooni sätted, nagu kohustused esitada ajakohastatud teavet ja edastada otsused riigi pädevale asutusele.

168. Kui taotlus käsitleb aga üksnes abikaasa ja/või endise abikaasa elatist, kohaldatakse II ja III peatüki sätteid taotluse suhtes ainult siis, kui riik on deklaratsiooniga laiendanud terve konventsiooni kohaldatavust abikaasa ja/või endise abikaasa elatisele. See tähendab seda, et taotlust ei menetle keskasutus, vaid selle asemel esitatakse see otse teise riigi pädevale asutusele. Selliseid taotlusi nimetatakse otse pädevale asutusele esitatavateks taotlusteks (vt 1. peatüki III.C jaotis eespool). Kuna keskasutused selles ei osale, siis ei ole nende tegevust käsitlevad konventsiooni sätted kohaldatavad, kuid otse pädevatele asutustele esitatavate taotluste suhtes kohaldatakse muid sätteid. Üksnes abikaasa ja/või endise abikaasa elatist käsitlevate otsuste suhtes kohaldatakse alati kõiki konventsiooni sätteid, välja arvatud II ja III peatükk.

169. Osalisriik võib laiendada oma keskasutuse tegevust kõikidele abikaasa ja/või endise abikaasa elatise seotud küsimustele, nagu on kirjeldatud järgmises jaotises.

⁵⁸ Konventsioonis kasutatakse väljendit „tehtud koos nõudega” lapse elatisele. See ei tähenda tingimata seda, et abikaasa ja endise abikaasa elatise nõuet peab olema käsitletud samas otsuses, kuid see peab olema seotud lapse elatise nõudega. Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 47.

3. Reservatsioonid ja deklaratsioonid

170. Osalisriigi õigust konventsiooni kohaldatavust piirata või laiendada on käsitletud artiklis 2.

a) Lapse elatis – lapse vanus

171. Osalisriik võib teha konventsiooni alusel **reservatsiooni**, millega ta piirab konventsiooni kohaldamise alla 18-aastaste lastega. Samuti võib osalisriik laiendada konventsiooni (või selle mis tahes osa) kohaldamise üle 21-aastaste lastele.

Reservatsioon on konventsiooni alusel teatavatel asjaoludel lubatud osalisriigi ametlik avaldus, milles täpsustatakse, et konventsiooni kohaldatavus asjaomases riigis on teataval viisil piiratud. Reservatsioonid on ette nähtud konventsiooni artikliga 62.

b) Abikaasa ja/või endise abikaasa elatis

172. Osalisriik võib teha deklaratsiooni konventsiooni II ja III peatüki laiendamise kohta teatavatele või kõikidele abikaasa ja/või endise abikaasa elatist käsitlevatele taotlustele. See tähendab seda, et keskasutuse kohustusi, sealhulgas erimeetmete võtmise taotluste esitamine ja neile vastamine ning kõiki või teatatavaid taotlusi käsitlevad sätted, kohaldatakse kõikidele abikaasa ja/või endise abikaasa ülalpidamise kohustustele ja taotlustele.

c) Teiste pereliikmete elatis

173. Konventsiooniga lubatakse osalisriikidel esitada **deklaratsioon** konventsiooni (või selle teatava osa) kohaldamise laiendamise kohta peresuhetest tulenevatele muud liiki ülalpidamiskohustustele. Seega võib osalisriik laiendada konventsiooni kohaldamist hõimlus- või muude peresuhetega seotud olukordadest tulenevale ülalpidamisele. Samuti võib osalisriik laiendada konventsiooni kohaldamist, hõlmates sellega konventsioonis määratletud haavatavate isikute elatise.

Deklaratsioon on osalisriigi ametlik avaldus konventsiooni teatavate artiklite või sellest tulenevate nõuete kohta. Deklaratsioonid on ette nähtud konventsiooni artikliga 63.

d) Elatise maksmise kokkulepped

174. Osalisriik võib teha konventsiooni alusel reservatsiooni, täpsustades, et ta ei tunnusta ega täida **elatis maksmise kokkuleppeid**. Sellise reservatsiooni tegemise korral saab asjaomases riigis tunnustada ja täita üksnes konventsioonis määratletud elatist käsitlevaid otsuseid. Samuti võib riik esitada deklaratsiooni selle kohta, et elatise maksmise kokkulepete tunnustamise ja täitmise taotlusi võib esitada ainult tema keskasutuse kaudu. Vt konventsiooni artikli 19 lõige 4 ja artikli 30 lõige 7.

Elatise maksmise kokkulepe on konventsiooni artiklis 3 määratletud elatise maksmist käsitleva kirjaliku kokkuleppena, mille on ametlikult koostanud või autentse dokumendina registreerinud pädev asutus või mis on sõlmitud pädeva asutusega või mille pädev asutus on kinnitanud või registreerinud või mis on tema kätte hoiule antud ning mille pädev asutus võib läbi vaadata või mida ta võib muuta.

4. Konventsiooni kohaldamist piiravate reservatsioonide mõju

175. Nagu eespool kirjeldatud, võib osalisriik teha konventsiooni alusel reservatsiooni, millega piiratakse konventsiooni kohaldamist. Artikli 2 lõike 2 kohaselt võib osalisriik piirata konventsiooni kohaldamise alla 18-aastaste laste elatisega. See tähendab seda, et asjaomases riigis ei hõlma konventsioon 18-aastaste ja vanemate laste elatist käsitlevaid taotlusi.

176. Kui osalisriik on teinud reservatsiooni, millega asjaomases riigis piiratakse konventsiooni kohaldamine alla 18-aastaste lastega, ei saa ta taotleda teistelt riikidelt

18- aastaste ja vanemate lastega seotud taotluste menetlemist (artikli 2 lõige 2 ja artikli 62 lõige 4).

177. Asjaomane teave, sealhulgas andmed selle kohta, kas osalisriik on teinud konventsiooni kohaldamist piiravaid reservatsioone, on kättesaadav Haagi konverentsi veebisaidil (www.hcch.net) elatist käsitlevas jaotises („Child Support / Maintenance Section“).

5. Konventsiooni kohaldamist laiendavate deklaratsioonide mõju

178. Tähtis on tähele panna, et konventsiooni kohaldamise laiendused peavad nii vastuvõtjariigis kui ka esitajariigis kattuma, selleks et konventsioon oleks mõlemas riigis laiendatud ulatuses kohaldatav. See ei tähenda seda, et kogu laiendus peab mõlemas riigis ühesugune olema, piisab ka üksnes osaliselt kattuvast laiendusest.

179. Näiteks kui osalisriik A (esitajariik) on laiendanud konventsiooni kohaldamist nii, et kõiki artikleid, sealhulgas II ja III peatükki, kohaldatakse haavatavate isikute elatisega seotud küsimustele, ei kaasne sellega osalisriigi B (vastuvõtjariik) jaoks mingit kohustust tunnistada haavata isiku elatist käsitleva otsuse tegemise taotlust, välja arvatud juhul, kui riigi B **deklaratsiooniga** on laiendatud konventsiooni reguleerimisala haavatavate isikute elatisele ning II ja III peatükki haavatavate isikute elatist käsitlevate otsuste tegemise taotlustele. Selle näite puhul ei pruugi riigi A ja riigi B deklaratsioonid olla identsed, kuid need kattuvad haavatavate isikute elatist käsitlevate otsuste tegemise taotluste suhtes, sest mõlemad riigid on laiendanud konventsiooni kohaldamist otsuse tegemise taotlustele.

Deklaratsioon on osalisriigi ametlik avaldus konventsiooni teatavate artiklite või sellest tulenevate nõuete kohta.

180. Teave selle kohta, kas osalisriik on esitanud deklaratsioone konventsiooni kohaldamise laiendamise kohta, on kättesaadav Haagi konverentsi veebisaidil (www.hcch.net) elatist käsitlevas jaotises („Child Support / Maintenance Section“).

6. Juhtumite näited

Näide 1

181. K elab riigis A. Tal on riigis A tehtud elatist käsitlev otsus, millega nõutakse L-ilt kahe lapse (10- ja 12-aastane) ning abikaasa ja/või endise abikaasa elatise maksmist. L on laste isa ja elab riigis B. K soovib elatist käsitleva otsuse tunnustamist ja täitmist riigis B. Nii riik A kui ka riik B on konventsiooni osalisriigid.

Kas konventsioon on kohaldatav?

182. Selles küsimuses on konventsioon kohaldatav. Lapsed on alla 21-aastased ning küsimus on seotud vanema ja lapse suhtest tuleneva elatisega lapsele. Kuna abikaasa ja/või endise abikaasa elatist käsitleva otsuse tunnustamise ja täitmise taotlus sisaldub lapse elatisnõudes, kohaldatakse ka selle nõude suhtes kõiki konventsiooni sätteid.

Näide 2

183. M elab riigis A ja tal on riigis A tehtud elatist käsitlev otsus, millega on ette nähtud elatise maksmine ühele lapsele, kes on praegu 20-aastane. M soovib elatist käsitleva otsuse täitmist lapse isa suhtes, kes elab praegu riigis B. Nii riik A kui ka riik B on konventsiooni osalisriigid.

Kas konventsioon on kohaldatav?

184. Kuna küsimus on seotud vanema ja lapse suhtest tuleneva elatisega lapsele, siis kohaldatakse konventsiooni, välja arvatud juhul, kui riik A või riik B on teinud reservatsiooni, piirates konventsiooni kohaldamist juhtumitega, kui laps on alla 18-aastane. Kui kas riik A või riik B on sellise reservatsiooni teinud, siis konventsiooni selle juhtumi suhtes ei kohaldata.

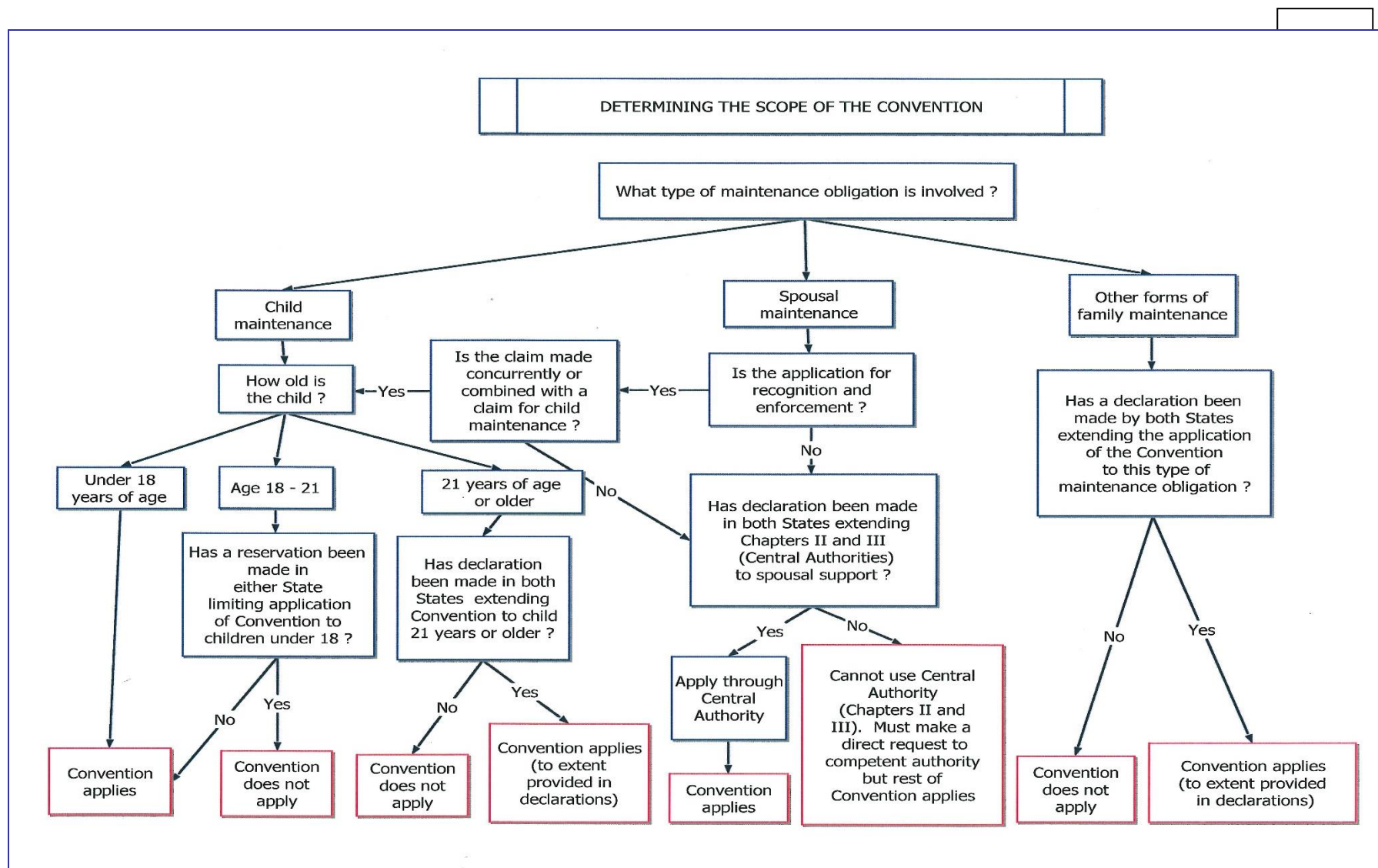
Näide 3

185. N elab riigis A ja taotleb lapse elatise maksmise otsuse tegemist oma 6-kuuse lapse jaoks ning abikaasale ja/või endisele abikaasale elatise maksmise otsuse tegemist enda jaoks. Lapse isa, tema endine abikaasa, elab riigis B. Riik A ja riik B on konventsiooni osalisriigid.

Kas konventsioon on kohaldatav?

186. Konventsiooni kohaldatakse lapsele elatise maksmise otsuse tegemise taotluse suhtes. N saab aga kasutada keskasutuse teenuseid ja konventsioonikohaste abikaasale või endisele abikaasale elatise maksmise otsuste *tegemist* käsitlevaid sätteid üksnes juhul, kui nii riik A kui ka riik B on laiendanud konventsiooni II ja III peatüki kohaldamist abikaasa ja/või endise abikaasaga seotud ülalpidamiskohustustele, täpsemalt abikaasa ja/või endise abikaasaga seotud ülalpidamiskohustusi käsitlevate otsuste tegemisele.

187. Järgmisel leheküljel esitatud diagrammil (joonis 2) on näidatud, kuidas teha konventsiooni sisulise kohaldamisala sätete abil kindlaks, kas konventsiooni või selle mõnda osa kohaldatakse konkreetse ülalpidamiskohustuse suhtes.

Joonis 2. Kuidas määrata taotluse kuulumine konventsiooni sisulisse kohaldamisalasse

C. Euroopa Liidu deklaratsioonid ja reservatsioonid konventsiooni sisulise kohaldamisala kohta

188. Konventsiooni artikli 59 alusel võivad konventsiooni osaliseks saada piirkondliku majandusintegratsiooni organisatsioonid, nagu Euroopa Liit. Eelduste kohaselt saab Euroopa Liit konventsiooni osaliseks 2014. aastal (Euroopa Liit allkirjastas konventsiooni 6. aprillil 2011).

189. Teave Euroopa Liidu staatuse ja konventsiooni kohta on kättesaadav Haagi konverentsi veebisaidil (www.hcch.net) konventsioone käsitlevas jaotises („Conventions”), pealkiri „Konventsioon nr 38” ja seejärel staatust käsitlev tabel („Status table”), või elatist käsitlevas jaotises („Child Support / Maintenance Section”). Järgnevalt antakse teavet Euroopa Liidu esitatud konventsiooni deklaratsioonide ja reservatsioonide kohta, mida hakatakse kohaldama pärast seda, kui konventsioon on Euroopa Liidus kohaldatav⁵⁹.

1. Lapse elatis – lapse vanus

190. Euroopa Liit ei tee konventsiooni alusel reservatsiooni, et piirata konventsiooni kohaldamine alla 18-aastaste lastega ega laiendada konventsiooni kohaldamine üle 21-aastastele lastele (artikli 2 lõige 2). Seega kohaldatakse konventsiooni sisulist põhiosa, mis hõlmab kuni 21-aastaste laste elatist.

2. Abikaasa ja/või endise abikaasa elatis

191. Euroopa Liit esitab deklaratsiooni konventsiooni II ja III peatüki laiendamiseks abikaasa ja endise abikaasa elatist hõlmavatele taotlustele (kooskõlas artikli 2 lõikega 3). See tähendab seda, et keskasutuse kohustusi, sealhulgas erimeetmete võtmise taotluste esitamine ja neile vastamine ning kõiki või teatatavaid taotlusi käsitlevad sätted, kohaldatakse kõikidele abikaasa ja/või endise abikaasa ülalpidamise kohustustele ja taotlustele.

3. Teiste pereliikmete elatis

192. Euroopa Liit teeb ühepoolse deklaratsiooni selle kohta, et ta kaalub teatava arvu aastate jooksul konventsiooni kohaldamise laiendamist peresuhetest tulenevatele muud liiki ülalpidamiskohustustele (artikli 2 lõige 3). Seega võib Euroopa Liit edaspidi laiendada konventsiooni kohaldamist hõimlus- või muude peresuhetega seotud olukordadest tulenevale elatisele, kuid ta ei tee kõnealust deklaratsiooni konventsiooni heakskiitmise ajal.

4. Elatise maksmise kokkulepped

193. Euroopa Liit ei tee konventsiooni alusel reservatsiooni selle kohta, et ta ei tunnusta ega täida elatise maksmise kokkuleppeid (artikli 30 lõige 8). Samuti ei esita Euroopa Liit konventsiooni alusel deklaratsiooni selle täpsustamiseks, et elatise maksmise kokkulepete tunnustamise ja täitmise taotlusi tuleb esitada üksnes keskasutuste kaudu (artikli 30 lõige 7).

⁵⁹ Vt nõukogu otsus 2011/432/EL, 9. juuni 2011, laste ja teiste pereliikmete elatise rahvusvahelise sissenõudmise 23. novembri 2007. aasta Haagi konventsiooni Euroopa Liidu nimel heakskiitmise kohta (ELT L 192, 22.7.2011, lk 39–50).

D. Konventsiooni geograafiline ja ajaline kohaldamisala

1. Üldsätted ja kohaldamise algust käsitlevad sätted

194. Konventsiooni kohaldatakse üksnes nende riikide vahel, kes on saanud konventsiooni osalisriigiks, alates selle kuu esimesest päevast, mis järgneb kolme kuu möödumisele sellest, kui riik on andnud hoiule konventsiooni teise ratifitseerimis- või heakskiitmiskirja (artikli 60 lõike 2 punkt a). Tabel riikide staatuse kohta, milles on loetletud kõik konventsiooni osalisriigid koos konventsiooni jõustumise kuupäevadega nendes riikides, on esitatud Haagi konverentsi veebisaidil (www.hcch.net) konventsioone käsitlevas jaotises („Conventions”), pealkirja all „Konventsioon nr 38”, või elatist käsitlevas jaotises („Child Support / Maintenance Section”).

2. Üleminekueeskirjad ja kooskõlastamine muude õigusaktidega

195. Tähtis on tähele panna, et konventsiooni artikli 56 lõike 3 alusel tuleb otsuseid või elatise maksmise kokkuleppeid selliste lapse elatismaksete kohta, mille tähtaeg on enne konventsiooni jõustumist kahe osalisriigi vahel, täita juhul, kui need on seotud vanema ja lapse suhtest tulenevate ülalpidamiskohustustega alla 21-aastase isiku suhtes. Osalisriigid ei ole aga kohustatud täitma muud liiki ülalpidamiskohustusi käsitlevaid otsuseid, mille puhul maksete tähtaeg on enne konventsiooni jõustumist (ent neil on võimalus seda teha⁶⁰, näiteks oma siseriikliku õiguse või muude lepingute või kokkulepete alusel).

196. Konventsiooni artikli 56 lõikes 1 on sätestatud, et konventsiooni kohaldatakse tunnustamise ja täitmise taotluste suhtes, mis on esitatud keskasutustele (sh artikli 7 kohaste erimeetmete võtmise taotlused) ning otse vastuvõtjariigi pädevatele asutustele pärast konventsiooni jõustumist esitajariigi ja vastuvõtjariigi vahel.

197. Konventsiooni artiklitega 48 ja 49 on ette nähtud kooskõlastamine varasemate elatise piiriülest sissenõudmist käsitlevate rahvusvaheliste lepingutega. Konventsiooniga asendatakse ÜRO 1956. aasta konventsioon, 1973. aasta konventsioon ja 1958. aasta konventsioon osalisriikide vahel niivõrd, kuivõrd nende kohaldamisala asjaomaste osalisriikide vahel kattub konventsiooni kohaldamisalaga. Artikli 56 lõikes 2 on aga sätestatud erand kõnealusest üldreegist. Nimelt kui päritoluriigis enne konventsiooni jõustumist tehtud otsust ei saa tunnustada või täita konventsiooni alusel, kuid seda oleks saanud tunnustada või täita kas 1973. aasta konventsiooni või 1958. aasta konventsiooni alusel, kohaldatakse sellise juhtumi suhtes üht nimetatud konventsiooni (tingimusel et mõlemad riigid on asjaomase konventsiooni osalisriigid ning et konventsioon otsuse tegemise ajal kehtis).

198. Konventsioon ei mõjuta muid varem sõlmitud rahvusvahelisi lepinguid, mis sisaldavad konventsiooniga hõlmatud küsimusi käsitlevaid sätteid (artikli 51 lõige 1), ega piirkondliku majandusintegratsiooni organisatsioonide, nagu Euroopa Liidu juriidilisi dokumente (artikli 51 lõige 4), lubab osalisriikidel sõlmida konventsiooniga hõlmatud küsimusi käsitlevaid kokkuleppeid konventsiooni toimimise tõhustamiseks (artikli 51 lõige 2) ning ei takista selliste kehtivate lepingute, kokkulepete, rahvusvaheliste lepingute või vastastikkust käsitlevate kokkulepete kohaldamist, millega nähakse ette tõhusamad, laiemad või soodsamad sätted kui konventsioonis (kooskõlas artiklis 52 täpsustatud tingimustega).

⁶⁰ Mõne juhtumi puhul võib olla tõhus lahendus tunnustada otsust, mis jääb ranges mõttes väljapoole konventsioonist tuleneva kohustuse ulatust, näiteks kui elatist käsitlev välisriigi otsus tuleks juhul, kui seda ei tunnustata, suunata riigi kohtusse uue otsuse tegemiseks.

III.2009. aasta määruse reguleerimisala

A. Määruse sisuline kohaldamisala

199. Määrust kohaldatakse kõikide pere-, sugulus-, abielu- või hõimlussuhetest tulenevate ülalpidamiskohustuste suhtes (artikkel 1). Määruse põhjenduses 11 on täpsustatud, et mõistet „ülalpidamiskohustus“ tuleks määruse kohaldamisel tõlgendada iseseisva mõistena⁶¹. Kuna termineid „ülalpidamiskohustus“ ja „peresuhted“ ei ole määruses määratletud, lasub lõplik vastutus nende terminite tõlgendamise eest Euroopa Liidu Kohtul.

200. Samuti on määruse põhjenduses 21 selgitatud, et määruse sätetega ei ole kindlaks määratud ülalpidamiskohustuste aluseks olevate peresuhete kindlakstegemise suhtes kohaldatav õigus; peresuhete kindlakstegemine jääb jätkuvalt liikmesriikide õiguse, sealhulgas vajaduse korral nende rahvusvahelise eraõiguse normide reguleerimisobjektiks⁶² (vt ka 1. osa I.A jaotis eespool).

201. Tuleb tähele panna, et määruse reguleerimisalasse kuuluvad ka „kohtulikud kokkulepped ja ametlikud juriidilised dokumendid“, mida otsuste tunnustamisel ja täitmisel käsitletakse samamoodi kui otsuseid (vt artikkel 48).

202. Liikmesriigid ei saa teha reservatsioone ega deklaratsioone määruse sisulise kohaldamisala suhtes.

B. Määruse geograafiline kohaldamisala

203. Määrus on osalevates liikmesriikides vahetult kohaldatav. Määruses kohaldamises osalevad kõik Euroopa Liidu liikmesriigid⁶³. Taani osaleb aga määruse kohaldamises üksnes sel määral, mil selle sätetega muudetakse Brüsseli I määrust. See tähendab seda, et teiste liikmesriikide ja Taani vahelistele suhetele kohaldatakse määruse sätteid, välja arvatud III peatüki („Kohaldatav õigus“) ja VII peatüki („Keskasutuste vaheline koostöö“) sätteid⁶⁴.

204. Tuleb tähele panna, et seoses määruse alusel kohaldatava õiguskorraga (III peatükk) ei ole Ühendkuningriigi ja Taani suhtes siduv ka 2007. aasta Haagi protokoll (lisateavet protokolli kohta on esitatud 5. peatükis). Selle tagajärjel toimub nimetatud kahes riigis tehtud otsuste tunnustamine ja täitmine teistmoodi (vt 8. peatükk).

205. Samuti tuleb meele pidada seda, et II peatükis sisalduvad kohtualluvuse eeskirjad (mida kohaldatakse kõikides liikmesriikides) ja III peatükis sisalduvad eeskirjad protokollis esitatud kohaldatava õiguse kohta (mida kohaldatakse kõikides liikmesriikides peale Ühendkuningriigi ja Taani) kehtivad *erga omnes* ning seega kohaldavad pädevad asutused neid eeskirju üldiselt kõikide määruse reguleerimisalasse jäävate rahvusvaheliste juhtumite suhtes, mitte üksnes muude Euroopa Liidu liikmesriikidega seotud või neis alguse saanud juhtumite suhtes.

⁶¹ Kuna määrusega muudetakse Brüsseli I määrust, asendades kõnealuse määruse ülalpidamiskohustustega seotud küsimuste suhtes kohaldatavad sätted, tuleks aga tõenäoliselt arvesse võtta kohtupraktikat selle kohta, mida võiks sisuliselt käsitada „ülalpidamiskohustusena“ Brüsseli I määruse alusel. Vt nt Euroopa Kohtu 27. veebruari 1997. aasta otsus kohtuasjas C-220/95: Van den Boogaard vs. Laumen, EKL lk I-01147.

⁶² [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

⁶³ Ühendkuningriik ei osalenud määruse vastuvõtmises, kuid teatas järgnevalt 15. jaanuari 2009. aasta kirjas nõukogule ja komisjonile oma kavatsusest määrus heaks kiita. Komisjon nõustus Ühendkuningriigi osalemisega 8. juunil 2009 (vt ELT L 149, 12.6.2009, lk 73). Taani teavitas 14. jaanuari 2009. aasta kirjas komisjoni oma otsusest määrust osaliselt rakendada (vt ELT L 149, 12.6.2009, lk 80).

⁶⁴ Sealsamas. Lisaks kohaldatakse määruse artiklit 2 ja IX peatükki Taani suhtes üksnes sel määral, mil need on seotud kohtualluvusega, kohtuotsuste tunnustamise, täidetavuse ja täitmisega ning õiguskaitse kättesaadavusega.

C. Määruse ajaline kohaldamisala

1. Kohaldamise algust käsitlevad sätted ja üleminekusätted

206. Määrus on Euroopa Liidus kohaldatav alates 18. juunist 2011⁶⁵.

207. Määruse artikli 75 lõikes 1 on sätestatud, et määrust kohaldatakse ainult pärast määruse kohaldamiskuupäeva „algatatud menetluste, kinnitatud või sõlmitud kohtulike kokkulepete ja koostatud ametlike juriidiliste dokumentide suhtes“.

208. Määruse IV peatüki („Kohtuotsuste tunnustamine, täidetavus ja täitmine“) 2. ja 3. jagu kohaldatakse aga enne määruse kohaldamiskuupäeva liikmesriikides tehtud kohtuotsuste suhtes, mille tunnustamist ja täidetavaks tunnistamist taotleti pärast määruse kohaldamiskuupäeva, ning pärast määruse „kohaldamiskuupäeva tehtud kohtuotsuste suhtes, kui menetlused algatati enne kõnealust kuupäeva“. Sellised otsused peavad kuuluma „tunnustamise ja täitmise eesmärgil [Brüsseli I määruse] reguleerimisalasse“ (artikli 75 lõige 2)⁶⁶. Ühtlasi on määruses sätestatud, et Brüsseli I määrus jääb kehtima määruse kohaldamiskuupäeval pooleli olevate tunnustamis- ja täitemenetluste suhtes. Kõnealuseid otsuste tunnustamist ja täitmist käsitlevaid üleminekusätteid kohaldatakse *mutatis mutandis* liikmesriikides kinnitatud või sõlmitud kohtulike kokkulepete ja liikmesriikides koostatud ametlike juriidiliste dokumentide suhtes.

209. Muudes Brüsseli I määrust kohaldavates liikmesriikides tehtud otsuste puhul peaksid pädevad asutused arvesse võtma Brüsseli I määruse jõustumiskuupäeva (1. märts 2002) Euroopa Liidu selleaegsete liikmesriikide suhtes, kes kõnealusel kuupäeval asjaomase määruse kohaldamises osalesid (Austria, Belgia, Saksamaa, Kreeka, Iirimaa, Soome, Prantsusmaa, Itaalia, Luksemburg, Madalmaad, Portugal, Hispaania, Rootsi ja Ühendkuningriik). Paljude teiste riikide suhtes on Brüsseli I määrus kohaldatav alates 1. maist 2004 (Tšehhi Vabariik, Eesti, Küpros, Läti, Leedu, Ungari, Malta, Poola, Slovakkia ja Sloveenia) või alates 1. jaanuarist 2007 (Rumeenia ja Bulgaaria).

210. Määruses on sätestatud, et selle keskasutuste koostööd käsitlevat VII peatükki kohaldatakse taotluste suhtes, mille keskasutused on kätte saanud alates määruse kohaldamise kuupäevast (artikli 75 lõige 3).

2. Kooskõlastamine muude õigusaktidega

211. Määruse artiklid 68 („Seos teiste ühenduse õigusaktidega“) ja 69 („Seosed kehtivate rahvusvaheliste konventsioonide ja lepingutega“) käsitlevad määruse kooskõlastamist muude kehtivate rahvusvaheliste lepingutega.

212. Artikli 68 lõikes 1 on sätestatud, et määrusega muudetakse Brüsseli I määrust, asendades selle ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatavad sätted, kui määruse artikli 75 lõike 2 üleminekusätetest ei tulene teisiti (neid sätteid on kirjeldatud vahetult eespool III.C.1 jaotises).

213. Artikli 68 lõigetes 2–4 on täpsustatud, et määrus vastavalt 1) asendab ülalpidamiskohustuste küsimuses määrust (EÜ) nr 805/2004 (*Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. aprilli 2004. aasta määrus (EÜ) nr 805/2004, millega luuakse Euroopa täitekorraldus vaidlustamata nõuete kohta*), välja arvatud ülalpidamiskohustusi käsitlevate Euroopa täitekorralduste osas, mis on antud liikmesriigis, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv (vt ka 8. peatükk); 2) ei piira ülalpidamiskohustuste

⁶⁵ Artikli 2 lõiget 2, artikli 47 lõiget 3 ning artikleid 71, 72 ja 73, milles käsitletakse peamiselt nõudeid teabe kohta, mida liikmesriigid peavad määruse alusel esitama, kohaldatakse aga alates 18. septembrist 2010 (artikkel 76).

⁶⁶ Vt nõukogu 18. detsembri 2008. aasta määruse (EÜ) nr 4/2009 kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes parandus (ELT L 131, 18.5.2011, lk 26) ja nõukogu 18. detsembri 2008. aasta määruse (EÜ) nr 4/2009 (kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes) parandus (ELT L 8, 12.1.2013, lk 19).

küsimustes direktiivi 2003/8/EÜ (nõukogu 27. jaanuari 2003 aasta direktiiv 2003/8/EÜ, millega parandatakse õiguskaitse kättesaadavust piiriüleste vaidluste korral, kehtestades sellistes vaidlustes antava tasuta õigusabi kohta ühised miinimumeeskirjad) kohaldamist, kui määruse õiguskaitse kättesaadavust käsitlevas V peatükis ei ole sätestatud teisiti (vt käesoleva peatüki II osa VII jaotis allpool), ja 3) ei piira Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. oktoobri 1995. aasta direktiivi 95/46/EÜ (üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta) kohaldamist (vt käesoleva peatüki II osa VII jaotis allpool).

214. Artikli 69 lõikes 1 on sätestatud, et määrus ei piira selliste kahe- või mitmepoolsete rahvusvaheliste konventsioonide ja lepingute kohaldamist, mille osalisteks määruse vastuvõtmise ajal on üks liikmesriik või mitu liikmesriiki (ilma et see piiraks EÜ liikmesriikide ja kolmandate riiki vaheliste varem kehtinud lepingute prioriteetsust käsitlevast EÜ asutamislepingu artiklist 307 tulenevaid liikmesriikide kohustusi). Artikli 69 lõikes 2 on sätestatud, et liikmesriikide vahelistes suhetes on määrus ülimuslik muude lepingute suhtes, millega liikmesriigid on ühinenud ja mis käsitlevad määrusega reguleeritud küsimusi.

215. Artikli 69 lõikes 3 on sätestatud erand artikli 69 lõikest 2 ning täpsustatud, et määrus ei takista Rootsi, Taani, Soome, Islandi ja Norra vahelise 23. märtsi 1962. aasta elatise sissenõudmise konventsiooni kohaldamist selle konventsiooni osaliste vahel, kuna sellega on ette nähtud mitu soodsamat elatise piiriülese sissenõudmise tingimust. Kõnealuse konventsiooni kohaldamisel tuleb aga austada määrusega kehtestatud kostja õigusi (artiklid 19 ja 21).

IV. Muud konventsiooni ja määruse kohaldatavust reguleerivad tegurid

216. Arvesse võib võtta veel mitut muud tegurit, mis võivad mõjutada konventsiooni või määruse kohaldamise viisi konkreetsetes olukorras. Nende hulka kuuluvad järgmised tegurid.

- Kas pooled elavad osalisriigis või liikmesriigis?
- Kas taotluse esitaja on kohustatud isik või õigustatud isik?
- Kas taotluse esitajal on olemas elatist käsitlev otsus?
- Kus otsus tehti?
- Kus on õigustatud isiku alaline elukoht?

1. Kas pooled elavad osalisriigis või liikmesriigis?

217. Selleks et konventsioon või määrus oleks kohaldatav, peab taotluse esitaja (isik, kes konventsiooni või määruse alusel taotluse esitab või abi taotleb) elama konventsiooni osalisriigis või Euroopa Liidu liikmesriigis, kus määrus on kohaldatav⁶⁷.

218. Kui taotluse esitaja elab osalisriigis või liikmesriigis, kuid kostja (isik, kes peab taotlusele vastama) ei ela osalisriigis ega liikmesriigis või (kui kostja on kohustatud isik) tal ei ole osalisriigis või liikmesriigis varasid või sissetulekut, ei saa taotluse esitaja kasutada konventsiooni ega määrust elatist käsitleva otsuse tunnustamiseks, täitmiseks, tegemiseks või muutmiseks.

219. Kui taotluse esitaja ei ela osalisriigis ega liikmesriigis, kuid kostja / kohustatud isik elab osalisriigis või liikmesriigis või omab seal varasid, ei osale juhtumist taotluse esitaja riigi keskasutus, kuid taotluse esitaja võib esitada abi saamiseks taotluse otse kostja riigi pädevale asutusele⁶⁸.

⁶⁷ Ilma et see piiraks määruse piiratud kohaldatavust Taanis. Vt punkt 203 eespool.

⁶⁸ Tuleb meeles pidada, et eeskirjad ja menetlused juhtumite puhul, mille pädev asutus otse vastu võtab, määratakse üldiselt kindlaks riigi tasandil kehtivate õigusaktide põhjal. Seega peab taotluse esitaja sellises olukorras võtma ühendust pädeva asutusega, et kontrollida, mida tuleb otsetaotluse esitamiseks teha.

220. Teave selle kohta, kas riik on konventsiooni osalisriik, on esitatud Haagi konverentsi veebisaidil (www.hcch.net) elatist käsitlevas jaotises („Child Support / Maintenance Section“).

2. Kas taotluse esitaja on kohustatud isik või õigustatud isik?

221. Konventsiooni või määruse alusel võib õiguskaitsevahendit taotleda õigustatud isik, kohustatud isik või avalik-õiguslik asutus. **Õigustatud isik** on füüsiline isik, kelle ees kohustatud isikul on või väidetavalt on elatisvõlg. **Kohustatud isik** on füüsiline isik, kellel on või väidetavalt on elatisvõlg. **Avalik-õiguslik asutus** on valitsusasutus, mis on maksnud õigustatud isikule elatise asemel toetust või mis tegutseb õigustatud isiku asemel või tema nimel.

Miks on taotluse esitaja oluline?

222. Taotluse esitaja kindlakstegemine on oluline seepärast, et konventsiooni artiklis 10 ja määruse artiklis 56 on sätestatud isikud, kellel on õigus iga liiki taotlust esitada.

223. **Õigustatud isik** võib esitada kõik järgmised taotlused:

- otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täitmise / täidetavaks tunnistamise taotlus;
- vastuvõtjariigis tehtud või tunnustatud otsuse täitmise taotlus;
- otsuse tegemise, sealhulgas vajaduse korral põlvnemise kindlakstegemise taotlus, juhul kui varasem otsus puudub;
- otsuse tegemise taotlus, juhul kui otsus on olemas, kuid seda ei ole võimalik tunnustada või täita;
- vastuvõtjariigis või mõnes muus riigis tehtud otsuse muutmise taotlus.

Õigustatud isik on füüsiline isik, kelle ees kohustatud isikul on või väidetavalt on elatisvõlg. Õigustatud isik võib olla vanem või abikaasa, laps, kasuvanem või sugulane või mõni teine lapse eest hoolt kandev isik. Mõnes riigis võidakse seda isikut nimetada elatise saajaks, ülalpidamist saama õigustatud isikuks, eestkostjaks või hooldajaks.

224. **Kohustatud isik** võib konventsiooni alusel esitada üksnes järgmised taotlused:

- otsuse tunnustamise taotlus, et piirata mõne varasema otsuse täitmist või see peatada, või
- vastuvõtjariigis või mõnes muus riigis tehtud otsuse muutmise taotlus.

Kohustatud isik on füüsiline isik, kellel on või väidetavalt on elatisvõlg. Kohustatud isik võib olla vanem või abikaasa või mis tahes muu isik, kellel on otsuse tegemise riigi õiguse alusel kohustus elatist maksta. Mõnes riigis nimetatakse seda isikut elatise maksjaks, ülalpidamiskohustuslaseks või vanemaks, kes ei teosta eestkostet või ei ela lapsega koos.

225. **Avalik-õiguslik asutus** võib esitada üksnes järgmised taotlused:

- vastuvõtjariigis tehtud või tunnustatud otsuse täitmise taotlus;
- mõnes muus riigis tehtud otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täitmise / täidetavaks tunnistamise taotlus või
- ainult konventsiooni alusel otsuse tegemise taotlus üksnes juhul, kui olemasolevat otsust ei saa tunnustada artikli 20 lõike 2 kohase reservatsiooni tõttu (määrus ei võimalda selliste reservatsioonide tegemist).

Avalik-õiguslik asutus on valitsusasutus, mis võib teatavatel piiratud asjaoludel esitada õigustatud isikuna elatist käsitleva taotluse.

226. Seega ei saa avalik-õiguslik asutus kasutada konventsiooni või määrust näiteks selleks, et algselt olemasoleva otsuse muutmist, samuti ei saa kohustatud isik kasutada konventsiooni- või määrusekohaseid menetlusi elatist käsitleva otsuse saamiseks.

227. Peale selle kehtivad konventsiooni ja määruse alusel piirangud seoses sellega, millises ulatuses tuleb õigustatud isikule või kohustatud isikule anda teatava taotluse

puhul õigusabi. Õigusabi andmise nõudest on antud ülevaade käesoleva peatüki II osa VII jaotises.

3. Kas taotluse esitajal on olemas elatist käsitlev otsus?

228. **Elatist käsitlev otsus** on õigus- või haldusasutuse tehtud otsuses sisalduv säte, millega nõutakse elatise maksmist taotluse esitajale, lapsele või mõnele teisele elatist taotlevale isikule. Elatist käsitlev otsus võib olla õigusasutuse korraldus või haldusasutuse, kohtu või ministeeriumi korraldus või otsus, kui see otsus vastab konventsiooni artiklis 19 ja määruse artikli 2 lõike 1 punktis 1 kehtestatud kriteeriumidele. Riik võib tunnustada ja täita „elatise maksmise kokkuleppeid” ja „ametlikke juriidilisi dokumente”, mis on määratletud vastavalt konventsioonis (artikli 3 punkt e) ja määruks (artikli 2 lõike 1 punkt 3), kui need on täidetavad riigis, kus need tehti. Määruks on määratletud ka termin „kohtulik kokkulepe” (artikli 2 lõike 1 punkt 2).

229. Konventsiooni alusel ei ole elatise maksmise kokkulepe konventsiooni tähenduses otsus ning elatise maksmise kokkulepete tunnustamise suhtes kohaldatakse teistsuguseid eeskirju (vt konventsiooni artikkel 30).

230. Määruks on seevastu sätestatud, et kohtulikke kokkuleppeid ja ametlikke juriidilisi dokumente tunnustatakse määruse alusel teistes liikmesriikides ja need on seal täidetavad (tingimusel, et need on täidetavad päritoluliikmesriigis) samamoodi kui otsused ning et määruse sätteid kohaldatakse „vajaduse korral” kohtulike kokkulepete ja ametlike juriidiliste dokumentide suhtes (artikkel 48).

231. Kui taotluse esitajal ei ole elatist käsitlevat otsust, siis on asjakohane esitada otsuse tegemise taotlus. Konventsiooni kohaldatavus otsuse tegemise taotluse suhtes võib sõltuda sellest, mis liiki elatist taotletakse, nagu on kirjeldatud eespool konventsiooni sisulist kohaldamisala käsitlevas jaotises.

4. Kus elatist käsitlev otsus tehti?

232. Elatist käsitleva otsuse tegemise koht on oluline selle kindlakstegemiseks, kas otsust tuleb tunnustada või see täidetavaks tunnistada, enne kui seda on võimalik täita (teavet konventsiooni- ja määrusekohaste tunnustamise ja täitmise menetluste kohta on esitatud 7. ja 8. peatükis). Kui otsus tehti vastuvõtjariigis, ei ole vaja tunnustamise taotlust esitada ning taotluse esitaja võib lihtsalt taotleda otsuse täitmist.

233. Tunnustamise või tunnustamise ja täitmise / täidetavaks tunnistamise taotluste puhul peab elatist käsitlev otsus olema tehtud konventsiooni osalisriigis⁶⁹ või liikmesriigis, kus määrust kohaldatakse.

5. Kus on õigustatud isiku alaline elukoht?

234. Lisaks selle kontrollimisele, kas teatava taotluse esitaja ja kostja elavad osalisriigis või liikmesriigis, on tunnustamise või tunnustamise ja täitmise / täidetavaks tunnistamise taotluste ning kohustatud isikute esitatud muutmistaotluste puhul oluline teha kindlaks õigustatud isiku alaline elukoht. See tuleneb asjaolust, et muudetud otsuse puhul kehtivad kohtualluvuse ning tunnustamise ja täitmise suhtes erisätted, sõltuvalt sellest, kes taotluse esitas ja kas õigustatud isiku alaline elukoht asub riigis, kus algne elatist käsitlev otsus tehti.

235. Terminit „alaline elukoht” ei ole konventsioonis ega määruks määratletud, seega sõltub see, kas õigustatud isiku alaline elukoht asub teatavas riigis, konkreetse juhtumi asjaoludest. Üldiselt kaalutakse alalise elukoha kindlakstegemiseks selliseid asjaolusid nagu see, kus on isiku eluase, kus ta tavaliselt elab, kus ta töötab või koolis käib⁷⁰.

⁶⁹ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 240.

⁷⁰ Vt konventsiooni seletuskiri, punktid 63 ja 444.

236. Kui õigustatud isiku alaline elukoht on riigis, kus otsus tehti, ei saa otsuse muutmise määruse artikli 8 või konventsiooni artikli 18 alusel kuuluda ühegi teise riigi kohtualluvusse ning sellisel juhul võib kohustatud isiku taotlusel tehtud muutmiseotsuse tunnustamisest keelduda, välja arvatud juhul, kui kehtivad konventsiooni artiklis 18 või määruse artiklis 8 esitatud erandid. Seda on üksikasjalikumalt käsitletud käsiraamatu 4. ja 11. peatükis.

II osa. Ühised küsimused 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse kohaste taotluste puhul

237. Käesolevas osas käsitletakse mitut küsimust, mis on konventsiooni- või määrusekohaste taotluste, otsetaotluste ja erimeetmete võtmise taotluste puhul ühised. Kõigepealt peavad pädevad asutused kontrollima, millist õigusakti konkreetse juhtumi suhtes kohaldatakse, enne kui nad pöörduvad teabe juurde, mis käesolevas peatükis kummagi õigusakti kohaste taotluste, otsetaotluste või erimeetmete võtmise taotluste kohta on esitatud (konventsiooni ja määruse reguleerimisala ja kohaldamisega seotud küsimusi on üksikasjalikult arutatud eespool I osas).

238. Konventsiooni ja määruse toimimise rahvusvahelist laadi arvesse võttes on oluline, et taotlustes ja teabevahetuses järgitaks konventsioonis või määrukses teabevahetuse keele kohta kehtestatud eeskirju ning võimalikke dokumentide tõlkimise nõudeid. Need on sätestatud konventsiooni artiklites 44 ja 45 ning peamiselt määruse artiklites 59 ja 66, aga ka selle artiklites 20, 28, 29 ja 40.

I. Keelenõuded 2007. aasta konventsiooni alusel

A. Taotluste ja dokumentide keel

239. Kõik konventsioonikohased taotlused ja taotlustele lisatud dokumendid (sh otsus) peavad olema originaalkeeles. Neile peab olema lisatud ka taotluse (ja seotud dokumentide) tõlge vastuvõtjariigi ametlikku keelde⁷¹, välja arvatud juhul, kui vastuvõtjariigi pädev asutus (taotlust menetlev haldus- või õigusasutus) on osutanud, et ta ei nõua tõlget.

240. Vastuvõtjariik võib teha konventsiooni alusel deklaratsiooni selle kohta, et taotlustes ja seotud dokumentides tuleb kasutada mõnda muud keelt peale vastuvõtjariigi ametliku keele⁷². Kui riigil on territoriaalüksused (nt provintsid või osariigid) ja üle ühe ametliku keele või kui riigil on mitu ametlikku keelt, mida võidakse kasutada tema territooriumi eri osades, võib osalisriik esitada ka deklaratsiooni ja täpsustada, millist keelt tuleb teatava konkreetse territoriaalüksuse puhul kasutada.

241. Tuleb tähele panna, et konventsioonikohaste taotluste soovituslike vormide kasutamise üks oluline eelis on see, et nende ülesehitus võimaldab neid mis tahes keeles täita ja teistes keeltes hõlpsalt mõista, vähendades tõlkimise vajadust. (Konventsioonikohased soovituslikud vormid on kättesaadavad Haagi konverentsi veebisaidil (www.hcch.net) elatist käsitlevas jaotises („Child Support / Maintenance Section“).)

B. Tõlkimise erandid

242. Mõnel juhul ei pruugi esitajariigil olla praktiline või võimalik tõlkida dokumente vastuvõtjariigis kasutatavasse või tema täpsustatud keelde. Näiteks ei pruugi esitajariigis olemasolevad tõlketeenistused pakkuda tõlget vastuvõtjariigi keelde. Kui taotlus kuulub III peatüki alla (üldiselt kõik laste elatist käsitlevad taotlused või laste ning abikaasa ja/või endise abikaasa elatist käsitleva otsuse tunnustamise ja täitmise taotlused), võib

⁷¹ Kui riigil on rohkem kui üks ametlik keel ning tema territooriumi kõikides osades ei kasutata kõiki ametlikke keeli, on oluline kontrollida, millist keelt nõutakse sellel territooriumil, kuhu taotlus saadetakse (artikli 44 lõige 2).

⁷² [Riigi nimi] [esitab] [ei esita] [sellise/sellist deklaratsiooni, milles täpsustatakse, et ...].

vastuvõtjariik sellisel juhul nõustuda ise tõlke tegema (kas asjaomase juhtumi puhul või üldiselt)⁷³.

243. Kui vastuvõtjariik ei ole nõus tõlkimisel abi pakkuma, on esitajariigil võimalus tõlkida dokumendid lihtsalt inglise või prantsuse keelde. Vajaduse korral saab vastuvõtjariik dokumendi seejärel oma keelde tõlkida.

244. Näiteks kui taotluse esitaja ei suuda esitajariigis (Norra) tõlkida dokumenti vastuvõtjariigi keelde (hispaania keel Mehhikos) ning Mehhiko asutus ei suuda tõlkida otsust norra keelest hispaania keelde, võib taotluse esitaja Norras tõlkida dokumendid selle asemel inglise või prantsuse keelde. Seejärel võib Mehhikole saata inglise- või prantsuskeelse tõlke.

245. Konventsioonis sisalduva üldise tõlke-eeskirja eespool nimetatud eranditega tegeleb harilikult vastuvõtjariigi keskasutus ning seega kohtunikud või pädevad asutused selles etapis tavaliselt ei osale.

II. Keelenõuded 2009. aasta määruse alusel

A. Määruse üldnõuded seoses taotluste ja dokumentide keelega (artiklid 59 ja 66)

246. Määruses (artikli 59 lõige 1) on sätestatud, et esitajariigi asutus täidab taotluse vastuvõtjariigi ametlikus keeles või riigi selle asjakohase allüksuse keeles, kus asub taotluse saanud keskasutus, või mõnes teises Euroopa Liidu ametlikus keeles, mille aktsepteerimisest vastuvõtjariik on teatanud, välja arvatud juhul, kui viimane otsustab ise tõlke teha⁷⁴.

247. Määruse artikli 59 lõikes 2 on täpsustatud, et tõendavaid dokumente *ei* tõlgita, välja arvatud juhul, kui need on vajalikud taotletud abi andmiseks. Samuti on kõnealuses sättes märgitud, et see ei piira määruse üksikasjalikumate tõlkimise või transliteratsiooniga seotud nõuete kohaldamist (neid arutatakse allpool), mis võivad menetluses vajalikuks osutuda ning mis on esitatud määruse artiklis 20 (täitmise eesmärgil esitatavad dokumendid), artiklis 28 (menetlus seoses täidetavaks tunnistamise taotlustega) ja artiklis 40 (tunnistatud kohtuotsusele tuginemine).

248. Määruse artiklis 66 on esitatud üldine täiendav tõlkimisnõudeid käsitlev eeskiri, milles on täpsustatud, et kohus, kelle poole pöörduti, võib nõuda muus keeles kui menetluse toimumise keeles koostatud tõendavate dokumentide tõlkimist üksnes siis, „kui tõlge on tema hinnangul vajalik kohtuotsuse tegemiseks või kaitseõiguste tagamiseks“⁷⁵.

B. Määruse nõuded seoses teatavate taotluste tõlkimisega

249. Määrus sisaldab mitut erisätet teatavate taotlustega seotud dokumentide transliteratsiooni või tõlkimise kohta, mis käsitlevad eelkõige täitmise eesmärgil esitatavaid dokumente (artikkel 20), täidetavaks tunnistamise taotlusi (artikkel 28), väljavõtte esitamata jätmist (artikkel 29) ja tunnustatud kohtuotsusele tuginemist (artikkel 40). Artikli 20 lõike 1 punktis d, artikli 28 lõikes 2 ja artikli 40 lõikes 3 on sätestatud, et asjakohasele pädevale asutusele esitatakse „vajaduse korral [määruse lisas avaldatud vastava vormi] sisu transliteratsioon või tõlge“ vastuvõtjariigi/kohtumenetluse ametlikku keelde (või muudesse aktsepteeritavaks tunnistatud keeltesse). Artikli 20 lõikes 2 ja artikli 28 lõikes 2 on peale selle sätestatud,

⁷³ Tuleb tähele panna, et kui vastuvõtjariik teeb tõlke, nagu eespool kirjeldatud, peab tõlkimiskulud kandma esitajariik (kui kahe riigi keskasutused ei ole kokku leppinud teisiti).

⁷⁴ [Riigi nimi] [on] [ei ole] osutanud, et ta aktsepteerib muid keeli peale [lisada riigikel(ed)].

⁷⁵ See artikkel ei piira artiklite 20, 28 ja 40 kohaldamist, mis käsitlevad konkreetsete taotlustega seotud nõudeid.

et vastuvõtjariigi asjakohased pädevad asutused „ei või” nõuda otsuse tõlke esitamist, kuid tõlke esitamist võib nõuda juhul, kui taotlus vaidlustatakse või edasi kaevatakse. Artikli 29 lõikega 2 lubatakse pädeval asutusel taotleda asjakohaste dokumentide tõlke esitamist, kui ta seda nõuab. Lõpuks on sätestatud, et mis tahes artiklite 20, 28, 29 ja 40 kohase tõlke teeb „isik, kes on selleks pädev ühes liikmesriigis”.

III. Legaliseerimine 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel

250. Kooskõlas muude Haagi konventsioonidega on 2007. aasta konventsiooni artiklis 41 sätestatud, et konventsiooni alusel ei või nõuda legaliseerimist ega muu samalaadse formaalsuse täitmist. Kõnealust artiklit kajastab täpselt määruse artikkel 65. Seepärast ei ole vaja ametlikult tõestada dokumendid täitnud ametiisiku allkirja ega kasutada apostilli, kui see on osalisriigis või Euroopa Liidu liikmesriigis tavapärane praktika.

Legaliseerimine on termin, millega kirjeldatakse teatavaid ametlikke õiguslikke menetlusi, näiteks apostilli kasutamist või notariseerimist dokumentide tõestamiseks.

IV. Volikiri 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel

251. Konventsiooni artiklis 42 ja määruse artiklis 52 on sätestatud, et taotluse esitajalt võib volikirja esitamist nõuda üksnes väga piiratud asjaoludel. Volikirja esitamist võib nõuda olukorras, kus vastuvõtjariigi keskasutus või muu asutus esindab taotluse esitajat näiteks kohtumenetluses või kui volikiri on vajalik selleks, et määrata esindaja teatavas küsimuses esindamiseks⁷⁶. Konventsiooni puhul on riigiprofiilis osutatud, kas vastuvõtjariik nõuab volikirja esitamist⁷⁷.

V. Allkirjad ja dokumentide tõestatud koopiad 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel

A. Konventsioon

252. Konventsiooni alusel ei nõuta taotluse allkirjastamist selleks, et see oleks kehtiv. Tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotluste puhul on kohaldatavate artiklitega (artikli 12 lõige 2 ning artiklid 13, 25 ja 30) peale selle ette nähtud protsess dokumentide, sealhulgas otsuse lihtkoopiade edastamiseks koos tunnustamise taotlusega. Tunnustamise ja täitmise menetluse jooksul võib pädev asutus või kostja nõuda mis tahes dokumendi tõestatud koopiat, kui see on vajalik taotluse menetlemiseks või sellele vastamiseks. Kui sellist nõudmist aga ei esitata, piisab lihtkoopiast. Riik võib aktsepteerida ka elektroonilisi dokumente, sest konventsiooni keelekasutus on teadlikult infokandjate suhtes neutraalne.

253. Konventsiooni alusel võib riik ka täpsustada, et ta nõuab kõikide juhtumite puhul igasuguste dokumentide tõestatud koopiat. Riigiprofiilis on osutatud, kas teatav riik on seda kõikide juhtumite kohta täpsustanud. (Osalisriikide riigiprofiilid on kättesaadavad Haagi konverentsi veebisaidil (www.hcch.net) elatist käsitlevas jaotises („Child Support / Maintenance Section”).)

B. Määrus

254. Määruse alusel peab taotlusvormi allkirjastama kas taotluse esitaja või isik või asutus, kes on esitajariigis volitatud taotlusvormi taotleja nimel täitma. Määruse asjakohaste artiklitega (nt artiklid 20, 28, 40, 48 ja 57) on ette nähtud määruse lisas avaldatud taotlusvormide kohustuslik kasutamine. Nende määrusekohaste taotluste

⁷⁶ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 617.

⁷⁷ [Riigi nimi] puhul [...].

puhul, millele tuleb lisada esitajariigis tehtud otsuse väljavõtte ja otsuse koopia, peab nõuetekohasel määruise lisas avaldatud vormil esitatud väljavõtte olema välja andnud ja allkirjastanud päritoluriigi kohus ning lisatud otsuse koopia peab vastama „selle ehtsuse kindlakstegemiseks vajalikele tingimustele”.

VI. Isikuandmete ja konfidentsiaalse teabe kaitse 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel

A. Konventsioon (artiklid 38–40)

255. Konventsioonis on kehtestatud teatavad olulised kaitsemeetmed konventsiooni alusel edastatavate isikuandmete ja konfidentsiaalse teabe kaitsmiseks. (Tuleb tähele panna, et sarnaselt muude Haagi konventsioonidega nimetatakse seda teavet konventsioonis „isikuandmeteks”). Need kaitsemeetmed on sätestatud artiklites 38, 39 ja 40. Isikuandmed hõlmavad muu hulgas sellist teavet nagu nimi, sünnikuupäev, aadress või kontaktandmed ja sellised identifitseerimistunnused nagu riigis kasutatavad isikukoodid⁷⁸.

256. Konventsioonis tunnistatakse, et arvestades isikuid puudutava sedalaadi teabe tundlikkust, mida riigid omavahel jagavad, on sellise teabe kaitse äärmiselt oluline, tagamaks osapoolte kaitse võimalike kahjulike tagajärgede eest, mida sellise teabe avalikustamine võib kaasa tuua.

257. Konventsioonis on kehtestatud konkreetsed piirangud konventsiooni alusel teatavatel asjaoludel kogutud või edastatud teabe avalikustamisele ja kinnitamisele. Teavet ei tohi avaldada ega kinnitada juhul, kui see ohustaks isiku tervist, turvalisust või vabadust (artikli 40 lõige 1). Isiku näol võib olla tegemist lapse, taotluse esitaja, kostja või mis tahes teise isikuga – see ei ole konventsiooniga piiratud.

258. Kui keskasutuse hinnangul võib teabe avalikustamine või kinnitamine sellise ohu tekitada, teavitab ta sellest teist osalevat keskasutust, kes võtab seda konventsioonikohase taotluse menetlemisel arvesse. Esitajariigi keskasutuse hinnang sellise ohu esinemise kohta ei ole vastuvõtjariigi keskasutuse jaoks siduv. Vastuvõtjariigi keskasutus peab aga otsustama, kas avalikustamine ohustaks isiku tervist, turvalisust või vabadust ning artikli 40 lõike 2 kohaselt võtab vastuvõtjariigi keskasutus esitajariigi keskasutuse hinnangut arvesse. Vastuvõtjariigi keskasutuse edasine tegevus sellises olukorras sõltub taotluse menetlemiseks ja riigi konventsioonist tulenevate kohustuste täitmiseks vajalikest toimingutest (artikkel 40). Kui esitajariigi keskasutus tunneb muret taotluse esitaja, õigustatud isiku või mõne teise isiku isikuandmete avaldamise üle, soovitatakse kasutada esitajariigi keskasutuse või pädeva asutuse aadressi, millelt teave edastatakse õigustatud isikule või taotluse esitajale⁷⁹.

259. Ka Haagi konverentsi alalise büroo avaldatud kohustuslikud ja soovituslikud vormid on kavandatud nii, et tagada isikuandmete kaitse. Kõnealustes vormides on keskasutusel võimalik osutada sellele, et teabe avalikustamine või kinnitamine võib ohustada isiku tervist, turvalisust või vabadust (vormidel on vastav võimalus koos lahtriga, millesse saab teha ristikese).

260. Kui selline oht on kindlaks tehtud, on võimalik esitada tundlikud isikuandmed (nagu kontaktandmed või teave, mida saab kasutada isiku või tema asukoha kindlakstegemiseks) vormi eraldi osas. Sel viisil saab kostjale või pädevale asutusele esitada taotluse, mis sisaldab üksnes sellist teavet, mida kostja vajab taotlusele vastamiseks, tekitamata sealjuures ohtu taotluse esitajale, õigustatud isikule või mõnele teisele isikule.

⁷⁸ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 605.

⁷⁹ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 612. Riik, kes otsustab kasutada oma asutuse aadressi isiku aadressi asemel, peaks olema teadlik sellest, et vastuvõtjariik võib nõuda õigustatud isiku aadressi oma siseriiklikust õigusest tulenevatel põhjustel, näiteks dokumentide kättetoimetamiseks.

261. Peale selle peavad kõik vastuvõtjariigis konventsioonikohaste menetluste raames andmeid töötlevad asutused, sealhulgas pädevad asutused või õigusasutused järgima oma siseriiklikke teabe konfidentsiaalsust käsitlevaid õigusakte (artikkel 39). Seepärast peab igasugune teabe edastamine vastama ka kehtivates siseriiklikes õigusaktides sätestatud nõuetele, nagu teabe avaldamiseks nõusoleku saamine või mis tahes avalikustamise piirangud⁸⁰.

B. Määrus (artiklid 61–63 ja artikli 57 lõige 3)

262. Määruse artikli 68 lõikes 4 on täpsustatud, et määruse kohaldamine „ei piira” *Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. oktoobri 1995. aasta direktiivi 95/46/EÜ (üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta)* kohaldamist. Üldist andmekaitset määruse alusel on käsitletud ka määruse põhjendustes 34 ja 35, millest esimeses on kinnitatud, et järgida tuleb direktiivi 95/46/EÜ selle liikmesriikide siseriiklikku õigusse ülevõetud kujul.

263. Isikuandmete ja informatsioonilise enesemääramisega seotud küsimusi käsitlevates määruse sätetes (artiklid 61–63) on täpsustatud piirangud ja protsessid seoses õigustatud ja kohustatud isikute isikuandmete jagamise ja edastamisega liikmesriigi piires (st keskasutuse ning avalik-õiguslike asutuste, valitsusasutuste, muude isikuandmeid omavate juriidiliste isikute, pädevate kohtute ja muude dokumentide kättetoimetamise või otsuste täitmise eest vastutavate asutuste vahel) ning määrusekohasel taotluse esitaja- ja vastuvõtjariigi keskasutuste vahel.

264. Artikkel 61 käsitleb keskasutuste juurdepääsu teabele ning seda, kuidas keskasutused võivad nõuetekohaselt tutvuda kohustatud isiku või õigustatud isiku aadressi, kohustatud isiku sissetulekut, kohustatud isiku tööandjat ja/või kohustatud isiku pangakontot (pangakontosid) ja tema varasid käsitleva teabega ning seda teavet edastada. Selles on täpsustatud, et nõutav teave peab olema „piisav, asjakohane ja piirduma üksnes vajalikuga” ning et teave, mida keskasutus võib nõuda, on sõltuvalt taotluse liigist erinev (artikli 61 lõige 2). Kohtuotsuse tegemise või muutmise eesmärgil võib nõuda üksnes kohustatud või õigustatud isiku aadressi. Otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täitmise eesmärgil võib kohustatud isiku varasid käsitlevat teavet nõuda üksnes siis, kui kohustatud isiku sissetuleku, tööandja või pangakonto(de) kohta saadud teave ei ole osutunud piisavaks.

265. Määruse artiklis 62 on sätestatud, et keskasutused edastavad artiklis 61 osutatud teabe oma riigi asjakohastele pädevatele asutustele ning kõnealuse teabe saanud asutus või kohus võib seda kasutada „üksnes elatise sissenõudmise hõlbustamiseks”. Artikli 62 lõikes 3 on sätestatud üldine ajaline piirang, mille jooksul asjaomane asutus võib sellist teavet säilitada, nimelt mitte kauem, „kui see on teabe edastamise eesmärkide täitmiseks vajalik”. Kõik teavet töötlevad asutused peavad tagama selle konfidentsiaalsuse vastavalt oma riigi õigusele (artikli 62 lõige 4)⁸¹.

266. Kogutavate andmete subjekti teavitamine (artikkel 63) peab toimuma kooskõlas siseriikliku õigusega⁸². Määruse artikli 63 lõikes 2 on sätestatud erand seoses andmesubjekti teavitamisega, mille kohaselt teavitamist võib edasi lükata 90 päeva võrra alates ajast, mil vastuvõtjariigi keskasutus teabe kätte sai, kui teavitamine võib ohtu seada elatise tegeliku sissenõudmise.

267. Määruse artikli 57 lõikega 3 on ette nähtud taotluse esitaja koduse aadressi asendamine muu aadressiga perevägivalla juhtumite puhul, kuid üksnes siis, „kui taotluse saanud liikmesriigi siseriiklikus õiguses ei ole sätestatud, et algatatavate menetluste läbiviimiseks peab taotleja esitama oma koduse aadressi”⁸³.

⁸⁰ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

⁸¹ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

⁸² [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

⁸³ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

VII. Tõhus juurdepääs menetlustele ja õigusabile 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel

A. Ülevaade

1. Tõhus juurdepääs menetlustele/õiguskaitsele konventsiooni ja määruse alusel

268. Nii konventsiooni kui ka määruse üks olulisemaid aluspõhimõtteid on see, et taotluse esitajatel peab olema vastuvõtjariigis tõhus juurdepääs taotluse täitmiseks vajalikele menetlustele. Tõhus juurdepääs menetlustele tähendab seda, et taotluse esitaja suudab (vajaduse korral vastuvõtjariigi asutuste abil) oma juhtumi suhtes vastuvõtjariigi asjakohaste ametiasutustes tõhusalt menetluse algatada⁸⁴. Tuleb tähele panna, et määruks kasutatakse termini „tõhus juurdepääs menetlustele” asemel konventsioonist mõnevõrra erinevat terminoloogiat, nimelt „tegelik juurdepääs õiguskaitsele”; mõlemas õigusaktis on aga sisuliselt viidatud samadele põhimõtetele (käesolevas jaotises on neid termineid kasutatud samas tähenduses).

269. Konventsiooni artiklid 14, 15, 16, 17 ja 43 ning määruse artiklid 43, 44, 45, 46, 47 ja 67 käsitlevad vastuvõtjariigi kohustust tagada tõhus juurdepääs menetlustele, sealhulgas anda teatavatel asjaoludel tasuta õigusabi, ning võimalust vaidluse kaotanud poolelt teatavatel asjaoludel kulusid sisse nõuda (konventsiooni artikkel 43 ning määruse artiklid 43 ja 67). Käsiraamatu käesolevas jaotises on antud ülevaade nendest sätetest.

270. Üldine kohustus võimaldada taotluse esitajatele tõhus juurdepääs menetlustele, sealhulgas täite- ja edasikaebamismenetlustele, on sätestatud konventsiooni artikli 14 lõikes 1 ja määruse artikli 44 lõikes 1. Konventsiooni alusel kuuluvad taotluse esitajate hulka õigustatud isikud, kohustatud isikud ja avalik-õiguslikud asutused (kui nad tegutsevad tunnustamise ning tunnustamise ja täitmise taotluste esitamisel õigustatud isiku nimel), kes esitavad taotluse keskasutuse kaudu. Määruks on sätestatud, et kõikidel „käesoleva määruse reguleerimisalasse kuuluva vaidluse pooltel” peab olema tegelik juurdepääs õiguskaitsele. Erinevalt konventsioonist on määruks täiendavalt täpsustatud, et tegelik juurdepääs õiguskaitsele tagatakse „igale [vastuvõtjariigis] elavale taotlejale”.

271. Otse pädevatele asutustele esitatavaid taotlusi on peamiselt käsitletud konventsiooni artikli 17 punktis b ja määruse artiklis 47. Riigid võivad õigusabi võimaldamiseks kontrollida taotluse esitaja vahendeid või taotluse põhjendatust ning õigusabi tuleb võimaldada iga tunnustamise, täidetavaks tunnistamise ja täitmise menetluse puhul, eriti kui taotluse esitajale võimaldati õigusabi või tasuta menetlus päritoluriigis. Konventsiooni artikli 14 lõiget 5 ja määruse artikli 44 lõiget 5 kohaldatakse ka otse pädevatele asutustele esitatavate taotluste suhtes.

2. Õigusabi

272. Kui asjaolud seda nõuavad, hõlmab tõhus juurdepääs menetlustele/õiguskaitsele tasuta õigusabi (nii konventsioonis kui ka määruks kasutatud termin). Taotluse esitaja vahendid või maksevõime ei tohiks olla sellise juurdepääsu saamisel takistuseks. Seepärast on konventsiooni artiklis 15 ja määruse artiklis 46 sätestatud, et enamikul juhtudel **antakse tasuta õigusabi lapse elatist saama õigustatud isikutele (alla 21-aastastele isikutele võlgnetava elatise puhul), kes esitavad taotluse keskasutuse kaudu**⁸⁵.

⁸⁴ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 357.

⁸⁵ Vt ka määruse põhjendus 36.

273. Tasuta õigusabi andmise kohustuse puhul tunnistatakse, et sellist abi ei ole vaja anda juhul, kui vastuvõtjariigis kasutatavad menetlused on piisavalt lihtsad, võimaldades taotluse saajal oma juhtumiga ise tegeleda, ning kui keskasutus osutab vajalikke teenuseid tasuta.

Konventsiooni artiklis 3 on **õigusabi** määratletud kui „abi, mis on vajalik, et taotlejad teaksid oma õigusi ja suudaksid nõuda nende järgimist, ning millega tagatakse taotluste põhjalik ja tõhus menetlemine taotluse saanud riigis. Kõnealune abi võib hõlmata vajalikku õigusnõustamist, abi menetluste alustamiseks, õigusalast esindamist ja menetluskuludest vabastamist.”

Määruse artiklis 45 on **õigusabi** määratletud kui „õigusabi, mis on vajalik selleks, et võimaldada pooltel teada ja nõuda oma õigusi ning tagada, et nende poolt kas keskasutuste kaudu või otse pädevatele asutustele esitatuid taotlusi menetletakse täielikult ja tõhusalt”. See hõlmab vajaduse korral järgmist:

- „a) kohtueelne nõustamine eesmärgiga jõuda kokkuleppele kohtumenetlust algamata;
- b) õigusabi asutuses või kohtus menetluse algatamiseks ja kohtus esindamiseks;
- c) menetluskuludest ja menetluse ajal toiminguid sooritama määratud isikute tasudest vabastamine või abistamine nende kulude katmisel;
- d) liikmesriikides, kus kohtuasja kaotaja on kohustatud hüvitama vastaspoole kulud ja kui kaotajaks on õigusabi saaja, vastaspoole kulud, kui sellised kulud oleks kaetud ka siis, kui õigusabi saaja alaline elukoht oleks olnud liikmesriigis, kus asub kohus;
- e) suuline tõlge;
- f) kohtu või pädeva asutuse nõutavate ja õigusabi saaja esitatavate, asja lahendamiseks vajalike dokumentide tõlkimine; ning
- g) õigusabi saaja sõidukulud, kui menetlusosaliste füüsilist ilmutist kohtusse nõuab seadus või asjaomase liikmesriigi kohus ning see kohus otsustab, et asjaomaseid isikuid ei ole võimalik muul viisil rahuldavalt ära kuulata.”

274. See on oluline sel põhjusel, et paljud riigid on töötanud elatist käsitlevate otsuste tunnustamiseks, tunnustamiseks ja täitmiseks, tegemiseks ja muutmiseks välja tõhusad ja tulemuslikud menetlused, mida kõik selles riigis taotlust esitavad isikud saavad kasutada ilma, et nad vajaksid **õigusabi**, ning sellised menetlused tehakse samaväärselt kättesaadavaks isikutele, kes esitavad taotluse konventsiooni või määruse alusel. Sõltuvalt riigist võib see tähendada seda, et kasutatakse lihtsustatud vorme ja haldusmenetlusi ning keskasutus või pädev asutus annab kõikidele taotluse esitajatele teavet ja nõu. Kuivõrd sellised lihtsustatud menetlused võimaldavad taotluse esitajal ise oma juhtumiga tõhusalt tegeleda ning vastuvõtjariik pakub neid taotluse esitajale tasuta, ei ole vastuvõtjariik kohustatud taotluse esitajale tasuta õigusabi võimaldama⁸⁶.

275. Kui lihtsustatud menetlused ei ole kättesaadavad ning õigusabi on vajalik, siis sisaldavad konventsioon ja määrus mitut sätet, milles on kirjeldatud asjaolusid, mille puhul taotluste esitajatele tuleb õigusabi anda tasuta. Sellise õigusabi saamise tingimused ei tohi olla rangemad kui võrdväärsete riigisiseste juhtumite puhul (konventsiooni artikli 14 lõige 4 ja määruse artikli 44 lõige 4).

276. Eespool tekstikastides on esitatud õigusabi määratlused konventsiooni ja määruse alusel. Need on sarnased, kuid neil on ka teatavaid olulisi erinevusi, eelkõige on määrukses esitatud määratluses täpsustatud suulise tõlke kulude, tõlkimiskulude, vajalike sõidukulude ja kulud hüvitama kohustatud õigusabi saanud kaotanud poole kulude katmine.

277. Kui taotluse esitaja taotleb õigusabi, on konventsioonis ja määrukses lähtepunktina üldiselt nõutud, et kõik osalisriigid või liikmesriigid võimaldavad õigustatud isikutele sellist abi peaaegu kõikides **lapse elatist** käsitlevates olukodades tasuta. Selle reegli suhtes kehtivad teatavad erandid riikide puhul, kes on esitanud konventsiooni alusel deklaratsiooni (määruse alusel ei ole võimalik sellist deklaratsiooni esitada)⁸⁷.

MÄRKUS. Kui otsus, mille tunnustamist ja täitmist taotletakse, hõlmab lisaks lapse elatisele ka abikaasa ja endise abikaasa elatist, kehtib samasugune õigus saada tasuta õigusabi.

⁸⁶ [Riigi nim] puhul [...].

⁸⁷ Konventsiooni alusel võib riik esitada deklaratsiooni selle kohta, et ta kontrollib teatavate juhtumite puhul lapse vahendeid (artikli 16 lõige 1). Euroopa Liit sellist deklaratsiooni ei esita ning seega ei kasutata Euroopa

278. Taotluse esitajate õigus saada konventsiooni ja määruse alusel tasuta õigusabi taotluste puhul, mis käsitlevad **muid küsimusi kui lapse elatis**, on piiratum, nagu ka kohustatud isikute õigus saada tasuta õigusabi tunnustamise ja otsuse muutmise taotluste puhul. Seda liiki taotluste puhul võib vastuvõtjariik tasuta õigusabi andmise eeltingimusena kontrollida taotluse esitaja vahendeid või taotluse põhjendatust.

Vahendite kontrollimisel tutvutakse taotluse esitaja sissetuleku ja varade või muu rahalise olukorraga, mis mõjutavad taotluse esitaja suutlikkust õigusabi eest tasuda.

Põhjendatuse kontrollimisel vaadatakse üldiselt läbi taotluse põhjendus või uuritakse taotluse positiivse lahendi tõenäosust, kaaludes selliseid küsimusi nagu taotluse õiguslik alus ja see, kas juhtumi asjaolude põhjal on tõenäoline positiivse lahendi saavutamine.

279. Oluline on aga see, et tunnustamise ja täitmise seotud juhtumite puhul ei saa õigusabi, mida riik kõikidele taotluse esitajatele (õigustatud isik, kohustatud isik või avalik-õiguslik asutus⁸⁸) pakub, olla piiratum kui see, mida taotluse esitajale võimaldataks juhul, kui tegemist oleks samaväärse riigisisese juhtumiga (konventsiooni artikli 17 punkt b ja määruse artikli 47 lõige 2). Sellega tagatakse samal tasemel teenuse osutamine kõikidele taotluse esitajatele, olenemata nende elukohast. Kuigi tasuta õigusabi ei pruugi alati kättesaadav olla, ei saa vastuvõtjariik nõuda õigusabikulude maksmise tagamiseks tagatist ega deposti (konventsiooni artikli 14 lõige 5 ja artikli 37 lõige 2 ning määruse artikli 44 lõige 5). Seepärast sõltub see, kas tasuta õigusabi on taotluse esitajale kättesaadav, järgmistest teguritest:

- kas taotluse esitajale on vastuvõtjariigis tasuta kättesaadavad lihtsustatud menetlused;
- mis liiki elatisega on tegemist (lapse elatis, abikaasa ja/või endise abikaasa elatis või teiste pereliikmete elatis);
- kas taotluse esitaja on õigustatud isik või kohustatud isik;
- mis liiki taotlus esitatakse (tunnustamise, täitmise, otsuse tegemise või muutmise, erimeetmete võtmise taotlus või otsetaotlus);
- kas vastuvõtjariigis kontrollitakse asjaomase taotluse puhul vahendeid või taotluse põhjendatust (lapse vahendite või taotluse esitaja olukorra põhjal).

280. Järgmistes jaotistes ja vooskeemides on üksikasjalikult selgitatud tasuta õigusabi saamise õigust mitmes eri olukorras.

B. Tasuta õigusabi andmise nõue

281. Alljärgnevas jaotises selgitatakse õigust saada konventsiooni- ja määrusekohaste taotluste puhul tasuta õigusabi kõikides riikides peale nende konventsiooni osalisriikide, kes on esitanud deklaratsiooni lapse vahendite kontrollimise kohta⁸⁹ (määruse alusel ei ole võimalik sellist deklaratsiooni esitada).

282. Tuleb tähele panna, et käesolevas jaotises esitatud vooskeemid osutavad peamiselt konventsiooni sätetele ja sellekohastele juhtumitele, kajastades mõnel juhul konventsiooni osalisriikide võimalike reservatsioonide ja deklaratsioonide mõju.

1. Õigustatud isiku esitatud taotlused

- a) **Lapse elatist käsitlevad taotlused alla 21-aastasele lapsele elatise maksmiseks (või alla 18-aastasele lapsele elatise maksmiseks, kui konventsiooni alusel on tehtud reservatsioon)**

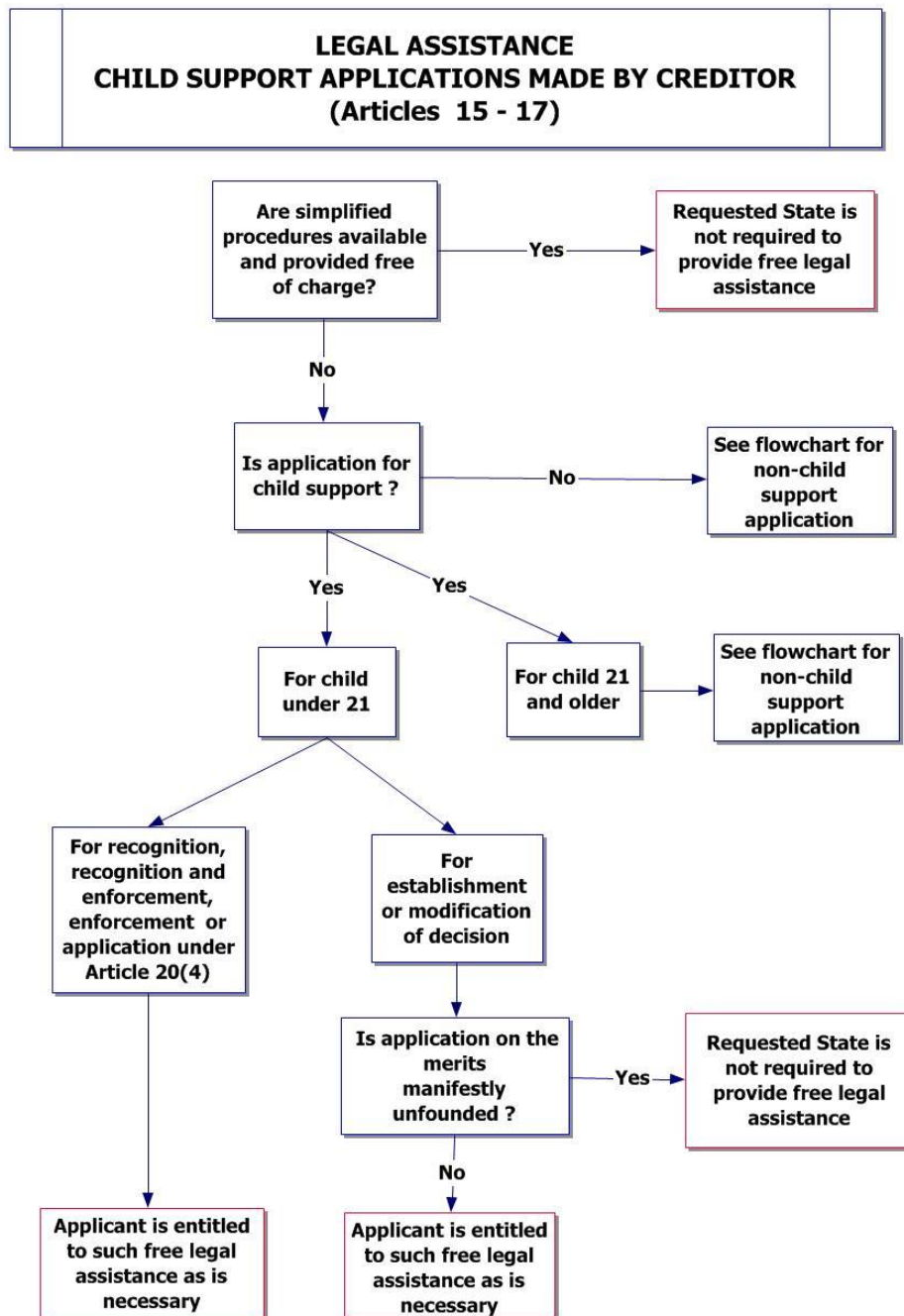
Liidu liikmesriikides konventsiooni alusel selles kontekstis lapse vahendite kontrollimist (vt *nõukogu otsus 2011/432/EL*, joonealune märkus 59 eespool).

⁸⁸ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 383.

⁸⁹ Konventsiooni alusel võib riik esitada deklaratsiooni selle kohta, et ta kontrollib teatavate juhtumite puhul lapse vahendeid (artikli 16 lõige 1). Euroopa Liit sellist deklaratsiooni ei esita ning seega ei kasutata Euroopa Liidu liikmesriikides konventsiooni alusel selles kontekstis lapse vahendite kontrollimist (vt *nõukogu otsus 2011/432/EL*, joonealune märkus 59 eespool).

283. Nagu allpool näidatud, siis juhul, kui keskasutuse kaudu esitatud taotlus on seotud lapse elatist käsitleva otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täitmise või täitmisega, tuleb konventsiooni või määruse alusel võimaldada tasuta õigusabi. Selle nõude suhtes ei kehti mingeid erandeid. Kui lapse elatist käsitleva taotluse puhul on tegemist otsuse tegemise või muutmise taotlusega, võib riik keelduda tasuta õigusabi andmisest, kui ta leiab, et taotlus või edasikaebus on selgelt põhjendamatu⁹⁰.

MÄRKUS. Kui otsus, mille tunnustamist ja täitmist taotletakse, hõlmab lisaks lapse elatisele ka abikaasa ja/või endise abikaasa elatist, kehtib samasugune õigus saada tasuta õigusabi.

Joonis 3. Konventsiooni alusel antav õigusabi: õigustatud isiku esitatud taotlused lapse elatise saamiseks

⁹⁰ Seoses kulude sissenõudmisega vt ka konventsiooni artikli 43 lõige 2 ja määruse artikkel 67.

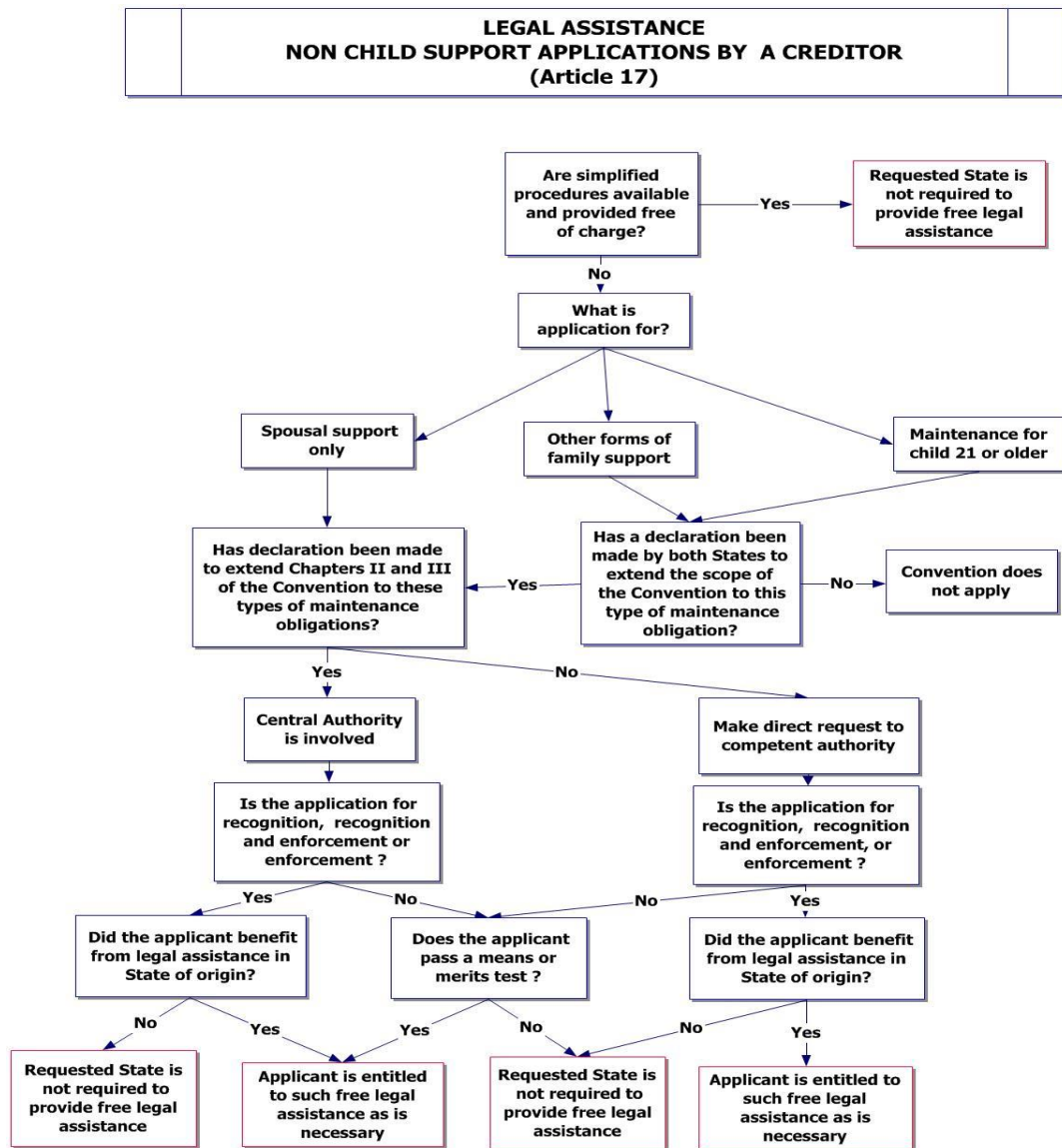
b) Muud liiki elatist käsitlevad taotlused kui taotlused alla 21-aastasele lapsele elatise maksmiseks (või alla 18-aastasele lapsele elatise maksmiseks, kui konventsiooni alusel on tehtud reservatsioon)

284. Kui taotlus käsitleb lapse elatist 21-aastasele või vanemale lapsele, abikaasa ja endise abikaasa elatist või teiste pereliikmete elatist (ning juhul, kui riik on konventsiooni alusel laiendanud selle kohaldamisala seda liiki juhtumitele), ei tule anda tasuta õigusabi iga juhtumi puhul. Euroopa Liidu liikmesriik või konventsiooni osalisriik võib keelduda sellise abi andmisest, kui taotlus tõenäoliselt ei saa positiivset lahendit (põhjendatuse kontrollimine), samuti võib riik sellise teenuse saamise tingimusena kontrollida taotluse esitaja vahendeid⁹¹.

285. Ent kui tegemist on mis tahes eelmises lõigus kirjeldatud elatise liiki käsitleva olemasoleva otsuse tunnustamise, tunnustamise ja täitmise või täitmisega, on taotluse esitajal juhul, kui ta sai päritoluriigis otsuse tegemiseks tasuta õigusabi, õigus saada samal tasemel abi ka vastuvõtjariigis, juhul kui selline abi on vastuvõtjariigis kättesaadav. Seda on kujutatud allpool joonisel 4 „Konventsiooni alusel antav õigusabi: õigustatud isiku esitatud taotlused muu elatise kui lapse elatise saamiseks”⁹².

⁹¹ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

⁹² Sealsamas.

Joonis 4. Konventsiooni alusel antav õigusabi: õigustatud isiku esitatud taotlused muu elatise kui lapse elatise saamiseks

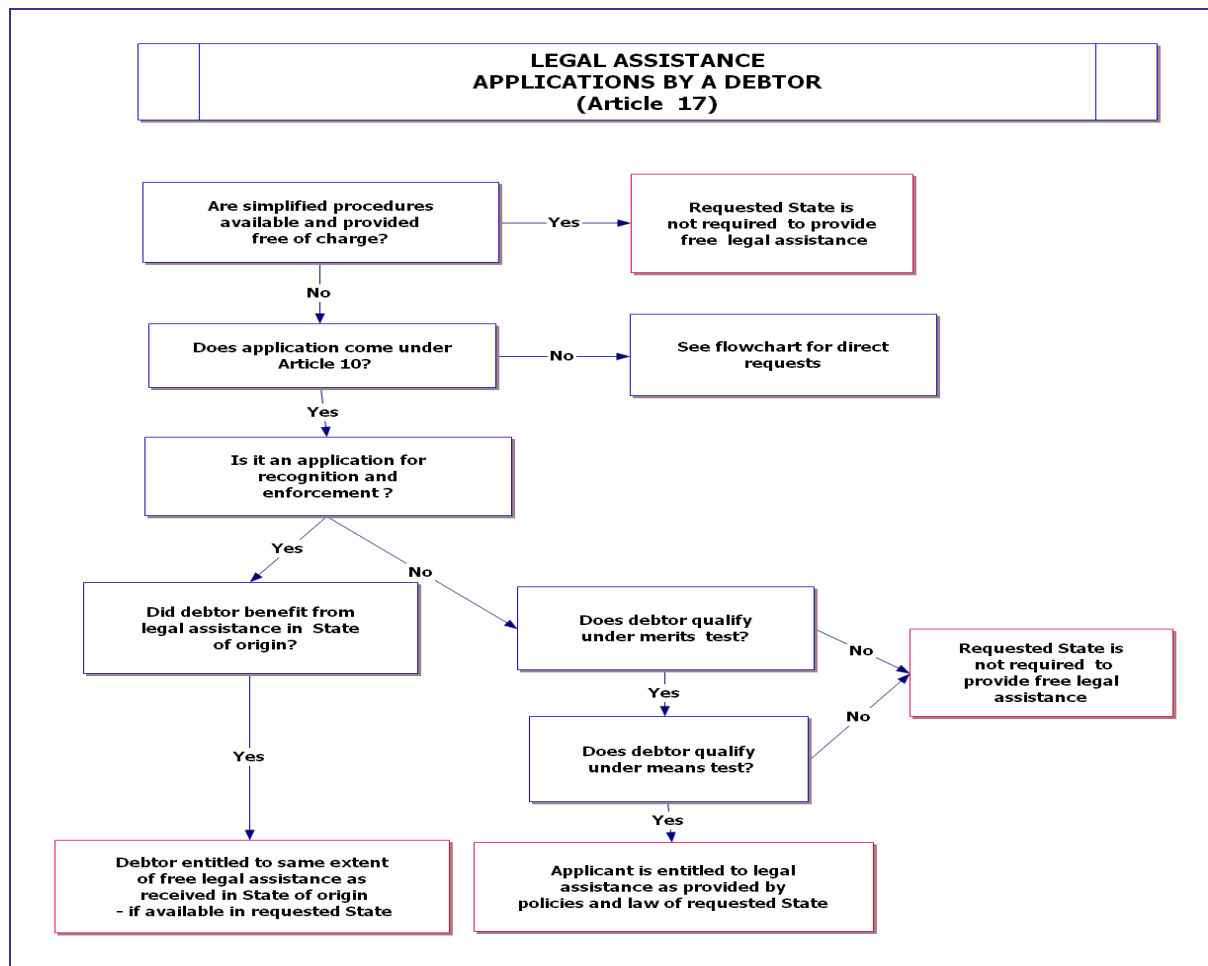
c) Avalik-õigusliku asutuse taotlused

286. Kui taotluse esitaja on konventsiooni artiklis 36 või määruse artiklis 64 määratletud avalik-õiguslik asutus, kuulub see asutus otsuste tunnustamise, tunnustamise ja täitmise või täitmise eesmärgil õigustatud isiku määratluse alla. Seepärast on avalik-õiguslikel asutustel õigus saada tasuta õigusabi selliste taotluste puhul, mis käsitlevad lapse elatist alla 21-aastasele lapsele (või alla 18-aastasele lapsele, kui konventsiooni alusel on tehtud reservatsioon)⁹³.

2. Kohustatud isiku esitatud taotlused

287. Kohustatud isiku esitatud taotluste puhul võib riik tasuta õigusabi andmise kohta otsuse tegemiseks kontrollida nii taotluse esitaja vahendeid kui ka taotluse põhjendatust (konventsiooni artikkel 17 ja määruse artikkel 47). Seda on konventsiooni näitel kujutatud allpool joonisel 5.

⁹³ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 383.

Joonis 5. Konventsiooni alusel antav õigusabi: kohustatud isiku esitatud taotlused

3. Põlvnemise ekspertiis või geneetiline ekspertiis

288. Konventsiooni artikli 6 lõike 2 punkti h ja määruse artikli 51 lõike 2 punkti h kohaselt peab keskasutus võtma asjakohaseid meetmeid, et osutada abi põlvnemise kindlakstegemisel, kui see on vajalik elatise sissenõudmiseks (vt punkt 154 ning 1. peatüki I.B ja III.B jaotised eespool). Põlvnemise kindlakstegemiseks kasutatav geneetiline ekspertiis võib olla väga kulukas. Tagamaks, et need kulud ei takistaks lapse elatist käsitlevate otsuste tegemist⁹⁴, ei saa vastuvõtjariik juhul, kui konventsiooni artikli 10 lõike 1 punkti c või määruse artikli 56 lõike 1 punkti c kohaste taotluste puhul on vaja teha põlvnemise ekspertiis, nõuda taotluse esitajalt ekspertiisi eest tasumist ning sellised kulud jäävad tasuta õigusabi andmist käsitleva üldsätte alla⁹⁵.

289. Selle toimimine praktikas sõltub asjaomases osalisriigis geneetilise ekspertiisi tegemise siseriiklikust korraldusest. Mõnes riigis võidakse ekspertiisi taotlevalt isikult nõuda selle taotlemise tingimusena kõikide ekspertiisi tegemise kulude, sealhulgas ema ja lapse (laste) ekspertiisi kulude eelnevat tasumist. Teistes riikides võidakse kohustatud isikult nõuda, et ta tasuks eelnevalt üksnes enda osa ekspertiisi tegemise kuludest. Sellisel juhul katab vastuvõtjariik ema ja lapse (laste) ekspertiisi tegemise kulud, st kulud, mille vastasel korral oleks pidanud tasuma taotluse esitaja. Kui aga leitakse, et kohustatud isik on lapse vanem, saab need kulud tema käest sisse nõuda. Iga riik otsustab oma õigusaktide ja menetluste põhjal, kas ja millises ulatuses nõutakse kohustatud isikult ekspertiisi kulude katmist ning millises protsessi etapis seda tehakse⁹⁶.

⁹⁴ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 390.

⁹⁵ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 392.

⁹⁶ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

290. Kui lapse elatist käsitlev taotlus on seotud alla 21-aastase lapsega, siis üldreeglina ei pea õigustatud isik põlvnemise ekspertiisi kulusid eelnevalt tasuma, välja arvatud juhul, kui taotlus on selgelt põhjendamatü⁹⁷.

291. Ainult konventsiooni alusel kaetakse nendes riikides, kes on esitanud deklaratsiooni lapse vahendite kontrollimise kohta, põlvnemise ekspertiisi kulud osana pakutavast õigusabist, välja arvatud juhul, kui lapse vahendite kontrollimise tulemused seda ei võimalda⁹⁸.

C. Tõhus juurdepääs menetlustele ja õigusabile järgmises riigis: [riigi nimi]

[Lisada riiki käsitlev teave]

VIII. Ajutised meetmed ja kaitsemeetmed 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel

A. Keskasutuse pakutav abi konventsiooni- ja määrusekohaste ajutiste meetmete puhul

292. Nii konventsioon kui ka määrus sisaldavad sätteid, mille kohaselt keskasutused peavad pakkuma teatavates olukordades ja teatavatel tingimustel abi vastuvõtjariigis „ajutiste meetmete“ võtmiseks vajalike menetluste algatamisel.

293. Konventsiooni artikli 6 lõike 2 punktis i ja määruse artikli 51 lõike 2 punktis i on täpsustatud, et mõlema õigusakti alusel on keskasutuste üks eriülesanne võtta seoses konventsiooni artikli 10 või määruse artikli 56 kohaste taotlustega „kõik asjakohased meetmed“, et:

„algatada menetlusi või hõlbustada nende algatamist, kui see on vajalik selliste ajutiste meetmete võtmiseks, mis on oma laadilt territoriaalsed ja mille eesmärk on tagada elatisnõude tulemuslik lahendamine“⁹⁹.

294. Samuti on konventsiooni artiklis 7 ja määruse artiklis 53 sätestatud, et keskasutus võib põhjendatud juhtudel esitada teisele keskasutusele taotluse konventsiooni artikli 6 lõike 2 punktis 1 ja määruse artikli 51 lõike 2 punktis i kirjeldatud ülesande täitmiseks, kui ühtegi konventsiooni artikli 10 või määruse artikli 56 kohast taotlust ei ole veel esitatud (vt ka käesoleva käsiraamatu 1. peatüki III.B jaotis). Konventsiooni artiklis 7 ja määruse artiklis 53 on sätestatud, et „taotluse saanud keskasutus võtab asjakohased meetmed, kui ta peab neid vajalikuks, et aidata võimalikul taotlejal esitada [konventsiooni artikli 10 või määruse artikli 56] kohast taotlust või teha kindlaks sellise taotluse esitamise vajadus“.

295. Keskasutuste ajutiste meetmetega seotud ülesannete puhul kasutatav väljend „kõik asjakohased meetmed“ tähendab „mis tahes asjakohaseid meetmeid, mida keskasutus saab sõltuvalt oma võimekusest ja vahenditest soovitud tulemuse saavutamiseks võtta, ning tingimusel et sellised meetmed on [vastuvõtjariigi] õiguse alusel lubatud“¹⁰⁰.

296. Seega peaksid nende riikide pädevad asutused, kus konventsioon kehtib või kus määrust kohaldatakse, olema teadlikud, et nad võivad saada oma riigi keskasutustelt taotlusi või teha nendega koostööd seoses ajutiste meetmete võtmise menetluste algatamisega eespool nimetatud juhtudel.

⁹⁷ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 390.

⁹⁸ Euroopa Liit sellist deklaratsiooni ei esita ning seega ei kasutata Euroopa Liidu liikmesriikides konventsiooni alusel selles kontekstis lapse vahendite kontrollimist (vt *nõukogu otsus 2011/432/EL*, joonealune märkus 59 eespool).

⁹⁹ „Ajutiste meetmete“ tähendust selles kontekstis on põhjalikumalt arutatud konventsiooni seletuskirjas, punkt 176 jj.

¹⁰⁰ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 121.

B. Üksnes määruses sisalduvad ajutisi meetmeid ja kaitsemeetmeid käsitlevad sätted

297. Määrus sisaldab mitut täiendavat eeskirja, mis käsitlevad määruse toimimisega seotud ajutisi meetmeid ja kaitsemeetmeid.

1. Päritoluriigis võetavad ajutised meetmed

298. Määruse artiklis 39 on sätestatud, et päritoluriigi kohus võib tunnistada kohtuotsuse viivitamatult täidetavaks olenemata võimalikest edasikaebustest, isegi kui riigi õiguses ei ole viivitamatut täidetavust ette nähtud.

299. Kui on olemas mõne teise liikmesriigi ajutisi meetmeid käsitlev täidetav otsus või otsuse osa, on kõnealune otsus täidetav kas määruse artikli 17 lõike 2 alusel (1. jao menetluste alusel nende otsuste puhul, mis on tehtud liikmesriigis, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll on siduv) või määruse artikli 26 alusel (2. jao menetluste alusel nende otsuste puhul, mis on tehtud liikmesriigis, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv) (lisateavet määruse IV peatüki kohaste otsuste tunnustamise, täidetavuse ja täitmise kohta on esitatud 8. peatükis). Määruse artikli 17 lõikes 2 ja artiklis 26 on täpsustatud, et teises liikmesriigis tehtud otsus peab olema selles riigis üksnes „täidetav”, ning kõnealuste sätete kohaselt ei pea otsus olema lõplik, et see oleks mõnes teises liikmesriigis täidetav või et see seal täidetavaks tunnistataks.

2. Muudes riikides kui otsuse päritoluriigis võetavad ajutised meetmed või kaitsemeetmed

300. Määruse artikliga 14 on ette nähtud kohtute määrusekohane pädevus seoses ajutiste meetmete ja kaitsemeetmetega:

„Liikmesriigi kohtute kaudu võib taotleda selliseid ajutisi meetmeid, sealhulgas kaitsemeetmeid, mis on asjaomase liikmesriigi õigusaktidega ette nähtud, isegi juhul kui käesoleva määruse kohaselt on asja sisuliseks arutamiseks pädev teise liikmesriigi kohus”.

301. Ajutiste meetmete suhtes sellise pädevuse teostamisel peaksid pädevad asutused olema teadlikud sellest, et kindlaks tuleb määrata ka selliste meetmete suhtes kohaldatav õigus¹⁰¹.

3. Ajutised meetmed enne IV peatüki 1. ja 2. jao kohaste otsuste tunnustamist, tunnustamist ja täidetavaks tunnistamist / täitmist teises liikmesriigis¹⁰²

302. Määruse IV peatüki 1. jao menetluste kohta on seoses määrusekohaste tunnustamise, täidetavaks tunnistamise ja täitmise menetlustega selliste otsuste puhul, mis on tehtud liikmesriigis, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll on siduv, artiklis 18 selgitatud järgmist:

„Täidetava kohtuotsusega kaasneb luba võtta mis tahes kaitsemeetmeid, mis on ette nähtud kohtuotsuse täitmise liikmesriigi õigusega”.

303. Peale selle on määruse IV peatüki 2. jao menetluste kohta (otsuste puhul, mis on tehtud liikmesriigis, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv), artiklis 36¹⁰³ selgitatud, et miski ei takista taotluse esitajat nõudmast ajutiste meetmete /

¹⁰¹ Nende liikmesriikide puhul, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll on siduv (vt 5. peatükk), ei ole selge, kas ajutised meetmed on hõlmatud protokollil alusel kohaldamisele kuuluva õiguse ulatusega (vt protokollil artikkel 11 „Kohaldamisele kuuluva õiguse ulatus”).

¹⁰² Lisateavet otsuste tunnustamise, täidetavuse ja täitmise kohta määruse IV peatüki alusel on esitatud 8. peatükis.

¹⁰³ Määruse artikkel 36 on samaväärne Brüsseli I määruse artikliga 47.

kaitsemeetmete rakendamist selle liikmesriigi õiguse alusel, kus täitmist taotletakse, ilma et teine liikmesriik oleks otsuse täidetavaks tunnistanud. Ühtlasi on määruse artikli 36 lõikes 2 selgitatud, et täidetavaks tunnistamisega kaasneb luba võtta kaitsemeetmeid. Artikli 36 lõikes 3 on täpsustatud, et täidetavaks tunnistamise otsuse peale edasikaebuse esitamiseks määruse artikli 32 lõikega 5 ette nähtud tähtaja jooksul ei tohi teha muid täitetoiminguid kui kohaldada kaitsemeetmeid selle poole vara suhtes, kelle suhtes täitmist taotletakse (lisateavet määrusekohaste täitemenetluste raames võetavate ajutiste meetmete ja kaitsemeetmete kohta on esitatud 8. peatükis).

IX. Muud konventsioonid ja määrused dokumentide kättetoimetamise ja tõendite kogumise kohta välisriikides

A. Ülevaade

304. Mõned riigid on ühinenud Haagi 1965. aasta dokumentide kättetoimetamise konventsiooniga¹⁰⁴ ja/või Haagi 1970. aasta tõendite kogumise konventsiooniga¹⁰⁵, mis mõlemad võivad rahvusvaheliste elatist käsitlevate taotluste puhul asjakohased olla¹⁰⁶. Kui esineb olukord, milles üks nendest konventsioonidest võib olla kohaldatav, on oluline küsida õigusalast nõu, et tagada konventsioonide tingimuste nõuetekohane täitmine.

305. Euroopa Liidus kohaldatakse *nõukogu 28. mai 2001. aasta määrust (EÜ) nr 1206/2001 (liikmesriikide kohtute vahelise koostöö kohta tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusajades)* kõikides Euroopa Liidu liikmesriikides peale Taani ning *Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. novembri 2007. aasta määrust (EÜ) nr 1393/2007 (kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (dokumentide kättetoimetamine))* kõikides liikmesriikides. Taani ja ülejäänud Euroopa Liidu liikmesriikide vahel kohaldatakse määruse (EÜ) nr 1206/2001 asemel Haagi 1970. aasta tõendite kogumise konventsiooni. Kui esineb olukord, milles üks nendest määrustest võib olla kohaldatav, on oluline küsida õigusalast nõu, et tagada määruste tingimuste nõuetekohane täitmine.

306. Et teha kindlaks, kas muud Euroopa Liidu välised riigid on dokumentide kättetoimetamise ja tõendite kogumise Haagi konventsioonide osalisriigid, võivad pädevad asutused tutvuda mõlema konventsiooni staatust käsitleva tabeliga („Status table”), mis on esitatud Haagi konverentsi veebisaidil (www.hcch.net) konventsioone käsitlevas jaotises („Conventions”) vastavalt pealkirjade „Konventsioon nr 14” ja „Konventsioon nr 20” all.

307. Nii dokumentide kättetoimetamise kui ka tõendite kogumise Haagi konventsiooni kohaldatakse üksnes juhul, kui dokumentide kättetoimetamine ja tõendite kogumine leiab aset *välisriigis*. Sellega seoses on oluline tähele panna, et terminit „**välisriik**” ei ole kasutatud 2007. aasta konventsiooni artikli 6 lõike 2 punktis g, mis on seotud ka erimeetmete võtmise taotlustega („hõlbustada dokumentide või muude tõendite saamist”), ega punktis j („hõlbustada dokumentide kättetoimetamist”). See on tingitud asjaolust, et enamikul juhtudel palutakse keskasutusel hõlbustada tõendite kogumist või dokumentide kättetoimetamist *tema enda kohtualluvuses* selliste elatismenetluste puhul, mis toimuvad *tema enda kohtualluvuses*. Taotlusi hõlbustada tõendite kogumist **välisriigis** esitatakse harvem. 2007. aasta konventsioonis on käsitletud mitut olukorda, mis ei vaja dokumentide edastamist nende välisriigis kättetoimetamiseks ega tõendite kogumist välisriigis¹⁰⁷. Määruse samalaadsetes sätetes, mis käsitlevad tõendeid ja dokumentide kättetoimetamist (artikli 51 lõike 2 punktid g ja j), on nimetatud määrust

¹⁰⁴ Haagi 15. novembri 1965. aasta tsiviil- ja kaubandusajade kohtu- ja kohtuväliste dokumentide välismaal kättetoimetamise konventsioon.

¹⁰⁵ Haagi 18. märtsi 1970. aasta tsiviil- ja kaubandusajades välisriigis tõendite kogumise konventsioon.

¹⁰⁶ Vt konventsiooni artikkel 50 ja konventsiooni seletuskiri, punktid 648–651.

¹⁰⁷ Vt konventsiooni seletuskiri, punktid 164–167 ja 182–185. Selliseid abi liike, mida vastuvõtjariik saaks pakkuda sellisel viisil, mis ei ole 1970. aasta tõendite kogumise konventsiooniga hõlmatud, on arutatud konventsiooni seletuskirja punktis 174.

(EÜ) nr 1206/2001 ja määrust (EÜ) nr 1393/2007, kuid sarnaselt konventsiooniga on tõenäolisem, et keskasutused tegelevad peamiselt riigisiseste taotlustega tõendite kogumise ja dokumentide kättetoimetamise kohta.

308. Muude selles valdkonnas kohaldatavate konventsioonide arutamine ei kuulu käesoleva käsiraamatu käsitusallas. Teave selle kohta, kas riik on Haagi 1. märtsi 1954. aasta tsiviilkohtumenetluse konventsiooni¹⁰⁸, 1965. aasta dokumentide välismaal kättetoimetamise konventsiooni ja 1970. aasta tõendite kogumise konventsiooni osalisriik, on esitatud Haagi konverentsi veebisaidil (www.hcch.net).

B. 1965. aasta dokumentide välismaal kättetoimetamise konventsioon¹⁰⁹

309. 1965. aasta dokumentide kättetoimetamise konventsioonis on sätestatud kanalid, mida tuleb kasutada kohtu- ja kohtuväliste dokumentide edastamisel ühest riigist, mis on konventsiooni osalisriik, teise riiki, mis on samuti konventsiooni osalisriik, et need teises riigis kätte toimetada.

310. 1965. aasta dokumentide kättetoimetamise konventsiooni kohaldatakse juhul, kui täidetud on kõik järgmised tingimused:

- 1 selle riigi õiguse kohaselt, kus menetlus toimub (asukohariik), tuleb dokument (nt teade meetme võtmise kohta) edastada sellest riigist teise riiki, et see teises riigis kätte toimetada;
- 2 mõlemad riigid on dokumentide kättetoimetamise konventsiooni osalisriigid;
- 3 teada on isiku aadress, kellele dokumendid tuleb kätte toimetada;
- 4 dokument, mis tuleb kätte toimetada, on kohtu- või kohtuväline dokument, ja
- 5 dokument, mis tuleb kätte toimetada, on seotud tsiviil- või kaubandusajaga.

311. Kui esineb kahtlusi selle kohta, kas 1965. aasta dokumentide kättetoimetamise konventsioon on kohaldatav või kuidas selle sätteid järgida, tuleks küsida õiguslast nõu.

C. 1970. aasta välisriigis tõendite kogumise konventsioon¹¹⁰

312. Haagi 1970. aasta tõendite kogumise konventsioonis on kehtestatud meetodid koostöö tegemiseks tsiviil- või kaubandusajades välismaal (st mõnes teises riigis) tõendite kogumisel. Konventsioonis, mida kohaldatakse üksnes selle osalisriikide vahel, on sätestatud tõendite kogumine i) õigusabitaotluste kaudu ja ii) diplomaatiliste või konsulaaresindajate või -ametnike kaudu. Konventsiooniga nähakse ette tõhusad vahendid selleks, et ületada tsiviilõiguse ja üldise õiguse süsteemide vahelised erinevused tõendite kogumisel.

313. Kui tekib vajadus välisriigis tõendeid koguda, tuleks vajaduse korral küsida õiguslast nõu, et tagada 1970. aasta tõendite kogumise konventsiooni nõuete täitmine.

¹⁰⁸ Haagi 1. märtsi 1954. aasta tsiviilkohtumenetluse konventsioon.

¹⁰⁹ Lisateavet dokumentide kättetoimetamise konventsiooni kohta on esitatud Haagi konverentsi veebisaidil dokumentide kättetoimetamist käsitlevas jaotises („Service Section”).

¹¹⁰ Lisateavet tõendite kogumise konventsiooni kohta on esitatud Haagi konverentsi veebisaidil tõendite kogumist käsitlevas jaotises („Evidence Section”).

D. Nõukogu 28. mai 2001. aasta määrus (EÜ) nr 1206/2001 liikmesriikide kohtute vahelise koostöö kohta tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusajades¹¹¹

314. Nõukogu määruse (EÜ) nr 1206/2001 eesmärk on parandada, lihtsustada ja kiirendada Euroopa Liidu liikmesriikide kohtute koostööd tõendite kogumisel¹¹².

315. Määrusega (EÜ) on ette nähtud kaks võimalust liikmesriikide vahel tõendite kogumiseks: taotluste otseedastus kohtute vahel ja tõendite vahetu kogumine taotleva kohtu poolt. Taotlev kohus on kohus, kus menetlus on alustatud või kus seda kavandatakse. Taotluse saanud kohus on tõendite kogumiseks pädev teise liikmesriigi kohus. Keskasutuse ülesanne on anda kohtutele teavet ja lahendada probleeme, mis võivad seoses taotlustega tekkida. Määrusega on ette nähtud kümme vormi, mis hõlbustavad taotluste esitamist. Taotlused rahuldatakse kooskõlas taotluse saanud liikmesriigi õigusega. Taotlus tuleb rahuldada 90 päeva jooksul alates selle saamisest.

316. Määrust (EÜ) nr 1206/2001 käsitlevates aruteludes on osutatud sellele, et määruse tõhusamaks toimimise tagamiseks tuleks kasutada uusi tehnoloogiaid, täpsemalt videokonverentse,¹¹³ ning kui pädevad asutused peavad määrust kohaldama, võivad nad uurida, kas on olemas videokonverentside kasutamise võimalus.

E. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1393/2007 kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (dokumentide kättetoimetamine)¹¹⁴

317. Määruse (EÜ) nr 1393/2007 (millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1348/2000) eesmärk on parandada ja kiirendada tsiviil- ja kaubandusajades kättetoimetatavate kohtu- ja kohtuväliste dokumentide edastamist liikmesriikide vahel. Määrust kohaldatakse kõikide Euroopa Liidu liikmesriikide vahel¹¹⁵.

318. Määrusega (EÜ) nr 1393/2007 on ette nähtud erinevad dokumentide edastamise ja kättetoimetamise viisid: edastamine edastavate ja vastuvõtivate asutuste kaudu, edastamine konsulaar- või diplomaatiliste kanalite kaudu, kättetoimetamine postiteenuseid kasutades ja otse kättetoimetamine.

319. Edastavad asutused on pädevad edastama teises liikmesriigis kättetoimetatavaid kohtu- või kohtuväliste dokumente. Vastuvõtavad asutused on pädevad teisest liikmesriigist edastatud kohtu- või kohtuväliste dokumente vastu võtma. Keskasutuse ülesanne on anda edastavatele asutustele teavet ja lahendada kättetoimetatavate dokumentide edastamisel tekkivaid probleeme. Määrusega on ette nähtud seitse vormi, mis hõlbustavad määrusekohaseid menetlusi.

¹¹¹ Lisateavet määruse (EÜ) nr 1206/2001 on esitatud Euroopa tsiviilasjade justiitsatlase veebisaidil http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/te_information_et.htm. Eelduste kohaselt viiakse kõnealune teave üle Euroopa e-õiguskeskkonna portaali aadressil <https://e-justice.europa.eu/home.do>.

¹¹² Nagu eespool märgitud, kohaldatakse määrust kõikide Euroopa Liidu liikmesriikide vahel peale Taani. Taani ja ülejäänud liikmesriikide vahel kohaldatakse Haagi 18. märtsi 1970. aasta tsiviil- ja kaubandusajades välisriigis tõendite kogumise konventsiooni.

¹¹³ Komisjoni aruanne nõukogule, Euroopa Parlamendile ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, mis käsitleb nõukogu 28. mai 2001. aasta määruse (EÜ) nr 1206/2001 (liikmesriikide kohtute vahelise koostöö kohta tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusajades) kohaldamist [KOM(2007) 769 (lõplik) – Euroopa Liidu Teatajas avaldamata].

¹¹⁴ Lisateavet määruse (EÜ) nr 1393/2007 on esitatud Euroopa tsiviilasjade justiitsatlase veebisaidil http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/ds_information_et.htm. Eelduste kohaselt viiakse kõnealune teave üle Euroopa e-õiguskeskkonna portaali aadressil <https://e-justice.europa.eu/home.do>.

¹¹⁵ Nende hulgas Taani, kes kinnitas oma kavatsust kohaldada määruse sisu deklaratsiooniga (ELT L 331, 10.12.2008, lk 21), mis esitati Euroopa Ühendusega sõlmitud paralleelse kokkuleppe raames.

X. Ostujõu pariteedi hindamine: elatissummade piiriülene kohandamine

320. Konventsiooni või määruse kohaldamise käigus puutuvad pädevad asutused kokku valuuta konverteerimise küsimustega (eelkõige seoses otsuste täitmisega; vt ka käesoleva käsiraamatu 12. peatüki VI.5 jaotis), samuti välisriikides makstava elatise summade kohandamise küsimustega, mille jaoks on vaja võrrelda elukallidust eri riikides, mida nimetatakse riikide võrdlemiseks ostujõu pariteedi alusel. Sellise hinnangu võib anda elatist käsitleva otsuse tegemise, muutmise või täitmise käigus. Pädevad asutused peavad tutvuma oma riigi sellealaste tavadega¹¹⁶.

321. Mitu organisatsiooni avaldab ja ajakohastab ostujõu pariteedi alusel võrdlevaid tabeleid:

- Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon (OECD) (http://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=SNA_TABLE4). Menüüs „Transaction“ valige „PPPPC: Purchasing Power Parity for Private Consumption“.
- Euroopa Komisjoni talitus Eurostat (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/purchasing_power_parities/data/database). (Tabelit tuleb kohandada vastavalt kasutaja vajadustele.)
- Maailmapank (<http://data.worldbank.org/indicator/PA.NUS.PRVT.PP>).

¹¹⁶ [Riigi nimi] puhul [...].

4. peatükk. 2009. aasta määrus: otsesed kohtualluvuse eeskirjad

A. Sissejuhatus

322. Määruses on sätestatud otsesed sätted kohtualluvuse kohta, millega ühtlustatakse elatisega seotud küsimusi käsitlevad kohtualluvuse eeskirjad Euroopa Liidu liikmesriikides. Liikmesriikide pädevad asutused teostavad oma pädevust elatisega seotud küsimustes, täpsemalt määruse- või konventsioonikohaste elatist käsitlevate otsuste tegemise või muutmise taotluste ja otsetaotluste menetlemisel, kooskõlas määruse II peatükis esitatud kohtualluvuse alustega (vt käesoleva käsiraamatu 10. ja 11. peatükk)¹¹⁷. Kõnealuste ühtlustatud kohtualluvuse eeskirjade tagajärjel ei ole määrusekohase otsuse tunnustamise ja täitmise ajal vaja otsuse päritoluliikmesriigi pädeva asutuse pädevust kindlaks teha (vt 8. peatükk, mis käsitleb otsuste tunnustamist, täidetavaks tunnistamist ja täitmist määruse alusel).

323. Enne määruses sisalduvate kohtualluvuse eeskirjade kohaldamist peavad pädevad asutused esmalt kontrollima, kas elatist käsitlev küsimus jääb määruse reguleerimisalasse, hinnates muu hulgas selle sisulist, geograafilist ja ajalist kohaldamisala (vt käesoleva käsiraamatu 3. peatüki I osa). Tuleb tähele panna, et määruses sisalduvad kohtualluvuse eeskirjad on Euroopa Liidu liikmesriikide pädevate asutuste jaoks üldkohaldatavad sõltumata geograafilisest asukohast. See tähendab seda, et määruses sisalduvaid kohtualluvuse eeskirju kohaldatakse ka siis, kui elatist käsitlev küsimus on seotud välisriikidega (sealhulgas välisriigid, mis on 2007. aasta konventsiooni osalisriigid), mis ei ole Euroopa Liidu liikmesriigid.

324. Erinevalt määruses sisalduvatest otsestest kohtualluvuse eeskirjadest on konventsioonis, täpsemalt selle artiklites 18 („Piirang menetluste algatamisel”, seda on käsitletud allpool määruse artikli 8 arutamise raames) ja 20 („Tunnustamise ja täitmise alused”) sätestatud üksnes kaudsed kohtualluvuse eeskirjad. See tähendab seda, et otsuse päritoluriigi pädeva asutuse pädevust kontrollitakse otsuse konventsioonikohase tunnustamise ja täitmise ajal. Otsuse tunnustamine ja täitmine sõltub sellest, kas otsuse päritoluriigi pädeva asutuse pädevus põhineb mõnel konventsiooni artiklis 20 sätestatud kohtualluvuse alusel. Teiselt poolt on kohtualluvuse eeskirjad juhul, kui konventsiooni alusel teevad või muudavad otsuseid Euroopa Liidu väliste riikide pädevad asutused, reguleeritud kehtivate siseriiklike õigusaktidega.

325. Käsiraamatu käesolevas peatükis antakse ülevaade määruses sätestatud kohtualluvuse eeskirjadest ning juhitakse tähelepanu juhtudele, mil need eeskirjad võivad kajastada konventsioonis sisalduvaid kaudseid kohtualluvuse eeskirju¹¹⁸. Ühtlasi on käesoleva peatüki joonealustes märkustes nimetatud juhud, mil määruse sätted sarnanevad muude Euroopa eraõigust käsitlevate kokkulepete sätetele.

¹¹⁷ Tuleb tähele panna, et üldiselt ei ole määruses sisalduvate kohtualluvuse eeskirjadega lahendatud territoriaalse pädevuse küsimust määrust kohaldava liikmesriigi *piires*. Need küsimused otsustatakse kooskõlas siseriiklike eeskirjadega. Samuti tuleb tähele panna, et konventsiooni- või määrusekohased taotlused või otsetaotlused, mis on seotud otsuste tunnustamise või täitmisega ning mida on kirjeldatud 7., 8. ja 9. peatükis, ei hõlma pädevate asutuste poolset kohtualluvuse analüüsi, sest kõnealused taotlused või otsetaotlused on seotud üksnes olemasoleva välisriigis tehtud otsuse tunnustamise ja/või täitmisega.

¹¹⁸ Kuigi konventsiooni sätete näol ei ole tegemist otseste kohtualluvuse eeskirjadega, võivad pädevad asutused soovida neid praktikas arvesse võtta selliste elatist käsitlevate otsuste tegemisel ja muutmisel, mida tuleb tunnustada ja/või täita mõnes konventsiooniga ühinenud välisriigis (ning juhul, kui on teada osalisriik, kus otsust tuleb tunnustada/täita, tuleb arvesse võtta ka seda, kas kõnealune riik on teinud konventsiooni artikli 20 alusel reservatsiooni). Vt ka 7. peatükk, mis käsitleb 2007. aasta konventsiooni kohaseid keskasutuste kaudu esitatavaid ja otse pädevatele asutustele esitatavaid vastu võetavaid tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotlusi.

B. Määruse artikkel 3¹¹⁹ „Üldsätted“

326. Määruse artikli 3 punktides a ja b on sätestatud, et pädevad on vastavalt selle riigi kohtud, kus on kostja alaline elukoht, või selle riigi kohtud, kus on õigustatud isiku alaline elukoht. Kõnealused sätted on samalaadsed kaudse eeskirjaga konventsiooni artikli 20 lõike 1 punktides a ja c, milles on sätestatud alused otsuse tunnustamiseks ja täitmiseks konventsiooni alusel¹²⁰.

327. Määruse artikli 3 punktides c ja d on sätestatud, et liikmesriigi kohus võib olla pädev juhul, kui ta on oma asukohariigi õiguse kohaselt pädev menetlema perekonnaseisu või vanemlikku vastutust käsitlevaid kohtuasju¹²¹, kui ülalpidamiskohustust käsitlev asi on nendega seotud, välja arvatud juhul, kui kohtualluvuse aluseks on üksnes ühe poole kodakondsus. Määruse kõnealused otsesed kohtualluvuse eeskirjad on samalaadsed konventsiooni artikli 20 lõike 1 punktis f sisalduvate kaudsete kohtualluvuse eeskirjadega¹²².

328. Tuleb tähele panna, et määruse artiklis 3 esitatud kohtualluvuse alused ei ole hierarhilised ja seega võib hageja nende vahel valida.

C. Määruse artikkel 4¹²³ „Kohtu valik“

329. Määruse artikliga 4 lubatakse pooltel sõlmida kokkulepe kohtu valimise kohta, et määrata kindlaks kohus või kohtud mõnes liikmesriigis¹²⁴. Kuid määruses on selle võimalusega seotud piirangud. Esiteks ei ole sellega hõlmatud alla 18-aastase lapse ülalpidamiskohustust käsitlevad vaidlused (artikli 4 lõige 3). Teiseks nõutakse määrusega asjakohast seost kindlaksmääratud kohtu või kohtutega (artikli 4 lõige 1). Kindlaksmääratud kohus (kohtud) peab (peavad) asuma liikmesriigis, kus on ühe poole alaline elukoht (artikli 4 lõike 1 punkt a) või mille kodakondsus on ühel pooltest (artikli 4 lõike 1 punkt b) või, abikaasade ja/või endiste abikaasade vaheliste ülalpidamiskohustuste puhul, peab tegemist olema kohtuga, mis on pädev tegema otsust nendevahelises abieluasjadega seotud vaidluses (artikli 4 lõike 1 punkti c alapunkt i) või mis asub liikmesriigis, kus oli abikaasade viimane ühine alaline elukoht vähemalt ühe aasta jooksul (artikli 4 lõike 1 punkti c alapunkt ii). Eespool nimetatud tingimused peavad olema täidetud kohtu valikut käsitleva kokkuleppe sõlmimise ajal või kohtuasja algatamise ajal.

330. Määruse artikli 4 lõikega 4 kinnitatakse sellised kohtu valikut käsitlevad kokkulepped, millega antakse ainupädevus Euroopa Liidu välisele riigile (kui tegemist ei ole ülalpidamiskohustustega alla 18-aastase lapse suhtes) ning mis on sõlmitud Lugano konventsiooni alusel (30. oktoobril 2007. aastal Luganos alla kirjutatud tsiviil- ja kaubandusasjade kohtualluvuse ning neid käsitlevate kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon).

¹¹⁹ Määruse artikli 3 punkt a on suurel määral samaväärne Brüsseli I määruse artikliga 2. Määruse artikli 3 punktid b ja c on samaväärsed Brüsseli I määruse artikli 5 lõikega 2. Määruse artikli 3 punkt d on uus säte, mida varem ei ole täpsustatud. Tuleb tähele panna, et määruse artiklis 3 on erinevalt Brüsseli I määrusest kasutatud üksnes terminit „alaline elukoht“, millel on uus eraldi tähendus (mida ei ole määruses määratletud), ning Brüsseli I määruses leiduvat „peamise elukoha“ mõistet ei ole kasutatud.

¹²⁰ Konventsioonis on peale selle täpsustatud, et kostja ja õigustatud isik pidid päritoluriigis alaliselt elama „menetluse algatamise ajal“. Tuleb tähele panna, et nagu on märgitud konventsiooni artikli 20 lõikes 2, võib osalisriik teha artikli 20 lõike 1 punkti c kohta reservatsiooni.

¹²¹ Seoses määruse artikli 3 punktiga d tuleb tähele panna, et pädevad asutused, mis on pädevad Brüsseli II a määruse alusel, võivad seega olla pädevad ka ülalpidamiskohustusi käsitlevates asjades, kui need on seotud vanemlikku vastutust käsitlevate kohtuasjadega.

¹²² Tuleb tähele panna, et konventsiooni artikli 20 lõike 2 kohaselt võib osalisriik teha artikli 20 lõike 1 punkti f kohta reservatsiooni.

¹²³ Määruse artikkel 4 on samaväärne Brüsseli I määruse artikliga 23, sisaldades aga varasemate eeskirjade teatavaid muudatusi. Uues määruses on sätestatud uued piirangud seoses ülalpidamiskohustusi käsitleva vaidluse poolte kokkuleppega kohtu valiku kohta, erinevalt varasemast piiramatust korrast Brüsseli I määruse alusel.

¹²⁴ Tuleb tähele panna, et erinevalt Brüsseli I määrusest (artikli 23 lõige 1) ei nõuta määrusega, et kohtu valikut käsitleva kokkuleppe sõlmimiseks peab ühe poole alaline elukoht olema liikmesriigis.

331. Määruse artikli 4 lõikes 2 on sätestatud, et kokkulepped vormistatakse kirjalikult, mis hõlmab ka „elektroonilisel teel edastatud kokkuleppeid, mida on võimalik alaliselt säilitada”¹²⁵.

332. Nii konventsiooni artikli 18 lõike 2 punktis a kui ka artikli 20 lõike 1 punktis e¹²⁶ on osutatud kohtu asukohariigi valikut käsitlevate kirjalike kokkulepete tunnustamisele, juhul kui „vaidlus ei ole seotud laste ülalpidamise kohustusega”.

D. Määruse artikkel 5¹²⁷ „Kohtualluvus kostja kohtusse ilmumise alusel”

333. Määruse artiklis 5 on sätestatud, et pädev võib olla ka „see liikmesriigi kohus, kuhu kostja ilmub”, välja arvatud juhul, kui isik ilmus kohtusse pädevuse vaidlustamiseks. See kajastab konventsiooni artikli 20 lõike 1 punktis b sisalduvat kaudset kohtualluvuse eeskirja.

E. Määruse artikkel 6¹²⁸ „Kohtualluvus muudel juhtudel”

334. Määruse artiklis 6 on sätestatud järgmine kohtualluvuse alus: „Kui ükski liikmesriigi kohus ei ole pädev artiklite 3, 4 ja 5 alusel ning ükski sellise Lugano konventsiooni osalisriigi, kes ei ole liikmesriik, kohus ei ole pädev kõnealuse konventsiooni sätete alusel, on pädevad kohtud liikmesriigis, kelle ühine kodakondsus on pooltel”¹²⁹.

335. Tuleb tähele panna, et pädev asutus peab artikli 6 kohaselt ametiülesande korras kontrollima, kas mõni teine kohus on pädev määruse artikli 3, 4 või 5 alusel.

336. Konventsiooni artikli 20 lõike 1 punktis f sisalduvas kaudses kohtualluvuse eeskirjas on konkreetselt välistatud kohtualluvus üksnes ühe poole kodakondsusel põhjal (perekonnaseisu või vanemlikku vastutust käsitlevate küsimuste puhul), kuid selles ei ole käsitletud kohtualluvust, mille aluseks on mõlema poole kodakondsus¹³⁰.

F. Määruse artikkel 7 „Forum necessitatis”

337. Määruse artikliga 7 on ette nähtud täiendav erandlik kohtualluvuse alus: „Kui ükski liikmesriigi kohus ei ole artiklite 3, 4, 5 ja 6 alusel pädev, võivad liikmesriigi kohtud erandjuhul vaidluse menetlusse võtta, kui selles kolmandas riigis, kellega vaidlus on tihedalt seotud, ei ole võimalik menetlust mõistlikult algatada või läbi viia või selle läbiviimine osutub võimatuks”¹³¹. Vaidlus peab olema piisavalt seotud selle liikmesriigiga, kelle kohtu poole pöörduti”. Konventsioonis samaväärne kaudne kohtualluvuse eeskiri puudub¹³².

¹²⁵ Brüsseli I määruse artikli 23 lõike 1 punkti a ja artikli 23 keelekasutus seoses sellega, mida tähendab „kirjalik” kokkulepe, on sisuliselt samaväärne.

¹²⁶ Tuleb tähele panna, et konventsiooni artikli 20 lõike 2 kohaselt võib osalisriik teha artikli 20 lõike 1 punkti e kohta reservatsiooni.

¹²⁷ Määruse artikkel 5 on samaväärne Brüsseli I määruse artikliga 24.

¹²⁸ Brüsseli I määruses puudub määruse artikliga 6 samaväärne säte.

¹²⁹ Tuleb tähele panna, et artiklis 6 ei ole sätestatud, et enne kõnealuse kohtualluvuse eeskirja kohaldamist tuleb poole või poolte kodakondsust kontrollida või kindlaks teha, kas see on kehtiv (teatavates jurisdiktsioonides näiteks selliste juhtumite puhul, kui pooltel on topeltkodakondsus).

¹³⁰ Kuna mõlema poole ühist kodakondsust ei ole otsuse tunnustamise ja täitmise aluseid täpsustavas konventsiooni artiklis 20 loetletud, võib selline määruses sisalduv ulatuslikum kohtualluvuse määramise alus tekitada probleeme nende otsuste tunnustamisel ja täitmisel, mis on tehtud kõnealusel kohtualluvuse alusel teistes konventsiooni osalisriikides. Pädevad asutused peaksid seda arvestama, kui otsust, mida nad teevad või muudavad, tuleb tunnustada ja/või täita konventsiooni osalisriigis, kus määrust ei kohaldata.

¹³¹ Näiteks Madalmaades lubatakse tsiviilkohtumenetluse seaduse artikli 9 punktiga b Madalamaade kohtul kuulutada end pädevaks juhul, kui kohtumenetlust on võimatu väljaspool Madalmaid läbi viia. Kohtupraktikas on terminit „võimatu” tõlgendatud nii faktilise (nt kodusõda, loodusõnnetus) kui ka õigusliku võimatusena (nt teatavaid etnilisi rühmasid diskrimineerivad seadused).

¹³² Seega võib ka see kohtualluvuse alus tekitada probleeme Euroopa Liidu liikmesriikides sellisel kohtualluvuse alusel tehtud otsuste tunnustamisel ja täitmisel konventsiooni osalisriikides, kui kõnealuse sättega ette nähtud „piisav seos” kohtuga, kelle poole pöörduti, ei kattu mõne konventsiooni artiklis 20 loetletud kohtualluvuse

338. Määruse artikli 7 alusel saadud pädevuse puhul peavad kohtunikud artikli nõuete kohaselt teostama kaheosalise kontrolli: esiteks tuleb kontrollida seda, kas kolmandas riigis, kellega vaidlus on tihedalt seotud, ei ole võimalik menetlust algatada, ning teiseks seda, kas vaidlus on „piisavalt seotud” kohtuga, kelle poole pöörduti.

G. Määruse artikkel 8 „Menetluse algatamise tähtajad”

339. Määruse artikkel 8 „Menetluse algatamise tähtajad” on sisuliselt identne (teatavate väikeste erinevustega) konventsiooni artikliga 18 „Piirang menetluste algatamisel”. Peale selle on määruse artikli 8 sätetes täpsustatud, et selles artiklis sisalduvaid eeskirju kohaldatakse nii liikmesriigis kui ka „2007. aasta Haagi konventsiooni osalisriigis” tehtud otsuste suhtes.

340. Määruse artikli 8 lõikes 1 on sätestatud põhireegel, mille kohaselt ei saa seni, kuni õigustatud isiku alaline elukoht on määrust kohaldavas liikmesriigis või konventsiooni osalisriigis, kus otsus tehti, alustada üheski teises liikmesriigis menetlust otsuse muutmiseks või uue otsuse tegemiseks. Konventsioonis on samaväärne säte esitatud artikli 18 lõikes 1.

341. Määruse artikli 8 lõikes 2, mis on samaväärne konventsiooni artikli 18 lõikega 2, on sätestatud neli erandit kõnealusest põhireeglist.

342. Esiteks ei kohaldata piiranguid menetluste algatamisel juhul, kui pooled on leppinud kokku asjaomase teise liikmesriigi kohtute pädevuses kooskõlas määruse artikliga 4, milles on määratletud pooltevaheliste kohtu valikut käsitlevate kokkulepete suhtes kehtivad piirangud (vt arutelu eespool)¹³³. Teiseks ei kohaldata neid piiranguid juhul, kui leitakse, et õigustatud isik on tunnustanud teise liikmesriigi kohtu pädevust vastavalt määruse artiklile 5 (vt arutelu eespool)¹³⁴. Kolmandaks ei kohaldata piiranguid juhul, kui 2007. aasta konventsiooni osalise päritoluriigi pädev asutus ei saa otsuse muutmiseks või uue otsuse tegemiseks pädevust teostada või keeldub sellest¹³⁵. Lõpuks ei kohaldata piiranguid juhul, kui 2007. aasta konventsiooni osalise päritoluriigis tehtud otsust ei saa tunnustada või täidetavaks tunnistada liikmesriigis, kus on kavas menetlus algatada¹³⁶.

H. Määruse artikkel 9¹³⁷ „Kohtusse pöördumine”

343. Määruse artiklis 9 on konkreetselt täpsustatud, millal „kohtusse pöördumine” loetakse määruse alusel toimunuks, nimelt siis, kui kohtule on esitatud asjakohased dokumendid või lähtudes dokumentide kättetoimetamisega seotud toimingutest¹³⁸.

I. Määruse artikkel 10¹³⁹ „Kohtualluvuse kontrollimine”

344. Määruse artiklis 10 on täpsustatud, et kohus, mille poole on pöördutud küsimuses, mis ei ole tema pädevuses, teatab „omal algatusel, et ta ei ole asjas pädev”¹⁴⁰.

alusega otsuste tunnustamiseks ja täitmiseks. Pädevad asutused peaksid seda arvestama, kui otsust, mida nad teevad või muudavad, tuleb tunnustada ja/või täita konventsiooni osalisriigis, kus määrust ei kohaldata.

¹³³ Konventsiooni samaväärses sättes (artikli 18 lõike 2 punkt a) on kehtestatud kõnealune erand konventsiooni alusel järgmiselt: „kui osapooled on sõlminud kirjaliku kokkuleppe kohtualluvuse kohta kõnealuses teises osalisriigis ning kui vaidlus ei ole seotud laste ülalpidamise kohustusega”.

¹³⁴ Konventsiooni samaväärses sättes (artikli 18 lõike 2 punkt b) on kehtestatud kõnealune erand konventsiooni alusel järgmiselt: „kui õigustatud isik allub kõnealuse teise osalisriigi kohtute pädevusele kas selgesõnaliselt või asja vaidlustamata, ilma et ta oleks kohtute pädevuse esimesel võimalusel vaidlustanud”.

¹³⁵ Konventsiooni samaväärses sättes (artikli 18 lõike 2 punkt c) on kehtestatud kõnealune erand konventsiooni alusel järgmiselt: „kui päritoluriigi pädev asutus ei saa otsuse muutmiseks või uue otsuse tegemiseks oma pädevust kasutada või keeldub selle kasutamisest”.

¹³⁶ Konventsiooni samaväärses sättes (artikli 18 lõike 2 punkt d) on kehtestatud kõnealune erand konventsiooni alusel järgmiselt: „kui päritoluriigis tehtud otsust ei saa tunnustada või täidetavaks tunnistada osalisriigis, kus on kavas algatada menetlus otsuse muutmiseks või uue otsuse tegemiseks”.

¹³⁷ Määruse artikkel 9 on samaväärne Brüsseli I määruse artikliga 30 ja Brüsseli II a määruse artikliga 16.

¹³⁸ Konventsioonis samaväärne säte puudub.

¹³⁹ Määruse artikkel 10 on samaväärne Brüsseli II a määruse artikliga 17.

¹⁴⁰ Konventsioonis samaväärne säte puudub.

J. Määruse artikkel 11¹⁴¹ „Nõuetekohasuse kontrollimine”

345. Määruse artikli 11 lõikega 1 nähakse ette menetluse peatamine teatavas liikmesriigis (kellel on asjakohane kohtualluvus), kui kostja alaline elukoht on mõnes teises liikmesriigis ning ta ei ole ilmunud kohtusse, et kostjat oleks saanud nõuetekohaselt teavitada ja anda talle nõuetekohased dokumendid piisavalt aegsasti, et tal oleks võimalik korraldada enda kaitset, või tagada nende meetmete võtmine. Artikli 11 lõiked 2 ja 3 sisaldavad alternatiivseid sätteid, mille kohaselt dokumendid tuleb edastada vastavalt määruse (EÜ) nr 1393/2007 (*kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusajades*) või Haagi 15. novembri 1965. aasta tsiviil- ja kaubandusajade kohtu- ja kohtuväliste dokumentide välismaal kättetoimetamise konventsiooni alusel. (Lisateavet dokumentide välisriigis kättetoimetamise kohta on esitatud 3. peatüki II osa IX jaotises.)

346. Kuigi konventsioonis puudub säte, mis lubaks menetluse eespool kirjeldatud asjaoludel peatada, on konventsiooni artikli 22 punktis e sätestatud alus tunnustamisest ja täitmisest keeldumiseks juhul, kui kostja „ei osalenud [...] menetluses ega olnud selles esindatud” ning ta ei saanud nõuetekohast menetlusteadet (alapunkt i) või teda ei teavitatud otsusest piisavalt ning tal puudus võimalus see vaidlustada või edasi kaevata (alapunkt ii).

K. Määruse artikkel 12¹⁴² „Menetluses olev kohtuasi” ja artikkel 13¹⁴³ „Seotud kohtuasjad”

347. Määruse kaks sätet (vastavalt artiklid 12 ja 13) käsitlevad menetluses olevaid kohtuasju („sama eseme ja alusega” hagit, mille ühed ja samad pooled on algatanud teistes liikmesriikides) ja seotud kohtuasju (kohtuasjad, mis „on sedavõrd tihedalt seotud, et eri menetlustest tulenevate vastuoluliste otsuste ohu vältimiseks oleks soovitatav neid menetleda ning otsuseid teha üheskoos”) teistes liikmesriikides. Mõlema sätte puhul kohaldatakse eeskirja, et pädev on „esimesena hagi saanud kohus”.

348. Konventsioon sisaldab üht sätet (artikli 22 „Tunnustamisest ja täitmisest keeldumise põhjused” punkt c), mis käsitleb menetluses olevate kohtuasjadega seotud küsimusi. Otsuse tunnustamisest ja täitmisest võib keelduda, kui „taotluse saanud riigi ametiasutustes on pooleli samade osapoolte vahel samas küsimuses esimesena algatatud menetlus”.

L. Määruse artikkel 14¹⁴⁴ „Ajutised meetmed ja kaitsemeetmed”

349. Määruse artiklis 14 on konkreetselt sätestatud võimalus taotleda liikmesriikides ajutisi meetmeid (sh kaitsemeetmeid), mis on asjaomase riigi õigusaktidega ette nähtud, isegi juhul kui määruse kohaselt on asja sisuliseks arutamiseks pädev mõne teise liikmesriigi kohus¹⁴⁵. (Lisateavet ajutiste meetmete ja kaitsemeetmete kohta on esitatud käesoleva käsiraamatu 3. peatüki II osa VIII jaotises.)

350. Konventsioon ei sisalda määruse artikliga 14 samaväärset sätet, kuid sellega on ette nähtud kõnealused taotlused, mida võib esitada keskasutuste kaudu. Konventsiooni artikli 6 lõike 2 punktis i on sätestatud, et seoses konventsioonikohaste taotlustega

¹⁴¹ Määruse artikkel 11 on samaväärne Brüsseli II a määruse artikliga 18.

¹⁴² Määruse artikkel 12 on samaväärne Brüsseli I määruse artikliga 27 ja 27. septembri 1968. aasta tsiviil- ja kaubandusajades kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise konventsiooni (edaspidi „Brüsseli konventsioon”) artikliga 21.

¹⁴³ Määruse artikkel 13 on samaväärne Brüsseli I määruse artikliga 28.

¹⁴⁴ Määruse artikkel 14 on samaväärne Brüsseli I määruse artikliga 31 ja Brüsseli konventsiooni artikliga 24.

¹⁴⁵ Tuleb tähele panna, et määruses ei ole täpsustatud, millist õigust tuleks ajutiste meetmete suhtes kohaldada. Peale selle ei ole kindel, kas ajutised meetmed kuuluvad 2007. aasta Haagi protokolli kohaldamisalasse kõnealuse protokolli artikli 11 alusel (vt 5. peatükk). Teatavates riikides on kohtutel kaalutusõigus selle suhtes, millist õigust ajutiste meetmete suhtes kohaldada.

võtavad keskasutused „kõik asjakohased meetmed, et algetada menetlusi või hõlbustada nende algetamist, kui see on vajalik selliste ajutiste meetmete võtmiseks, mis on oma laadilt territoriaalsed ja mille eesmärk on tagada elatisnõude tulemuslik lahendamine”. Peale selle antakse konventsiooni artikli 7 („Erimeetmete võtmise taotlus”) lõikega 1 keskasutustele õigus esitada teistele keskasutustele taotlusi muu hulgas konventsiooni artikli 6 lõike 2 punkti i alusel ajutiste meetmete võtmiseks ka siis, kui ühtegi konventsioonikohast taotlust ei ole veel esitatud. Lisaks on konventsiooni artikli 7 lõikes 2 sätestatud, et keskasutus võib teise keskasutuse taotlusel võtta ka erimeetmeid (sh vajalike ajutiste meetmete kehtestamine) juhul, kui riigisisel juhthumil, millega viimati nimetatud keskasutus tegeleb, on „rahvusvaheline mõõde”.

5. peatükk. 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel kohaldatav õigus

A. 2007. aasta konventsioon ja kohaldatavat õigust käsitlev 2007. aasta Haagi protokoll

351. Haagi konventsioon ise ei sisalda kõikehõlmavaid eeskirju kohaldatava õiguse kohta. *Ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatavat õigust käsitlev 23. novembri 2007. aasta Haagi protokoll* (edaspidi „protokoll”) on eraldiseisev rahvusvaheline leping, mis on 2007. aasta konventsiooniga seotud ja sellega järjepidev, kuna kahe õigusakti üle peeti läbirääkimisi ja need võeti vastu samal ajal. Eelkõige kutsutakse protokolliga ühinema konventsiooni osalisriike, ent protokollis osalisriigiks võib saada mis tahes riik. Teave protokollis osalisriikide kohta on kättesaadav Haagi konverentsi veebisaidil (www.hcch.net) konventsioone käsitlevas jaotises („Conventions”), pealkiri „Konventsioon nr 39” ja seejärel staatust käsitlev tabel („Status table”), või elatist käsitlevas jaotises („Child Support / Maintenance Section”).

352. Rahvusvahelisi elatisjuhtumeid menetlevad [õigusasutused] [haldusasutused] peavad kõigepealt kindlaks tegema selle, kas nende riik on protokollis osalisriik¹⁴⁶. Kui see on nii, siis määratakse ülalpidamisküsimustes kohaldatav õigus elatist käsitlevate otsuste tegemisega (vt 10. peatükk) ja elatist käsitlevate otsuste muutmisega (vt 11. peatükk) seotud konventsioonikohaste taotluste või otsetaotluste puhul kindlaks protokollis põhjal. Konventsioonikohaste otsuste tunnustamise ja täitmise taotluste suhtes protokollis sätteid üldiselt ei kohaldata, kuna kohaldatava õiguse küsimus on juba lahendatud otsuse päritoluriigis¹⁴⁷. Kui teie riik ei ole protokollis osalisriik ega riik, kus protokollis kohaldatakse (vt B jaotis allpool), kohaldatakse elatist käsitlevate otsuste suhtes kohtu asukohariigi (st vastuvõtjariigi) õigust, sealhulgas selle riigi eeskirju rahvusvahelise eraõiguse valdkonnas.

353. Tuleb aga meeles pidada, et konventsioon sisaldab mitut konkreetset eeskirja kohaldatava õiguse kohta, mis on seotud a) avalik-õigusliku asutuse õigusega tegutseda õigustatud isiku asemel või taotleda õigustatud isikule makstud toetuste tagasimaksmist (artikli 36 lõige 2); b) ülalpidamiskohustuse kestuse ja võlgnevuste sissenõudmise aegumistähtaegadega (artikli 32 lõiked 4 ja 5) ning c) lapse õigusega saada elatist teatavatel piiratud asjaoludel (artikli 20 lõige 5).

354. Protokollis sätteid on lühidalt kirjeldatud allpool C jaotises.

355. Samuti peaksid pädevad asutused meeles pidama seda, et isegi kui protokoll nende riigis ei kehti, võib seal kehtida üks või mitu varasemat Haagi konventsiooni, mis käsitlevad ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatavat õigust¹⁴⁸.

B. 2009. aasta määrus ja kohaldatavat õigust käsitlev 2007. aasta Haagi protokoll

356. *Nõukogu 30. novembri 2009. aasta otsusega, mis käsitleb ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatavat õigust käsitleva 23. novembri 2007. aasta Haagi protokollis sõlmimist Euroopa Ühenduse poolt (2009/941/EÜ)* kiitis toonase Euroopa Ühenduse nõukogu protokollis Euroopa Ühenduse (välja arvatud Taani ja Ühendkuningriik) nimel heaks¹⁴⁹.

¹⁴⁶ Protokoll [on] [ei ole] kohaldatav järgmises riigis: [riigi nimi]. Vt ka käesoleva peatüki B jaotis.

¹⁴⁷ Protokollis võidakse aga loomulikult kohaldada päritoluriigis. Vt ka konventsiooni artikli 32 lõiked 4 ja 5, mis käsitlevad kohaldatava õiguse küsimusi seoses otsuste konventsioonikohase täitmisega.

¹⁴⁸ 24. oktoobri 1956. aasta Haagi konventsioon laste ülalpidamise kohustuste suhtes kohaldatava õiguse kohta ja 2. oktoobri 1973. aasta Haagi konventsioon ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatava õiguse kohta (edaspidi „1973. aasta konventsioon”). Teave kõnealuste konventsioonide osalisriikide kohta on kättesaadav Haagi konverentsi veebisaidil (www.hcch.net) konventsioone käsitlevas jaotises („Conventions”), pealkiri „Konventsioon nr 8” või „Konventsioon nr 24” ja seejärel staatust käsitlev tabel („Status table”).

¹⁴⁹ Vt nõukogu 30. novembri 2009. aasta otsus, mis käsitleb ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatavat õigust käsitleva 23. novembri 2007. aasta Haagi protokollis sõlmimist Euroopa Ühenduse poolt (2009/941/EÜ),

357. Protokolli kohaldatakse osalevates Euroopa Liidu liikmesriikides [sealhulgas] [riigi nimi] alates 18. juunist 2011¹⁵⁰. Samuti tuleb tähele panna, et protokolliil on tagasiulatuv mõju ning seda kohaldatakse elatise suhtes, mida on liikmesriikides taotletud enne protokolli kohaldamiskuupäeva¹⁵¹.

358. Määruse III peatüki artikkel 15 on määruse peamine kohaldatavat õigust käsitlev artikkel, milles on sätestatud, et liikmesriikides, kelle suhtes see õigusakt on siduv, määratakse ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatav õigus kindlaks vastavalt 2007. aasta Haagi protokollile¹⁵².

359. Nagu allpool on põhjalikumalt kirjeldatud (vt 8. peatükk), kohaldatakse määruse IV peatüki 1. jao alusel Euroopa Liidu liikmesriikide hulgas, kelle suhtes protokoll on siduv (kõik liikmesriigid peale Ühendkuningriigi ja Taani), välisriikide otsuste tunnustamisel ja täitmisel täidetavaks tunnustamise menetluse kaotamise eeskirju.

C. Protokolli kohaldamine ja selle sätete lühikirjeldus

360. Allpool on esitatud ülevaade protokolli olulisematest sätetest. Täiendava üksikasjaliku teabe saamiseks peaksid pädevad [õigusasutused] [haldusasutused] tutvuma protokolli ja protokolli seletuskirja tekstiga. Seletuskiri on kättesaadav Haagi konverentsi veebisaidil (www.hcch.net) konventsioone käsitlevas jaotises („Conventions“), pealkiri „Konventsioon nr 39“ ja seejärel Haagi konverentsi väljaanded („HCCH Publications“).

1. Üldine kohaldamine

361. Erinevalt 2007. aasta konventsioonist, mida kohaldatakse üksnes selle osalisriikide vahelistes suhetes, on protokolliil *erga omnes* mõju¹⁵³. See tähendab seda, et pädevad asutused kohaldavad selle eeskirju protokolli osalisriikides või riikides, kus protokoll on kohaldatav, isegi siis, kui kohaldamisele kuulub sellise riigi õigus, mis ei ole protokolli osalisriik¹⁵⁴. Praktikast tähendab selline *erga omnes* mõju seda, et protokollile võivad tugineda paljud õigustatud isikud nendes riikides, mis ei ole protokolli osalisriigid. Näiteks õigustatud isik, kelle elukoht on riigis, kus protokoll ei ole kohaldatav, ja kes alustab menetluse riigis, kus protokoll on kohaldatav (nt kohustatud isiku elukohariigis), saab tugineda protokollis sätestatud õigustatud isikut soodustavatele ühtsetele eeskirjadele.

2. Protokolli reguleerimisala

362. Protokolliga hõlmatud ülalpidamiskohustuste ulatus on laiem kui 2007. aasta konventsioonil ning selles määratakse kindlaks mis tahes peresuhtest tulenevate ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatav õigus, mille kohta ei ole võimalik teha reservatsioone¹⁵⁵. Protokolli reguleerimisala, mille alla kuuluvad pere-, sugulus-, abielu- või hõimlussuhtest tulenevad ülalpidamiskohustused¹⁵⁶, on samaväärne määruse reguleerimisalaga. Protokollis ei ole määratletud terminit „peresuhted“ ega muid termineid. Kõnealuste terminite ja protokolli tõlgendamisel peaksid pädevad asutused

põhjendused 11 ja 12 ning artikkel 3. Nõukogu otsuse põhjenduses 5 on täpsustatud, et „ühendusel on ainupädevus kõigis kõnealuse protokolliga reguleeritavates küsimustes“.

¹⁵⁰ Sealsamas, artikkel 4.

¹⁵¹ Sealsamas, artikkel 5.

¹⁵² Tuleb tähele panna, et määruse artikliga 15 muudetakse protokoll osaks Euroopa õigusest ning seetõttu saab protokolli kohaldav pädev asutus esitada Euroopa Liidu Kohtule küsimusi eelotsuse tegemiseks.

¹⁵³ Protokolli artikkel 2.

¹⁵⁴ Tuleb tähele panna, et riikides, mis on nii 1973. aasta konventsiooni kui ka protokolli osalisriigid, võib nende suhetes teiste 1973. aasta konventsiooni osalisriikidega, mis ei ole 2007. aasta protokolli osalisriigid, kerkida küsimusi seoses kahe õigusakti kokkulangevusega. Eelkõige on Jaapan, Türgi ja Šveits 1973. aasta konventsiooni osalisriigid, kuid mitte veel protokolli osalisriigid, ning seega võib tekkida küsimus selle kohta, millistest uue protokolli või 1973. aasta konventsiooni kohastest kohaldatavat õigust käsitlevatest üldise mõjuga eeskirjadest tuleks kõnealuste riikidega seotud juhtumite puhul lähtuda. Vt arutelu protokolli seletuskirja punktides 194–197. [Riigi nimi] [on] [ei ole] 1973. aasta konventsiooni osalisriik.

¹⁵⁵ Protokolli artikkel 27.

¹⁵⁶ Protokolli artikli 1 lõige 1.

arvesse võtma protokolli rahvusvahelist iseloomu ja võimalikult ühetaolise kohaldamise vajadust¹⁵⁷.

363. Protokolli laia kohaldamisala mõju osaliseks leevendamiseks on sellesse lisatud spetsiaalne kaitse-eeskiri¹⁵⁸. Kohustatud isik võib vaidlustada õigustatud isiku nõude asjaolu alusel, et sellist kohustust ei ole sätestatud ei kohustatud isiku alaliseks elukohaks oleva riigi õiguses ega selle riigi õiguses, mille kodakondsus mõlemal poolel on, kui selline riik on olemas. Kõnealune kaitse-eeskiri kehtib kõikide ülalpidamiskohustuste suhtes, välja arvatud need kohustused lapse ees, mis tulenevad vanema ja lapse vahelisest suhtest, ning abikaasade ja/või endiste abikaasade vahelised kohustused.

364. Lõpuks võib protokolli alusel kindlaks määratud õiguse kohaldamisest keelduda niivõrd, „kuivõrd selle tulemused oleksid ilmses vastuolus kohtu asukohariigi avaliku korra põhimõtetega”¹⁵⁹.

3. Kohaldamisele kuuluva õiguse ulatus

365. Protokollis on esitatud mittetäielik nimekiri küsimustest, mille suhtes asjakohast kohaldatavat õigust kohaldatakse ning mis hõlmavad järgmist: kas, millises ulatuses ja kellelt võib õigustatud isik elatist nõuda; mil määral võib õigustatud isik taotleda elatist tagasiulatuvalt; elatise suuruse arvutamise alus ja indekseerimine; kellel on õigus algetada elatisega seotud menetlust, välja arvatud küsimustes, mis on seotud menetlusteovõimega ja esindamisega kohtus; menetluse algatamisega seotud tähtajad ja aegumine ning elatist maksuma kohustatud isiku kohustuse ulatus juhul, kui avalik-õiguslik asutus nõuab õigustatud isikule elatise maksmise asemel antud toetuse hüvitamist¹⁶⁰.

4. Üldsäte kohaldatava õiguse kohta

366. Protokolli peamise kohaldatavat õigust käsitleva eeskirja kohaselt kohaldatakse õigustatud isiku alaliseks elukohaks oleva riigi õigust¹⁶¹. See üldeeskiri võimaldab teha kindlaks ülalpidamiskohustuse olemasolu ja elatise suuruse, lähtudes õigustatud isiku elukohariigi sotsiaalse keskkonna õiguslikest ja faktilistest tingimustest, tagada ühes ja samas riigis elavate õigustatud isikute võrdne kohtlemine ning määrata kindlaks kohaldatav õigus, mis sageli kattub kohtu asukohariigi õigusega.

5. Erisätted teatavate õigustatud isikute eelisseisundi kohta

367. Protokolliga on ette nähtud teatavad astmelised lisaeeskirjad kohaldatava õiguse kohta, mille eesmärk on anda teatavatele õigustatud isikutele eelisseisund¹⁶². Kõnealused erisätted on kavandatud lähtuvalt hageja soosimise põhimõttest, et tagada hagejale parimad võimalused elatise saamiseks.

368. Kõnealused lisaeeskirjad kehtivad järgmiste õigustatud isikute suhtes: a) lapsed, kelle ees nende vanematel on elatisvõlg (olenemata lapse vanusest); b) muud nooremad kui 21-aastased isikud, kelle ees on elatisvõlg muudel isikutel peale nende vanemate (välja arvatud abikaasade, endiste abikaasade või kehtetuks tunnistatud abielu poolte vaheliste ülalpidamiskohustuste puhul), ja c) vanemad, kelle ees nende lastel on elatisvõlg¹⁶³.

369. Protokollis on sätestatud, et mõnda eespool loetletud kategooriasse kuuluva isiku suhtes, kellel ei ole võimalik põhieeskirjast tuleneva kohaldatava õiguse alusel elatist

¹⁵⁷ Protokolli artikkel 20.

¹⁵⁸ Protokolli artikkel 6.

¹⁵⁹ Protokolli artikkel 13.

¹⁶⁰ Protokolli artikkel 11.

¹⁶¹ Protokolli artikkel 3.

¹⁶² Protokolli artikkel 4.

¹⁶³ Protokolli artikli 4 lõige 1.

saada, kohaldatakse kohtu asukohariigi õigust¹⁶⁴. Lisaks kohaldatakse juhul, kui selline õigustatud isik on pöördunud kohustatud isiku alaliseks elukohaks oleva riigi pädeva asutuse poole, nimetatud asutuse asukohariigi õigust, välja arvatud siis, kui õigustatud isikul ei ole nimetatud õiguse alusel võimalik kohustatud isikult elatist saada, millisel juhul kohaldatakse taas õigustatud isiku alaliseks elukohaks oleva riigi õigust¹⁶⁵. Lõpuks on sätestatud, et kui õigustatud isikul ei ole võimalik kohustatud isikult üldeeskirja või lisaeeskirjade alusel elatist saada, kohaldatakse selle riigi õigust, mille kodakondsus on nii kohustatud isikul kui ka õigustatud isikul, kui selline riik on olemas¹⁶⁶.

6. Erisäte abikaasade ja endiste abikaasade kohta

370. Protokollis on erisäte abikaasade, endiste abikaasade või kehtetuks tunnistatud abielu poolte vaheliste ülalpidamiskohustuste kohta¹⁶⁷. Põhimõtteliselt kohaldatakse juhul, kui püsiv seos varasema 1973. aasta konventsiooni¹⁶⁸ artikli 8 kohaselt abielulahutuse suhtes kohaldatud õigusega on katkenud, õigustatud isiku alaliseks elukohaks oleva riigi õigust; selle sätte suhtes kehtib aga vabastusklausel.

371. Kumbki pool võib vaidlustada õigustatud isiku alaliseks elukohaks oleva riigi õiguse kohaldamise, millele järgnevalt peab kohus või asutus, mille poole pöörduti, uurima, kas abielu on tihedamalt seotud mõne muu riigi kui õigustatud isiku alaliseks elukohaks oleva riigi õigusega (arvestades muu hulgas näiteks selliseid asjaolusid nagu abikaasade peamine või alaline elukoht abielu jooksul, nende kodakondsus, abielu sõlmimise asukoht ning kooselu lõpetamise või abielulahutuse toimumise asukoht). Protokollis on täpsustatud, et sellise uurimise käigus tuleb eelkõige kaaluda poolte viimaseks ühiseks alaliseks elukohaks olnud riiki¹⁶⁹.

7. Poolte võimalus kohaldatavat õigust valida

372. Protokoll sisaldab uusi elemente, millega nähakse ette meetmed seoses poolte (teataval määral piiratud) võimalusega valida ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatav õigus.

373. Esiteks on pooltel lubatud teha nn menetluskokkuleppeid selle kindlaksmääramiseks, et konkreetse menetluse suhtes kohaldatakse kohtu asukohariigi õigust¹⁷⁰. Seda sätet kohaldatakse üksnes juhul, kui elatist saada õigustatud isik on algatanud menetluse või kavatses algatada menetluse konkreetsetes kohtus või asutuses.

374. Teiseks on pooltel lubatud teha mis tahes ajal, sealhulgas enne vaidluse tekkimist ja menetluse jooksul kokkuleppeid, milles määratakse kindlaks ülalpidamiskohustuse suhtes mis tahes ajal kohaldatav õigus kuni selle ajani, mil nad otsustavad oma kokkulepe tühistada või seda muuta¹⁷¹. Pooltel on lubatud valida mõne sellise riigi õigus, mille kodanik on üks pooltest, selle riigi õigus, kus asub ühe poole alaline elukoht, või õigus, mille pooled on valinud oma varaliste suhete või oma abielulahutuse või lahuselu suhtes kohaldatavaks õiguseks või mida tegelikult nende varaliste suhete ja abielulahutuse või lahuselu suhtes kohaldatakse¹⁷².

375. Elatist saada õigustatud isiku kaitsmiseks on selliste üldiste kokkulepete suhtes kehtestatud olulised piirangud. Õiguse valikut käsitlevaid kokkuleppeid ei tohi sõlmida ülalpidamiskohustuste kohta, mis on seotud alla 18-aastase isikuga või täiskasvanuga, kes oma võimete kahanemise või puudulikkuse tõttu ei ole võimeline kaitsma oma huve¹⁷³.

¹⁶⁴ Protokollis artikli 4 lõige 2.

¹⁶⁵ Protokollis artikli 4 lõige 3.

¹⁶⁶ Protokollis artikli 4 lõige 4.

¹⁶⁷ Protokollis artikkel 5.

¹⁶⁸ Vt joonealune märkus 148 eespool.

¹⁶⁹ Protokollis artikkel 5.

¹⁷⁰ Protokollis artikkel 7.

¹⁷¹ Protokollis artikkel 8.

¹⁷² Protokollis artikli 8 lõige 1.

¹⁷³ Protokollis artikli 8 lõige 3.

376. Poolte võimalus valida kohaldatav õigus on piiratud ka juhul, kui see on seotud õigustatud isiku võimalusega loobuda oma õigusest elatisele¹⁷⁴. Elatisest loobumise võimalus ja sellise loobumise tingimused on reguleeritud selle riigi õigusega, kus oli kohaldamisele kuuluva õiguse kindlaksmääramise ajal õigustatud isiku alaline elukoht.

377. Samuti on protokolliga nõutud, et kohaldatavat õigust käsitleva kokkuleppe pooled peavad olema „täielikult teadlikud” kohaldatava õiguse kindlaksmääramise tagajärgedest. Vastasel korral võib kohus või asutus, mille poole pöörduiti, poolte valitud õigust mitte kohaldada, kui selle kohaldamisel „oleks ühe poole jaoks selgelt ebaõiglased või põhjendamatud tagajärjed”¹⁷⁵.

8. Avalik-õiguslikud asutused

378. Protokollis on sätestatud, et avalik-õigusliku asutuse õigust nõuda õigustatud isikule elatise maksmise asemel antud toetuse hüvitamist reguleerib nimetatud asutuse suhtes kohaldatav õigus¹⁷⁶.

9. Elatise suuruse kindlaksmääramine

379. Lõpuks sisaldab protokoll sisulist eeskirja¹⁷⁷, mida osalisriigi või protokollis kohaldava riigi pädevad asutused peavad kohaldama olenemata sellest, kas kohaldatakse välisriigi õigust või kohtu asukohariigi õigust. Kõnealuses eeskirjas on täpsustatud, et elatise suuruse kindlaksmääramisel võetakse arvesse õigustatud isiku vajadusi, kohustatud isiku võimalusi ning mis tahes hüvitisi, mida õigustatud isik on saanud korrapäraselt makstava elatise asemel (st ühekordseid makseid), isegi kui kohaldamisele kuuluvas õiguses on sätestatud teisiti.

¹⁷⁴ Protokolli artikli 8 lõige 4.

¹⁷⁵ Protokolli artikli 8 lõige 5.

¹⁷⁶ Protokolli artikkel 10.

¹⁷⁷ Protokolli artikkel 14.

6. peatükk. Välisriikide õigusaktide leidmine ja nende sisuga tutvumine

A. Sissejuhatus

380. Konventsiooni- või määrusekohaste rahvusvaheliste elatisjuhtumitega tegelevad pädevad [õigusasutused] [haldusasutused] peavad mõnikord uurima välisriikide õigusaktide sisu ja/või neid kohaldama. 5. peatükis on arutatud kohaldatava õigusega seotud küsimusi ning juhtumeid, mil konventsiooni ja määruse alusel võib olla vaja tutvuda välisriikide õigusaktide sisuga.

B. Välisriikide õigusaktide leidmine maailmas ja Euroopa Liidus

1. 2007. aasta konventsiooni kohane riigiprofiil

381. Konventsiooni artikli 57 kohaselt peab iga osalisriik edastama Haagi konverentsi alalisele büroole kindlaksmääratud teavet oma õigusaktide, menetluste ja meetmete kohta, mida ta võtab konventsiooni rakendamiseks, kirjeldades muu hulgas seda, kuidas toimib riik elatist käsitlevate otsuste tegemise, tunnustamise ja täitmise taotlustega¹⁷⁸.

382. Osalisriigid võivad kasutada selle teabe edastamiseks Haagi konverentsi soovituslikku ja avaldatud riigiprofiili. Konventsiooni artikli 57 lõike 1 punktis a on konkreetselt nõutud, et osalisriigid esitaksid „ülalpidamiskohustusi käsitlevate siseriiklike õigusaktide ja menetluste kirjelduse“ (mis on ära toodud riigiprofiili III jaotises).

383. Nii riigiprofiil kui ka teave, mille osalisriik on esitanud artikli 57 alusel, on kättesaadavad Haagi konverentsi veebisaidil (www.hcch.net) elatist käsitlevas jaotises („Child Support / Maintenance Section“).

2. Teave riikide õigusaktide ja menetluste kohta 2009. aasta määruse alusel

384. Määruse kohaselt (kooskõlas määruse artiklitega 70 ja 71) peavad Euroopa Liidu liikmesriigid esitama tsiviil- ja kaubandusasju käsitlevale Euroopa õigusala koostöö võrgustikule sarnast teavet kui see, mida tuleb esitada konventsiooni alusel¹⁷⁹, ning seda teavet tuleb pidevalt ajakohastada. Tsiviil- ja kaubandusasju käsitleva Euroopa õigusala koostöö võrgustiku veebisaidil on elatisele pühendatud jaotis koos linkidega konkreetsete riikide elatisküsimuste alasele teabele, kättesaadav järgmisel aadressil:¹⁸⁰

http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_gen_et.htm.

3. Muud ülemaailmsed ja Euroopa elektroonilised allikad välisriikide õigusaktide leidmiseks ja nende sisuga tutvumiseks

385. Käesolevas jaotises on allpool üksnes teavitamise eesmärgil esitatud lingid, mis olid õiged käsiraamatu koostamise ajal ning mis võivad, kuid ei pruugi omakorda sisaldada linke ametliku või autoriteetse riikliku õigusala teabe juurde. Alljärgnevasse loetelusse on aga lisatud ka andmeid mitmesuguste valitsusasutuste, mittetulundusühingute ja akadeemiliste institutsioonide kohta, mis pakuvad tasuta juurdepääsu õigusaktidele ning millel on sageli välja kujunenud hea maine kvaliteetse õigusteabe esitamise alal. Järgnev

¹⁷⁸ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 683.

¹⁷⁹ Nõukogu otsus 2001/470/EÜ, millega luuakse tsiviil- ja kaubandusasju käsitlev Euroopa kohtute võrk (muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. juuni 2009. aasta otsusega nr 568/2009/EÜ).

¹⁸⁰ Tuleb tähele panna, et eelduste kohaselt viiakse kõnealune teave üle Euroopa e-õiguskeskkonna portaali aadressil <https://e-justice.europa.eu/home.do>.

loetelu ei ole mingil juhul ammendav. Loetletud veebisaidid sisaldavad üldiselt teatava riigi kohta igakülgset õiguslast teavet ega ole spetsialiseerunud elatisküsimustele.

ÜLEMAAILMSE ÕIGUSALASE TEABE TUTVUSTUS

► Ülemaailmsed entsüklopeediad / õigussüsteemide kaardistamine

- JurisPedia
http://en.jurispedia.org/index.php/Main_Page
- GlobaLex
<http://www.nyulawglobal.org/Globalex/>
- JuriGlobe
<http://www.juriglobe.ca/index.php>

LINGID ÕIGUSALASE TEABE JUURDE

► Rahvusvahelised andmebaasid

- World Legal Information Institute (WorldLII)
<http://www.worldlii.org/>
- Global Legal Information Network (GLIN)
<http://www.glin.gov/search.action>

► Piirkondlikud andmebaasid

- Asian Legal Information Institute (AsianLII)
<http://www.asianlii.org/>
- Rahvaste Ühenduse liikmed (CommonLII)
<http://www.commonlii.org/>
- Euroopa e-õiguskeskkonna portaal
<https://e-justice.europa.eu/home.do?action>
- ELi ametlikud väljaanded (EUR-Lex)
<http://eur-lex.europa.eu/>
- Rahvusvahelise Frankofoonia Organisatsiooni liikmed (Droit francophone)
<http://droit.francophonie.org/>
- Vaikse ookeani saared (PacLII)
<http://www.pacii.org/>
- Lõuna-Aafrika (SAFLII)
<http://www.saflii.org/>
- Ühendkuningriigi territooriumid ja sõltkonnad
<http://www.worldlii.org/catalog/3144.html>

► Riiklikud andmebaasid

- Austraalia (AustLII)
<http://www.austlii.edu.au/>
- Austria (RechtsInformationsSystem)
<http://www.ris.bka.gv.at/>
- British and Irish Legal Information Institute (BailII)
<http://www.bailii.org/>
- Burkina Faso (JuriBurkina)
<http://www.juriburkina.org/juriburkina/>
- Canadian Legal Information Institute (CanLII)
<http://www.canlii.org/>
- Küpros (CyLaw)
<http://www.cylaw.org/index-en.html>
- Euroopa Liidu liikmesriigid (N-Lex)
<http://eur-lex.europa.eu/n-lex/>
- Hongkong (HKLII)
<http://www.hklii.org/>
- India (LII of India)
<http://liiofindia.org/>
- Iirimaa (IRLII)
<http://www.ucc.ie/law/irlii/index.php>
- Kenya (KLR)
<http://www.kenyalaw.org/update/index.php>
- Mehhiko (Instituto de Investigaciones Jurídicas, UNAM)

	http://info.juridicas.unam.mx/infjur/leg/ • Uus-Meremaa (NZLII) http://www.nzlii.org/ • Niger (JuriNiger) http://juriniger.lexum.umontreal.ca/juriniger/index.do • Filipiinid (LawPhil) http://www.lawphil.net/ • USA (Legal Information Institute (LII)) http://www.law.cornell.edu/
► Raamatukogude kollektsioonid / uurimisinstituudid <i>Kirjeldus: institutsioonid, millel võivad olla märkimisväärsed ülemaailmse õiguslase teabe elektroonilised kollektsioonid. Kõnealused institutsioonid võivad esitada ka arvamusi välisriikide õiguse kohta või osutada uurimisteenuseid.</i>	• Swiss Institute of Comparative Law http://www.isdc.ch/ • Max Planck Institute for Comparative and International Private Law, Saksamaa http://www.mpipriv.de/ww/en/pub/news.cfm • Law Library of Congress, USA http://www.loc.gov/law • Institute of Advanced Legal Studies, London, Ühendkuningriik http://ials.sas.ac.uk/ • Cornell Law Library, USA http://library.lawschool.cornell.edu/ • Juristisches Internetprojekt Saarbrücken, Saksamaa http://www.jura.uni-saarland.de/index.php?id=76&tx_g googlesuchen_pi1%5baction%5d=list

4. Juurdepääs välisriikide õigusaktidele ja nende sisuga tutvumine õiguslase koostöö lepingute või mehhanismide kaudu

386. Euroopa Liidu liikmesriikide vahel saab välisriikide õigusaktidele juurde pääseda ja nende sisuga tutvuda Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku riiklike kontaktpunktide kaudu kooskõlas nõukogu otsusega 2001/470/EÜ¹⁸¹.

387. Otsuse nr 568/2009/EÜ (millega muudetakse nõukogu otsust 2001/470/EÜ) artikli 5 lõike 2 punktis c on sätestatud, et Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku riiklikud kontaktpunktid:

„[...] edastavad kogu teabe, et lihtsustada ühenduse või rahvusvahelise õigusakti alusel kohaldatava **muu liikmesriigi õiguse** kohaldamist. Selle ülesande täitmiseks võivad asjaomase taotluse saanud kontaktpunktid toetuda oma liikmesriigi muudele isikutele või asutustele, kes on nimetatud [...]. Vastuses sisalduv teave ei ole siduv kontaktpunktile, nimetatud isikutele, asutustele ega taotluse esitanud asutusele [rõhk lisatud]”.

388. Seoses keerulisemate küsimustega välisriikide õiguse kohta ja teatavate kolmandate riikide puhul (st muud riigid kui Euroopa Liidu liikmesriigid) saab välisriikide õigusaktide sisuga tutvuda riigi tasandil määratud vastuvõtivate asutuste kaudu (tavaliselt justiitsministeerium) välisriikide õigusinfo Euroopa konventsiooni (London, 7. juuni 1968, edaspidi „Londoni konventsioon”) alusel või muude mitmepoolsete või kahepoolsete õigusabi käsitlevate lepingute kaudu¹⁸². Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku riiklikel kontaktpunktidel võib olla võimalik osutada abi ka seoses Londoni konventsiooni toimimisega Euroopa Liidus, näiteks kui Londoni konventsiooni alusel esitatud taotlustele vastamisel esineb viivitusi. Kui välisriigiga ei ole konventsioonidel põhinevat õigusraamistikku kehtestatud, siis [riigi nimi] puhul [...].

¹⁸¹ Vt joonealune märkus 179 eespool.

¹⁸² [Riigi nimi] puhul [...].

7. peatükk. 2007. aasta konventsioon: keskasutuste kaudu esitatavate ja otse pädevatele asutustele esitatavate vastu võetavate tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotluste menetlemine

Kuidas käesolevat peatükki kasutada?

Käesoleva peatüki I osas on peamiselt arutatud konventsioonikohaseid elatist käsitleva otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotlusi, mille õigusasutused või muud pädevad asutused on saanud keskasutuselt. II osas käsitletakse konkreetselt õigusasutustele või muudele pädevatele asutustele esitatud konventsioonikohaste otsetaotlustega seotud küsimusi.

I osa. Keskasutuselt saadud taotlused

I jaotises antakse ülevaade taotlusest ning tunnustamist ja täitmist reguleerivatest üldpõhimõtetest – millal taotlust kasutatakse ja kes võib selle esitada.

II jaotises on esitatud vooskeem, mis illustreerib esialgseid menetlusi selle taotluse puhul.

III jaotises on üksikasjalikult selgitatud peamisi tunnustamisega seotud menetlusi.

IV jaotises on käsitletud üldiste menetluste muid aspekte, sealhulgas kohustatud isikute esitatud taotlusi.

V jaotises on käsitletud muid küsimusi, nagu õigusabi ja täitmist.

VI jaotis sisaldab täiendavaid viiteid, vorme ja praktilisi nõuandeid seoses taotlustega.

VII jaotises on esitatud kokkuvõtlik kontrollnimekiri keskasutustelt saadud tunnustamise ja täitmise taotluste menetlemiseks.

VIII jaotises on vastatud teatavatele korduvatele küsimustele.

II osa. Otse pädevatele asutustele esitatavad taotlused

I jaotises antakse ülevaade ja tutvustatakse üldisi küsimusi seoses otse pädevatele asutustele esitatavate taotlustega.

II jaotis sisaldab täiendavaid viiteid, vorme ja praktilisi nõuandeid seoses taotlustega.

III jaotises on vastatud teatavatele korduvatele küsimustele otsetaotluste kohta.

I osa. Keskasutuste kaudu esitatavad tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotlused

I. Ülevaade ja üldpõhimõtted

A. Üldpõhimõtted

389. Elatise rahvusvahelise sissenõudmise keskmes on tunnustamisprotsess, millega tagatakse õigustatud isikule kulutõhus võimalus elatismaksete saamiseks juhul, kui kohustatud isik elab mõnes teises osalisriigis või omab seal varasid või sissetulekut¹⁸³.

Keskasutus on avaliku sektori asutus, mille osalisriik on määranud vastutama konventsioonikohaste halduskoostööga ja abi andmisega seotud kohustuste eest või neid kohustusi täitma.

390. Tänu teises osalisriigis tehtud otsuse tunnustamisele ja täitmisele ei pea õigustatud isik hankima uut otsust riigis, kus kohustatud isik praegu elab või kus asuvad tema varad või kuhu laekub tema sissetulek.

391. Otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täitmise menetlused on kavandatud nii, et olemasolevaid otsuseid saaks võimalikult suures ulatuses tunnustada ning tagada, et taotlusega tegeletakse võimalikult kiiresti. Kõige ulatuslikum osa konventsiooni kohaldamisalast käsitleb just tunnustamist ja täitmist ning riikidelt eeldatakse, et nad võimaldavad taotluse esitajatele igakülgse juurdepääsu tõhusatele menetlustele. Tunnustamismenetlus on sirgjooneline ja konventsiooniga on nõutud, et meetmeid võetaks „viivitamatult” või „kiiresti”. Kostjal on üksnes piiratud alused tunnustamise ja täitmise vaidlustamiseks või selle kohta vastuväidete esitamiseks, pealegi saab seda teha vaid piiratud aja jooksul. Kõik see kajastab konventsiooni aluspõhimõtet, mille kohaselt tunnustamine ja täitmine peaks olema lihtne, odav ja kiire¹⁸⁴.

B. Ülevaade menetlustest

392. Enamikus osalisriikides kasutatakse tunnustamisel või tunnustamisel ja täitmisel otsuse täidetavaks tunnustamise või registreerimise menetlusi, mis on sätestatud konventsiooni artiklis 23 ja mida on kirjeldatud allpool. Konventsiooniga (artikkel 24) on ette nähtud alternatiivne protsess ning riik võib esitada deklaratsiooni selle kohta, et ta otsustab kasutada kõnealust alternatiivset protsessi¹⁸⁵.

Pädev asutus on teatava riigi asutus või isik, kelle asjaomane riik on oma õigusaktide alusel määranud täitma konventsioonikohaseid eriülesandeid või kellele ta on andnud loa nende ülesannete täitmiseks. Pädev asutus võib olla kohus, haldusasutus, laste elatisnõuete täitmise eest vastutav programmiüksus või mõni muu teatavaid konventsiooniga seotud ülesandeid täitev valitsusorgan.

393. Kui vastuvõtjariigi keskasutus¹⁸⁶ saab mõnelt teiselt keskasutuselt taotluse, edastab ta materjalid pädevale asutusele menetlemiseks. Mõnes osalisriigis on keskasutus selle ülesande täitmisel ka pädev asutus. Teistes riikides võib pädev asutus olla mõni õigus- või haldusasutus¹⁸⁷.

¹⁸³ Tunnustamine ja täitmine on erinevad menetlused. Teise riigi poolne tunnustamine tähendab seda, et riik nõustub päritoluriigis õigushüvede ja kohustuste kohta tehtud otsuse või järeldusega. Täitmine tähendab seda, et vastuvõtjariik nõustub tema enda protsesside kasutamisega otsuse täitmiseks. Vt konventsiooni seletuskiri, punktid 472–473.

¹⁸⁴ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 490. Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuse kohaselt on riikide ametiasutustel positiivne kohustus pakkuda hoolikat ja õigeaegset abi välisriigis tehtud elatist käsitleva otsuse täitmisel õigustatud isiku heaks (vt otsus kohtuasjas 7618/05: *Romańczyk vs. Prantsusmaa*, 18. november 2010, milles kohus leidis, et rikutud on *inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni* artikli 6 lõiget 1).

¹⁸⁵ Euroopa Liit ei tee deklaratsiooni selle kohta, et ta kasutab konventsiooni alusel otsuste tunnustamise ja täitmise taotluste alternatiivset menetlemist (artikkel 24). Seega kasutavad Euroopa Liidu liikmesriikide pädevad asutused konventsioonikohaste tunnustamise ja täitmise taotluste menetlemisel artikliga 23 ette nähtud menetlusi (vt nõukogu otsus 2011/432/EL, joonealune märkus 59 eespool).

¹⁸⁶ [Riigi nimi] keskasutus on [...].

¹⁸⁷ [Riigi nimi] pädev asutus on [...], kes [on] [ei ole] keskasutus.

394. Pädev asutus peab viivitamatult otsuse täidetavaks tunnistama või registreerima. Pädev asutus peab seda tegema juhul, kui tunnustamine ja täitmine ei ole „ilmselgelt vastuolus“ avaliku korraga. Ei taotluse esitajal ega kostjal ole õigust teha selles staadiumis (*ex-officio* läbivaatamine) taotluse kohta esildisi.

395. Registreerimisprotsessi kasutavates osalisriikides võib registreerimine tähendada seda, et otsus esitatakse õigusasutusele või kohtule registreerimiseks või et selle registreerib haldusasutus või ametnik¹⁸⁸.

396. Kui otsus on [täidetavaks tunnistatud] [või] [täidetavaks tunnistamiseks registreeritud], teavitatakse sellest nii taotluse esitajat kui ka kostjat.¹⁸⁹ Kostjal on teatavatel piiratud alustel õigus täidetavaks tunnistamine või registreerimine vaidlustada või edasi kaevata¹⁹⁰. Näiteks võib kostja täidetavaks tunnistamiseks registreerimise või täidetavaks tunnistamise edasi kaevata või vaidlustada juhul, kui ta ei saanud teadet algse elatisnõude kohta või kui talle ei antud võimalust vaidlustada elatist käsitlevat otsust, mille tunnustamist ja täitmist nüüd taotletakse. Vaie või edasikaebus tuleb esitada 60 päeva jooksul alates [täidetavaks tunnistamiseks registreerimisest] [või] [täidetavaks tunnistamisest] teatamisest. Vaie või edasikaebus esitatakse asjaomases riigis ette nähtud pädevale asutusele¹⁹¹.

397. Kui kohustatud isik ei soovi hakata otsuse alusel vabatahtlikult makseid tegema, võib otsuse täitmine toimuda vastavalt vastuvõtjariigi õigusele, hoolimata pooleliolevast vaidest või edasikaebusest (vt ka käesoleva käsiraamatu 12. peatükk seoses elatist käsitlevate otsuste täitmisega). Kuigi vabatahtlikud maksed on oluline vahend selle tagamiseks, et õigustatud isik hakkaks võimalikult kiiresti makseid saama, on makseviivituste vältimiseks samuti tähtis tagada nõuetekohaste täitemeetmete võtmine.

398. Kui tunnustamise ja täitmise vaidlustamine või edasikaebamine on edukas ning [täidetavaks tunnistamisest] [või] [registreerimisest] loobutakse, ei tähenda see tingimata seda, et elatise taotlemine on lõppenud. Sõltuvalt otsuse tunnustamisest ja täitmisest keeldumise põhjustest võib juhul, kui otsus on seotud lapse elatisega, olla võimalik teha vastuvõtjariigis uus otsus. Kui see on riigi

õigusega lubatud, võib vastuvõtjariigi pädev asutus käsitleda tunnustamise ja täitmise taotlust vastuvõtjariigis uue otsuse tegemise taotlusena. Selle sättega tagatakse, et kui **õigustatud isik** vajab lapse elatist ning olemasolevat otsust ei saa tunnustada või täita, siis on võimalik saada uus elatist käsitlev otsus ilma kogu protsessi esitajariigis uuesti alustamata¹⁹².

Esitajariik – osalisriik, kus taotluse esitaja elab ning mis taotleb otsuse tunnustamist ja täitmist.

Vastuvõtjariik – osalisriik, mis on taotluse vastu võtnud ning mis otsust tunnustab ja täidab.

Nõuanne: artiklis 23 on sätestatud tunnustamise või tunnustamise ja täitmise protsessiga seotud menetlused. Nimetatud artiklis osutatakse nii vaidele või edasikaebusele (artikli 23 lõige 7) kui ka täiendavale edasikaebusele (artikli 23 lõige 10). Artikli 23 lõike 7 kohane vaie või edasikaebus piirdub kolme kõnealuses artiklis nimetatud konkreetse valdkonnaga ning sõltuvalt poolest, kes otsuse vaidlustab, tuleb see esitada 30 või 60 päeva jooksul alates täidetavaks tunnistamisest või registreerimisest teatamisest. Artikli 23 lõikes 10 kirjeldatud täiendavat edasikaebust menetletakse seevastu täielikult siseriikliku õiguse alusel ning selle saab esitada üksnes juhul, kui riigi õigus lubab edasikaebust esitada.

Õigustatud isik on füüsiline isik, kelle ees kohustatud isikul on või väidetavalt on elatisvõlg. Õigustatud isik võib olla vanem või abikaasa, laps, kasuvanem või sugulane või mõni teine lapse eest hoolt kandev isik. Mõnes riigis võidakse seda isikut nimetada elatise saajaks, ülalpidamist saama õigustatud isikuks, eestkostjaks või hooldajaks.

¹⁸⁸ [Riigi nimi] puhul [...].

¹⁸⁹ Kui mõlemad riigid on 1965. aasta dokumentide kättetoimetamise konventsiooni osalisriigid, vt seoses selle küsimusega 3. peatüki II osa IX jaotis eespool.

¹⁹⁰ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 504.

¹⁹¹ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

¹⁹² [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

399. Kui vaie või edasikaebus ei ole edukas, võib vastuvõtjariigi õiguse alusel olla lubatud täiendava edasikaebuse esitamine. Kui täiendav edasikaebamine on lubatud, siis on konventsioonis konkreetselt sätestatud, et kõnealune täiendav edasikaebus ei takista otsuse täitmist või takistab seda ainult erakorralistel asjaoludel (artikli 23 lõige 10)¹⁹³.

C. Millal kõnealust taotlust kasutatakse?

400. Olemasoleva elatist käsitleva otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotluse edastab teine osalisriik siis, kui taotletakse otsuse täitmist põhjusel, et kohustatud isik elab vastuvõtjariigis või omab seal varasid või sissetulekut.

Elatist käsitleva otsuse **tunnustamine** on menetlus, mida riigi pädev asutus kasutab selleks, et nõustuda otsuse teinud päritoluriigi asutuse kindlaks määratud ülalpidamisõiguste ja -kohustustega, ning sellega antakse asjaomasele otsusele õigusjõud.

401. Kuigi enamik taotlusi käsitleb otsuse tunnustamist ja täitmist, taotleb õigustatud isik mõnikord üksnes tunnustamist ja mitte otsuse täitmist.

402. Kui otsus tehti riigis, millel palutakse otsust täita, siis ei ole vaja seda tunnustada. Taotlust võib hakata lihtsalt täitma (vt 12. peatükk).

D. Juhtumi näide

403. Õigustatud isikul on riigilt A saadud elatist käsitlev otsus, millega nõutakse kohustatud isikult lapse elatise maksmist. **Kohustatud isik** elab [riigi nimi]. Selle asemel, et taotleda uue otsuse tegemist [riigi nimi], soovib õigustatud isik olemasoleva elatist käsitleva otsuse täitmist [riigi nimi]. Riik A ja [riigi nimi] on mõlemad konventsiooni osalisriigid.

Kohustatud isik on füüsiline isik, kellel on või väidetavalt on elatisvõlg. Kohustatud isik võib olla vanem või abikaasa või mis tahes muu isik, kellel on otsuse tegemise riigi õiguse alusel kohustus elatist maksta.

Kuidas see konventsiooni alusel toimib?

404. Õigustatud isik¹⁹⁴ palub riigi A keskasutusel edastada elatist käsitleva otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotlus [riigi nimi]. Taotlust kontrollitakse selle terviklikkuse tagamiseks ning seda menetleb [riigi nimi] keskasutus. Kohustatud isikut teavitatakse ning talle antakse võimalus tunnustamine või tunnustamine ja täitmine konventsioonis sätestatud piiratud alustel vaidlustada. Kui otsust on tunnustatud, saab [riigi nimi] pädev [õigusasutus] [haldusasutus] seda täita samamoodi, nagu oleks tegemist algselt [riigi nimi] tehtud otsusega.

Teavet **vastuvõtjariigis** (st [riigi nimi]) tehtud otsuste **täitmist** käsitlevate taotluste kohta on esitatud 9. peatükis. Teavet mis tahes elatist käsitlevate otsuste **täitmise** kohta on esitatud 12. peatükis.

E. Kes võib taotluse esitada?

405. Tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotluse võib esitada õigustatud isik või kohustatud isik (nagu on kirjeldatud allpool, on kohustatud isiku taotluse puhul tegemist üksnes tunnustamise taotlusega, samal ajal kui õigustatud isik võib taotleda tunnustamist, täitmist või mõlemat). Taotluse esitaja peab elama taotlusmenetluse algatanud riigis ega pea viibima [riigi nimi], et otsust kõnealuses riigis tunnustataks ja täidetakse (artikkel 29). Nimetatud taotluse puhul võib õigustatud isik olla isik, kelle ees

¹⁹³ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

¹⁹⁴ Tuleb tähele panna, et teataval asjaoludel esitab õigustatud isiku nimel taotluse avalik-õiguslik asutus (nt lapse elatisege tegelev asutus).

kohustatud isikul on elatisvõlg, aga ka õigustatud isiku asemel tegutsev avalik-õiguslik asutus või selline avalik-õiguslik asutus, kes on maksnud õigustatud isikule toetust.

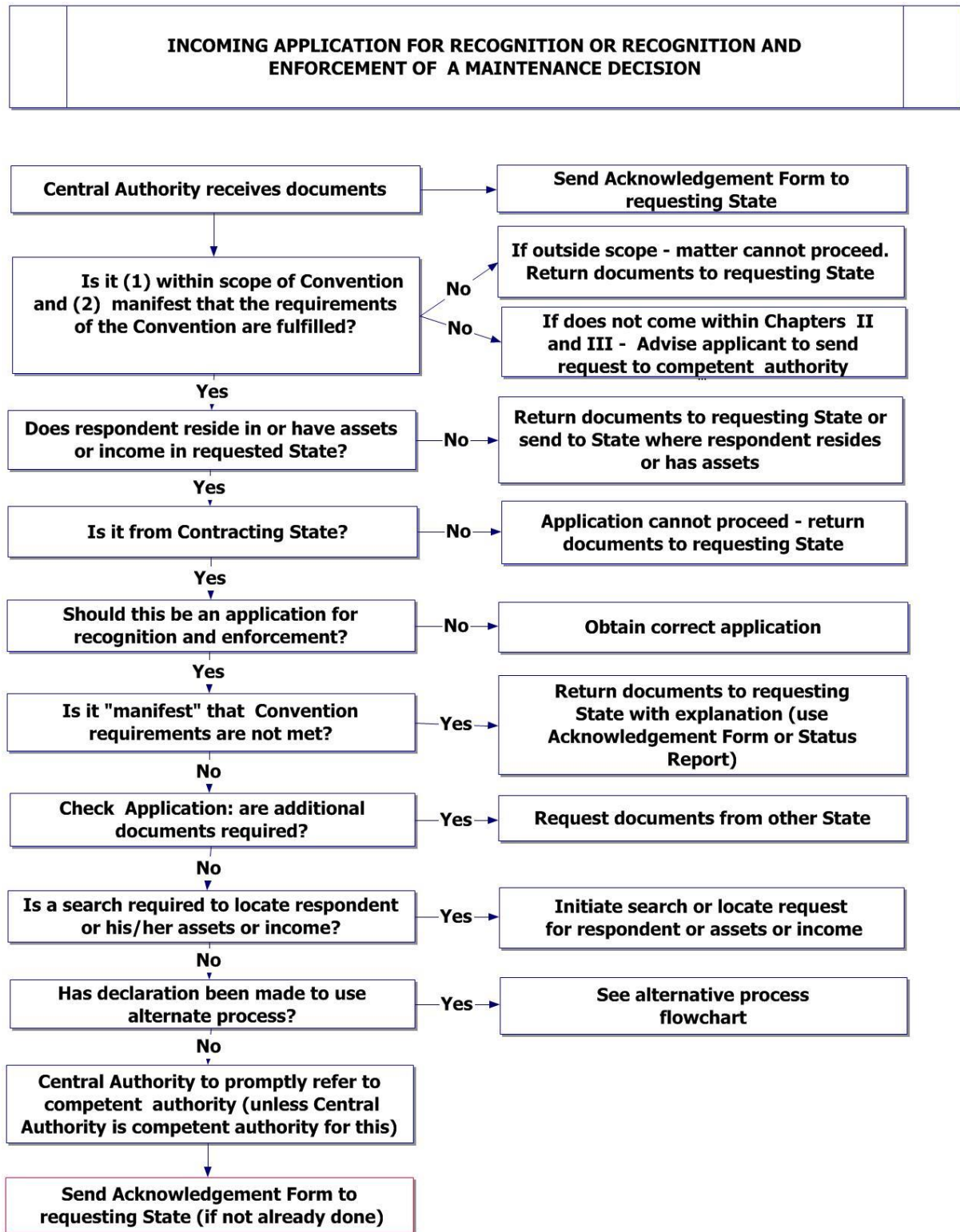
Nõuanne: kui otsite lihtsat loetelu sammudest, mida tuleks järgida, ning soovite üksikasjad vahele jätta, siis pöörduge käesoleva peatüki lõppu ja kasutage **kontrollnimekirja**.

II. Ülevaade tunnustamise ja täitmise protsessist

406. Järgmisel leheküljel esitatud tabel illustreerib tervet õigustatud isiku esitatud elatist käsitlevate otsuste tunnustamise ja täitmise protsessi, sealhulgas [riigi nimi] keskasutuse samme. Käesoleva peatüki järgnevates jaotistes on üksikasjalikult tutvustatud samme, mida võivad astuda pädevad asutused.

407. Käesolevat jaotist kohaldatakse samaväärselt ka üksnes tunnustamise taotluste suhtes. Neid taotlusi esitatakse suhteliselt harva. Artiklis 26 on sätestatud, et V peatüki („Tunnustamine ja täitmine”) sätteid kohaldatakse „*mutatis mutandis*” üksnes otsuse tunnustamise taotluste suhtes, kusjuures täidetavuse nõue asendatakse nõudega, et otsus oleks päritoluriigis kehtiv. See tähendab seda, et praktilistel eesmärkidel kohaldatakse tunnustamist ja täitmist käsitlevaid sätteid ka tunnustamise taotluste suhtes, välja arvatud need sätted, mida tuleb muuta seetõttu, et otsuse täitmist ei ole taotletud¹⁹⁵.

¹⁹⁵ Konventsiooni seletuskiri, punkt 546.

Joonis 6. Diagramm [riigi nimi] keskasutuselt saadud vastu võetavate tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotlustest

III. Menetlused

A. Vastu võetavate dokumentide eelkontroll ja muud esialgsed küsimused

408. Enne [riigi nimi] pädevale [õigusasutusele] [haldusasutusele] materjalide saatmist peaks [riigi nimi] keskasutus kontrollima, et taotlus jääb tunnustamist või tunnustamist ja täitmist käsitlevate konventsiooni sätete kohaldamisalasse ning veenduma, et dokumentide pakett on terviklik. [Riigi nimi] pädev [õigusasutus] [haldusasutus] peab teostama sama kontrolli.

1. Dokumentide esialgne läbivaatamine

- Kas tegemist on lapse elatist käsitleva otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotlusega? Nagu on selgitatud 3. peatüki I osas, peab taotlus jääma konventsiooni reguleerimisalasse. Kui taotlus käsitleb üksnes abikaasa ja/või endise abikaasa elatist või teiste pereliikmete elatist ning konventsiooni reguleerimisala ei ole nendele muudele kohustustele laiendatud, tuleks esitada taotlus otse pädevale asutusele (vt II osa allpool).
- Kas kostja või kohustatud isik elab vastuvõtjariigis või kas ta omab vastuvõtjariigis varasid või laekub sinna tema sissetulek? Kui ei, siis tuleks edastada küsimus sellesse riiki, kus kostja või kohustatud isik elab või omab varasid, või saata see tagasi esitajariigile.
- Kas taotlus on pärit osalisriigilt? Kui ei, siis ei saa tugineda konventsioonile.

Otsetaotlust ei esitata keskasutusele. Üksikisik esitab otsetaotluse otse pädevale asutusele, näiteks kohtule või haldusasutusele. Sellised taotlused ei ole reguleeritud konventsiooni artikliga 10. Vt II osa allpool.

2. Kas tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotlus on asjakohane taotlus?

409. Kontrollige dokumente, et teha kindlaks, kas tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotlus on õige taotlus. Võtke arvesse järgmist.

- Kui elatist käsitlevat otsust ei ole olemas, siis peaks taotlus käsitlema otsuse tegemist, mitte tunnustamist ja täitmist. Vt 10. peatükk.
- Kui elatist käsitlev otsus on olemas, kuid see on tehtud teie riigis, ei ole otsust vaja tunnustada. Seda saab teie riigis lihtsalt täita tavapäraseid täitemenetlusi järgides. Vt 9. peatükk.

3. Kas on „selgelt tuvastatud”, et konventsiooni nõuded on täidetud?

410. Konventsiooni alusel on keskasutusel lubatud taotluse menetlemisest keelduda üksnes siis, kui tema arvamus kohaselt „on selgelt tuvastatud, et taotlus ei vasta konventsiooni nõuetele” (vt artikli 12 lõige 8). Asjaolud, mille puhul selline olukord võib esineda, on suhteliselt piiratud¹⁹⁶. Selleks et selline olukord oleks „selgelt tuvastatud”, peavad keeldumise põhjused olema ilmsed või selged saadud dokumentide põhjal¹⁹⁷. Näiteks võib taotluse sel põhjusel tagasi lükata juhul, kui dokumentide põhjal on selge, et otsus ei ole mingil viisil seotud elatisega. Samamoodi võib taotluse sel põhjusel tagasi lükata siis, kui täpselt samadel alustel sama poole poolt varem esitatud taotlus ei olnud edukas.

¹⁹⁶ Konventsiooni seletuskiri, punkt 345.

¹⁹⁷ Konventsiooni seletuskiri, punkt 344.

411. Tuleb tähele panna, et kui otsuse tunnustamine ja täitmine tundub olevat vastuolus avaliku korraga, tuleks taotlus siiski edastada pädevale [õigusasutusele] [haldusasutusele] ja see asutus peaks taotlust menetlema. Pädev [õigusasutus] [haldusasutuse] saab kindlaks teha, kas tunnustamine ja täitmine oleks vastuolus avaliku korraga, ning keelduda otsust sel põhjusel tunnustamast.

4. Dokumentide terviklikkuse kontrollimine

412. Keskasutustel on kohustus esitajariigilt saadud taotlust õigeaegselt kontrollida, et teha kindlaks, kas see on terviklik, ning edastada terviklik taotlus viivitamatult pädevale [õigusasutusele] [haldusasutusele] otsuse tunnustamiseks või tunnustamiseks ja täitmiseks. Kui vajalikuks osutuvad täiendavad dokumendid, peab keskasutus neid viivitamatult taotlema. Konventsiooni artiklis 25 on esitatud terviklik nimekiri kõikidest nõutavatest dokumentidest – tunnustamise ja täitmise taotluste puhul ei saa muid dokumente nõuda.

413. Konventsiooni artiklites 11, 12, 25 ja 44 on sätestatud, et esitatav dokumentide pakett peab sisaldama järgmist.

√	Taotlusvorm
√	Otsuse terviktekst või selle kokkuvõte
√	Täidetavuse avaldus
√	Nõuetekohase teavitamise avaldus (välja arvatud juhul, kui kostja osales menetluses, oli selles esindatud või vaidlustas otsuse)
Vajaduse korral	Dokumentide tõlked
Vajaduse korral	Rahalist olukorda käsitlev vorm (üksnes õigustatud isikute esitatud taotluste puhul)
Vajaduse korral	Dokument, milles on arvatud võlgnevus
Vajaduse korral	Dokument, milles on selgitatud otsuse kohandamist või indekseerimist
√	Edastusvorm

Joonis 7. Tunnustamise ja täitmise taotluse sisu

414. Järgnevalt on lühidalt kirjeldatud dokumente, mida vastu võetav pakett peaks sisaldama (palun tutvuge joonisega 7 eespool, et teha kindlaks, millised allpool kirjeldatud vormid on kohustuslikud ja milliseid tuleb esitada üksnes vajaduse korral).

a) Kõikides pakettides nõutavad vormid

1) Taotlusvorm

Enamikul juhtudel kasutab esitajariik soovituslikku taotlusvormi. Sellega tagatakse vastuvõtjariigile kogu nõutava teabe esitamine. Kui vastu võetava taotluse puhul ei kasutatud soovituslikku vormi, peaks taotlus sisaldama põhilisi taotlustes nõutavaid üksikasju, nagu taotluse esitaja kontaktandmed, kostja kontaktandmed, teave elatist saama õigustatud isikute kohta ja andmed selle kohta, kuhu maksed kanda.

2) Otsuse tekst või selle kokkuvõte

Esitatud peab olema otsuse terviktekst, välja arvatud juhul, kui teie riik on osutanud, et ta aktsepteerib üksnes otsuse kokkuvõtet või väljavõtet. Taotlusele ei pea olema lisatud otsuse tõestatud koopiaid, välja arvatud juhul, kui teie riik on täpsustanud, et ta nõuab neid kõikide juhtumite puhul¹⁹⁸.

¹⁹⁸ [Riigi nimi] nõuab [...].

3) Täidetavuse avaldus

Esitada tuleb täidetavuse avaldus, milles on täpsustatud, et elatist käsitlev otsus on täidetav selles riigis, kus see tehti. Kui otsuse tegi haldusasutus, peab dokument sisaldama avaldust selle kohta, et täidetud on artikli 19 lõike 3 nõuded, välja arvatud juhul, kui teie riik (vastuvõtjariik) on täpsustanud, et ta sellist avaldust ei nõua¹⁹⁹. Kui taotlus käsitleb üksnes tunnustamist, tuleb avalduses kinnitada ainult seda, et otsus päritoluriigis kehtib, mitte et see on täidetav²⁰⁰. Täidetavuse avalduses on ette nähtud märkida kuupäev, mil otsus kõnealuses riigis kehtima hakkas.

4) Nõuetekohase teavitamise avaldus

Nõuetekohase teavitamise avaldust nõutakse üksnes juhul, kui kostja ei osalenud menetluses ega olnud selles esindatud. Selle, kas kostja menetluses osales või oli selles esindatud, saab kindlaks teha soovitusliku taotlusvormi põhjal. Nõutav teave on esitatud taotluse 7. jaotises.

Kui taotlusvormilt ilmneb, et kostja ei osalenud otsuse tegemise menetluses ega olnud selles esindatud, osutatakse nõuetekohase teavitamise avalduses, et talle toimetati taotlus kätte või teavitati teda sellest ning tal oli võimalus osaleda menetluses, mille tulemusel elatist käsitlev otsus tehti, või et teda teavitati otsusest pärast selle tegemist ning tal võimaldati otsus vaidlustada. Tuleb tähele panna, et teatavates riikides võib vaide või vastuse esitada kirjalikult. Kostja ei pea alati füüsiliselt menetluses osalema.

5) Edastusvorm

Igale tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotlusele peab olema lisatud edastusvorm. Kõnealune vorm on konventsiooni alusel kohustuslik. Edastusvormil on kindlaks tehtud pooled ja taotluse liik. Samuti on sellel osutatud, millised dokumendid on taotlusele lisatud.

b) Muud vormid, mis võivad vajalikuks osutuda

415. Kuigi artikli 11 lõikes 3 on sätestatud, et tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotluses võib nõuda ainult kõnealuses artiklis loetletud (ja eespool kirjeldatud) dokumente, võivad sõltuvalt juhtumi asjaoludest vajalikuks osutuda ka muud vormid.

1) Rahalist olukorda käsitlev vorm

Kui taotluse esitaja taotleb ka otsuse täitmist (nagu enamikul juhtudel), on alati hea tava lisada rahalist olukorda käsitlev vorm, mis annab olulist teavet kostja asukoha ja rahalise olukorra kohta sel määral, mil see on taotluse esitajale teada.

Kui taotluse esitaja on kasutanud rahalise olukorra täpsustamiseks soovituslikku vormi, jäetakse õigustatud isikut käsitlev osa sellel dokumendil täitmata, kuna seda teavet tunnustamise ja täitmise taotluste puhul ei nõuta. Kui taotlus käsitleb üksnes tunnustamist, siis kõnealust vormi ei lisata.

2) Dokument, milles on arvutatud võlgnevus

Kui elatist käsitleva otsuse alusel, mille täitmist taotletakse, on teatav elatissumma välja maksmata (esineb võlgnevus), tuleb lisada dokument, milles on esitatud võlgnevuse summa, kuidas võlgnevus arvutati ja selle arvutamise kuupäev.

3) Dokument, milles selgitatakse kohandamist või indekseerimist

Mõnes riigis on otsusega või riigi õigusaktidega, mille alusel otsus tehti, ette nähtud, et otsust tuleb teatava aja tagant automaatselt indekseerida või kohandada. Kui see on nii, peaks esitajariik lisama taotluse paketti üksikasjad selle kohta, kuidas kohandamine toimub. Näiteks kui kohandamine tuleb teha elukallidusega seotud protsendimäära alusel, esitatakse üksikasjalik teave selle kohta, milline riik kohanduse summa arvutab, milliseid andmeid on arvutamiseks

¹⁹⁹ [Riigi nimi] nõuab [...].

²⁰⁰ Konventsiooni seletuskiri, punkt 546.

vaja ning kuidas vastuvõtjariigi keskasutust ja pooli ümberarvutatud summast teavitatakse²⁰¹.

4) Tõendid toetuse maksmise kohta – avalik-õiguslik asutus

Kui taotluse esitaja nimel esitab taotluse avalik-õiguslik asutus, näiteks sotsiaalteenuseid osutav asutus, võib tal olla vaja esitada teavet selle kohta, et tal on õigus taotluse esitaja nimel tegutseda, või selle kohta, et ta on maksnud taotluse esitajale elatise asemel toetust (artikli 36 lõige 4).

5. Kas kostja asukoha kindlakstegemiseks on vaja korraldada otsing?

416. Kui taotluse esitaja ei ole esitanud kostja õiget aadressi, võib keskasutus kõigepealt soovida teha kindlaks tema asukoha, et tal oleks võimalik esitada teade tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotluse kohta. Kostja asukoht võib olla vajalik ka selle kindlaksmääramiseks, milline pädev asutus taotluse eest vastutab. Mõnes riigis taotleb pädev asutus protsessi mõnes hilisemas etapis kostja otsimist või tema asukoha kindlakstegemist. See küsimus lahendatakse sisemenetluste põhjal²⁰².

417. Keskasutuselt eeldatakse, et kostja asukoha kindlakstegemiseks tutvub ta tema käsutuses olevate mis tahes andmepankade ja avalike teabeallikatega ning palub teistel avalik-õiguslikel asutustel teostada tema nimel otsing nendes piirides, mis on riigi õigusega isikuandmetega tutvumise suhtes kehtestatud. Mõnele keskasutusele võib olla kättesaadav ka piiratud juurdepääsuga teave.

418. Kui kostja asukohta ei suudeta kindlaks teha, teatatakse sellest esitajariigile (tuleb meeles pidada, et kui otsuse tunnustamise ja täitmise taotlus põhineb vastuvõtjariigis vara või sissetuleku omamisel, võib kostja asukoht olla väljaspool seda riiki). Kui lisateave kostja asukoha kindlakstegemiseks puudub, ei pruugi olla võimalik seda küsimust lahendada.

6. Kui dokumendid ei ole terviklikud

419. Kui taotluse esitaja ei ole nõutud dokumente esitanud, peaksid [riigi nimi] keskasutused sellest viivitamatult teavitama esitajariigi keskasutust ja paluma edastada täiendavad dokumendid, enne kui dokumentide pakett saadetakse edasi pädevale [õigusasutusele] [haldusasutusele]. Kui pädev [õigusasutus] [haldusasutus] leiab, et teatav nõutud dokument on puudu, peaks ta sellest viivitamatult teavitama [riigi nimi] keskasutust, et viimane saaks küsida puuduvat teavet esitajariigi keskasutuselt.

420. Kui [riigi nimi] keskasutus, kellele taotlus esitati, taotleb täiendavaid dokumente, on esitajariigil dokumentide esitamiseks aega **kolm kuud**. Kui taotletud dokumente kolme kuu jooksul ei esitata ning taotluse menetlemist ei ole võimalik jätkata, võib (kuid ei pruugi) vastuvõtjariigi keskasutus toimiku sulgeda ja teavitada sellest esitajariiki.

421. Tuleb tähele panna, et esialgne dokumentide kontrollimine ja vajaduse korral lisamaterjalide taotlemine toimub enne seda, kui pädev asutus hakkab kaaluma taotluse põhjendatust.

7. Asjakohased ajutised meetmed või kaitsemeetmed

422. Võib olla asjakohane, et pädev [õigusasutus] [haldusasutus] võtab ajutisi meetmeid või kaitsemeetmeid, enne kui taotluse kohta on otsus tehtud. Kõnealuseid meetmeid võib võtta mitmel ajahetkel taotluse menetlemise jooksul või isegi enne seda. Lisateavet ajutiste meetmete ja kaitsemeetmete kohta on esitatud 3. peatüki II osa VIII jaotises.

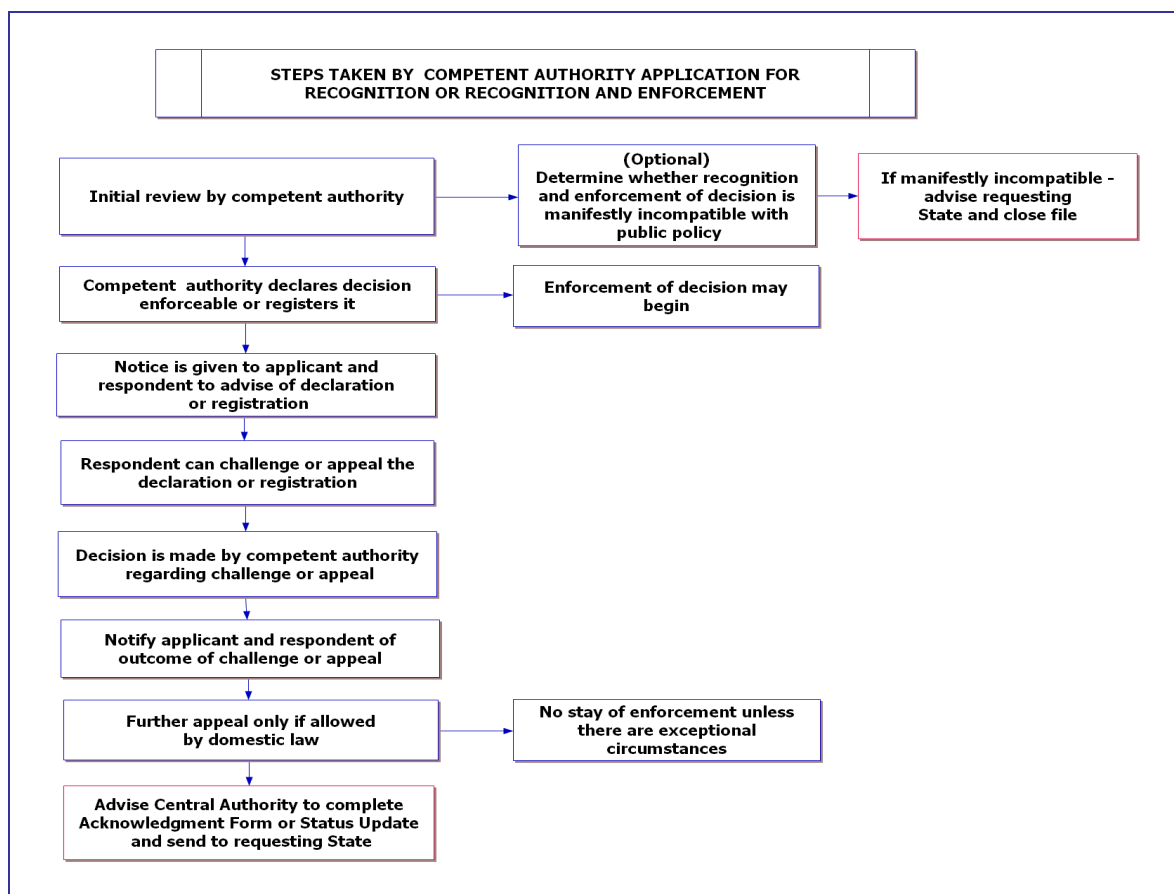
²⁰¹ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 435. See tähendab seda, et kõikide järgnevate otsuste puhul, millega elatissummat kohandatakse, ei ole vaja täielikku tunnustamise protsessi läbi teha. Algsel tunnustamisel on tulevasi kohandusi arvesse võetud. Näiteks hindab Austraalia laste elatisege tegelev asutus elatissummasid iga 15 kuu tagant uuesti, lähtudes poolte rahalisest olukorrast.

²⁰² [Riigi nimi] puhul [...].

B. Pädev asutus tunnistab otsuse täidetavaks või registreerib selle

423. Käesolevas jaotises arutatakse menetlusi, mida pädevad [õigusasutused] [haldusasutused] kasutavad pärast eespool kirjeldatud esialgsete küsimuste lahendamist elatist käsitlevate otsuste tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotluste menetlemiseks konventsiooni artikli 23 alusel²⁰³. Järgmisel leheküljel esitatud diagrammil on näidatud [riigi nimi] pädeva [õigusasutuse] [haldusasutuse] võetavaid samme.

²⁰³ Euroopa Liit ei tee deklaratsiooni selle kohta, et ta kasutab konventsiooni alusel otsuste tunnustamise ja täitmise taotluste alternatiivset menetlemist (artikkel 24). Seega kasutavad Euroopa Liidu liikmesriikide pädevad asutused konventsioonikohaste tunnustamise ja täitmise taotluste menetlemisel artikliga 23 ette nähtud menetlusi (vt *nõukogu otsus 2011/432/EL*, joonealune märkus 59 eespool).

Joonis 8. Pädeva asutuse võetavad sammud tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotluste puhul (artikkel 23)

1. Otsuse täidetavaks tunnistamine või täidetavaks tunnistamiseks registreerimine

424. Kui pädev [õigusasutus] [haldusasutus] on saanud tervikliku taotluse, tunnustatakse seda ning tunnistatakse see täidetavaks või registreeritakse täidetavaks tunnistamiseks²⁰⁴. Pädev asutus peab tegema selle sammu (täidetavaks tunnistamine või registreerimine) „viivitamatult“ (artikli 23 lõike 2 punkt a). Kui otsus on täidetavaks tunnistatud või registreeritud, ei ole vaja võtta täiendavaid meetmeid enne, kui elatist käsitlevat otsust on võimalik vastuvõtjariigi õiguse alusel täita²⁰⁵.

2. Otsuse täidetavaks tunnistamisest või täidetavaks tunnistamiseks registreerimisest keeldumine

425. Ainus põhjendus, mida pädev [õigusasutus] [haldusasutus] võib kasutada otsuse täidetavaks tunnistamisest või täidetavaks tunnistamiseks registreerimisest keeldumiseks, on see, et otsuse tunnustamine ja täitmine oleks *ilmselgelt vastuolus* avaliku korraga. See erand on kavandatud väga kitsana, tagamaks seda, et konventsiooni osalisriigid tunnustavad ja täidavad teistest osalisriikidest pärit otsuseid võimalikult suures ulatuses. Erandit kasutatakse üksnes siis, kui tunnustamine või tunnustamine ja täitmine tooks kaasa „vastuvõetamatuid“ tagajärgi²⁰⁶.

²⁰⁴ Vt joonealune märkus 188 eespool.

²⁰⁵ [Riigi nimi] õiguse ja menetluste kohaselt [...]. Vt 12. peatükk.

²⁰⁶ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 478.

3. Otsuse täitmine

426. Pärast seda, kui otsus on täidetavaks tunnistatud või registreeritud, ei pea taotluse esitaja konventsiooni kohaselt esitama mingeid muid taotlusi otsuse täitmiseks. Samuti ei nõuta konventsiooniga, et kostjale esitataks täiendavaid teateid otsuse täitmise kohta²⁰⁷. (Elatist käsitlevate otsuste täitmist on kirjeldatud 12. peatükis.)

4. Taotluse esitaja ja kostja teavitamine

427. Pärast seda, kui otsus on täidetavaks tunnistatud või registreeritud, teavitatakse mõlemat poolt otsuse täidetavaks tunnistamist või registreerimist käsitlevast otsusest. Konventsioonis ei ole täpsustatud teavitamise menetlusi, seega tehakse seda vastavalt [riigi nimi] õigusele²⁰⁸. Sõltuvalt vastuvõtjariigi menetlustest võidakse taotluse esitajat teavitada esitajariigi keskasutuse kaudu või otse ning kinnitada, et otsust tunnustatakse ja seda kavatakse täita, või kui tunnustamisest ja täitmisest keelduti, siis selgitada keeldumise põhjusi²⁰⁹.

5. Kostja või taotluse esitaja vastuväited tunnustamisele ja täitmisele

a) Üldised küsimused

428. Konventsiooni sätted elatist käsitlevate otsuste tunnustamise ja täitmise kohta on kavandatud nii, et võimaluse korral tagada olemasolevate elatist käsitlevate otsuste tõhus ja kiire tunnustamine ja täitmine osalisriikides²¹⁰. Nagu käesolevas peatükis eespool märgitud, on konventsioonikohased protsessid ehitatud üles sellisel viisil, et otsust tunnustatakse või tunnustatakse ja täidetakse, välja arvatud juhul, kui kostja suudab edukalt tõendada, et on mõjuvaid põhjuseid, miks otsust ei tuleks tunnustada või täita.

429. Pärast seda, kui välisriigi otsust on tunnustatud või kui see on tunnistatud täidetavaks, saab seda täita samamoodi, nagu algselt [riigi nimi] tehtud mis tahes elatist käsitlevat otsust. Konventsiooni alusel võib riik kasutada otsuse järgimise tagamiseks kõiki kättesaadavaid täitemehhanisme (vt 12. peatükk). Samuti on konventsiooniga ette nähtud teatavad piiratud vastuväited, mida kostja (isik, kes tunnustamise taotlusele vastab) saab esitada juhul, kui tema arvamuse kohaselt ei tuleks otsust tunnustada ega täita.

430. Artiklis 20 on sätestatud nõuded seoses elatist käsitleva otsusega, mis on tehtud ühes riigis ning mida peaks tunnustama ja täitma mõni teine osalisriik. Kõnealused „tunnustamise ja täitmise alused“ on üldiselt seotud sellega, mis liiki seos peab vanemal, pereliikmel või lapsel riigiga olema, et otsust oleks võimalik teises riigis täita. Näiteks võib seos otsuse teinud riigiga tuleneda asjaolust, et poolte ja laste elukoht on selles riigis või et kostja osales menetluses, mille tulemusel otsus tehti²¹¹.

²⁰⁷ Mõnes riigis võivad olla riigi õigusest tulenevad menetlused või nõuded kohustatud isiku teavitamise kohta enne otsuse täitmist, kuid need on konventsiooni sätetest eraldiseisvad. [Riigi nimi] õiguse alusel [...]. Kui mõlemad riigid on 1965. aasta dokumentide kättetoimetamise konventsiooni osalisriigid, vt 3. peatüki II osa IX jaotis.

²⁰⁸ Kui [riigi nimi] õigusega on ette nähtud teavitamine, teavitatakse välisriigis viibivaid pooli kooskõlas *Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EÜ) nr 1393/2007 kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (dokumentide kättetoimetamine)* Euroopa Liidu liikmesriikide puhul või kooskõlas *Haagi 15. novembri 1965. aasta tsiviil- ja kaubandusajade kohtu- ja kohtuväliste dokumentide välismaal kättetoimetamise konventsiooniga* Euroopa Liidu väliste riikide puhul, kui [riigi nimi] ja teise riigi vahel seda konventsiooni kohaldatakse. Kui Haagi 1965. aasta konventsioon kahe asjaomase riigi vahel ei kehti, edastatakse teade kooskõlas muude kahe riigi vahel kehtivate mitmepoolsete või kahepoolsete lepingutega kooskõlas [riigi nimi] õigusega. Lisateavet dokumentide välisriigis kättetoimetamise kohta on esitatud 3. peatüki II osa IX jaotises.

²⁰⁹ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

²¹⁰ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 428.

²¹¹ Artiklis 20 on kehtestatud nn kaudsed kohtualluvuse eeskirjad. Artiklis 20 ei ole sätestatud eeskirju selliste olukordade kohta, kui riigi ametiasutus võib teha otsuse (nn otsesed kohtualluvuse eeskirjad), selle asemel on

431. Kostja võib otsuse täidetavaks tunnustamise või registreerimise vaidlustada või edasi kaevata selle põhjal, et ükski tunnustamise ja täitmise alus ei ole kohaldatav. See ei tähenda tingimata seda, et otsus ei olnud selle teinud riigis nõuetekohaselt tehtud, vaid üksnes seda, et seda ei saa taotluse saanud osalisriigis konventsiooni kohaselt tunnustada ja täita.

432. Samamoodi võib kostja artikli 22 alusel esitada otsuse tunnustamisele vastuväite selle põhjal, et tunnustamine ja täitmine on ilmselgelt vastuolus avaliku korraga või et otsuse saamise protsessis esines puudusi, näiteks ei teavitatud kostjat elatismenetlustest või otsusest, otsuseni jõuti pettuse teel või on olemas hilisem otsus, mis on vastuolus selle otsusega, mille tunnustamist taotletakse.

433. Enamikul juhtudel esitab vaide või edasikaebuse kostja. Kuigi seda esineb harvemini, võib taotluse esitaja vaidlustada või edasi kaevata otsuse täidetavaks tunnustamisest või registreerimisest keeldumise.

b) Vaidlustamise või edasikaebamise aeg

434. Kui pool, kellel on õigus täidetavaks tunnustamine või registreerimine vaidlustada või edasi kaevata, elab riigis, kus täidetavaks tunnustamine või registreerimine aset leidis, tuleb vaie või edasikaebus esitada **30 päeva** jooksul alates sellest, mil teda täidetavaks tunnustamise või registreerimise otsusest teavitati. Kui valet või edasikaebust esitav pool elab väljaspool asjaomast riiki, on tal vaide või edasikaebuse esitamiseks **60 päeva** alates teate edastamisest (artikli 23 lõige 6)²¹².

435. Enamikul juhtudel on kostja elukoht vastuvõtjariigis, seega on tal vaid 30 päeva täidetavaks tunnustamise või registreerimise vaidlustamiseks või edasikaebamiseks. Kui otsus saadeti aga vastuvõtjariiki tunnustamiseks sel põhjusel, et kostjal on selles riigis varasid, võib kostja elukoht asuda mujal. Sellisel juhul on kostjal otsuse vaidlustamiseks või edasikaebamiseks 60 päeva. Samamoodi võib kohustatud isik taotleda oma koduriigis sellise välisriigi otsuse tunnustamist, millega täitmist piiratakse. Sellisel juhul on väljaspool asjaomast riiki elaval õigustatud isikul õigus vastavalt täidetavaks tunnustamine või registreerimine vaidlustada või edasi kaevata, milleks tal on konventsiooni alusel aega 60 päeva.

c) Vaidlustamise või edasikaebamise alused

436. Konventsiooniga on ette nähtud üksnes piiratud alused elatist käsitleva otsuse täidetavaks tunnustamise või registreerimise vaidlustamiseks või edasikaebamiseks. Nagu eespool kirjeldatud, võib kostja esitada vaide või edasikaebuse selle põhjal, et:

- artikli 20 kohaselt puuduvad alused tunnustamiseks ja täitmiseks;
- artikli 22 alusel on olemas teatav põhjus tunnustamisest ja täitmisest keeldumiseks;
- koos taotlusega edastatud dokumentide ehtsus või terviklikkus on kaheldav;
- võlgnevus, mille suhtes täitmist taotletakse, on täies ulatuses makstud.

d) Vaide või edasikaebuse arutamine või ärakuulamine (artikli 23 lõige 5)

437. Läbivaatamine või ärakuulamine võib toimuda üksnes väga konkreetsetel konventsiooniga lubatud alustel või põhjustel ning otsuse aluseks oleva juhtumi läbivaatamine ei ole lubatud (artikkel 28)²¹³. Edasikaebuse või vaide arutamise viis määratakse kindlaks siseriikliku õigusega²¹⁴.

438. Kui vaide või edasikaebuse aluseks on asjaolu, et dokumentide ehtsus või terviklikkus on kaheldav ning dokumentide tõestatud koopiasid ei taotletud või neid ei olnud materjalide hulka lisatud, võib [riigi nimi] keskasutuse kaudu taotleda esitajariigi

seal kehtestatud alused, mille põhjal otsus peab olema tehtud, et seda saaks tunnustada ja täita mõnes muus riigis. Seda küsimust on arutatud konventsiooni seletuskirjas (punkt 443) ja käesoleva käsiraamatu 4. peatükis.

²¹² Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 503.

²¹³ Vt konventsiooni seletuskiri, punktid 504 ja 505.

²¹⁴ Vt joonealune märkus 191 eespool.

keskasutuselt tõestatud koopiate või muude küsimuse lahendamiseks vajalike dokumentide esitamist.

439. Kui vaie või edasikaebus käsitleb üksnes võlgnevuse arvutamist ning kostja ei väida, et võlgnevus on täies ulatuses makstud, on enamikul juhtudel mõistlik lahendada see küsimus täitmise käigus. Kostja võib tõstatada need küsimused ja esitada täitmise eest vastutavale [õigusasutusele] [haldusasutusele] lisateavet täitmise jooksul²¹⁵. Vt ka allpool esitatud märkusi otsuse osalise tunnustamise kohta, mis võimaldab jooksvate elatismaksete tegemist täitmisele pöörata, samal ajal kui võlgnevuse kohta on esitatud vaie.

e) Vaiet või edasikaebust või täiendavat edasikaebust käsitlev otsus (artikli 23 lõige 10)

440. Pärast otsuse täidetavaks tunnustamise või registreerimise vaide või edasikaebuse menetlemise lõpuleviimist tuleb mõlemat poolt sellest viivitamatult teavitada. Selline teavitamine toimub kooskõlas riigi õiguses esitatud nõuetega²¹⁶. Sõltuvalt vastuvõtjariigi menetlustest võib taotluse esitajat teavitada vastuvõtjariigi keskasutuse kaudu või otse²¹⁷.

441. Täiendava edasikaebuse võib esitada üksnes juhul, kui see on vastuvõtjariigi õiguse alusel lubatud²¹⁸.

442. Tuleb tähele panna, et olenemata täiendavast edasikaebusest võib otsuse täitmine toimuda niipea, kui otsus on registreeritud või täidetavaks tunnustatud, ning igal juhul ei takista täiendav edasikaebus täitmist või takistab seda ainult erakorralistel asjaoludel (artikli 23 lõige 10).

C. Tunnustamine ja täitmine – taotluste tagajärjed

1. Tunnustamine ja täitmine

443. Enamikul juhtudel on tunnustamise ja täitmise taotluse tagajärjel võimalik otsust tunnustada ja täita samamoodi, nagu oleks tegemist vastuvõtjariigis tehtud otsusega. Õigustatud isik ei pea täitmiseks esitama mingeid lisataotlusi. Täitmisel kasutatavaid protsesse on kirjeldatud 12. peatükis.

2. Muud tagajärjed

444. Konventsiooniga on ette nähtud muud tagajärjed juhuks, kui otsuse täielik tunnustamine ja täitmine ei ole võimalik.

²¹⁵ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

²¹⁶ Kui mõlemad riigid on 1965. aasta dokumentide kättetoimetamise osalisriigid, vt 3. peatüki II osa IX jaotis (punkt B).

²¹⁷ Vt joonealused märkused 208 ja 209 eespool.

²¹⁸ Vt joonealune märkus 193 eespool.

a) Osaline tunnustamine

445. Konventsiooni artikliga 21 lubatakse pädeval [õigusasutusel] [haldusasutusel] tunnustada ja täita otsust ainult osaliselt, kui seda ei saa tervikuna tunnustada või tunnustada ja täita. Selline olukord võib tekkida näiteks juhul, kui ametiasutusel ei ole võimalik tunnustada otsust seoses abikaasa ja/või endise abikaasa elatisega, kuid tal on võimalik tunnustada ja täita seda seoses lapse elatisega. Samamoodi saab pädev asutus juhul, kui ilmselt on vaidlustatud elatisvõlgnevused ja see, kas need on täies ulatuses makstud, tunnustada otsuse seda osa, millega nähakse ette lapsele jooksva elatise maksmine, samal ajal kui vaidlus võlgnevuste tunnustamise üle veel kestab.

Hea tava. Kui tunnustamise taotlus ei ole edukas, ei pea taotluse esitaja taotlema otsuse osalist tunnustamist ega uue otsuse tegemist. Konventsiooniga nõutakse, et selliseid võimalusi kaalutaks tunnustamise või tunnustamise ja täitmise menetluse võimalike tagajärgedena. See, kuidas nn uut taotlust menetletakse, sõltub vastuvõtjariigi menetlustest, sest näiteks uue otsuse tegemiseks võib olla vaja lisateavet.

b) Tunnustamine ei ole võimalik reservatsiooni tõttu

446. Mõnel juhul ei ole võimalik elatist käsitlevat otsust tunnustada või täita seetõttu, et riik on teinud konventsiooni alusel reservatsiooni²¹⁹. Taotluse menetlemine ei pruugi aga sellega lõppeda.

447. Artikli 20 lõikega 4 nõutakse keskasutuselt õigustatud isiku jaoks uue elatist käsitleva otsuse tegemiseks kõikide asjakohaste meetmete võtmist, kui otsust ei ole võimalik tunnustada reservatsiooni tõttu, millega välistatakse tunnustamine mis tahes alljärgneval alusel:

- õigustatud isiku alaline elukoht on päritoluriigis;
- kirjalik kokkulepe (välja arvatud lapse elatist käsitlevate juhtumite puhul);
- perekonnaseisul või vanemlikul vastutusel põhinev pädevus²²⁰.

448. Õigustatud isik ei pea esitama uut taotlust ning olemasolevat otsust tuleb käsitada nii, et see tõendab lapse õigust²²¹ alustada elatismenetlust (artikli 20 lõige 5). Sõltuvalt vastuvõtjariigi menetlustest võidakse taotluse esitajalt / õigustatud isikult nõuda uue otsuse tegemiseks täiendavaid dokumente. Kõnealuseid dokumente võib taotleda esitajariigi keskasutuse kaudu. Otsuse tegemise taotlusi on arutatud 10. peatükis.

D. Teabevahetus esitajariigiga

449. Pädevad [õigusasutused] [haldusasutused] peaksid olema teadlikud sellest, et nende riigi keskasutus (antud juhul [riigi nimi] keskasutus) peab konventsiooni kohaselt esitama korrapäraselt teavet taotluse menetlemise kohta (artikkel 12). Riigi keskasutus nõuab pädevatelt asutustelt tõenäoliselt taotluse menetlemise kohta aruandeid ning pädevad asutused peaksid olema valmis tegema keskasutusega selles küsimuses koostööd.

²¹⁹ Euroopa Liit ei tee artikli 20 lõike 1 punktide c, e ega f suhtes reservatsiooni seoses tunnustamise ja täitmise alustega, nagu on ette nähtud konventsiooni artikli 20 lõikega 2 (vt nõukogu otsus 2011/432/EL, joonealune märkus 59 eespool). Seda, kas osalisriik on teinud konventsiooni suhtes sellise reservatsiooni, saab kontrollida Haagi konverentsi veebisaidil (www.hcch.net).

²²⁰ Tuleb tähele panna, et artikli 20 lõike 3 kohaselt peab osalisriik, kes teeb sellise reservatsiooni, tunnustama ja täitma otsust juhul, kui ta oleks samasuguste asjaolude puhul andnud oma ametiasutustele pädevuse sellise otsuse tegemiseks.

²²¹ Vt konventsiooni seletuskiri, punktid 469–471. Tuleb tähele panna, et konventsioonis ei ole terminit „õigus“ selles kontekstis määratletud, seega määratakse selle termini tõlgendamine ning ka see, kas elatist käsitleva otsuse tegemiseks on vaja lisateavet või tõendeid, kindlaks vastuvõtjariigi õiguse alusel.

IV. Muud aspektid: tunnustamise ning tunnustamise ja täitmise taotlused

A. Kohustatud isiku esitatud tunnustamise taotlused

1. Üldised küsimused

450. Konventsiooni alusel võib kohustatud isik esitada otsuse tunnustamise taotluse, kui tunnustamist on vaja vastuvõtjariigi varasema otsuse täitmise peatamiseks või piiramiseks. Kõnealune taotlus võidakse esitada juhul, kui kohustatud isik soovib, et riigis, kus täitmine toimub (st [riigi nimi]), tunnustataks mõnda muud otsust, või juhul, kui kohustatud isik on saanud mõnes teises osalisriigis olemasolevat otsust muutva otsuse ning soovib nüüd, et seda tunnustataks [riigi nimi], kuna tal on seal varasid.

451. Muutmistaotlusi on põhjalikult käsitletud 11. peatükis.

452. Kui vastuvõtjariigis, kus on kohustatud isiku elukoht või kus tal on varasid, on elatist käsitlev otsus juba olemas ja seda täidetakse, nõutakse riigi tasandi õigusega üldjuhul, et välisriigis tehtud muudetud otsust tuleb tunnustada, enne kui sellega saab esimese otsuse täitmist tegelikult piirata või see peatada. Mõni riik ei pruugi aga seda esimest sammu nõuda, näiteks kui muudatuse on teinud sama ametiasutus, kes tegi esimese otsuse. Seepärast on vaja tutvuda siseriikliku õigusega, et teha kindlaks, kas konkreetse juhtumi puhul nõutakse otsuse tunnustamist²²².

Muutmine tähendab elatist käsitleva otsuse muutmise protsessi pärast otsuse tegemist. Mõnes riigis nimetatakse seda muudatustaotluseks või otsuse muutmist käsitlevaks taotluseks. Muudatus võib olla seotud elatise summa, selle maksmise sageduse või elatist käsitleva otsuse mõne muu tingimusega.

2. Millal võib kohustatud isik kõnealust taotlust kasutada?

453. Kuna artikli 10 lõike 2 punkti a kohase tunnustamise taotluse eesmärk on täitmist piirata ning kuna enamikul juhtudel toimub täitmine selles riigis, kus on kohustatud isiku elukoht, elab otsuse tunnustamist taotleb kohustatud isik sageli riigis, kus otsust tuleb tunnustada, st [riigi nimi]. Konventsioonis ei ole eraldi käsitletud olukorda, kus taotluse esitaja peab esitama taotluse enda riigi keskasutusele. Seepärast tuleb selliste juhtumite puhul käsitleda tunnustamise taotlust siseriikliku õiguse alusel kui taotlust, mis esitatakse kohustatud isiku elukohariigi pädevale asutusele²²³. Kui tunnustamist taotletakse [riigi nimi], kus kohustatud isikul on varasid, ent kus ei ole tema elukoht, võib kohustatud isik esitada taotluse artikli 10 lõike 2 punkti a alusel.

454. Kõikidel juhtudel, kui taotlust menetletakse artikli 10 lõike 2 punkti a kohase taotlusena, on taotluse esitaja kohustatud isik. Sellistel juhtudel on õigustatud isik kostja ning teda tuleb teavitada otsuse täidetavaks tunnustamisest või registreerimisest .

Näide

455. Kohustatud isik elab riigis A, kus tehti algne elatist käsitlev otsus. Ta omab varasid [riigi nimi] või sinna laekub tema sissetulek. Õigustatud isik elab [riigi nimi] ning alget otsust tunnustati [riigi nimi] ja seda täidetakse kohustatud isiku varade suhtes [riigi nimi]. Kohustatud isik on nüüd saanud muudetud otsuse riigilt A. Ta soovib, et muudetud otsust tunnustataks [riigi nimi], et piirata esimese otsuse täitmist.

²²² [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

²²³ Mõnes riigis tegutseb keskasutus sel eesmärgil pädeva asutusena ning aitab kohustatud isikut tunnustamise protsessis. Muutmistaotluste puhul võib tunnustamist käsitada kõnealuse taotluse menetlemise viimase etapina (vt 11. peatükk) ja mingit uut taotlust ei pea esitama. See sõltub iga riigi sisemenetlustest. [Riigi nimi] puhul [...].

Kuidas see konventsiooni alusel toimib?

456. Kohustatud isik võib esitada konventsiooni artikli 10 lõike 2 punkti a alusel taotluse riigi A keskasutusele. Riik A edastab taotluse [riigi nimi], kus muudetud otsust tunnustatakse ning see tunnistatakse täidetavaks või registreeritakse, järgides käesolevas peatükis kirjeldatud menetlusi. Õigustatud isikut teavitatakse täidetavaks tunnustamisest või registreerimisest ning talle antakse võimalus täidetavaks tunnustamine või registreerimine vaidlustada või edasi kaevata. Kui muudetud otsus on täidetavaks tunnustatud või registreeritud, kehtib see [riigi nimi], piirates algse otsuse täitmist.

3. Menetlused

457. Käesolevas peatükis kirjeldatud tunnustamise ja täitmise menetlusi kohaldatakse tunnustamise taotluste suhtes, mille kohustatud isik on kõnealustel asjaoludel esitanud. Artiklis 26 on sätestatud, et V peatüki („Tunnustamine ja täitmine”) sätteid kohaldatakse *mutatis mutandis* üksnes otsuse tunnustamise taotluste suhtes, kusjuures täidetavuse nõue asendatakse nõudega, et otsus oleks päritoluriigis kehtiv. See tähendab seda, et praktilistel eesmärkidel kohaldatakse tunnustamist ja täitmist käsitlevaid sätteid ka tunnustamise taotluste suhtes, välja arvatud need sätted, mida tuleb muuta seetõttu, et otsuse täitmist ei ole taotletud²²⁴.

4. Piirangud muudetud otsuste tunnustamisel

458. Tähtis on tähele panna, et konventsioonis on sätestatud olulised piirangud kohustatud isiku õigusele taotleda muudetud otsuse tunnustamist konventsiooni alusel. Õigustatud isik võib muudetud otsuse tunnustamise vaidlustada, kui muudetud otsus tehti mõnes muus osalisriigis kui see riik, kus tehti otsus (päritoluriik) ning õigustatud isiku alaline elukoht oli muudetud otsuse tegemise ajal päritoluriigis (artikkel 18 ja artikli 22 punkt f). See on küll lubatud üksikutel erandjuhtudel, kuid oluline on meeles pidada, et selle õiguse suhtes kehtivad teatavad piirangud, mis muude otsuste tunnustamise ja täitmise suhtes ei kehti.

459. Muudetud taotlusi on käsitletud 11. peatükis (lisateavet artikli 18 kohta on esitatud 4. peatüki G jaotises).

B. Elatise maksmise kokkulepped

1. Peamised erinevused

460. Konventsioonis on eristatud elatist käsitlevaid otsuseid, mille on teinud õigus- või haldusasutused, ning **elatis maksmise kokkuleppeid**, mille näol on tegemist konkreetset liiki kokkuleppega poolte vahel. Kuigi elatise maksmise kokkulepete ja elatist käsitlevate otsuste tunnustamise ja täitmise protsessid on suhteliselt sarnased, võib riik teha reservatsiooni selle kohta, et ta ei tunnusta ega täida elatise maksmise kokkuleppeid²²⁵.

Artiklis 3 on **elatis maksmise kokkulepe** määratletud elatise maksmist käsitleva kirjaliku kokkuleppena, mille on ametlikult koostanud või autentse dokumendina registreerinud pädev asutus või mis on sõlmitud pädeva asutusega või mille pädev asutus on kinnitanud või registreerinud või mis on tema kätte hoiule antud ning mille pädev asutus võib läbi vaadata või mida ta võib muuta.

2. Menetlused

461. Elatise maksmise kokkuleppe tunnustamisele ja täitmisele kehtivad aga samad üldpõhimõtted ja menetlused, mida kasutatakse elatist käsitlevate otsuste tunnustamisel ja täitmisel²²⁶. Konventsiooni artiklis 30 on sätestatud, et elatise maksmise kokkuleppeid

²²⁴ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 546.

²²⁵ [Riigi nimi] õiguse alusel [...]. Vt *nõukogu otsus 2011/432/EL, 9. juuni 2011, laste ja teiste pereliikmete elatise rahvusvahelise sissenõudmise 23. novembri 2007. aasta Haagi konventsiooni Euroopa Liidu nimel heakskiitmise kohta*.

²²⁶ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 559.

peab saama tunnustada ja täita võrdväärselt otsusega, tingimusel et see on otsusega võrdväärselt täidetav riigis, kus see tehti.

462. Kui saadakse elatise maksmise kokkuleppe tunnustamise ja täitmise taotlus, järgitakse samu üldisi protsesse. Pärast taotluse saamist vaatab pädev [õigusasutus] [haldusasutus] selle esialgselt läbi, kontrollides, kas tunnustamine ja täitmine oleks ilmselgelt vastuolus avaliku korraga. Taotluse puhul nõutakse sarnaseid dokumente kui otsuse tunnustamise ja täitmise puhul, ainus oluline erinevus on see, et nõuetekohase teavitamise avaldust ei nõuta. See tuleneb asjaolust, et kokkuleppe tegemises osalevad igal juhul mõlemad pooled.

463. Kooskõlas [riigi nimi] õigusega nõutakse elatise maksmise kokkuleppe tunnustamise ja täitmise taotluse puhul järgmisi dokumente: [lisada riigi nõutavate dokumentide loetelu].

464. Pärast seda, kui keskasutus on materjalid dokumentide terviklikkuse tagamiseks läbi vaadanud, saadetakse elatise maksmise kokkuleppe pädevale [õigusasutusele] [haldusasutusele]. Seejärel kokkuleppe tunnustatakse täidetavaks või registreeritakse ning teavitatakse sellest kostjat.

465. Samuti on teatavaid erinevusi selles, milliseid aluseid saab kasutada elatise maksmise kokkuleppe tunnustamise vaidlustamiseks ja milliseid aluseid saab kasutada otsuse tunnustamise vaidlustamiseks. Need erinevused on sätestatud artikli 30 lõikes 5.

3. Tunnustamise ja täitmise protsessi lõpuleviimine

466. Elatise maksmise kokkuleppe tunnustamise ja täitmise protsess on üldiselt samasugune kui elatist käsitlevate otsuste puhul, välja arvatud üks erand. Pädev [õigusasutus] [haldusasutus] teeb otsuse kokkuleppe täidetavaks tunnustamise või registreerimise kohta ning kostjale antakse võimalus otsus vaidlustada või edasi kaevata. Paljudes riikides registreerimise ja täitmise protsess sellega lõpeb. Kui aga elatist käsitleva kokkuleppe suhtes esitatud vaide menetlemine on pooleli, peatab sellise kokkuleppe tunnustamise edasikaebamine kokkuleppe igasuguse täitmise (artikli 30 lõige 6)²²⁷. Selline täitmise peatamine kujutab olulist otsuste ja kokkulepete tunnustamise ja täitmise protsessi erinevust.

V. Tunnustamine ja täitmine – muud küsimused

A. Õigusabi

467. Konventsiooni alusel peab vastuvõtjariik, kes menetleb alla 21-aastase lapse elatist käsitleva otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotlust, võimaldama õigustatud isikule tasuta õigusabi, kui see on vajalik taotluse menetlemiseks²²⁸. Tuleb meele pidada, et kui riik võimaldab taotlejale lihtsustatud menetluste kasutamise kaudu tõhusa juurdepääsu menetlustele, siis ei teki õigust saada tasuta õigusabi²²⁹.

468. Täiendavad üksikasjad menetlustele tõhusa juurdepääsu võimaldamise nõude, sealhulgas vajaduse korral tasuta õigusabi andmise kohta on esitatud 3. peatüki II osa VII jaotises.

469. Tasuta teenuste osutamisel tuleb arvesse võtta mitut erandit või piirangut juhul, kui tunnustamistaotluse esitab kohustatud isik või kui otsus ei käsitle alla 21-aastast last. Kõnealuseid erandeid ja piiranguid on selgitatud ka 3. peatüki II osa VII jaotises.

²²⁷ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 564. Teave [riigi nimi] õiguse kohta seoses edasikaebusi käsitleva teabega on esitatud eespool joonealuses märkuses 191.

²²⁸ Teave [riigi nimi] õiguse kohta seoses õigusabi andmisega on esitatud eespool joonealuses märkuses 86.

²²⁹ [Riigi nimi] puhul [...].

B. Täitmisega seotud küsimused

Valuuta konverteerimine

470. Konventsioonis ei ole käsitletud elatise summa konverteerimist ühest vääringust teise. Sõltuvalt protsessidest, mida pädev asutus otsuse tunnustamiseks kasutab, võib samaaegselt toimuda otsuses täpsustatud elatise summa konverteerimine otsust täitva riigi vääringusse. Pädeval asutusel võib olla kohustus hankida tõend maksete konverteerimisel kasutatud vahetuskursi kohta ning seejärel moodustab konverteeritud summa otsust täitvas riigis ülalpidamiskohustuse aluse. Muudel juhtudel võib esitajariik olla otsuses täpsustatud summa, sealhulgas kõik võlgnevused, juba vastuvõtjariigi vääringusse konverteerinud²³⁰.

471. Valuuta konverteerimise küsimusi on lähemalt arutatud 12. peatükis („Elatist käsitlevate otsuste täitmine”).

C. Asjakohased erandid ja reservatsioonid

472. Eespool esitatud teave on asjakohane kõige levinumate olukordade puhul, mis on seotud lapse elatist käsitleva otsuse tunnustamisega. On aga mitu olukorda, kus tunnustamise ja täitmise protsessi mõjutavad riigi tehtud reservatsioonid või deklaratsioonid. (Lisateavet konventsiooni kohaldamisala, sealhulgas konventsiooni suhtes tehtavate võimalike deklaratsioonide ja reservatsioonide kohta on esitatud 3. peatüki I osa II jaotises.)

a) 18- kuni 21-aastased lapsed

473. Riik võib teha **reservatsiooni**, millega piiratakse konventsiooni kohaldamine alla 18-aastaste isikutega. Kui riik on sellise reservatsiooni teinud, ei võta ta vastu konventsioonikohaseid taotlusi selliste elatist käsitlevate otsuste tunnustamiseks või tunnustamiseks ja täitmiseks, mis on seotud vanemate kui 18-aastaste lastega, samuti ei saa ta taotleda teistelt riikidelt vanemate kui 18-aastaste laste elatisega seotud küsimustega tegelemist²³¹.

Reservatsioon on konventsiooni alusel teatavatel asjaoludel lubatud osalisriigi ametlik avaldus, milles täpsustatakse, et konventsiooni kohaldatavus asjaomases riigis on teataval viisil piiratud.

²³⁰ [Riigi nimi] puhul [...].

²³¹ Euroopa Liit ei tee konventsiooni alusel reservatsiooni, et piirata konventsiooni kohaldamine alla 18-aastaste lastega ega laiendada konventsiooni kohaldamist üle 21-aastastele lastele (artikli 2 lõige 2). Seega kohaldatakse Euroopa Liidu liikmesriikides konventsiooni sisulist põhiosa, mis hõlmab kuni 21-aastaste laste elatist (vt *nõukogu otsus 2011/432/EL*, joonealune märkus 59 eespool).

b) Tunnustamise ja täitmise alused

474. Riik võib teha reservatsiooni selle kohta, et elatist käsitlevat otsust ei tunnustata või täideta juhul, kui otsuse tegemise aluseks on üks järgmistest asjaoludest²³²:

- õigustatud isiku alaline elukoht;
- osapoolte kirjalik kokkulepe;
- perekonnaseisul või vanemlikul vastutusel põhineva pädevuse kasutamine.

c) Elatise maksmise kokkulepped

475. Riik võib teha reservatsiooni selle kohta, et ta ei tunnusta ega täida elatise maksmise kokkuleppeid. Teise võimalusena võib riik deklaratsiooni teel nõuda, et elatise maksmise kokkulepete tunnustamise ja täitmise taotlused esitataks keskasutuse kaudu²³³.

VI. Lisamaterjalid

A. Praktilised nõuanded

- Paljudes riikides on nii, et pärast otsuse tunnustamist püütakse viivitamatult kohustatud isikuga ühendust võtta, et võimalikult kiiresti saavutada otsuse vabatahtlik täitmine, tagamaks elatismaksete võimalikult kiire edastamine õigustatud isikule ja lastele²³⁴.
- Konventsioonis sätestatud tunnustamise ja täitmise protsessi eesmärk on võimaldada taotluste kiiret ja tõhusat menetlemist. Vastuvõtjariigi kohtunikud, kohtuametnikud ja protsessis osalevad ametiasutused peaksid seda meele pidama ning võtma meetmeid selleks, et tagada kohtuasjade võimalikult kiire ja võimalikult väheste viivitustega menetlemine.
- Konventsioon ei sisalda kõiki tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotluste menetlemisega seotud nõudeid ja menetlusi. Kohtunikud peavad järgima ka asjakohaseid riigi tasandi õigusakte ja menetlusi.

B. Seotud vormid

Tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotlus

Edastusvorm

Täidetavuse avaldus

Nõuetekohase teavitamise avaldus

Rahalist olukorda käsitlev vorm

Teatamisvorm

C. Konventsiooni artiklid

Artikli 10 lõike 1 punkt a

Artikli 10 lõike 2 punkt a

Artikkel 11

Artikkel 12

Artikkel 20

Artikkel 23

Artikkel 24

Artikkel 30

²³² Vt eelnev arutelu (joonealune märkus 211 eespool) seoses artiklis 20 sätestatud pädevuse alustega. Euroopa Liit ei tee artikli 20 lõike 1 punktide c, e ega f suhtes reservatsiooni seoses tunnustamise ja täitmise alustega, nagu on ette nähtud konventsiooni artikli 20 lõikega 2 (vt sealsamas).

²³³ Euroopa Liit ei tee konventsiooni alusel reservatsiooni selle kohta, et ta ei tunnusta ega täida elatise maksmise kokkuleppeid (artikli 30 lõige 8). Samuti ei esita Euroopa Liit konventsiooni alusel deklaratsiooni selle täpsustamiseks, et elatise maksmise kokkulepete tunnustamise ja täitmise taotlusi tuleb esitada üksnes keskasutuste kaudu (artikli 30 lõige 7) (vt sealsamas).

²³⁴ [Riigi nimi] puhul [...].

Artikkel 36

Artikkel 50

D. Käsiraamatu seotud peatükid

Vt 12. peatükk „Elatist käsitlevate otsuste täitmine 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel”.

Vt 3. peatükk „Üldkohaldatavad küsimused: 2007. aasta konventsioon ja 2009. aasta määrus”.

VII. Kontrollnimekiri – tunnustamise ja täitmise taotlused

	Menetlus	Viide käsiraamatus
1	Dokumentide saamine [riigi nimi] keskasutuselt	III jaotise A osa punkt 1
2	Kontrollimine, et tegemist on tunnustamise ja täitmise taotlusega	III jaotise A osa punkt 2
3	Kas taotlus vastab konventsioonis sätestatud miinimumnõuetele?	III jaotise A osa punkt 3
4	Dokumentide terviklikkuse kontrollimine	III jaotise A osa punkt 4
5	Vajaduse korral kostja asukoha kindlakstegemine	III jaotise A osa punkt 5
6	Vajaduse korral täiendavate dokumentide küsimine	III jaotise A osa punkt 6
7	Mis tahes vajalike ajutiste meetmete või kaitsemeetmete võtmine	III jaotise A osa punkt 7
8a)	Otsuse täidetavaks tunnistamine	III jaotise B osa punkt 1
8b)	Taotluse esitaja ja kostja teavitamine otsuse täidetavaks tunnistamisest	III jaotise B osa punkt 4
8c)	Kostjal on võimalus astuda samme selleks, et täidetavaks tunnistamine konkreetsetel alustel vaidlustada või edasi kaevata	III jaotise B osa punkt 5
9	Võimalike vaiete või edasikaebuste menetlemise lõpuleviimine ning taotluse esitaja ja kostja teavitamine	III jaotise B osa punkt 5

VIII. Korduma kippuvad küsimused

Õigustatud isikul on otsus riigilt A. Ta elab riigis B. Riik B ei tunnusta ega täida otsust. Kohustatud isik elab [riigi nimi]. Kõik kolm riiki on konventsiooni osalisriigid. Kas otsust on võimalik tunnustada ja täita [riigi nimi]?

476. Jah. Kui otsus on tehtud konventsiooni osalisriigis, võib õigustatud isik taotleda otsuse tunnistamist ja täitmist riigis, kus on kohustatud isiku elukoht või kus ta omab varasid või kuhu laekub tema sissetulek. Otsus ei pea olema täidetav või tunnustatud esitajariigis, vaid üksnes päritoluriigis. Käesoleval juhul on selleks riik A. Kui riik A, kus otsus tehti, on esitanud täidetavuse avalduse, peaks [riigi nimi] olema võimeline tunnustamise ja täitmise taotlust menetlema, tingimusel et kõik muud nõuded on täidetud.

Miks peaks õigustatud isik taotlema üksnes otsuse tunnustamist, mitte selle tunnustamist JA täitmist?

477. Mõnel juhul võib õigustatud isik kavatseda otsust eraviisiliselt täita või võib taotluse esitajal olla vaja otsuse tunnustamist selleks, et kasutada vastuvõtjariigis mingeid muid õiguskaitsevahendeid. Näiteks kui vastuvõtjariigis asuvad varad, nagu kinnisasi, võib

õigustatud isikul olla vaja otsuse tunnustamist enne, kui selle põhjal saab esitada nõude kinnisasja suhtes.

Kas elatist käsitleva otsuse tunnustamise tagajärjel on kogu otsus samaväärne mis tahes muu algselt asjaomases riigis tehtud elatist käsitleva otsusega?

478. Ei. Tunnustamise ja täitmise eesmärk on lihtsalt võimaldada välisriigis tehtud elatist käsitlevat otsust täita, kasutades samu mehhanisme ja protsesse kui riigisiselt tehtud elatist käsitlevate otsuste puhul. Seepärast ei kohaldata sellise otsuse suhtes vastuvõtjariigi õigusakte, mis käsitlevad näiteks hooldusõigust või lastega suhtlemist. Otsus sarnaneb riigisiseste otsustega üksnes ülalpidamiskohustuste tunnustamise ja täitmise seisukohast.

Kas otsust tuleb alati tunnustada, enne kui seda saab konventsiooni alusel täita?

479. Jah, välja arvatud juhul, kui otsus on tehtud vastuvõtjariigis (st [riigi nimi]), kus täitmine aset leiab. Kui otsus on pärit mõnelt muult riigilt, peab see kõigepealt läbima tunnustamise protsessi, millega tagatakse, et otsus vastab põhilistele menetluslikele ja muudele ülalpidamiskohustuste kehtestamise viisi käsitlevatele nõuetele, näiteks nõudele pooli teavitada.

Kas konventsiooni alusel saab täita mõnes muus keeles tehtud otsust?

480. Jah, kuid esitada tuleb otsuse tõlge või tõlgitud kokkuvõtte või väljavõtte [riigi keelde/keeltesse] või mõnda muusse keelde, mille aktsepteerimist vastuvõtjariik on täpsustanud. Dokumentide ja otsuste tõlkimisega seotud nõudeid on arutatud 3. peatüki II osa I jaotises.

481. Konventsiooni alusel võib muu keskasutuste vaheline teabevahetus toimuda kas inglise või prantsuse keeles.

Kas konventsiooni alusel võib [riigi nimi] tunnustada sellist liiki otsust, mida [riigi nimi] ei ole võimalik teha?

482. Jah, tingimusel et otsus hõlmab konventsiooni alusel ülalpidamiskohustusi. Näiteks võib lapse elatist käsitlev otsus sisaldada sätet teatavat liiki kulude, nagu ravikindlustusmaksete katmise kohta, mis vastuvõtjariigis puuduvad või mida ei ole tema õiguse alusel ette nähtud. Otsust on võimalik vastuvõtjariigis siiski tunnustada.

Miks ei ole nõutud, et taotluse esitaja või mõni keskasutuse töötaja tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotluse allkirjastaks?

483. Konventsioon on infokandjate suhtes neutraalne, et hõlbustada infotehnoloogia kasutamist ja võimaldada materjalide tõhusat edastamist riikide vahel. Allkirja nõudmise puhul oleks võimatu saata dokumente faksi teel või elektrooniliselt.

484. Isik, kelle nimi taotlusel on esitatud, peab tagama, et taotluses sisalduv teave on kooskõlas dokumentide ja teabega, mille esitas taotluse esitaja, ning et taotlus vastab konventsiooni nõuetele.

Kas tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotlust saab menetleda, kui puuduvad dokumentide tõestatud koopiad?

485. See sõltub sellest, kas vastuvõtjariik on esitanud konventsiooni alusel deklaratsiooni selle kohta, et ta nõuab tõestatud koopiaid (selle nõude olemasolu saab kontrollida riigiprofiilist). Peale selle võib kohus või pädev asutus nõuda tõestatud koopiaid konkreetse juhtumi puhul, mida tõenäoliselt tehakse olukorras, kui esineb kahtlusi esitatud dokumentide ehtsuse või terviklikkuse kohta.

486. Kui sellist deklaratsiooni ei ole esitatud, võib jätkata taotluse menetlemist esitajariigi saadetud koopiade põhjal²³⁵.

²³⁵ [Riigi nimi] puhul [...].

[Riigi nimi] pädev asutus on otsuse täidetavaks tunnistanud või registreerinud. Mis toimub järgmisena?

487. Pärast otsuse täidetavaks tunnistamist või registreerimist on seda võimalik täita²³⁶. Konventsiooni alusel ei pea taotluse esitaja mingeid täiendavaid taotlusi esitama (kui algne taotlus esitati keskasutuse kaudu). Taotluse esitajat, kostjat ning esitajariiki tuleb viivitamatult teavitada sellest, et tunnustamine on lõpule viidud ja otsust on hakatud täitma.

Mis toimub siis, kui elatist käsitlevaid otsuseid on rohkem kui üks? Näiteks kui on olemas algne elatist käsitlev otsus ja järgneva otsusega muudetud otsus, siis kumba neist tuleks tunnustada?

488. Konventsioonis ei ole seda küsimust otseselt käsitletud. Kui on olemas täitmisele kuuluv otsus ning esimese otsuse alusel on kogunenud või tekkinud elatisvõlgnevus, võib vastuvõtjariik (st [riigi nimi]) vajada täitmiseks selle otsuse koopiat. See võib olla nõutav siseriikliku õigusega, millega täitmine on reguleeritud, või juhul, kui kohustatud isik vaidlustab võlgnevuse või väidab, et kohustust tuleks tõlgendada teisiti²³⁷. Samuti võib esineda teatavaid muid küsimusi (nagu indekseerimise või muutmise tingimused), mida üks otsus sisaldab, kuid teine mitte.

489. Otsuse tunnustamisest ei tohiks aga keelduda üksnes selle põhjal, et samas küsimuses on tehtud varasemaid otsuseid, mida ei ole taotlusele lisatud. Kui ilmneb, et on olemas muid asjakohaseid elatist käsitlevaid otsuseid, mis oleks tulnud taotlusele lisada, peaks [riigi nimi] pädev [õigusasutus] [haldusasutus] teavitama sellest [riigi nimi] keskasutust, et esitajariigilt saaks paluda kõnealuste otsuste koopiaid.

II osa. Otse pädevatele asutustele esitatavad tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotlused

I. Ülevaade

490. Üldiselt on kõik konventsioonikohaste otsetaotlustega (st taotlused, mille taotluse esitajad esitavad otse pädevatele asutustele; vt 1. peatüki III.C jaotis eespool) seotud menetlused reguleeritud [riigi nimi] õigusega. [Riigi nimi] õiguse alusel määratakse kindlaks, kas otsetaotlusi on võimalik üldse esitada ning milliseid vorme või protsesse tuleb kasutada²³⁸. [Riigi nimi] pädevatele [õigusasutustele] [haldusasutustele] esitatavaid otsetaotlusi elatist käsitleva otsuse tegemiseks või muutmiseks on lühidalt arutatud 10. ja 11. peatükis ning kõnealused taotlused on peaaegu täielikult reguleeritud [riigi nimi] õigusega, mitte konventsiooniga.

491. Kui otsetaotlus on aga seotud olemasoleva otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täimisega ning otsus jääb konventsiooni kohaldamisalasse, kohaldatakse sellise taotluse suhtes konventsiooni teatavaid sätteid. Järgmises jaotises käsitletakse menetlusi otsuste tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotluste puhul, mis konventsiooni alusel võidakse esitada otse [riigi nimi] pädevatele [õigusasutustele] [haldusasutustele].

Dokumendid, mis tuleb otse pädevatele asutustele esitatavatele tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotlustele lisada

492. Konventsioonis on sätestatud, et mitut sätet, millega on reguleeritud keskasutuste kaudu esitatavad tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotlused, kohaldatakse ka otse pädevatele asutustele esitatavate tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotluste suhtes (artikli 37 lõige 2).

²³⁶ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

²³⁷ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

²³⁸ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

493. Otsetaotluste suhtes kohaldatakse kõiki konventsiooni V peatüki („Tunnustamine ja täitmine”) sätteid, seepärast tuleks otsetaotlusele lisada artiklis 25 täpsustatud dokumendid. Nende hulka kuuluvad järgmised dokumendid:

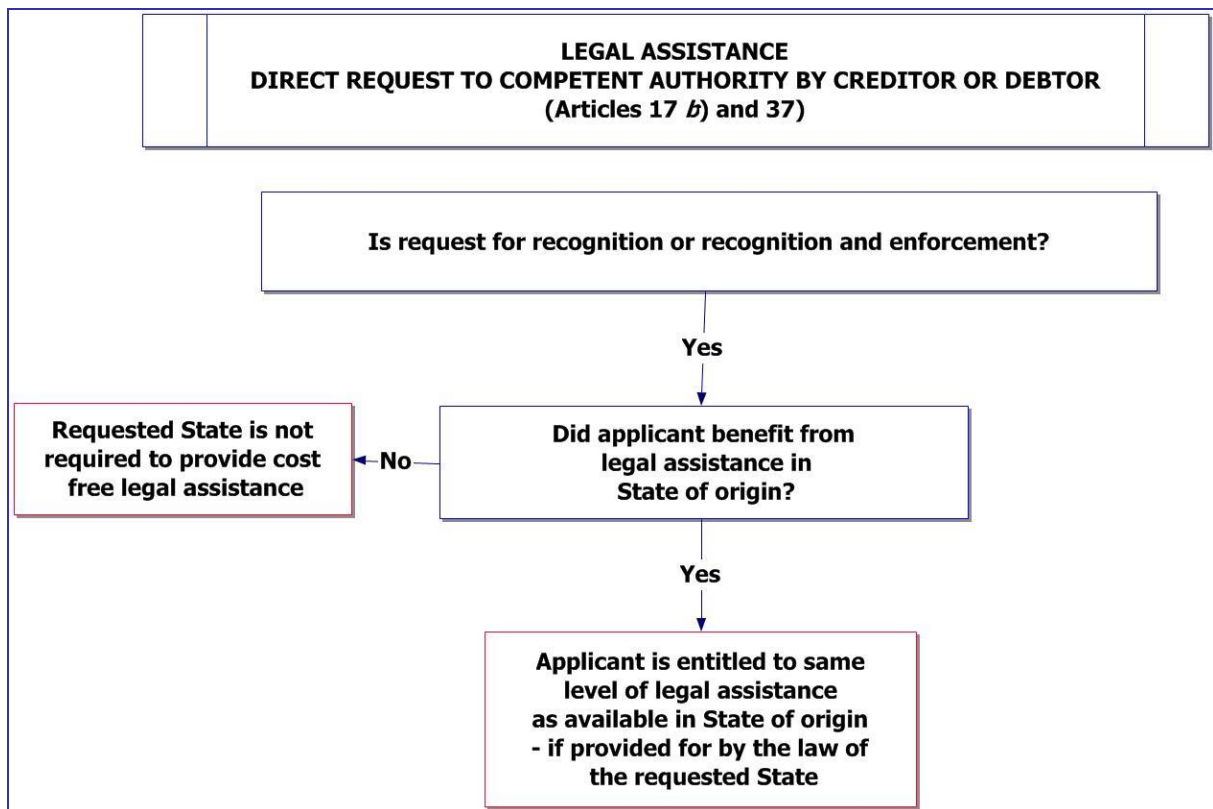
- otsuse terviktekst;
- täidetavuse avaldus;
- nõuetekohase teavitamise avaldus juhul, kui kostja ei osalenud päritoluriigis toimunud menetluses ega olnud seal esindatud ning ei vaidlustanud elatist käsitlevat otsust;
- rahalist olukorda käsitlev vorm;
- vajaduse korral väljaarvutatud võlgnevus;
- vajaduse korral avaldus selle kohta, kuidas otsust kohandada või indekseerida.

494. Otsetaotluste jaoks ei saa kasutada soovituslikku taotlusvormi, välja arvatud juhul, kui vastuvõtjariik on otsustanud, et seda vormi võib otsetaotluste jaoks kasutada. Mõnel juhul on vastuvõtjariigi pädevatel asutustel olemas oma vormid. Sellise vormi koopia saamiseks tutvuge riigiprofiiliga või võtke ühendust otse vastuvõtjariigi pädeva asutusega riigiprofiilis täpsustatud aadressil²³⁹.

495. Enamikul otsetaotlustega seotud juhtudel võivad osutada vajalikuks dokumendid selle kohta, millises ulatuses sai taotluse esitaja päritoluriigis tasuta õigusabi. See tuleneb asjaolust, et otsetaotluste suhtes ei kohaldata kõiki sätteid, mis käsitlevad tegelikku juurdepääsu menetlustele ja tasuta õigusabi andmist. Mis tahes tunnustamise või tunnustamise ja täitmise menetluses on taotluse esitajal aga õigus saada minimaalselt samal tasemel tasuta õigusabi, nagu talle anti päritoluriigis, kui vastuvõtjariigis on samadel tingimustel samal tasemel abi kättesaadav (artikli 17 punkt b).

496. Järgmisel leheküljel esitatud diagramm illustreerib nõuet anda otse pädevatele asutustele esitatavate tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotluste puhul tasuta õigusabi.

²³⁹ [Riigi nimi] puhul [...].

Joonis 9. Õigusabi – otse pädevale asutusele esitatavad taotlused

497. Tuleb tähele panna, et kuigi tasuta õigusabi ei pruugi olla kättesaadav, ei tohi vastuvõtjariik nõuda taotluse esitaja kantud menetsuskulude maksmise tagamiseks mis tahes kujul tagatist ega deposiiti (artikli 37 lõige 2 ja artikli 14 lõige 5).

498. Vastuvõtjariik (st [riigi nimi]) ei ole mingil juhul kohustatud võimaldama mis tahes vormis õigusabi taotluse esitajale, kes otsustab esitada taotluse otse pädevale asutusele, kui menetsluse oleks saanud algatada keskasutuse kaudu²⁴⁰.

A. Tunnustamist ja täitmist käsitlevate vastu võetavate otsetaotluste liigid

a) Abikaasa ja/või endise abikaasa elatis

499. Vastu võetavat taotlust, mis käsitleb üksnes abikaasa ja/või endise abikaasa elatist, ei menetleta keskasutuse kaudu, välja arvatud juhul, kui nii esitajariik kui ka vastuvõtjariik on esitanud deklaratsiooni selle kohta, et II ja III peatükki laiendatakse abikaasa ja/või endise abikaasa ülalpidamiskohustusele (seda küsimust on arutatud 3. peatüki I osa II jaotises eespool)²⁴¹. Selle asemel esitab õigustatud isik taotluse otse vastuvõtjariigi pädevale asutusele. Artiklis 25 sätestatud nõuded dokumentide kohta ja menetslused on aga samad.

500. Lisaks taotlusele (otsetaotluste jaoks ei kasutata soovituslikku taotlusvormi, välja arvatud juhul, kui vastuvõtjariik on otsustanud, et seda vormi võib otsetaotluste jaoks kasutada) nõutakse alati järgmisi dokumente:

- taotluse andmed (või soovituslik taotlusvorm, kui see on kasutusel);
- otsuse tekst;
- täidetavuse avaldus;

²⁴⁰ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 602.

²⁴¹ [Riigi nimi] puhul [...].

- nõuetekohase teavitamise avaldus juhul, kui kostja ei osalenud päritoluriigis toimunud menetluses ega olnud seal esindatud ning ei vaidlustanud elatist käsitlevat otsust;
- rahalist olukorda käsitlev vorm või muu dokument, milles on täpsustatud poolte rahaline olukord;
- dokument, milles on selgitatud võlgnevuse arvutamist;
- dokument, milles on selgitatud otsuse kohandamist või indekseerimist;
- avaldus või teave taotluse esitajale esitajariigis antud õigusabi kohta.

501. Sõltuvalt vastuvõtjariigi sisemenetlustest võivad olla asjakohased ka täiendavad dokumendid²⁴².

502. Kui pädev [õigusasutus] [haldusasutus] on otsetaotluse kätte saanud, läbib see samasuguse tunnustamisprotsessi, nagu on kirjeldatud käesoleva peatüki I osas. See tunnustatakse täidetavaks [või registreeritakse täidetavaks tunnustamiseks] ning sellest teavitatakse kostjat ja taotluse esitajat (artikli 23 lõige 5).

503. Otsuse [täidetavaks tunnustamise] [või] [täidetavaks tunnustamiseks registreerimise] vaidlustamise või edasikaebamise alused kehtivad samaväärselt ka pädeva asutuse kaudu algatatud taotlusmenetluste suhtes. Kui taotluse esitaja vajab aga kostja vaidele või edasikaebusele vastamiseks õigusabi, ei paku keskasutus tasuta õigusabi ning taotluse esitaja peab selle ise korraldama²⁴³. Ka pädeval asutusel võib olla võimalik aidata taotluse esitajal saada juurdepääs muudele abi allikatele, sealhulgas õigusabile, kui see on kättesaadav. Igal juhul on taotluse esitajal õigus saada samal tasemel õigusabi, nagu tal oli õigus saada esitajariigis, kui [riigi nimi] on sellisel tasemel abi kättesaadav (artikli 17 punkt b)²⁴⁴.

504. Mis puudutab otsuse täitmist pärast selle tunnustamist, siis kuna keskasutus tunnustamisprotsessis ei osalenud, ei tulene tunnustamise taotlusest automaatselt täitmise taotlust, välja arvatud juhul, kui see on õigusaktidega ette nähtud. Vastasel korral peab taotluse esitanud isik esitama eraldi täitmise taotluse, nagu on nõutud vastuvõtjariigi menetlustega²⁴⁵.

b) 21-aastased või vanemad lapsed

505. Kuna 21-aastased või vanemad lapsed konventsiooni reguleerimisalasse vaikimisi ei kuulu, peab riigi pädev asutus võtma kõnealuste laste elatist käsitleva otsuse tunnustamise ja täitmise taotluse vastu üksnes juhul, kui mõlemad osalisriigid (esitajariik ja vastuvõtjariik) on esitanud konventsiooni artikli 2 lõike 3 alusel sõnaselge deklaratsiooni konventsiooni laiendamise kohta sellistele lastele. Kui asjaomane deklaratsioon puudub, ei nõuta 21-aastaste või vanemate laste elatist käsitlevate otsuste tunnustamist ega täitmist (osalisriikidel on aga õigus tunnustada ja täita laiemal kohaldamisalaga otsuseid kui need, mida nad on vastastikkuse põhimõtte alusel rangelt kohustatud täitma)²⁴⁶.

506. Tuleb tähele panna, et see kehtib ka juhul, kui päritoluriigis on lubatud üle 21-aastastele lastele elatist maksta, sest artikli 32 lõiget 4 (päritoluriigi õiguse kohaldamine ülalpidamiskohustuse kestuse kindlaksmääramise suhtes) tuleb mõista artikli 2 kontekstis.

507. Konventsiooni kohaldamisala on põhjalikult arutatud 3. peatüki I osa II jaotises.

²⁴² [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

²⁴³ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

²⁴⁴ [Riigi nimi] õiguse alusel vt sealsamas.

²⁴⁵ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

²⁴⁶ Mõne juhtumi puhul võib olla tõhus lahendus tunnustada otsust, mis jääb ranges mõttes väljapoole konventsioonist tuleneva kahepoolse kohustuse ulatust, näiteks kui üle 21-aastase isiku elatist käsitlev välisriigi otsus tuleks juhul, kui seda ei tunnustata, suunata riigi kohtusse uue otsuse tegemiseks. [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

c) Teiste pereliikmete elatis

508. Kuigi konventsioonis on sätestatud, et riigid võivad nõustuda konventsiooni sätete laiendamisega teistele pereliikmetele, sealhulgas haavatavatele isikutele, siis nõutakse riigi pädevalt asutuselt teiste pereliikmete elatist käsitleva otsuse tunnustamise või täitmise taotluse vastuvõtmist üksnes siis, kui konventsiooni on sel viisil laiendanud nii vastuvõtjariik kui ka esitajariik²⁴⁷.

II. Lisamaterjalid

A. Praktilised nõuanded

509. Teave selle kohta, milliseid dokumente otsetaotluse puhul nõutakse, on esitatud [riigi nimi] riigiprofiilis. Otsetaotluse esitamisel tuleks kasutada vastuvõtjariigi nõutavat taotlusvormi või muud menetluse algatamise dokumenti. Kuigi otsetaotluste tunnustamisel või tunnustamisel ja täitmisel võidakse kasutada samu dokumente kui keskasutuste kaudu esitatavate taotluste puhul, võivad muud liiki otsetaotlustega seotud dokumendid olla konventsioonikohaste taotluste puhul kasutatavatest dokumentidest väga erinevad. ([Riigi nimi] pädevatele [õigusasutustele] [haldusasutustele] esitatavaid otsetaotlusi elatist käsitlevate otsuste tegemiseks või muutmiseks on käsitletud allpool 10. ja 11. peatükis.)

510. Pädevad [õigusasutused] [haldusasutused] võivad kaaluda võimalust võtta ühendust [riigi nimi] keskasutusega, et kasutada otsetaotlustel põhinevate juhtumite tõhusaks menetlemiseks selle asutuse teadmisi.

B. Seotud vormid

Üksnes tunnustamise ja täitmise puhul

Täidetavuse avaldus
 Nõuetekohase teavitamise avaldus
 Võlgnevusi käsitlev avaldus (kui see on kohaldatav)
 Õigusabi käsitlev avaldus (kui see on vajalik)
 Indekseerimist või kohandamist selgitav avaldus (kui see on kohaldatav)

C. Asjakohased artiklid

Artikli 2 lõige 3
 Artikkel 10
 Artikli 17 punkt b
 Artikkel 25
 Artikkel 37

III. Korduma kippuvad küsimused

Millised on keskasutuse kaudu esitatava taotluse ja otse pädevale asutusele esitatava taotluse vahelised erinevused?

511. Keskasutuste kaudu saab esitada ainult artikliga 10 ette nähtud taotlusi. Selleks, et esitada taotlus keskasutuse kaudu, peab küsimus kuuluma konventsiooni kohaldamisalasse ja sellele peab olema viidatud artiklis 10.

512. Otse pädevale asutusele esitatakse taotlus seoses konventsiooniga reguleeritud küsimustega. Otsetaotlus on näiteks abikaasa ja/või endise abikaasa elatist käsitleva otsuse tegemise taotlus.

²⁴⁷ [Riigi nimi] puhul [...].

Kas taotluse esitaja võib otsustada esitada taotluse otse pädevale asutusele, selle asemel et algatada menetlus keskasutuste kaudu?

513. Jah, kui see on lubatud vastuvõtjariigi pädeva asutuse sisemenetlustega (mõned pädevad asutused suunavad küsimuse lihtsalt keskasutusele)²⁴⁸. Taotluse esitaja, kes sellise võimaluse valib, peaks aga olema teadlik sellest, et mõnes riigis ei pruugita otsetaotluste puhul antavat õigusabi käsitlevaid sätteid kohaldada olukordades, kus taotluse oleks saanud esitada keskasutuse kaudu²⁴⁹. Selline olukord võib tõenäoliselt ette tulla juhul, kui vastuvõtjariik on kehtestanud tõhusad menetlused, mis võimaldavad menetleda keskasutuse kaudu esitatud taotlusi ilma õigusabi andmata.

Kas otsetaotluse võib pädevale asutusele saata keskasutus, näiteks juhul, kui vastuvõtjariik ei ole laiendanud II ja III peatüki kohaldamist asjaomast liiki ülalpidamiskohustusele?

514. Jah, konventsioonis puudub nõue, et otsetaotluse peaks esitama õigustatud isik või kohustatud isik ise. Selline stsenaarium võib kõige tõenäolisemalt esineda olukordades, kus esitajariik on laiendanud II ja III peatüki kohaldamist abikaasa ja/või endise abikaasa elatisele, kuid vastuvõtjariik ei ole seda teinud²⁵⁰. Sellisel juhul võib esitajariigi keskasutus aidata õigustatud isikut dokumentide koostamisel ja nende edastamisel vastuvõtjariigi pädevale asutusele.

Milliseid vorme või dokumente tuleks otsetaotluste puhul kasutada?

515. Kui otsetaotlus käsitleb otsuse tunnustamist või tunnustamist ja täitmist, tuleks sellele lisada artiklis 25 täpsustatud dokumendid, sest kõnealust artiklit kohaldatakse tunnustamist või tunnustamist ja täitmist käsitlevate otsetaotluste suhtes. Soovituslikku taotlusvormi kasutavad üldjuhul aga ainult keskasutused, seega tuleks kasutada [riigi nimi] pädevate [õigusasutuste] [haldusasutuste] nõutavat vormi²⁵¹ või päritoluriigis kasutatavat vormi.

Kas õigustatud isik või kohustatud isik vajab otse pädevale asutusele taotluse esitamiseks advokaadi abi?

516. See sõltub täielikult pädeva [õigusasutuse] [haldusasutuse] menetlustest²⁵². Kui otsetaotlus käsitleb otsuse tunnustamist või tunnustamist ja täitmist, siis peab vastuvõtjariik konventsiooni alusel tagama, et taotluse esitajal on õigus saada samasuguses ulatuses õigusabi nagu talle võimaldati esitajariigis, kui vastuvõtjariigis on sellisel tasemel abi kättesaadav (artikli 17 punkt b).

517. Kui õigusabi on vaja mis tahes muude otsetaotluste puhul, vastutab asjaomaste kulude kandmise eest otsetaotluse esitanud isik, välja arvatud juhul, kui vastuvõtjariigi õigusega on ette nähtud teisiti²⁵³.

²⁴⁸ [Riigi nimi] puhul [...].

²⁴⁹ [Riigi nimi] puhul[...].

²⁵⁰ Vt joonealune märkus 241 eespool.

²⁵¹ Seoses soovituslikku vormi näidisega, mida tuleks kasutada [riigi nimi], vt joonealune märkus 239 eespool.

²⁵² [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

²⁵³ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

8. peatükk. 2009. aasta määrus: keskasutuste kaudu esitatavate ja otse pädevatele asutustele esitatavate vastu võetavate tunnustamise või tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise taotluste menetlemine

Kuidas käesolevat peatükki kasutada?

Käesolevas peatükis on peamiselt arutatud elatist käsitleva otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise taotlusi, mille õigusasutused või muud pädevad asutused on saanud keskasutuselt.

I jaotises antakse ülevaade menetlustest ja taotlusest – millal seda kasutatakse ja kes võib selle esitada – ning selgitatakse peamisi termineid ja mõisteid.

II ja III jaotises on kirjeldatud menetlusi või samme kõnealuste taotluste menetlemisel.

IV jaotises on käsitletud erandeid või erinevusi üldistest menetlustest, sealhulgas kohustatud isikute esitatud taotlusi.

V jaotises on käsitletud muid küsimusi, nagu õigusabi ja täitmist.

VI jaotis sisaldab täiendavaid viiteid, vorme ja praktilisi nõuandeid seoses taotlustega.

VII jaotises on esitatud kontrollnimekirj, millega antakse protsessist lihtne ülevaade.

VIII jaotises on vastatud teatavatele kõige sagedamini korduvatele küsimustele kõnealuse taotluse kohta.

IX jaotises on lühidalt käsitletud küsimusi seoses otse pädevatele asutustele esitatavate tunnustamise või tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise taotlustega, mis on esitatud õigusasutustele ja muudele pädevatele asutustele keskasutuse abi kasutamata.

I osa. Tunnustamise või tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise taotlused

I. Ülevaade ja üldpõhimõtted

A. Üldpõhimõtted

518. Elatise piiriülese sissenõudmise keskmes on määrukses sätestatud tunnustamisprotsess, millega tagatakse õigustatud isikule võimalus saada elatismaksed kulutõhusalt juhul, kui kohustatud isik elab mõnes teises liikmesriigis või omab seal varasid või sissetulekut²⁵⁴.

Kekkasutus on avaliku sektori asutus, mille liikmesriik on määranud vastutama määrusekohaste halduskoostööga ja abi andmisega seotud kohustuste eest või neid kohustusi täitma.

519. Tänu teises liikmesriigis tehtud otsuse tunnustamisele või tunnustamisele ja täidetavaks tunnustamisele ei pea õigustatud isik hankima uut otsust riigis, kus kohustatud isik praegu elab või kus asuvad tema varad või kuhu laekub tema sissetulek.

²⁵⁴ Tunnustamine ja täitmine on erinevad menetlused. Teise riigi poolne tunnustamine tähendab seda, et riik nõustub päritoluriigis õigushüvede ja kohustuste kohta tehtud otsuse või järeldusega. Täitmine tähendab seda, et vastuvõtjariik nõustub tema enda protsesside kasutamiseks otsuse täitmiseks.

520. Otsuse tunnustamise, tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise ja täitmise menetlused on kavandatud nii, et olemasolevaid otsuseid võimalikult suures ulatuses tunnustada ning tagada taotluse võimalikult kiire käsitlemine. Kõige ulatuslikum osa määruse reguleerimisalast käsitleb just tunnustamist ja täitmist ning riikidelt eeldatakse, et nad võimaldavad taotluse esitajatele igakülgse ja tõhusa juurdepääsu õiguskaitsele. Määrusekohased tunnustamise ja täitmise mehhanismid nii nende liikmesriikide puhul, kelle suhtes on 2007. aasta Haagi protokoll siduv, kui ka nende puhul, kelle suhtes protokoll ei ole siduv (vt 5. peatükk), on kavandatud nii, et võimaldada õigustatud isiku nõue kiiresti sisse nõuda. Kostjal on üksnes väga piiratud alused otsuse tunnustamise ja täitmise vaidlustamiseks või selle kohta vastuväidete esitamiseks, pealegi saab seda teha vaid piiratud aja jooksul. Kõik see kajastab määruse aluspõhimõtet, mille kohaselt tunnustamine ja täitmine peaks olema lihtne, odav ja kiire²⁵⁵.

Pädev asutus on teatava riigi asutus või isik, kelle asjaomane riik on oma õigusaktide alusel määranud täitma määrusekohaseid eriülesandeid või kellele ta on andnud loa nende ülesannete täitmiseks. Pädev asutus võib olla kohus, haldusasutus, laste elatisnõuete täitmise eest vastutav programmiüksus või mõni muu teatavaid määrusega seotud ülesandeid täitev valitsusorgan.

521. Vt ka 3. peatüki I osa, kus on arutatud määruse reguleerimisala ja kohaldamist, sest määruse reguleerimisala ja kohaldamist konkreetse juhtumi suhtes on tähtis hinnata selle mõistmiseks, milliseid määrusekohaseid tunnustamise ja täitmise menetlusi asjaomase juhtumi suhtes kohaldatakse.

B. Ülevaade menetlustest

522. Määrusekohaste otsuste tunnustamise, täidetavaks tunnustamise ja täitmise menetlusi on käsitletud määruse kahes jaos, mis on esitatud IV peatükis (vt artikkel 16). 1. jagu kohaldatakse otsuste suhtes, mis on tehtud liikmesriigis, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll on siduv (kõik Euroopa Liidu liikmesriigid peale Ühendkuningriigi ja Taani), ning 2. jagu kohaldatakse otsuste suhtes, mis on tehtud liikmesriigis, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv (st Ühendkuningriigis ja Taanis tehtud otsuste suhtes)²⁵⁶. Seega kasutatakse määruse reguleerimisalasse jäävate otsuste puhul kõige sagedamini järgnevalt kirjeldatud tunnustamise ja täitmise menetlusi, mis on sätestatud määruse IV peatüki I jaos. Kõnealust 1. jao kohast menetlust ja alternatiivset menetlust, mis on sätestatud 2. jaos, on üksikasjalikumalt kirjeldatud allpool (vt käesoleva peatüki III jaotis).

Esitajariik – liikmesriik, kus taotluse esitaja elab ning mis taotleb otsuse tunnustamist ja täitmist.

Vastuvõtjariik – liikmesriik, mis on taotluse vastu võtnud ning mis otsust tunnustab ja täidab.

523. Kui vastuvõtjariigi keskasutus²⁵⁷ saab mõne teise Euroopa Liidu liikmesriigi keskasutuselt taotluse, edastab ta materjalid pädevale asutusele menetlemiseks. Mõnes liikmesriigis on keskasutus selle ülesande täitmisel ka pädev asutus. Teistes riikides võib pädev asutus olla mõni õigus- või haldusasutus²⁵⁸.

524. Määruse IV peatüki 1. jao kohaselt peab otsust tunnustama ilma, et tuleks järgida ühtegi „erimenetlust“, ning „ilma võimaluseta tunnustamist vaidlustada“ (artikli 17 lõige 1). See tähendab seda, et määruse alusel ei ole otsuse tunnustamiseks lubatud kasutada täidetavaks tunnustamise menetlust ega muud menetlust ning otsuse tunnustamise ajal ei ole võimalik sellist tunnustamist vaidlustada ei *ex-officio* ega mõne huvitatud isiku

²⁵⁵ Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuse kohaselt on riikide ametiasutustel positiivne kohustus pakkuda hoolikat ja õigeaegset abi välisriigis tehtud elatist käsitleva otsuse täitmisel õigustatud isiku heaks (vt otsus kohtuasjas 7618/05: *Romańczyk vs. Prantsusmaa*, 18. november 2010, milles kohus leidis, et rikutud on *inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni* artikli 6 lõiget 1).

²⁵⁶ Tuleb tähele panna, et 2. jao kohast menetlust kohaldatakse ka selliste otsuste suhtes, mis tehti liikmesriikides enne seda, kui määrust hakati kohaldama, kuid pärast Brüsseli I määruse jõustumist. Määruse reguleerimisala ja kohaldamist on põhjalikult arutatud 3. peatüki I osa III.C jaotises.

²⁵⁷ [Riigi nimi] keskasutus on [...].

²⁵⁸ [Riigi nimi] pädev asutus on [...], kes [on] [ei ole] keskasutus.

poolt²⁵⁹. Ühtlasi on määruses sätestatud, et otsust, mis on täidetav päritoluliikmesriigis, tuleb käsitada täidetavana ka teises liikmesriigis, ilma et seda oleks vaja seal täidetavaks tunnistada (artikli 17 lõige 2)²⁶⁰. Tähele tuleb panna määruses esitatud täpsustust, et täidetava otsusega kaasneb „luba võtta mis tahes kaitsemeetmeid“, mis on ette nähtud otsuse täitmise liikmesriigi õigusega (artikkel 18).

525. Kostjal on õigus taotleda otsuse läbivaatamist *päritoluriigis* alates päevast, mil ta „sai kohtuotsuse sisust tegelikult teadlikuks ning tal oli võimalus sellele reageerida, ning hiljemalt alates kuupäevast, mil tehti esimene täitetoiming, mille tulemusel tema vara osaliselt või täielikult arestiti“ (artikli 19 lõige 2), kui ta ei ilmunud päritoluliikmesriigi kohtusse põhjusel, et talle ei toimetatud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti (või võrdväärseid dokumente) kätte piisavalt aegsasti ja sellisel viisil, et ta oleks saanud valmistada ette enda kaitse, või kui tal ei olnud võimalik elatisnõuet vaidlustada *vääramatu jõu* tõttu (või „temast olenemata põhjustel [...] erakorraliste asjaolude tõttu“), välja arvatud juhul, kui ta ei kaevanud otsust edasi siis, kui tal oli selleks võimalus (artikli 19 lõige 1). Kostja peab sellist läbivaatamist taotlema 45 päeva jooksul (artikli 19 lõige 2). Läbivaatamistaotlus esitatakse päritoluliikmesriigi pädevale kohtule. Kui kohus lükkab läbivaatamistaotluse tagasi põhjusel, et läbivaatamise tingimused (mis on täpsustatud artikli 19 lõikes 1) ei ole täidetud, jääb otsus jõusse, ent kui kohus otsustab, et läbivaatamine on õigustatud, on otsus „tühi“, kuid õigustatud isikul säilib siiski õigus aegumistähtaaja täielikule või osalisele peatamisele ja õigus taotleda elatise maksmist tagasiulatuvalt (artikli 19 lõige 3).

526. Kui otsus jääb jõusse ja kohustatud isik ei soovi hakata vabatahtlikult elatist maksma, võib otsuse täitmine toimuda vastavalt vastuvõtjariigi õigusele.

527. Määruses (artikkel 21) on sätestatud mitu põhjust otsuse täitmisest keeldumiseks või selle peatamiseks, millele võib tugineda *otsuse täitmise riigis* ainult kohustatud isiku taotluse korral. Üldiselt tulenevad otsuse täitmisest keeldumise või selle peatamise põhjused otsuse täitmise liikmesriigi õigusest, kuivõrd kõnealune õigus ei ole vastuolus määruse artikli 21 lõigetes 2 ja 3 täpsustatud põhjustega.

528. Kohustatud isik võib taotleda täielikku või osalist otsuse täitmisest keeldumist siis, kui „õigus nõuda päritoluriigi kohtu otsuse täitmist on täielikult või osaliselt aegunud“ (siiski on täpsustatud, et otsuse suhtes kohaldatakse kas päritoluliikmesriigi või otsuse täitmise liikmesriigi õigust, olenevalt sellest, kumb aegumise tähtaeg on pikem) või kui otsus on „vastuolus“ otsuse täitmise liikmesriigis tehtud otsusega või teises liikmesriigis või mõnes asjakohases kolmandas riigis tehtud otsusega (artikli 21 lõige 2)²⁶¹.

529. Määruse artikli 21 lõikes 3 on sätestatud täiendavad otsuse täitmise peatamise põhjused juhul, kui päritoluliikmesriigi pädevale kohtule on esitatud taotlus otsuse läbivaatamiseks, nagu on ette nähtud artikliga 19, või kui otsuse täitmine on peatatud päritoluliikmesriigis.

530. Vastavalt määruse artikli 21 lõikele 1 peavad täiendavad taotlused või edasikaebused otsuse täitmisest keeldumise või selle peatamise kohta olema kooskõlas otsuse täitmise liikmesriigi õigusega²⁶².

²⁵⁹ Täidetavaks tunnistamise menetluse kaotamisega on otsus, mis on tehtud teises liikmesriigis, kelle suhtes protokoll on siduv, määruse alusel otseselt täidetav, nagu on sätestatud artiklis 17. [Riigi nimi] puhul tähendab see praktikas seda, et [...].

²⁶⁰ Tuleb tähele panna, et määruse artikkel 17 on samaväärne Euroopa täitekorralduse määruse artikliga 5. Euroopa täitekorralduse määruse artikkel 5 on juba kohaldatav elatist käsitlevate vaidlustamata otsuste suhtes nendes Euroopa Liidu liikmesriikides, kus kõnealust määrust kohaldatakse. Ülalpidamiskohustusi käsitleva 2009. aasta määruse alusel kohaldatakse Euroopa täitekorralduse määruse artiklit 5 nüüd ka vaidlustatud otsuste suhtes.

²⁶¹ On täpsustatud, et muutunud asjaoludel põhinevat muutmisotsust ei käsitata kõnealuse artikli alusel „vastuolus oleva otsusena“.

²⁶² [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

C. Millal kõnealust taotlust kasutatakse?

531. Olemasoleva elatist käsitleva otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise taotluse edastab teine liikmesriik siis, kui taotletakse otsuse täitmist põhjusel, et kohustatud isik elab vastuvõtjariigis või omab seal varasid või sissetulekut.

532. Enamikul juhtudel taotleb tunnustamist õigustatud isik, kuigi ka kohustatud isik võib taotleda mõne teise liikmesriigi elatist käsitleva otsuse tunnustamist, et teise elatist käsitleva otsuse täitmine peatada või seda piirata (artikli 56 lõike 2 punkt a).

533. Kuigi enamik taotlusi käsitleb otsuse tunnustamist ja täitmist, taotleb taotluse esitaja mõnel juhul üksnes otsuse tunnustamist ja mitte selle täitmist.

534. Kui otsus tehti riigis, millel palutakse otsust täita, siis ei ole vaja seda tunnustada. Taotlust võib hakata lihtsalt täitma (vt 12. peatükk).

Õigustatud isik on füüsiline isik, kelle ees kohustatud isikul on või väidetavalt on elatisvõlg. Õigustatud isik võib olla vanem või abikaasa, laps, kasuvanem või sugulane või mõni teine lapse eest hoolt kandev isik. Mõnes riigis võidakse seda isikut nimetada elatise saajaks, ülalpidamist saama õigustatud isikuks, eestkostjaks või hooldajaks.

Kohustatud isik on füüsiline isik, kellel on või väidetavalt on elatisvõlg. Kohustatud isik võib olla vanem või abikaasa või mis tahes muu isik, kellel on otsuse tegemise riigi õiguse alusel kohustus elatist maksta.

D. Juhtumi näide

535. Õigustatud isikul on riigilt A saadud elatist käsitlev otsus, millega nõutakse kohustatud isikult lapse elatise maksmist. Kohustatud isik elab [riigi nimi]. Selle asemel, et taotleda uue otsuse tegemist [riigi nimi], soovib õigustatud isik olemasoleva elatist käsitleva otsuse täitmist [riigi nimi]. Riik A ja [riigi nimi] on mõlemad Euroopa Liidu liikmesriigid, kus määrust kohaldatakse, ning mõlema riigi suhtes on 2007. aasta Haagi protokoll siduv.

Kuidas see määruse alusel toimib?

Õigustatud isik²⁶³ palub riigi A keskasutusel edastada elatist käsitleva otsuse tunnustamise (ja täitmise) taotlus (artikli 56 lõike 1 punkt a) määruse IV peatüki 1. jao alusel [riigi nimi], kasutades määruse lisas täpsustatud asjakohaseid vorme. Taotlust kontrollitakse selle terviklikkuse tagamiseks ning seda menetleb [riigi nimi] keskasutus. [Riigi nimi] pädevad täitmise eest vastutavad asutused saavad otsust täita samamoodi, nagu oleks tegemist algselt [riigi nimi] tehtud otsusega. Kohustatud isikule antakse võimalus taotleda läbivaatamist või vaidlustada otsuse täitmine määruses sätestatud piiratud alustel.

Teavet **vastuvõtjariigis** (st [riigi nimi]) tehtud otsuste **täitmist** käsitlevate taotluste kohta on esitatud 9. peatükis. Teavet mis tahes elatist käsitlevate otsuste **täitmise** kohta on esitatud 12. peatükis.

E. Kes võib taotluse esitada?

536. Tunnustamise või tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise taotluse võib esitada õigustatud isik või kohustatud isik (nagu on kirjeldatud allpool, on kohustatud isiku taotluse puhul tegemist üksnes tunnustamise taotlusega, samal ajal kui õigustatud isik võib taotleda tunnustamist ja täidetavaks tunnustamist / täitmist või mõlemat). Taotluse esitaja peab elama taotlusmenetluse algatanud riigis (artikkel 55) ega pea viibima [riigi nimi] ning tal ei pea seal olema volitatud esindajat / postiaadressi, et otsust kõnealuses riigis tunnustataks ja täidetaks (artikli 41 lõige 2). Nimetatud taotluse puhul võib õigustatud isik olla isik, kelle ees kohustatud isikul on elatisvõlg, aga ka õigustatud isiku

²⁶³ Tuleb tähele panna, et teatavatel asjaoludel esitab õigustatud isiku nimel taotluse avalik-õiguslik asutus (nagu lapse elatisege tegev asutus).

asemel tegutsev avalik-õiguslik asutus või selline avalik-õiguslik asutus, kes on maksnud õigustatud isikule toetust.

Nõuanne: kui otsite lihtsat loetelu sammudest, mida tuleks järgida, ning soovite üksikasjad vahele jätta, siis suunduge käesoleva peatüki lõppu ja kasutage **kontrollnimekirja**.

II. Menetlused: ühised esialgsed küsimused määruse IV peatüki 1. jao ja 2. jao kohaste taotluste puhul

537. Enne seda, kui pädev asutus kaalub määrusekohase otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise taotluse põhjendatust, peab pädev [õigusasutus] [haldusasutus] nii määruse IV peatüki 1. jao kohaste taotluste (otsused, mis on tehtud liikmesriigis, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll on siduv) kui ja 2. jao kohaste taotluste (otsused, mis on tehtud liikmesriigis, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv) puhul kaaluma mitut esialgset küsimust, mida on üksikasjalikult kirjeldatud käesolevas jaotises.

A. Vastu võetavate dokumentide eelkontroll

538. Enne [riigi nimi] pädevale [õigusasutusele] [haldusasutusele] materjalide saatmist peaks [riigi nimi] keskasutus kontrollima, et taotlus jääb tunnustamist või tunnustamist ja täidetavaks tunnustamist käsitlevate määruse sätete reguleerimisalasse, ning veenduma, et dokumentide pakett on terviklik. [Riigi nimi] pädev [õigusasutus] [haldusasutus] peab teostama sama kontrolli.

1. Dokumentide esialgne läbivaatamine

- Kas tegemist on elatist käsitleva otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise taotlusega? Nagu on selgitatud 3. peatüki I osa III jaotises, peab taotlus jääma määruse reguleerimisalasse.
- Kas keskasutus on juba kindlaks teinud, et kostja või kohustatud isik elab vastuvõtjariigis või omab seal varasid või sissetulekut? Kui ei, siis tuleks suunata küsimus sellele riigile, kus kostja või kohustatud isik elab või omab varasid, või tagasi esitajariigile.
- Kas taotlus on pärit Euroopa Liidu liikmesriigilt, kus määrus on kohaldatav? Kui ei, siis ei saa tugineda määrusele.

Otsetaotlust ei esitata keskasutusele. Üksikisik esitab otsetaotluse otse pädevale asutusele, näiteks kohtule või haldusasutusele. Sellised taotlused ei ole reguleeritud artikliga 56. Vt IX jaotis allpool.

2. Kas tunnustamise või tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise taotlus on asjakohane taotlus?

539. Kontrollige dokumente ja tehke kindlaks, kas taotlus käsitleb tunnustamist või tunnustamist ja täidetavaks tunnustamist. Võtke arvesse järgmist.

- Kui elatist käsitlevat otsust ei ole olemas, siis peaks taotlus käsitlema otsuse tegemist, mitte tunnustamist ja täitmist (vt 10. peatükk).
- Kui elatist käsitlev otsus on olemas, kuid see on tehtud teie riigis, ei ole otsust vaja tunnustada. Seda saab teie riigis lihtsalt täita, järgides teie tavapäraseid täitemenetlusi (vt 9. peatükk).

3. Kas on „selgelt tuvastatud”, et määruse nõuded ei ole täidetud?

540. Määruse alusel on keskasutusel lubatud taotluse menetlemisest keelduda üksnes siis, kui tema arvamuse kohaselt „on määruse nõuete mittetäitmine selgelt tuvastatud” (vt artikli 58 lõige 8). Asjaolud, mille puhul selline olukord võib esineda, on suhteliselt piiratud. Näiteks võib taotluse sel põhjusel tagasi lükata juhul, kui dokumentide põhjal on selge, et otsus ei ole mingil viisil seotud elatisega. Samamoodi võib taotluse sel põhjusel tagasi lükata siis, kui täpselt samadel alustel sama poole poolt varem esitatud taotlus ei olnud edukas. Selleks et selline olukord oleks „selgelt tuvastatud”, peavad keeldumise põhjused olema ilmsed või selged saadud dokumentide põhjal. Ka pädev [õigusasutus] [haldusasutus] kontrollib, et määruse nõuete mittetäitmine ei oleks selgelt tuvastatud²⁶⁴.

4. Dokumentide terviklikkuse kontrollimine

541. Keskasutustel on kohustus esitajariigilt saadud taotlust õigeaegselt kontrollida, et teha kindlaks, kas see on terviklik, ning edastada terviklik taotlus viivitamatult pädevale [õigusasutusele] [haldusasutusele] otsuse tunnustamiseks või tunnustamiseks ja täidetavaks tunnistamiseks. Kui vajalikuks osutuvad täiendavad dokumendid, peab keskasutus neid viivitamatult küsima. Kui pädevad [õigusasutused] [haldusasutused] saavad kätte taotlusega seotud dokumendid, peaksid ka nemad teostama taotluse terviklikkuse esmase kontrolli ja teavitama viivitamatult keskasutust puuduvatest andmetest või dokumentidest, et neid oleks võimalik küsida.

5. Nõutav teave ja tõendavad dokumendid

i) Nii määruse IV peatüki 1. jao kohaste menetluste kui ka 2. jao kohaste menetluste puhul nõutav teave ja tõendavad dokumendid

a) VI lisa

542. Määruses on nõutud, et otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise taotluste puhul (st nii määruse IV peatüki 1. jao kui ka 2. jao kohaste taotluste puhul) tuleb kasutada määruse VI lisa. Määruse nõuete kohaselt peab taotlus sisaldama vähemalt järgmist teavet (artikli 57 lõige 2):

- a) taotlus(t)e laad;
- b) taotluse esitaja nimi ja kontaktandmed, sealhulgas aadress ja sünniaeg²⁶⁵;
- c) kostja nimi ning, kui need on teada, aadress ja sünniaeg;
- d) iga sellise isiku nimi ja sünniaeg, kellele elatist taotletakse;
- e) taotluse aluseks olevad asjaolud;
- f) õigustatud isiku taotluse korral teave selle kohta, kuhu elatismakse tuleks teha või elektrooniliselt üle kanda;
- g) taotluse läbivaatamise eest vastutava esitajariigi keskasutuse töötaja või osakonna nimi ja kontaktandmed.

b) Kohtulike kokkulepete ja ametlike juriidiliste dokumentidega seotud dokumendid (artikkel 48)

543. Taotluste puhul, mis käsitlevad kohtulike kokkulepete ja ametlike juriidiliste dokumentide tunnustamist või tunnustamist ja täidetavaks tunnistamist mõnes teises liikmesriigis (vt käesoleva peatüki IV jaotis allpool), peab päritoluliikmesriigi pädev asutus väljastama mis tahes huvitatud poole taotlusel väljavõtte kohtulikust kokkuleppes või ametlikust juriidilisest dokumendist, kasutades vastavalt I ja II lisa või III ja IV lisa (artikli 48 lõige 3).

²⁶⁴ See kehtib eriti juhul, kui pädev asutus saab taotluse esitajalt otsetaotluse, mida ei edastata keskasutuste süsteemi kaudu. Otsetaotlusi on käsitletud IX jaotises allpool.

²⁶⁵ Taotluse esitaja koduse aadressi võib asendada muu aadressiga perevägivalla juhtumite puhul, kui vastuvõtjariigi õiguses ei ole sätestatud, et algatatavate menetluste läbiviimiseks peab taotleja esitama oma koduse aadressi (artikli 57 lõige 3). [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

c) Täiendavad dokumendid (artikkel 57)

544. Määruse artikli 57 lõigetega 4 ja 5 nõutakse, et taotlusele lisatakse vajaduse korral ja niivõrd, kui võrd järgmised asjaolud on teada, täiendavad dokumendid, sealhulgas dokumendid järgmise kohta:

- kohustatud isiku rahaline olukord, sealhulgas kohustatud isiku tööandja nimi ja aadress ning kohustatud isiku varade laad ja asukoht (artikli 57 lõike 4 punkt b)²⁶⁶;
- mis tahes muu teave, mis võib aidata kostja asukohta kindlaks teha (artikli 57 lõike 4 punkt c);
- kogu vajalik lisateave ja tõendavad dokumendid, sealhulgas vajaduse korral dokumendid, mis tõendavad taotluse esitaja õigust õigusabile (artikli 57 lõige 5).

545. **Tõendid toetuse maksmise kohta – avalik-õiguslik asutus.** Kui taotluse esitaja nimel esitab taotluse avalik-õiguslik asutus, näiteks sotsiaalteenuseid osutav asutus, võib tal olla vaja esitada teavet selle kohta, et tal on õigus taotluse esitaja nimel tegutseda, või selle kohta, et ta on maksnud taotluse esitajale elatise asemel toetust (artikkel 64) (näiteks kui avalik-õiguslik asutus soovib tõendada oma eraldiseisvat õigust jätta endale osa elatisvõlgnevusest).

ii) Määruse IV peatüki 1. jao kohaste menetluste puhul nõutavad dokumendid

a) Täitmise eesmärgil esitatavad dokumendid (artikkel 20)²⁶⁷

546. Määruse artiklis 20 on täpsustatud, et kohtuotsuse täitmiseks teises liikmesriigis peab hageja esitama täitmise eest vastutavale pädevale asutusele järgmised dokumendid:

- a) kohtuotsuse koopia, mis vastab selle ehtsuse kindlakstegemiseks vajalikele tingimustele;
- b) kohtuotsuse väljavõte, mille on väljastanud päritoluriigi kohus määruse I lisas esitatud vormi kasutades (vajaduse korral koos vormi sisu transliteratsiooni või tõlkega²⁶⁸);
- c) vajaduse korral dokument, milles on märgitud võlgnevuse summa ning kuupäev, millal arvutus tehti.

547. Pädevad [õigusasutused] [haldusasutused] võivad nõuda täitmist taotlevalt poolelt kohtuotsuse tõlke esitamist üksnes siis, kui täitmine vaidlustatakse (artikli 20 lõige 2)²⁶⁹.

iii) Määruse IV peatüki 2. jao kohaste menetluste puhul nõutavad dokumendid

Täidetavaks tunnistamise taotluse puhul esitatavad dokumendid (artiklid 28 ja 29)

548. 2. jao alternatiivse tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise menetluse korral (liikmesriigid, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv) tuleb taotlusele lisada:

- a) kohtuotsuse koopia, „mis vastab selle ehtsuse kindlakstegemiseks vajalikele tingimustele“;
- b) kohtuotsuse väljavõte, mille on väljastanud päritoluriigi kohus kasutades määruse II lisas esitatud vormi.

²⁶⁶ Kuna tegemist on täitmise taotlusega, ei ole õigustatud isiku rahalist olukorda käsitlevad andmed (artikli 57 lõike 4 punkt a) tavaliselt vajalikud.

²⁶⁷ Tuleb tähele panna, et määruse artikkel 20 on sisuliselt samaväärne Euroopa täitekorralduse määruse artikliga 20.

²⁶⁸ Lisateavet määrusest tulenevate keele- ja tõlkenõuete kohta on esitatud 3. peatüki II osa II jaotises.

²⁶⁹ Lisateavet määrusest tulenevate keele- ja tõlkenõuete kohta on esitatud 3. peatüki II osa II jaotises.

549. Vajaduse korral tuleb taotlusele lisada asjakohastele keelenõuetele vastav tõlge või transliteratsioon (lisateavet määrusest tulenevate keelenõuete kohta on esitatud 3. peatüki II osa II jaotises). Pädev [õigusasutus] [haldusasutus], kelle poole pööruti, ei pruugi nõuda taotlevalt poolelt otsuse tõlke esitamist (seda võidakse aga nõuda seoses artikli 32 või artikli 33 kohase edasikaebusega).

550. Määruse artikli 29 alusel võib pädev [õigusasutus] [haldusasutus] juhul, kui otsuse väljavõtet ei ole määruse II lisas sätestatud vormi kasutades esitatud, määrata selle esitamiseks tähtaja, tunnustada võrdväärseid dokumente või loobuda selle esitamise nõudmisest, kui ta leiab, et tal on piisavalt teavet.

iv) Dokumendid tunnustatud kohtuotsusele tuginemise puhul (artikkel 40)

551. Määruse artikliga 40 nõutakse, et pool, kes soovib teises liikmesriigis tugineda otsusele, mida on määruse 1. jao (eelkõige artikli 17 lõike 1) või 2. jao kohaste menetluste kohaselt juba tunnustatud, esitab kõnealusele otsuse koopia, mis „vastab selle ehtsuse kindlakstegemiseks vajalikele tingimustele”.

552. Samuti võib pädev asutus vajaduse korral nõuda tunnustatud otsusele tuginevalt poolelt, et ta esitaks väljavõtte, mille on väljastanud päritoluriigi kohus, kasutades määruse I lisas (kui 1. jao kohaseid tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise menetlusi ei kohaldata) või II lisas (kui 2. jao kohaseid tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise menetlusi kohaldatakse) sätestatud vormi. Päritoluriigi kohus väljastab sellise väljavõtte ka mis tahes huvitatud poole taotlusel. Vajaduse korral esitab tunnustatud kohtuotsusele tuginev pool tõlke või transliteratsiooni, lähtudes asjakohastest keelenõuetest (lisateavet määrusest tulenevate keelenõuete kohta on esitatud 3. peatüki II osa II jaotises).

6. Täiendavate dokumentide taotlemine

553. Kui taotlus ei ole ilmselt terviklik, sest vaja on täiendavaid dokumente, ei tohiks taotlust tagasi lükata. Selle asemel tuleks taotleda täiendavaid dokumente [riigi nimi] keskasutuselt, kes saab võtta ühendust esitajariigi keskasutusega.

554. Kui [riigi nimi] keskasutus esitab taotluse täiendavate dokumente saamiseks, on esitajariigil dokumentide esitamiseks määruse alusel **90 päeva**. Kui taotletud dokumente ettenähtud tähtaja jooksul ei esitata, tuleks võtta koos esitajariigiga täiendavaid järeelmeetmeid. Kui dokumente aga ei esitata ja taotluse menetlemist ei ole võimalik jätkata, võib (kuid ei pruugi) [riigi nimi] keskasutus toimiku sulgeda ja teavitada sellest esitajariiki.

7. Kostja asukoha kindlakstegemine

555. Kui taotluse esitaja ei esitanud kostja õiget aadressi, võib [riigi nimi] keskasutus olla kindlaks teinud tema asukoha, et tal oleks võimalik esitada teade tunnustamise või tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise või täitmise taotluse kohta (kui see on vajalik). Mõnes riigis taotleb pädev asutus protsessi mõnes hilisemas etapis kostja otsimist või tema asukoha kindlakstegemist. See küsimus lahendatakse sisemenetluste põhjal²⁷⁰. Keskasutuselt eeldatakse, et kostja asukoha kindlakstegemiseks tutvub ta tema käsutuses olevate mis tahes andmepankade ja avalike teabeallikatega ning palub teistel avalik-õiguslikel asutustel teostada tema nimel otsing nendes piirides, mis on riigi õigusega isikuandmetega tutvumise suhtes kehtestatud (andmekaitset ja isikandmete käsitlemist määruse alusel on arutatud 3. peatüki II osa VI jaotises). Keskasutusele võib olla kättesaadav ka piiratud juurdepääsuga teave.

556. Kui kostja asukohta ei suudeta tema teavitamise eesmärgil kindlaks teha, peaks [riigi nimi] keskasutus sellest teavitama esitajariigi keskasutust (tuleb meeles pidada, et kui otsuse tunnustamise ja täitmise taotlus põhineb vastuvõtjariigis varade või

²⁷⁰ Vt joonealune märkus 202 eespool.

sissetuleku omamisel, võib kostja asukoht olla väljaspool seda riiki). Kui lisateave kostja asukoha kindlakstegemiseks puudub, ei pruugi olla võimalik küsimuse käsitlemist jätkata.

III. Menetlused: pädevate asutuste poolne otsuse tunnustamine või tunnustamine ja täidetavaks tunnistamine

557. Käesolevas osas on arutatud menetlusi, mida pädevad [õigusasutused] [haldusasutused] kasutavad elatist käsitlevate otsuste tunnustamise või tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise taotluste menetlemisel määruse IV peatüki 1. ja 2. jao alusel.

A. Ühised sätted, mida kohaldatakse nii määruse IV peatüki 1. kui ka 2. jao suhtes (otsused liikmesriikidest, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll on siduv ja kelle suhtes see ei ole siduv)

1. Viivitamatu täidetavus (artikkel 39)

558. Määruses on sätestatud, et päritoluriigi kohus võib tunnistada kohtuotsuse viivitamatult täidetavaks olenemata võimalikest edasikaebustest, isegi kui riigi tasandi õiguses ei ole viivitamatut täidetavust ette nähtud. (Lisateavet määrusekohaste ajutiste meetmete ja kaitsemeetmete kohta on esitatud 3. peatüki II osa VIII jaotises.)

2. Tunnustatud kohtuotsusele tuginemine (artikkel 40)

559. Määruse artiklis 40 on sätestatud nõutavad dokumendid tunnustatud kohtuotsusele (mida on IV peatüki 1. või 2. jao kohaste menetluste alusel juba tunnustatud) tuginemiseks teises liikmesriigis (lisateavet nõutavate dokumentide kohta on esitatud käesoleva peatüki II.A.5 jaotises eespool).

3. Täitemenetlus ja täitmistingimused (artikkel 41)

560. Määruse artiklis 41 on sätestatud määrusekohaste otsuste täitmise peamine eeskiri, nimelt on täitemenetlus reguleeritud otsuse täitmise liikmesriigi õigusega ning teises liikmesriigis tehtud otsust tuleks täita samadel tingimustel kui otsuse täitmise liikmesriigist tehtud otsust (lisateavet elatist käsitlevate otsuste täitmise kohta on esitatud 12. peatükis).

4. Sisulise läbivaatamise võimaluse puudumine (artikkel 42)

561. Määruses on sätestatud, et ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsus ei kuulu „mitte ühelgi juhul“ sisulisele läbivaatamisele teises liikmesriigis, kus taotletakse selle tunnustamist, täidetavaks tunnistamist või täitmist.

5. Kulude tagasinõudmise teisejärgulisus (artikkel 43)

562. Määrusega nõutakse, et elatise sissenõudmine toimub eeliskorras määruse kohaldamisel tekkinud kulude tagasinõudmise suhtes.

B. Määruse IV peatüki 1. jao kohased menetlused: liikmesriigid, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll on siduv

1. Otsuse tunnustamine

563. Pärast seda, kui asjakohane pädev asutus on tervikliku tunnustamistaotluse kätte saanud, tunnustatakse otsust ilma ühtegi „erimenetlust“ järgimata ja „ilma võimaluseta tunnustamist vaidlustada“ (artikli 17 lõige 1)²⁷¹.

2. Mis tahes vajalike kaitsemeetmete võtmine

564. Otsuse tunnustamise ja selle päritoluriigis täidetavuse tagajärjel (artikli 17 lõige 2) on pädeval asutusel õigus võtta mis tahes kaitsemeetmeid, mis on ette nähtud kohtuotsuse täitmise liikmesriigi õigusega (artikkel 18)²⁷². (Lisateavet määrusekohaste ajutiste meetmete ja kaitsemeetmete kohta on esitatud 3. peatüki II osa VIII jaotises.)

3. Otsuse täitmine

565. Kui elatist käsitlev otsus on päritoluriigis täidetav, saab otsust kooskõlas vastuvõtjariigi õigusega täita otse, ilma et seda oleks vaja täidetavaks tunnistada (artikli 17 lõige 2). Määruse artiklis 20 on sätestatud 1. jao kohase menetluse alusel toimuva täitmise puhul nõutavad dokumendid (lisateavet nõutavate dokumentide kohta on esitatud käesoleva peatüki II.A.5 jaotises eespool). Kui kohustatud isik ei soovi hakata vabatahtlikult elatist maksma, võib otsuse täitmine toimuda vastavalt vastuvõtjariigi õigusele²⁷³. (Lisateavet elatist käsitlevate otsuste täitmise kohta on esitatud 12. peatükis.)

4. Kostja ja taotluse esitaja teavitamine

566. Kostjat ja taotluse esitajat teavitatakse kooskõlas siseriikliku õigusega²⁷⁴.

5. Kostja õigus taotleda otsuse läbivaatamist päritoluriigis (artikkel 19)²⁷⁵

567. Kostjal on õigus taotleda otsuse läbivaatamist *päritoluriigis* juhul, kui ta ei ilmunud päritoluliikmesriigi kohtusse põhjusel, et talle ei toimetatud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti (või võrdväärseid dokumente) kätte piisavalt aegsasti ja sellisel viisil, et ta oleks saanud valmistada ette enda kaitse, või kui tal ei olnud võimalik elatisnõuet vaidlustada *vääramatu jõu* tõttu (või „temast olenemata põhjustel [...] erakorraliste asjaolude tõttu“), välja arvatud juhul, kui ta ei kaevanud otsust edasi siis, kui tal oli selleks võimalus (artikkel 19).

568. Kostja peab taotlema sellist läbivaatamist 45 päeva jooksul alates kuupäevast, mil ta „sai kohtuotsuse sisust tegelikult teadlikuks ning tal oli võimalus sellele reageerida“, ning hiljemalt alates kuupäevast, mil tehti esimene täitetoiming, „mille tulemusel tema vara osaliselt või täielikult arestiti“ (artikli 19 lõige 2). Seda tähtaega kostja jaoks asukoha kauguse tõttu ei pikendata.

²⁷¹ Vt joonealune märkus 259 eespool.

²⁷² [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

²⁷³ Kooskõlas [riigi nimi] õiguse ja menetlustega [...].

²⁷⁴ [Riigi nimi] õiguse alusel [...]. Vt aga ka 3. peatüki II osa IX jaotis, kus on esitatud lisateavet õigusaktide kohta, milles on käsitletud piiriülese teavitamise küsimusi juhul, kui dokumendid tuleb kostjale või taotluse esitajale kätte toimetada välisriigis.

²⁷⁵ Tuleb tähele panna, et määruse artikkel 19 on sisuliselt samaväärne (väikeste erinevustega) Euroopa täitekorralduse määruse artikliga 19, *Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2006. aasta määruse 1896/2006 (millega luuakse Euroopa maksekäsmenetlus)* artikliga 20 ning *Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. juuli 2007. aasta määruse (EÜ) nr 861/2007 (millega luuakse Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus)* artikliga 9.

569. Läbivaatamistaotlus esitatakse päritoluliikmesriigi pädevale kohtule. Kui kohus lükkab läbivaatamistaotluse tagasi põhjusel, et läbivaatamise tingimused (mis on täpsustatud artikli 19 lõikes 1) ei ole täidetud, jääb otsus jõusse. Kui kohus aga otsustab, et läbivaatamine on õigustatud, on otsus „tühine”, kuid õigustatud isikul säilib siiski õigus aegumistähtaaja täielikule või osalisele peatamisele ja õigus taotleda elatise maksmist tagasiulatuvalt (artikli 19 lõige 3).

6. Täitmisest keeldumise või selle peatamise taotlused

570. Määruse artiklis 21 on sätestatud ka mitu põhjust otsuse täitmisest keeldumiseks või selle peatamiseks, millele võib tugineda *otsuse täitmise riigis* ainult kohustatud isiku / kostja taotluse korral. Üldisemalt tulenevad otsuse täitmisest keeldumise või selle peatamise põhjused otsuse täitmise liikmesriigi õigusest, kuivõrd kõnealune õigus ei ole vastuolus määruse artikli 21 lõigetes 2 ja 3 täpsustatud põhjustega.

571. Kohustatud isik võib taotleda täielikku või osalist otsuse täitmisest keeldumist siis, kui „õigus nõuda päritoluriigi kohtu otsuse täitmist on täielikult või osaliselt aegunud” (siiski on täpsustatud, et otsuse suhtes kohaldatakse kas päritoluliikmesriigi või otsuse täitmise liikmesriigi õigust, olenevalt sellest, kumb aegumise tähtaeg on pikem) või kui otsus on „vastuolus” otsuse täitmise liikmesriigis tehtud otsusega või teises liikmesriigis või mõnes asjakohases kolmandas riigis tehtud otsusega (artikli 21 lõige 2)²⁷⁶.

572. Määruse artikli 21 lõikes 3 on sätestatud täiendavad otsuse täitmise peatamise põhjused juhul, kui päritoluliikmesriigi pädevale kohtule on esitatud taotlus otsuse läbivaatamiseks, nagu on ette nähtud määruse artikliga 19, või kui otsuse täitmine on peatatud päritoluliikmesriigis. Tuleb tähele panna, et pädev asutus *võib* otsuse või selle osa täitmise artikli 21 lõike 3 alusel peatada, kuid ei ole kohustatud seda tegema.

573. Vastavalt määruse artikli 21 lõikele 1 peavad täiendavad taotlused või edasikaebused otsuse täitmisest keeldumise või selle peatamise kohta olema kooskõlas otsuse täitmise liikmesriigi õigusega²⁷⁷.

7. Mõju puudumine peresuhete olemasolule

574. Määruse artiklis 22 on selgitatud, et määruse IV peatüki 1. jaos sätestatud menetlus, mis hõlmab täidetavaks tunnistamise menetluse kaotamist, ei tähenda „mingil viisil sellise ülalpidamiskohustuse aluseks olevate pere-, sugulus-, abielu- või hõimlussuhete tunnustamist, millest lähtudes kohtuotsus tehti”.

C. Määruse IV peatüki 2. jao kohased menetlused: liikmesriigid, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv

1. Ülevaade 2. jao kohastest menetlustest

575. Pärast seda, kui asjakohane pädev [õigusasutus] [haldusasutus] on tervikliku tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise taotluse kätte saanud, tunnustatakse otsust ja tunnustatakse see täidetavaks kooskõlas määruse IV peatüki 2. jaos sätestatud lihtsustatud menetlustega²⁷⁸.

576. Tuleb tähele panna, et nagu on märgitud määruse põhjenduses 26, on 2. jaoga ette nähtud menetluse eeskujuks võetud *nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruses (EÜ)*

²⁷⁶ On täpsustatud, et muutunud asjaoludel põhinevat muutmisotsust ei käsitata kõnealuse artikli alusel „vastuolus oleva otsusena”.

²⁷⁷ Vt joonealune märkus 262 eespool.

²⁷⁸ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

nr 44/2001 (kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades) sätestatud menetlus ja tunnustamisest keeldumise põhjused²⁷⁹.

577. 2. jaos sätestatud menetlusi kohaldatakse otsuste puhul, mis on tehtud liikmesriikides, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv, täpsemalt Ühendkuningriigis ja Taanis²⁸⁰.

578. Kooskõlas määruse artikli 68 lõikega 2 ei asenda määrus *Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. aprilli 2004. aasta määrust (EÜ) nr 805/2004, millega luuakse Euroopa täitekorraldus vaidlustamata nõuete kohta* (edaspidi „Euroopa täitekorralduse määrus“) elatist käsitlevate otsustega seotud Euroopa täitekorralduste puhul, mis on antud liikmesriigis, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv. Seepärast saab Euroopa täitekorralduse määrust kasutada nendes liikmesriikides tehtud otsuste puhul, kus kõnealust määrust kohaldatakse ja kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv (st Ühendkuningriigis tehtud otsuste puhul). Tuleb aga tähele panna, et Euroopa täitekorralduse määrusele tuginemise korral ei osale menetluses tavaliselt 2009. aasta määrusega ette nähtud keskasutused. Ühendkuningriigis tehtud vaidlustatud otsuste suhtes kohaldatakse jätkuvalt 2009. aasta määruse IV peatüki 2. jaos sätestatud menetlust.

2. Tunnustamine (artikkel 23)²⁸¹

579. Määruse artiklis 23 on sätestatud, et otsuseid, mis on tehtud teistes liikmesriikides, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv, tunnustatakse ilma, et oleks vaja järgida „ühtegi erimenetlust“ (artikli 23 lõige 1) ning et sellise otsuse tunnustamist kooskõlas määrusekohaste menetlustega võib taotleda iga huvitatud pool (artikli 23 lõige 2)²⁸². Tuleb tähele panna, et huvitatud pool võib täidetavaks tunnustamist taotleda otse (vt alljärgnev arutelu artikli 26 kohta), ilma et ta taotleks kõigepealt otsuse tunnustamist.

3. Täidetavaks tunnistamine (artiklid 26–30)

580. Määruse artiklis 26²⁸³ on sätestatud, et otsus, mis on tehtud liikmesriigis, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv, on teises liikmesriigis täidetav *pärast* seda, kui see on mõne huvitatud poole taotlusel seal täidetavaks tunnustatud. Tuleb tähele panna, et otsus teisest liikmesriigist, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv, peab olema kõnealuses teises riigis täidetav. Otsuse täidetavuse nõue kehtib viivitamatult täidetavate otsuste puhul, ajutisi meetmeid käsitlevate otsuste puhul, selliste otsuste puhul, mis ei ole lõplikud, ja muude otsuste puhul, kuivõrd need otsused on päritoluriigis täidetavad²⁸⁴.

581. Liikmesriigid peavad komisjoni teavitama (kooskõlas artikliga 71) nendest otsuse täitmise liikmesriigi kohtutest või pädevatest asutustest, millele täidetavaks tunnustamise avaldus esitatakse. „Territoriaalne kohtualluvus“ määratakse selle isiku alalise elukoha alusel, kelle suhtes täitmist taotletakse, või täitmiskoha alusel (artikkel 27)²⁸⁵. Artiklites

²⁷⁹ Nendes õigusaktides kehtestatud süsteemid on väga sarnased, sisaldades teatavaid erinevusi, eeskätt on 2009. aasta määruses sätestatud lühemad ja kohustuslikud tähtajad.

²⁸⁰ Tuleb tähele panna, et 2. jao kohast menetlust kohaldatakse ka selliste otsuste suhtes, mis tehti liikmesriikides enne seda, kui määrust hakati kohaldama, kuid pärast Brüsseli I määruse jõustumist. Määruse reguleerimisala ja kohaldamist on põhjalikult arutatud 3. peatüki I osas.

²⁸¹ Määruse artikkel 23 on samaväärne Brüsseli I määruse artikliga 33.

²⁸² Tuleb tähele panna, et määruse artikli 23 lõikes 3 on sätestatud, et kui menetluse tulemus sõltub elatist käsitleva otsuse tunnustamisest, siis on kohus pädev tegema otsust ka tunnustamise küsimuses. Artikli 23 lõike 3 kohaldamiseks peab otsuse tunnustamine olema vajalik põhiotsuse kontekstis, näiteks abieluvara jagamise puhul, kui elatist käsitlev otsus on vajalik olemasoleva vara summa kindlaksmääramiseks.

²⁸³ Määruse artikkel 26 on samaväärne Brüsseli I määruse artikliga 38 ja Brüsseli konventsiooni artikliga 31.

²⁸⁴ Tuleb tähele panna, et määruse artikli 39 kohaselt võib tunnustada otsuse päritoluriigis viivitamatult täidetavaks olenemata võimalikest edasikaebustest ja isegi siis, kui riigi õigusega ei ole viivitamatult täidetavust ette nähtud.

²⁸⁵ Määruse artikkel 27 on samaväärne Brüsseli I määruse artikliga 39.

28 ja 29²⁸⁶ on täpsustatud täidetavaks tunnistamise avalduste puhul nõutavad dokumendid (seda on arutatud II.A.5 jaotises eespool).

582. Määruses (artikkel 30)²⁸⁷ on sätestatud, et otsus tunnistatakse täidetavaks ilma artikli 24 kohase läbivaatamiseta (artiklit 24 on arutatud allpool) „pärast” artiklis 28 dokumentide suhtes kehtestatud nõuete täitmist ja „hiljemalt” 30 päeva jooksul alates kõnealuste nõuete täitmisest, välja arvatud juhul, kui täidetavaks tunnistamine on võimatu erakorraliste asjaolude tõttu²⁸⁸. Poolt, kelle suhtes täitmist taotletakse, menetluse selles staadiumis ei teavitata ning tal ei ole võimalust menetluses osaleda.

4. Täidetavaks tunnistamise taotluse kohta tehtud otsusest teatamine (artikkel 31)²⁸⁹

583. Määrusega (artikkel 31) nõutakse, et täidetavaks tunnistamise taotluse kohta tehtud otsusest teatatakse taotluse esitajale „viivitamata” vastavalt otsuse täitmise liikmesriigi õiguses sätestatud korrale²⁹⁰. Samuti nõutakse sellega, et täidetavaks tunnistamise otsus toimetatakse kätte poolele, kelle suhtes täitmist taotletakse, koos otsusega (kui otsust ei ole kõnealusele poolele juba kätte toimetatud); seejärel on sellel poolel võimalik täidetavaks tunnistamise taotluse kohta tehtud otsus edasi kaevata.

5. Täidetavaks tunnistamise taotluse kohta tehtud otsuse edasikaebamine (artiklid 32–34)²⁹¹

584. Kooskõlas määruse artikliga 32 võib kumbki pool täidetavaks tunnistamise taotluse kohta tehtud otsuse edasi kaevata. Edasikaebus tuleb esitada 30 päeva jooksul alates otsuse kättetoimetamisest või 45 päeva jooksul alates otsuse kättetoimetamisest juhul, kui selle poole alaline elukoht, kelle suhtes täitmist taotletakse, on muus liikmesriigis kui see, kus kohtuotsus täidetavaks tunnistati (tähtaega ei pikendata asukoha kauguse tõttu). Kohus, kelle poole määruse artikli 32 lõike 4 kohaselt edasikaebusega pöörduti, peab tegema oma otsuse 90 päeva jooksul alates kohtusse pöördumisest, välja arvatud juhul, kui esineb erakorralisi asjaolusid (artikli 34 lõige 2). Kuni edasikaebuse kohta otsuse tegemiseni ei tohi teha muid täitetoiminguid kui kohaldada kaitsemeetmeid selle poole vara suhtes, kelle suhtes täitmist taotletakse (artikli 36 lõige 3).

585. Edasikaebuse kohta tehtud otsuse vaidlustamise menetluses (artikkel 33) tuleb järgida menetlusi, mille liikmesriik on täpsustanud määruse artikli 71 alusel ja millest on teavitatud komisjoni²⁹². Kohus, kelle poole pöörduti määruse artikli 33 kohase edasikaebusega, teeb oma otsuse „viivitamata” (artikli 34 lõige 3).

586. Kohtud, kes määruse artikli 32 või 33 kohaseid edasikaebusi menetlevad, võivad täidetavaks tunnistamisest keelduda või selle tühistada ainult artiklis 24 sätestatud põhjustel (vt vahetult järgnev arutelu).

6. Tunnustamisest keeldumise põhjused (artikkel 24)²⁹³

587. Määruses on sätestatud mitu põhjust otsuse tunnustamisest keeldumiseks (artikkel 24), nimelt keeldutakse sellest juhul, kui:

- a) tunnustamine oleks „ilmses” vastuolus avaliku korraga (seda ei kohaldata määruses sätestatud kohtualluvuse eeskirjade läbivaatamise suhtes);

²⁸⁶ Määruse artikkel 28 on samaväärne Brüsseli I määruse artikliga 53. Määruse artikkel 29 on samaväärne Brüsseli I määruse artikliga 55 ja Brüsseli konventsiooni artikliga 48.

²⁸⁷ Määruse artikkel 30 on samaväärne Brüsseli I määruse artikliga 41.

²⁸⁸ Selle kohustusliku 30-päevase tähtaja näol on tegemist uue eeskirjaga, võrreldes Brüsseli I määruses sätestatud varasemate menetlustega.

²⁸⁹ Määruse artikkel 31 on samaväärne Brüsseli I määruse artikliga 42 ja Brüsseli konventsiooni artikliga 35.

²⁹⁰ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

²⁹¹ Määruse artiklid 32–34 on samaväärsed vastavalt Brüsseli I määruse artiklitega 43–45.

²⁹² [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

²⁹³ Määruse artikkel 24 on samaväärne Brüsseli I määruse artikliga 34.

- b) otsus on tehtud tagaselja ning kostja teavitamises esines (kindlaksmääratud) puudusi;
- c) tunnustamine on vastuolus kohtuotsusega, mis on tehtud samade poolte vahelises asjas liikmesriigis, kus tunnustamist taotletakse²⁹⁴;
- d) otsus on vastuolus kohtuotsusega, mis on varem tehtud samade poolte vahelises, sama eseme ja sama alusega vaidluses teises liikmesriigis või kolmandas riigis (tingimusel, et varasem otsus vastab tunnustamise tingimustele vastuvõtjariigis²⁹⁵).

7. Tunnustamismenetluse peatamine (artikkel 25)²⁹⁶

588. Selle liikmesriigi pädev [õigusasutus] [haldusasutus], kus tunnustamist taotletakse, peab tunnustamise menetluse peatama, kui otsuse täidetavus on päritoluliikmesriigis peatatud edasikaebamise tõttu (artikkel 25)²⁹⁷.

8. Menetluse peatamine (artikkel 35)²⁹⁸

589. Kohus, kelle poole pöörduti määruse artiklis 32 või 33 sätestatud edasikaebusega, peab peatama menetluse selle isiku taotlusel, kelle suhtes täitmist taotletakse, kui otsuse täitmine on päritoluliikmesriigis peatatud edasikaebamise tõttu.

9. Ajutised meetmed ja kaitsemeetmed (artikkel 36)²⁹⁹

590. Määruse artikli 36 lõikes 1 on selgitatud, et miski ei takista taotluse esitajat nõudmast ajutiste meetmete / kaitsemeetmete rakendamist selle liikmesriigi õiguse alusel, kus täitmist taotletakse, ilma et otsust oleks vaja täidetavaks tunnistada. Ühtlasi on määruse artikli 36 lõikes 2 selgitatud, et täidetavaks tunnistamisega kaasneb luba võtta kaitsemeetmeid. Määruse artikli 36 lõikes 3 on täpsustatud, et täidetavaks tunnistamise otsuse peale edasikaebuse esitamiseks määruse artikli 32 lõikega 5 ette nähtud tähtaja jooksul ei tohi teha muid täitetoiminguid kui kohaldada kaitsemeetmeid selle poole vara suhtes, kelle suhtes täitmist taotletakse. (Lisateavet ajutiste meetmete ja kaitsemeetmete kohta on esitatud 3. peatüki II osa VIII jaotises eespool.)

10. Osaline täidetavus (artikkel 37)³⁰⁰

591. Taotluse esitaja võib taotleda vaid kohtuotsuse teatavate osade täidetavaks tunnistamist ning samamoodi võib pädev asutus omal algatusel tunnistada täidetavaks otsuse teatavad osad, kui kõiki küsimusi ei saa täidetavaks tunnistada.

11. Keeld nõuda maksu, tasu või lõivu (artikkel 38)³⁰¹

592. Määruse nõuete kohaselt ei tohi otsuse täitmise liikmesriigis „ühtegi hagi väärtuse alusel arvutatavat maksu, tasu ega lõivu“.

12. Täitmine

593. Pärast seda, kui elatist käsitlevat otsust on tunnustatud ja see on täidetavaks tunnistatud (ning kõikide asjakohaste edasikaebuste menetlemine on lõpule viidud), saab seda vastuvõtjariigi õiguse alusel täitma hakata³⁰². Lisateavet elatist käsitlevate otsuste täitmise kohta on esitatud 12. peatükis.

²⁹⁴ On selgitatud, et otsust, millega muutunud asjaoludest tulenevalt muudetakse varasemat elatist käsitlevat otsust, ei käsitata „vastuolulise otsusena“.

²⁹⁵ Sealsamas.

²⁹⁶ Määruse artikkel 25 on samaväärne Brüsseli I määruse artikliga 37 ja Brüsseli konventsiooni artikliga 30.

²⁹⁷ Kohustus menetlus sellistel asjaoludel peatada on uus eeskiri, võrreldes Brüsseli I määruses sätestatud varasemate menetlustega, mille kohaselt menetluse peatamine sellistel asjaoludel ei olnud kohustuslik.

²⁹⁸ Määruse artikkel 35 on samaväärne Brüsseli I määruse artikliga 46.

²⁹⁹ Määruse artikkel 36 on samaväärne Brüsseli I määruse artikliga 47.

³⁰⁰ Määruse artikkel 37 on samaväärne Brüsseli I määruse artikliga 48.

³⁰¹ Määruse artikkel 38 on samaväärne Brüsseli I määruse artikliga 52.

³⁰² Vt joonealune märkus 262 eespool.

D. Teabevahetus esitajariigiga

594. Pädevad [õigusasutused] [haldusasutused] peaksid olema teadlikud sellest, et nende riigi keskasutus (antud juhul [riigi nimi] keskasutus) peab määruse kohaselt esitama korrapäraselt teavet taotluse menetlemise kohta (artikkel 58). Riigi keskasutus nõuab pädevatelt asutustelt tõenäoliselt taotluse menetlemise kohta aruandeid ning pädevad asutused peaksid olema valmis tegema keskasutusega selles küsimuses koostööd.

IV. Muud aspektid: tunnustamise ning tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise taotlused

A. Kohustatud isiku esitatud tunnustamise taotlused

1. Üldised küsimused

595. Määruse alusel võib kohustatud isik esitada otsuse tunnustamise taotluse, kui tunnustamist on vaja vastuvõtjariigi varasema otsuse täitmise peatamiseks või piiramiseks (artikli 56 lõike 2 punkt a). Kõnealune taotlus võidakse esitada juhul, kui kohustatud isik soovib, et riigis, kus täitmine toimub (st [riigi nimi]), tunnustataks mõnda muud otsust, või juhul, kui kohustatud isik on saanud olemasolevat otsust muutva otsuse mõnes teises liikmesriigis ning soovib nüüd, et seda tunnustataks [riigi nimi], kuna tal on seal varasid.

596. Muutmistaotlusi on lähemalt arutatud 11. peatükis. Kui [riigi nimi] elatist käsitlevat otsust juba täidetakse, nõutakse määrusega, et välisriigis tehtud muudetud otsust tuleb tunnustada, enne kui sellega saab esimese otsuse täitmist tegelikult piirata või see peatada. Mõni riik ei pruugi aga seda esimest sammu nõuda, näiteks kui muudatuse on teinud sama ametiasutus, kes tegi esimese otsuse³⁰³.

597. Tuleb tähele panna, et määruse artikliga 40 on ette nähtud menetlus, mille alusel mis tahes pool, sealhulgas kohustatud isik, võib tugineda otsusele, mida on määruse IV peatüki 1. ja 2. jao kohaste menetlustega juba tunnustatud (artikli 40 alusel nõutavaid dokumente on käsitletud käesoleva peatüki II.A.5 jaotises eespool).

2. Millal võib kohustatud isik kõnealust taotlust kasutada?

598. Kuna artikli 56 lõike 2 punkti a kohase tunnustamise taotluse eesmärk on täitmist piirata, elab otsuse tunnustamist taotleb kohustatud isik sageli riigis, kus otsust tuleb tunnustada, st [riigi nimi]. Määruses ei ole seda olukorda eraldi arutatud ja seepärast tuleb seda käsitleda riigi tasandi õiguse alusel taotlusena, mis esitatakse kohustatud isiku elukohariigi pädevale asutusele³⁰⁴. Kui tunnustamist taotletakse [riigi nimi], kus kohustatud isikul on varasid, ent kus ei ole tema elukoht, võib kohustatud isik esitada taotluse artikli 56 lõike 2 punkti a alusel.

Muutmine tähendab elatist käsitleva otsuse muutmise protsessi pärast otsuse tegemist. Mõnes riigis nimetatakse seda muudatustaotluseks või otsuse muutmist käsitlevaks taotluseks. Muudatus võib olla seotud elatise summa, selle maksmise sageduse või elatist käsitleva otsuse mõne muu tingimusega.

599. Kõikidel juhtudel, kui taotlust menetletakse artikli 56 lõike 2 punkti a kohase taotlusena, on taotluse esitaja kohustatud isik. Sellistel juhtudel on õigustatud isik kostja ning teda tuleb teavitada otsuse täidetavaks tunnistamiseks registreerimisest või täidetavaks tunnistamisest.

³⁰³ Sealsamas.

³⁰⁴ Mõnes riigis tegutseb keskasutus sel eesmärgil pädeva asutusena ning aitab kohustatud isikut tunnustamise protsessis. Muutmistaotluste puhul võib tunnustamist käsitada kõnealuse taotluse menetlemise viimase etapina (vt 11. peatükk) ja mingit uut taotlust ei pea esitama. See sõltub iga riigi sisemenetlustest. [Riigi nimi] puhul [...].

Näide

600. Kohustatud isik elab riigis A, kus tehti algne elatist käsitlev otsus. Ta omab varasid [riigi nimi] või laekub sinna tema sissetulek. Õigustatud isik elab [riigi nimi] ning algset otsust tunnustati [riigi nimi] ja seda täidetakse kohustatud isiku varade suhtes [riigi nimi]. Kohustatud isik on nüüd saanud muudetud otsuse riigilt A. Ta soovib, et muudetud otsust tunnustataks [riigi nimi], et piirata esimese otsuse täitmist.

Kuidas see määruse alusel toimib?

601. Kohustatud isik võib esitada määruse artikli 56 lõike 2 punkti a alusel taotluse riigi A keskasutusele. Riik A edastab taotluse [riigi nimi], kus muudetud otsust tunnustatakse või tunnustatakse ja tunnistatakse täidetavaks, järgides käesolevas peatükis kirjeldatud menetlusi. Pooli teavitatakse otsusest ning neile antakse võimalus vastavalt tunnustamine, täidetavaks tunnistamine või täitmine vaidlustada või edasi kaevata kooskõlas määruse IV peatüki 1. ja 2. jaos sätestatud menetlustega, mida on kirjeldatud eespool. Kui muudetud otsus on täidetavaks tunnistatud ja mis tahes asjakohased edasikaebamisõigused ära kasutatud, kehtib muudetud otsus [riigi nimi], piirates algse otsuse täitmist.

3. Menetlused

602. Käesolevas peatükis kirjeldatud tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise menetlusi kohaldatakse tunnustamise taotluste suhtes, mille kohustatud isik on neil asjaoludel esitanud.

4. Piirangud muudetud otsuste tunnustamisel

603. Tähtis on tähele panna, et määruses on sätestatud olulised piirangud kohustatud isiku õigusele taotleda muudetud otsuse tunnustamist määruse alusel. Õigustatud isik võib muudetud otsuse tunnustamise vaidlustada, kui muudetud otsus tehti mõnes muus liikmesriigis kui see riik, kus tehti otsus (päritoluriik), ning õigustatud isiku alaline elukoht oli muudetud otsuse tegemise ajal päritoluriigis (artikkel 8). See on küll lubatud üksikutel erandjuhtudel, kuid oluline on meeles pidada, et selle õiguse suhtes kehtivad teatavad piirangud, mis muude otsuste tunnustamise ja täitmise suhtes ei kehti.

604. Muudetud taotlusi on käsitletud 11. peatükis.

B. Kohtulikud kokkulepped ja ametlikud juriidilised dokumendid

605. Määruse VI peatükis on sätestatud, et päritoluliikmesriigis täidetavaid „kohtulikke kokkuleppeid ja ametlikke juriidilisi dokumente” tunnustatakse teises liikmesriigis ja need on täidetavad teises liikmesriigis samamoodi kui elatist käsitlevad otsused (artikli 48 lõige 1). Määruse artikli 48 lõikes 2 on täpsustatud, et määruse sätteid kohaldatakse „vajaduse korral” kohtulike kokkulepete ja ametlike juriidiliste dokumentide suhtes. Kohtulike kokkulepete ja ametlike juriidiliste dokumentide puhul nõutavad dokumendid on sätestatud määruse artikli 48 lõikes 3 (vt ka II.A.5 jaotis eespool).

606. Määruse artikli 2 lõike 1 punktis 2 on „kohtulik kokkulepe” määratletud kui „menetluse käigus kohtu poolt kinnitatud või sõlmitud ülalpidamiskohustust käsitlev kokkulepe”.

607. Määruse artikli 2 lõike 1 punktis 3 on „ametlik juriidiline dokument” määratletud järgmiselt:

- a) ülalpidamiskohustust käsitlev dokument, mis on päritoluliikmesriigis ametlikult koostatud või ametliku dokumendina registreeritud ning mille ehtsus:
 - i) hõlmab ametliku juriidilise dokumendi allkirja ja sisu; ning
 - ii) on kindlaks tehtud ametiasutuse või muu selleks volitatud asutuse poolt; või

- b) päritoluliikmesriigi haldusasutustega sõlmitud või nende poolt tõendatud ülalpidamiskohustust käsitlev kokkulepe.

V. Tunnustamine ning tunnustamine ja täidetavaks tunnistamine – muud küsimused

A. Õigusabi

608. Määruse alusel peab vastuvõtjariik, kes menetleb keskasutuse kaudu esitatud ja alla 21-aastase lapse elatist käsitleva otsuse tunnustamise ja täitmise taotlust, võimaldama õigustatud isikule tasuta õigusabi³⁰⁵. Tuleb meele pidada, et kui riik võimaldab taotlejale lihtsustatud menetluste kasutamise kaudu tõhusa juurdepääsu menetlustele, siis ei teki õigust saada tasuta õigusabi³⁰⁶.

609. Täiendavad üksikasjad menetlustele tõhusa juurdepääsu võimaldamise nõude, sealhulgas vajaduse korral tasuta õigusabi andmise kohta on esitatud 3. peatüki II osa VII jaotises.

B. Täitmisega seotud küsimused

Valuuta konverteerimine

610. Määruses ei ole käsitletud elatise summa konverteerimist ühest vääringust teise. Sõltuvalt protsessidest, mida pädev asutus otsuse tunnustamiseks kasutab, võidakse samaaegselt konverteerida otsuses täpsustatud elatise summa otsust täitva riigi vääringusse. Pädeval asutusel võib olla kohustus hankida tõend maksete konverteerimisel kasutatud vahetuskursi kohta ning seejärel moodustab konverteeritud summa otsust täitvas riigis ülalpidamiskohustuse aluse. Muudel juhtudel võib esitajariik olla otsuses täpsustatud summa, sealhulgas kõik võlgnevused juba vastuvõtjariigi vääringusse konverteerinud³⁰⁷.

611. Valuuta konverteerimise küsimusi on lähemalt arutatud 12. peatükis („Elatist käsitlevate otsuste täitmine”).

VI. Lisamaterjalid

A. Praktilised nõuanded

- Paljudes riikides on nii, et pärast otsuse tunnustamist püütakse viivitamatult kohustatud isikuga ühendust võtta, et võimalikult kiiresti saavutada otsuse vabatahtlik täitmine, tagamaks elatismaksete võimalikult kiire edastamine õigustatud isikule ja lastele³⁰⁸.
- Määruses sätestatud tunnustamise ja täitmise protsessi eesmärk on võimaldada taotluste kiiret ja tõhusat menetlemist. Vastuvõtjariigi kohtunikud, kohtuametnikud ja protsessis osalevad ametiasutused peaksid seda meele pidama ning võtma meetmeid selleks, et tagada kohtuasjade menetlemine võimalikult kiiresti ja võimalikult väheste viivitustega.
- Määrus ei sisalda kõiki tunnustamise või tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise taotluste menetlemisega seotud nõudeid ja menetlusi. Kohtunikud peavad järgima ka asjakohaseid siseriiklikke õigusakte ja menetlusi. Näiteks peavad pädevad asutused võtma arvesse kõiki riigi tasandi nõudeid selle kohta, kuidas tuleb

³⁰⁵ Teave [riigi nimi] õiguse kohta seoses õigusabi andmisega on esitatud joonealuses märkuses 86 eespool.

³⁰⁶ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

³⁰⁷ [Riigi nimi] puhul [...].

³⁰⁸ Lisateavet vaidluste vabatahtliku lahendamise kohta [riigi nimi] on esitatud joonealuses märkuses 234 eespool.

otsusest teavitada kostjat või kuidas tuleb mis tahes otsusest teavitada taotluse esitajat, kes ei ela vastuvõtjariigis.

B. Seotud vormid

I lisa
II lisa
III lisa
IV lisa
VI lisa

C. Määruse artiklid

IV peatükk, artiklid 16–43
Artikli 56 lõike 2 punkt a
Artikkel 57
Artikkel 58
Artikkel 48
Artikkel 64

D. Käsiraamatu seotud peatükid

Vt 12. peatükk „Elatist käsitlevate otsuste täitmine 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel”.
Vt 3. peatükk „Üldkohaldatavad küsimused: 2007. aasta konventsioon ja 2009. aasta määrus”.

VII. Kontrollnimekiri – tunnustamise ja täitmise taotlused

	Menetlus	Viide käsiraamatus
1	Dokumentide saamine [riigi nimi] keskasutuselt	II jaotise A osa punkt 1
2	Kas taotlus vastab määruses sätestatud miinimumnõuetele?	II jaotise A osa punkt 3
3	Dokumentide terviklikkuse kontrollimine	II jaotise A osa punktid 4 ja 5
4	Vajaduse korral kostja asukoha kindlakstegemine või kontrollimine, kas seda on teinud keskasutus	II jaotise A osa punkt 7
5	Vajaduse korral [riigi nimi] keskasutuselt täiendavate dokumentide küsimine	II jaotise A osa punkt 6
6a)	Otsuse tunnustamine või tunnustamine ja/või täidetavaks tunnistamine kooskõlas 1. jao või 2. jao kohaste menetlustega (vajaduse korral täitmise alustamine kooskõlas 1. jao või 2. jao kohaste menetlustega)	III jaotis
6b)	Taotluse esitaja ja kostja teavitamine tunnustamise või tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise ja/või täitmise otsusest	III jaotis
6c)	Kostjal on võimalus astuda samme selleks, et tunnustamine, täidetavaks tunnistamine või täitmine 1. jao või 2. jao menetluste kohaselt konkreetsetel alustel vaidlustada või edasi kaevata	III jaotis
7	Võimalike vaiete või edasikaebuste menetlemise lõpuleviimine ning taotluse esitaja ja kostja teavitamine	III jaotis

VIII. Korduma kippuvad küsimused

Õigustatud isikul on otsus riigilt A. Ta elab riigis B. Riik B ei tunnusta ega täida otsust. Kohustatud isik elab kolmandas riigis ([riigi nimi]). Riik A ja [riigi nimi] on liikmesriigid, kus määrust kohaldatakse. Kas otsust on võimalik tunnustada ja täita [riigi nimi]?

612. Jah. Kui otsus on tehtud liikmesriigis, võib õigustatud isik taotleda otsuse tunnustamist ja täitmist riigis, kus on kohustatud isiku elukoht või kus ta omab varasid või kuhu laekub tema sissetulek. Otsus ei pea olema täidetav või tunnustatud esitajariigis, vaid üksnes päritoluriigis. Käesoleval juhul on selleks riik A. Kui riik A, kus otsus tehti, on esitanud täidetavuse avalduse, peaks [riigi nimi] olema võimeline tunnustamise ja täitmise taotlust menetlema, tingimusel et kõik muud nõuded on täidetud.

Miks peaks õigustatud isik taotlema üksnes otsuse tunnustamist, mitte selle tunnustamist JA täidetavaks tunnustamist / täitmist?

613. Mõnel juhul võib õigustatud isik kavatseda otsust eraviisiliselt täita või võib taotluse esitajal olla vaja otsuse tunnustamist selleks, et kasutada vastuvõtjariigis mingeid muid õiguskaitsevahendeid. Näiteks kui vastuvõtjariigis asuvad varad, nagu kinnisasi, võib õigustatud isikul olla vaja otsuse tunnustamist enne, kui selle põhjal saab esitada nõude kinnisasja suhtes.

Kas elatist käsitleva otsuse tunnustamise tagajärjel on kogu otsus samaväärne mis tahes muu algselt asjaomases liikmesriigis tehtud elatist käsitleva otsusega?

614. Ei. Tunnustamise ja täitmise eesmärk on lihtsalt võimaldada välisriigis tehtud elatist käsitlevat otsust täita, kasutades samu mehhanisme ja protsesse kui riigisiselt tehtud elatist käsitlevate otsuste puhul. Seepärast ei kohaldata sellise otsuse suhtes vastuvõtjariigi õigusakte, mis käsitlevad näiteks hooldusõigust või lastega suhtlemist. Otsus sarnaneb riigisiseste otsustega üksnes ülalpidamiskohustuste tunnustamise ja täitmise seisukohast.

Kas määruse alusel võib [riigi nimi] tunnustada sellist liiki otsust, mida [riigi nimi] ei ole võimalik teha?

615. Jah, tingimusel et otsus hõlmab määruse alusel ülalpidamiskohustusi. Näiteks võib lapse elatist käsitlev otsus sisaldada sätet teatavat liiki kulude, nagu ravikindlustusmaksete katmise kohta, mis vastuvõtjariigis puuduvad või mida ei ole tema õiguse alusel ette nähtud. Otsust on võimalik vastuvõtjariigis siiski tunnustada.

IX. Otse pädevatele asutustele esitatavad taotlused: ülevaade

616. Otsetaotlused (st taotlused, mille taotluse esitajad esitavad otse pädevatele asutustele) otsuse tunnustamiseks või tunnustamiseks ja täidetavaks tunnustamiseks on reguleeritud määrusega, kui need jäävad selle reguleerimisalasse, välja arvatud V peatüki („Õiguskaitse kättesaadavus”) kõige soodsamad õigusabi käsitlevad sätted³⁰⁹ ning paljud VII peatüki („Keskasutuste vaheline koostöö”) sätted. [Riigi nimi] pädevatele [õigusasutustele] [haldusasutustele] esitatavaid otsetaotlusi elatist käsitleva otsuse tegemiseks või muutmiseks on lühidalt arutatud 10. ja 11. peatükis ning kõnealused taotlused on peaaegu täielikult reguleeritud [riigi nimi] õigusega, mitte määrusega (küll aga on jätkuvalt kohaldatavad määruses sisalduvad kohtualluvust ja kohaldatavat õigust käsitlevad eeskirjad; lisateavet määrusekohaste kohtualluvuse ja kohaldatava õiguse eeskirjade kohta on esitatud 4. ja 5. peatükis).

³⁰⁹ Asjaolu, et määruse V peatüki kõige soodsamaid õigusabi käsitlevaid sätteid, mis on esitatud artiklis 46, ei kohaldata määrusekohaste otsetaotluste suhtes (vaid üksnes keskasutuste kaudu esitatud taotluste suhtes), tuleneb määruse artikli 46 lõikest 1, artiklist 55 ja artikli 56 lõikest 1 ja põhjendusest 36. Lisateavet määruses sisalduvate õiguskaitse kättesaadavust ja õigusabi käsitlevate sätete kohta on esitatud 3. peatüki II osa VII jaotises.

9. peatükk. 2007. aasta konventsiooni või 2009. aasta määruse kohaste vastu võetavate vastuvõtjariigis tehtud või tunnustatud otsuse täitmise taotluste menetlemine

Kuidas käesolevat peatükki kasutada?

Käesolevas peatükis on peamiselt arutatud elatist käsitleva otsuse täitmise taotlusi, mille õigusasutused või muud pädevad asutused on saanud keskasutuselt (vt ka VI jaotis allpool seoses otse pädevatele asutustele esitatavate taotlustega).

I jaotises antakse ülevaade taotlusest – millal seda kasutatakse ja kes võib selle esitada – ning selgitatakse peamisi termineid ja mõisteid.

II jaotises on kirjeldatud menetlusi või samme vastu võetavate materjalide läbivaatamisel või menetlemisel.

III jaotis sisaldab viiteid ja lisateavet taotluste kohta.

IV jaotises on esitatud kontrollnimekirj, millega antakse protsessist lihtne ülevaade.

V jaotises on vastatud teatavatele kõige sagedamini korduvatele küsimustele kõnealuse taotluse kohta.

VI jaotises on antud ülevaade [riigi nimi] tehtud või tunnustatud otsuste täitmiseks otse pädevatele asutustele esitatud taotlustega seotud menetlustest.

I. Ülevaade. [Riigi nimi] tehtud või tunnustatud otsuse täitmise taotlused 2007. aasta konventsiooni või 2009. aasta määruse alusel

A. Millal kõnealust taotlust kasutatakse?

617. Tegemist on kõige lihtsama konventsiooni- või määrusekohase taotlusega. Taotlusega palutakse konventsiooni osalisriigi või määrust kohaldava liikmesriigi pädeval asutusel täita tema enda tehtud otsust või välisriigi otsust, mida ta on juba tunnustanud³¹⁰, ning osutada abi maksete ülekandmisel väljaspool asjaomast riiki elavale õigustatud isikule. Õigustatud isik taotleb otsuse täitmist põhjusel, et vastuvõtjariigis on kohustatud isiku elukoht või omab tal selles riigis varasid või laekub sinna tema sissetulek. Sellisel juhul on [riigi nimi] vastuvõtjariik.

618. Protsess on väga lihtne, sest otsust ei ole vaja tunnustada, enne kui seda saab [riigi nimi], st vastuvõtjariigis täita. See tuleneb asjaolust, et otsus on kas tehtud [riigi nimi], kus selle täitmine toimub, või on tegemist välisriigi otsusega, mida [riigi nimi] on juba tunnustatud.

Esitajariik on see konventsiooni osalisriik või määrust kohaldav liikmesriik, kus taotluse menetlemine algatatakse ning mis esitab taotluse selles riigis elava taotluse esitaja nimel. **Vastuvõtjariik** on konventsiooni osalisriik või määrust kohaldav liikmesriik, millel palutakse taotlust menetleda.

619. Kõnealune taotlus esitatakse konventsiooni artikli 10 lõike 1 punkti b või määruse artikli 56 lõike 1 punkti b alusel. (Nii konventsiooni kui ka määruse reguleerimisala ja kohaldamist on arutatud 3. peatüki I osas.)

B. Juhtumi näide

620. M-il on elatist käsitlev otsus [riigi nimi]. M elab praegu riigis B. Kohustatud isik elab jätkuvalt [riigi nimi]. M soovib, et [riigi nimi] pädevad asutused hakkaksid elatist

³¹⁰ Otsust võib olla tunnustatud konventsiooni või määruse alusel või seadusjärgselt nende juhtumite puhul, kui teatavat liiki välisriikide otsuseid tunnustatakse automaatselt. Teavet konventsiooni- ja määrusekohaste tunnustamismenetluste kohta on esitatud 7. ja 8. peatükis.

käsitlevat otsust täitma ja edastaksid maksed M-ile. Nii [riigi nimi] kui ka riik B on konventsiooni osalisriigid või Euroopa Liidu liikmesriigid, kus määrus on kohaldatav.

621. Konventsioonile või määrusele tuginedes palub M riigi B keskasutusel edastada [riigi nimi] **otsuse täitmise taotluse**. [Riigi nimi] keskasutus saab taotluse kätte, veendub selle terviklikkuses, suunab otsuse täitmise eest vastutavale pädevale asutusele täitmiseks ning osutab vajaduse korral abi maksete ülekandmisel M-ile.

C. Oluline erinevus – riigi enda tehtud otsuse täitmise taotlused

622. Vastuvõtjariigis tehtud või tunnustatud otsuse täitmise taotlus on lihtsam kui mujal tehtud otsuse tunnustamise või tunnustamise täitmise taotlus. Nagu on arutatud 7. peatükis, on kostjal otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotluse esitamise korral 2007. aasta konventsiooni alusel õigus tunnustamine või tunnustamine ja täitmine vaidlustada selle põhjal, et artiklis 20 sätestatud tunnustamise või tunnustamise ja täitmise alused puuduvad või et artikliga 22 ette nähtud otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täitmise menetluslikud ja muud nõuded ei ole täidetud. 2009. aasta määruse kohaselt on kostjal nende otsuste puhul, mis on tehtud liikmesriikides, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll on siduv, piiratud alused taotleda otsuse läbivaatamist selle päritoluliikmesriigis või otsuse täitmisest keeldumist või selle peatamist otsuse täitmise liikmesriigis³¹¹ (vt 8. peatükk).

Keskasutus on avaliku sektori asutus, mille osalisriik või liikmesriik on määranud vastutama konventsiooni või määruse kohaste halduskoostööga ja abi andmisega seotud kohustuste eest või neid kohustusi täitma.

623. Vastuvõtjariigis (st [riigi nimi]) tehtud või seal juba tunnustatud otsuse puhul kostjal sarnased õigused puuduvad. See tuleneb asjaolust, et [riigi nimi] palutakse täita enda, mitte välisriigi korraldust või palutakse tal täita otsust, mis on tunnustamise või tunnustamise ja täitmise protsessi kaudu juba varem leitud olevat täidetav. Seega ei ole vastuvõtjariigi pädeval asutusel vaja kaaluda, kas otsust tuleks tunnustada või tunnustada ja täita.

Pädev asutus on asutus, mille teatav riik on oma õigusaktide alusel määranud täitma konventsiooni- või määrusekohaseid eriülesandeid või millele ta on andnud loa nende ülesannete täitmiseks. Pädev asutus võib olla kohus, haldusasutus, laste elatisnõuete täitmise eest vastutav programmiüksus või mõni muu teatavaid konventsiooni või määrusega seotud ülesandeid täitev valitsusorgan.

624. Kui kostja soovib esitada otsuse täitmise kohta vastuväiteid, peab ta seda tegema kooskõlas [riigi nimi] kui otsuse täitmise riigi õigusega pärast seda, kui pädev asutus on täitmist alustanud³¹². Asjaolu, et täitmistaotlus on esitatud konventsiooni alusel, ei anna kostjale / kohustatud isikule mingeid täiendavaid aluseid otsuse täitmise vaidlustamiseks.

625. Seepärast on vastu võetavate otsuse täitmise taotluste haldamise protsess vastuvõtjariigi ([riigi nimi]) keskasutuse³¹³ jaoks väga lihtne. Dokumentide pakett vaadatakse läbi, et tagada selle terviklikkus, ning taotlus edastatakse täitmiseks [riigi nimi] pädevale asutusele³¹⁴. Pädev asutus võtab seejärel kõik riigi õigusega lubatud meetmed otsuse täitmiseks. Neid menetlusi on üksikasjalikult kirjeldatud järgmises jaotises.

Lühikokkuvõtte sammudest, mida käesolevas peatükis on järgitud, on esitatud käesoleva peatüki lõpus **kontrollnimekirjas**.

³¹¹ Määrusekohaste otsuste puhul, mis on tehtud liikmesriigis, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv, on kostjal otsuse tunnustamise ja täitmise vaidlustamiseks laiemad alused kui otsuste puhul, mis on tehtud liikmesriigis, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll on siduv (üksikasjad on esitatud 8. peatükis).

³¹² [Riigi nimi] õiguse alusel [...]. Vt aga ka 8. peatükk, kus on kirjeldatud mitmesuguseid täitmisest keeldumise või selle peatamise aluseid vastavalt määruses sisalduvatele otsuste tunnustamise ja täitmise erikordadele.

³¹³ [Riigi nimi] keskasutus on [...].

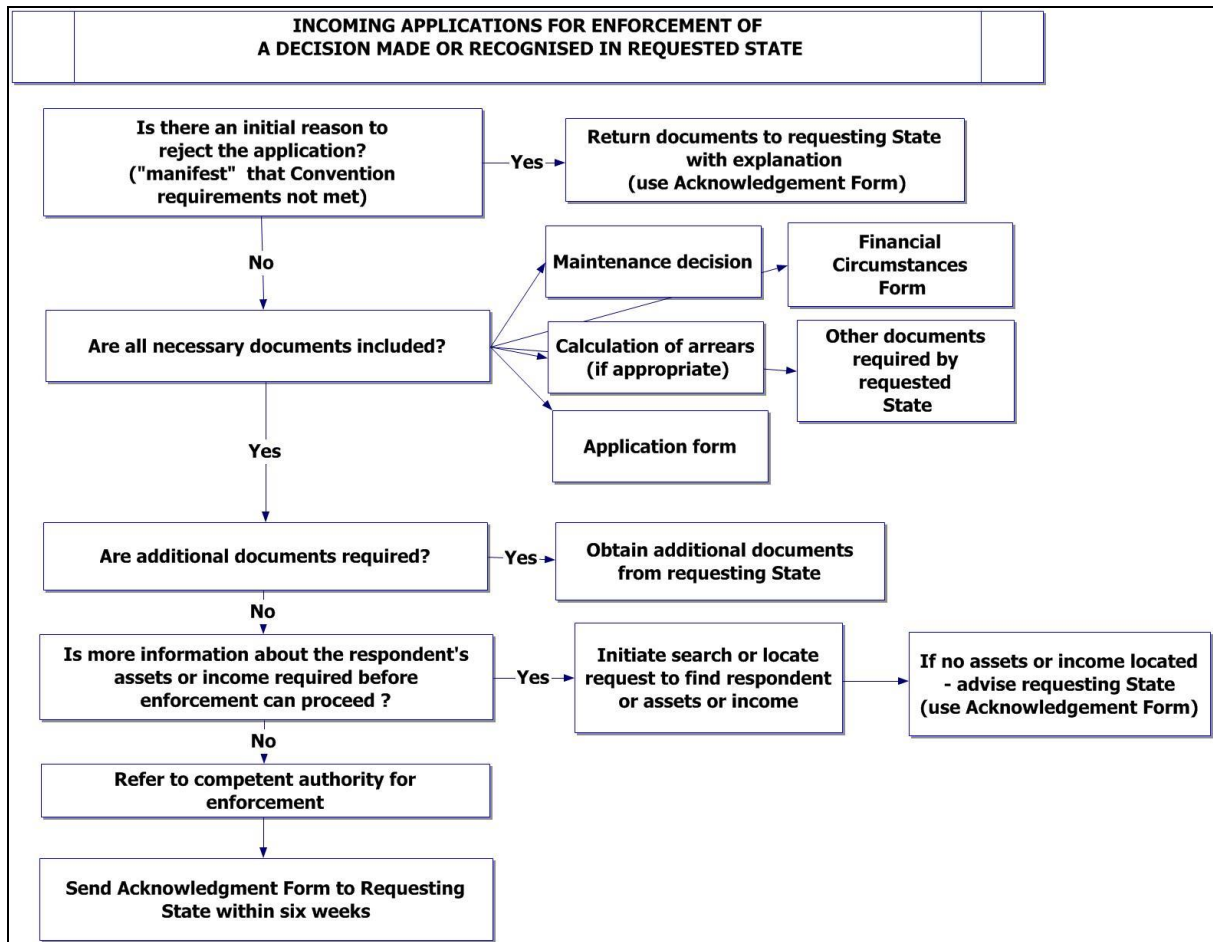
³¹⁴ [Riigi nimi] pädevad asutused on [...].

II. Täitmise taotluste menetlemine

1. Dokumentide terviklikkuse tagamine

626. Kui [riigi nimi] keskasutus saab välisriigi keskasutuselt otsuse täitmise taotluse, tuleks kontrollida dokumentide paketi terviklikkust, teha esialgne otsus selle kohta, kas taotlust on võimalik menetleda, ning teatada paketi kättesaamisest ja küsida vajaduse korral täiendavaid dokumente. Seejärel saab paketi saata [riigi nimi] pädevatele asutustele täitmiseks³¹⁵. Dokumentide paketi terviklikkuse tagamiseks peab [riigi nimi] pädev asutus teostama samasuguse kontrolli kui keskasutus.

³¹⁵ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

Joonis 10. Vooskeem (ainult konventsioon) – ülevaade täitmise taotluse kontrollimisest

627. [Riigi nimi] keskasutuselt saadud dokumendid tuleks aegsalt läbi vaadata, et juhul, kui on vaja täiendavaid dokumente, saaks neid esitajariigi keskasutuselt viivitamata küsida.

628. Vastu võetavate dokumentide pakett peaks sisaldama järgmist.

a) 2007. aasta konventsiooni alusel

√	Edastusvorm
√	Taotlusvorm
Vajaduse korral	Otsuse tekst
√	Rahalist olukorda käsitlev vorm
Vajaduse korral	Dokument, milles on arvutatud võlgnevus
Vajaduse korral	Tõendid avalik-õigusliku asutuse makstud toetuse kohta
Vajaduse korral	Dokumentide tõlked

Joonis 11. Vormide ja dokumentide loetelu

Edastusvorm

Igale konventsioonikohasele taotlusele peab olema lisatud edastusvorm. Kõnealune vorm on kohustuslik. Edastusvormil on täpsustatud pooled ja taotluse liik. Samuti on sellel osutatud, millised dokumendid on taotlusele lisatud.

Taotlusvorm

Enamikul juhtudel kasutatakse soovituslikku taotlusvormi.

Otsuse tekst

Enamikul juhtudel lisab taotluse esitaja otsuse lihtkoopia. See aitab täitmise eest vastutaval pädeval asutusel teha kindlaks otsuse tegemise asukoha ning hankida lisakoopiaid või tõestatud koopiaid, kui see on täitmiseks vajalik.

Rahalist olukorda käsitlev vorm

Kuna tegemist on otsuse täitmise taotlusega, lisatakse sellele rahalist olukorda käsitlev vorm, kus on esitatud andmed kostja asukoha ja rahalise olukorra kohta sel määral, mil need on taotluse esitajale teada. Kõnealune vorm annab olulist teavet otsuse täitmiseks.

Kui taotluse esitaja on kasutanud soovituslikku vormi, jäetakse õigustatud isikut käsitlev osa sellel dokumendil täitmata, kuna seda teavet täitmise taotluse puhul ei nõuta.

Dokument, milles on arvatud võlgnevus

Kui elatist käsitleva otsuse alusel on teatav elatissumma välja maksmata (esineb võlgnevus) ning taotluse esitaja soovib ka selle summa sisse nõuda, tuleks lisada dokument selle kohta, kuidas võlgnevus arvutati.

b) 2009. aasta määruse alusel**i) VI lisa**

Määruses on nõutud, et otsuse vastuvõtjariigi tehtud või tunnustatud otsuse täitmise taotluste puhul kasutatakse määruse VI lisa. Määruse nõuete kohaselt peab taotlus sisaldama vähemalt järgmist teavet (artikli 57 lõige 2):

- a) taotlus(t)e laad;
- b) taotluse esitaja nimi ja kontaktandmed, sealhulgas aadress ja sünniaeg³¹⁶;
- c) kostja nimi ning, kui need on teada, aadress ja sünniaeg;
- d) iga sellise isiku nimi ja sünniaeg, kellele elatist taotletakse;
- e) taotluse aluseks olevad asjaolud;
- f) õigustatud isiku taotluse korral teave selle kohta, kuhu elatismakse tuleks teha või elektrooniliselt üle kanda;
- g) taotluse läbivaatamise eest vastutava esitajariigi keskasutuse töötaja või osakonna nimi ja kontaktandmed.

ii) IV peatüki 1. jao alusel tunnustatud otsused (sellistes liikmesriikides tehtud otsused, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll on siduv)

Määruse artiklis 20 on täpsustatud, et otsuse täitmiseks (määruse IV peatüki 1. jao alusel, st sellistes liikmesriikides tehtud otsuste puhul, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll on siduv) peab hageja esitama täitmise eest vastutavale pädevale asutusele järgmised dokumendid:

- a) kohtuotsuse koopia, mis vastab selle ehtsuse kindlakstegemiseks vajalikele tingimustele;
- b) kohtuotsuse väljavõtte, mille on väljastanud päritoluriigi kohus määruse I lisas esitatud vormi kasutades (vajaduse korral koos vormi sisu transliteratsiooni või tõlkega³¹⁷);
- c) vajaduse korral dokument, milles on märgitud võlgnevuse summa ning kuupäev, millal arvutus tehti.

Pädevad asutused võivad nõuda täitmist taotlevalt poolelt kohtuotsuse tõlke esitamist üksnes siis, kui täitmine vaidlustatakse (artikli 20 lõige 2)³¹⁸.

³¹⁶ Taotluse esitaja koduse aadressi võib asendada muu aadressiga perevägivalla juhtumite puhul, kui vastuvõtjariigi õiguses ei ole sätestatud, et algatatavate menetluste läbiviimiseks peab taotleja esitama oma koduse aadressi (artikli 57 lõige 3). [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

³¹⁷ Lisateavet määrusest tulenevate keele- ja tõlkenõuete kohta on esitatud 3. peatüki II osa II jaotises.

iii) IV peatüki 2. jao alusel tunnustatud otsused (sellistes liikmesriikides tehtud otsused, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv)

Määruse artikli 28 kohaselt (2. jao alternatiivse tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise menetluse alusel sellistes liikmesriikides tehtud otsuste puhul, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv) tuleb taotlusele lisada a) otsuse koopia, „mis vastab selle ehtsuse kindlakstegemiseks vajalikele tingimustele“, ja b) otsuse väljavõtte, mille on väljastanud päritoluriigi kohus, kasutades määruse II lisas esitatud vormi. Vajaduse korral tuleb taotlusele lisada asjakohastele keelenõuetele vastav tõlge või transliteratsioon (lisateavet määrusest tulenevate keelenõuete kohta on esitatud 3. peatüki II osa II jaotises). Pädev [õigusasutus] [haldusasutus], kelle poole pöörduiti, ei pruugi nõuda taotlevalt poolelt otsuse tõlke esitamist (seda võidakse aga nõuda seoses artikli 32 või artikli 33 kohase edasikaebusega).

Määruse artikli 29 alusel võib pädev asutus juhul, kui otsuse väljavõtet ei ole määruse II lisas sätestatud vormi kasutades esitatud, määrata selle esitamiseks tähtaja, tunnustada võrdväärset dokumenti või loobuda selle esitamise nõudmisest, kui ta leiab, et tal on piisavalt teavet.

iv) Kohtulike kokkulepete ja ametlike juriidiliste dokumentidega seotud dokumendid (artikkel 48)

Määruse artiklis 48 on täpsustatud, et taotluste puhul, mis käsitlevad kohtulike kokkulepete ja ametlike juriidiliste dokumentide tunnustamist või tunnustamist ja täidetavaks tunnustamist mõnes teises liikmesriigis, peab päritoluliikmesriigi pädev asutus väljastama mis tahes huvitatud poole taotlusel väljavõtte kohtulikust kokkuleppest või ametlikust juriidilisest dokumendist, kasutades vastavalt I, II, III või IV lisa.

v) Täiendavad dokumendid

Määruse artikli 57 lõigetega 4 ja 5 nõutakse, et taotlusele lisatakse vajaduse korral ja niivõrd, kuivõrd järgmised asjaolud on teada, täiendavad dokumendid, sealhulgas dokumendid järgmise kohta:

- kohustatud isiku rahaline olukord, sealhulgas kohustatud isiku tööandja nimi ja aadress ning kohustatud isiku varade laad ja asukoht (artikli 57 lõike 4 punkt b)³¹⁹;
- mis tahes muu teave, mis võib aidata kostja asukohta kindlaks teha (artikli 57 lõike 4 punkt c);
- kogu vajalik lisateave ja tõendavad dokumendid, sealhulgas vajaduse korral dokumendid, mis tõendavad taotluse esitaja õigust õigusabile (artikli 57 lõige 5).

Tõendid toetuse maksmise kohta – avalik-õiguslik asutus

Kui taotluse esitaja on avalik-õiguslik asutus, võis ta maksta elatise asemel toetust. Mõnel juhul, näiteks kui näiteks kui avalik-õiguslik asutus soovib tõendada oma eraldiseisvat õigust jätta endale osa elatisvõlgnevusest, võib olla asjakohane esitada dokumendid toetuse maksmise kohta.

c) Täiendavate dokumentide taotlemine

629. Kui taotlus ei ole ilmselt terviklik, sest vaja on täiendavaid dokumente, ei tohiks taotlust tagasi lükata. Selle asemel tuleks taotleda täiendavaid dokumente [riigi nimi] keskasutuselt, kes saab võtta ühendust esitajariigi keskasutusega.

³¹⁸ Sealsamas.

³¹⁹ Kuna tegemist on täitmise taotlusega, ei ole õigustatud isiku rahalist olukorda käsitlevad andmed (artikli 57 lõike 4 punkt a) tavaliselt vajalikud.

630. Kui [riigi nimi] keskasutus esitab taotluse täiendavate dokumente saamiseks, on esitajariigil dokumentide esitamiseks konventsiooni alusel **kolm kuud** ja määruse alusel **90 päeva**. Kui taotletud dokumente ettenähtud tähtaja jooksul ei esitata, tuleks võtta koos esitajariigiga järelmeetmeid. Kui dokumente aga ei esitata ja taotluse menetlemist ei ole võimalik jätkata, võib (kuid ei pruugi) [riigi nimi] keskasutus toimiku sulgeda ja teavitada sellest esitajariiki.

2. Kas on „selgelt tuvastatud“, et konventsiooni või määruse nõuded ei ole täidetud?

631. Nii konventsiooni kui ka määrusega lubatakse keskasutusel keelduda taotluse menetlemisest, kui on „selgelt tuvastatud“, et taotlus ei vasta kas konventsiooni või määruse nõuetele (vt konventsiooni artikli 12 lõige 8 ja määruse artikli 58 lõige 8). Asjaolud, mille puhul selline olukord võib esineda, on suhteliselt piiratud³²⁰, ning keskasutusel ei ole kohustust seda nõuet arvesse võtta.

632. Näiteks võib esineda olukord, et keskasutus on samade poolte esitatud taotluse varem tagasi lükanud. Kui taotlusele ei ole lisatud uusi tõendusmaterjale, võib keskasutus selle samadel alustel uuesti tagasi lükata. Samamoodi võib taotluse tagasi lükata siis, kui dokumentide põhjal on selge, et otsus ei ole mingil viisil seotud elatisega.

633. [Riigi nimi] pädev asutus võib soovida teha taotluse kättesaamisel samasuguse kontrolli tagamaks, et konventsiooni nõuete täitmata jätmine ei ole „selgelt tuvastatud“, ning teavitada [riigi nimi] keskasutust vajaduse korral oma järeldest.

3. Kostja asukoha kindlakstegemine

634. Teatavatel piiratud juhtudel võib [riigi nimi] keskasutus soovida korraldada enne täitemenetluse alustamist otsingu kostja asukoha kindlakstegemiseks, eelkõige kui otsuse täitmise riigi õigusega nõutakse enne otsuse täitmist kostja teavitamist³²¹ või kui taotluse esitaja ei ole kindel, kas kohustatud isik elab vastuvõtjariigis või omab seal varasid või laekub sinna tema sissetulek.

635. [Riigi nimi] keskasutuselt või tema nimel tegutsevalt pädevalt asutuselt eeldatakse, et mis tahes otsingute korraldamisel tutvub ta tema käsutuses olevate andmepankade ja avalike teabeallikatega nendes piirides, mis on riigi õigusega isikuandmetega tutvumise suhtes ette nähtud (lisateavet isikuandmete ja konfidentsiaalse teabe kaitse kohta konventsiooni ja määruse alusel on esitatud 3. peatüki II osa VI jaotises)³²².

636. Kui kostja või tema varade või sissetuleku asukohta ei ole võimalik [riigi nimi] kindlaks teha, peab [riigi nimi] keskasutus sellest teavitama esitajariigi keskasutust. Kui esitajariigil puudub lisateave, mis aitaks kostja asukohta kindlaks teha, ei ole võimalik otsust täita.

4. Asjakohased ajutised meetmed või kaitsemeetmed

637. Võib olla asjakohane, et pädev [õigusasutus] [haldusasutus] võtab ajutisi meetmeid või kaitsemeetmeid, enne kui taotluse kohta on otsus tehtud. Kõnealuseid meetmeid võib võtta mitmel ajahetkel taotluse menetlemise jooksul või isegi enne seda. Lisateavet ajutiste meetmete ja kaitsemeetmete kohta on esitatud 3. peatüki II osa VIII jaotises.

5. Täitemenetluse alustamine

638. [Riigi nimi] elatist käsitlevate otsuste täitmise eest vastutav pädev asutus võib nüüd hakata otsust täitma. Lisateavet elatist käsitlevate otsuste täitmise kohta on esitatud 12. peatükis.

³²⁰ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 344.

³²¹ Vt joonealune märkus 202 eespool.

³²² [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

III. Lisamaterjalid

A. *Praktilised nõuanded*

- Mõnes riigis püütakse enne täitmisprotsessi või sellega samaaegselt saavutada otsuse vabatahtlik järgimine³²³. Kõikide elatist käsitlevate taotluste eesmärk on tagada kõige tõhusamal võimalikul viisil pikaajaline stabiilne maksete tegemine õigustatud isikule.
- Oluline on alati meeles pidada, et kõiki taotlusi tuleks käsitleda kiirelt ja tõhusalt, vältides ebavajalikke viivitusi.
- Pädevad asutused peaksid teavitama [riigi nimi] keskasutust täitmise taotluse menetlemise edenemisest. [Riigi nimi] keskasutus peab andma esitajariigi keskasutusele aru taotluse menetlemise edenemisest ja sellega seotud edusammudest.

B. *Seotud vormid*

2007. aasta konventsioon

Vastuvõtjariigis tehtud või tunnustatud otsuse täitmise taotlus

2009. aasta määrus

I lisa
II lisa
III lisa
IV lisa
VI lisa

C. *Asjakohased artiklid*

2007. aasta konventsioon

Artikli 10 lõike 1 punkt b
Artikkel 12
Artikkel 32
Artikkel 34

2009. aasta määrus

Artiklid 16–43 (IV peatükk)
Artikli 56 lõike 1 punkt b
Artikkel 58
Artikkel 41
Artikkel 20

D. *Käsiraamatu seotud peatükid*

Vt 12. peatükk „Elatist käsitlevate otsuste täitmine 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel”.

IV. Kontrollnimekiri – vastu võetavad otsuse täitmise taotlused

	Menetlus	Viide käsiraamatus
1	Dokumentide saamine [riigi nimi] keskasutuselt	II jaotise punkt 1

³²³ Otsuse vabatahtliku järgmise saavutamiseks [riigi nimi] võib meetmeid algatada [...].

2	Dokumentide terviklikkuse tagamine	II jaotise punkt 1
3	Kas on „selgelt tuvastatud”, et konventsiooni või määruse nõuded ei ole täidetud?	II jaotise punkt 2
4	Mis tahes asjakohaste ajutiste meetmete ja kaitsemeetmete võtmine	II jaotise punkt 4
5	Täitmise alustamine	II jaotise punkt 5

V. Korduma kippuvad küsimused

Miks ei ole vaja vastuvõtjariigist pärit otsust tunnustada?

639. Tunnustamine ei ole vajalik seetõttu, et [riigi nimi] palutakse täita enda, mitte välisriigi korraldust või palutakse tal täita otsust, mida on juba tunnustatud.

Miks tuleks kasutada konventsiooni või määrust, kui taotlusega palutakse riigil täita tema enda otsust?

640. Mõnes riigis võivad täitmise eest vastutava pädeva asutuse (nt lapse elatisega tegelev asutus) teenused olla kättesaadavad ainult selle riigi elanikele. Vastuvõtjariigi ja esitajariigi keskasutused võivad osutada abi ka maksete ülekandmisel, kui see on vajalik ja kui neil on võimalik seda teha. Lõpuks, kui taotleja peaks vastuvõtjariigis vajama õigusabi täitemenetluse algatamiseks, võimaldatakse talle seda tasuta, kuivõrd taotlus jääb kahe osalisriigi või liikmesriigi vahel kohaldatava konventsiooni või määruse reguleerimisalasse³²⁴.

VI. Otse pädevatele asutustele esitatavad taotlused [riigi nimi] tehtud või tunnustatud otsuse täitmiseks

641. Pädevad asutused võivad saada taotluse esitajatelt otsuse täitmiseks otsetaotlusi, mida ei esitata keskasutuste kaudu. Sellisel juhul peavad pädevad asutused olema teadlikud võimalikest dokumentidega seotud nõuetest või konventsioonis või määrukses sisalduvatest soovitudest (vt II.1 jaotis eespool) ning eelkõige dokumentidest, mida määruse artikliga 20 nõutakse IV peatüki 1. jao kohaste menetluste alusel toimuva täitmise eesmärgil (vt ka 12. peatükk seoses elatist käsitlevate otsuste täitmisega). [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

³²⁴ Teave [riigi nimi] õiguse kohta seoses õigusabi andmisega on esitatud joonealuses märkuses 86 eespool.

10. peatükk. 2007. aasta konventsiooni või 2009. aasta määruse kohaste vastu võetavate elatist käsitleva otsuse tegemise taotluste menetlemine

I. Ülevaade

A. Millal kõnealust taotlust kasutatakse?

642. Taotlus elatist käsitleva otsuse **tegemiseks** [riigi nimi] kui konventsiooni osalisriigis või määrust kohaldavas liikmesriigis esitatakse järgmistel asjaoludel:

- kui elatist käsitlevat otsust ei ole olemas ning õigustatud isik taotleb otsuse tegemist või
- kui välisriigi otsuste tunnustamine ja täitmine ei ole [riigi nimi] võimalik (või kui sellest keeldutakse (üksnes konventsiooni alusel), kuna puuduvad konventsiooni artikliga 20 ette nähtud tunnustamise ja täitmise alused või on tegemist mõne artikli 22 punktis b või e sätestatud põhjusega).

Otsuse tegemine tähendab elatist käsitleva otsuse saamise protsessi, kui elatist käsitlevat otsust ei ole tehtud või kui olemasolevat elatist käsitlevat otsust ei ole teataval põhjusel võimalik tunnustada või täita. Otsuse tegemine võib hõlmata põlvnemise kindlakstegemist, kui see on vajalik elatist käsitleva otsuse tegemiseks.

643. Elatist käsitleva otsuse tegemise taotlus võib sisaldada põlvnemise kindlakstegemise taotlust.

644. Elatist käsitleva otsuse tegemise taotlused on reguleeritud konventsiooni artikli 10 lõike 1 punktidega c ja d ning määruse artikli 56 lõike 1 punktidega c ja d. (Nii konventsiooni kui ka määruse reguleerimisala ja kohaldamist on arutatud 3. peatüki I osas.)

B. Juhtumi näide

645. **Õigustatud isik** elab riigis A. Tal on kaks last. Laste isa on nüüd kolinud [riigi nimi]. Õigustatud isik soovib saada laste isalt laste jaoks elatist. Riik A ja [riigi nimi] on konventsiooni osalisriigid või Euroopa Liidu liikmesriigid, kus määrus on kohaldatav.

Kuidas see konventsiooni või määruse alusel toimib?

646. Õigustatud isik esitab taotluse elatist käsitleva otsuse tegemiseks. Riigi A keskasutus edastab selle taotluse [riigi nimi] keskasutusele. Kohustatud isikut teavitatakse ning vastuvõtjariigi ([riigi nimi]) õiguse (sealhulgas rahvusvahelise eraõiguse eeskirjade)³²⁵ alusel tehakse elatist käsitlev otsus. Vajaduse korral tehakse kindlaks ka põlvnemine.

Õigustatud isik on füüsiline isik, kelle ees kohustatud isikul on või väidetavalt on elatisvõlg. Õigustatud isik võib olla vanem või abikaasa, laps, kasuvanem või sugulane või mõni teine lapse eest hoolt kandev isik. Mõnes riigis võidakse seda isikut nimetada elatise saajaks, ülalpidamist saama õigustatud isikuks, eestkostjaks või hooldajaks.

C. Kes võib elatist käsitleva otsuse tegemist taotleda?

647. Kui elatist käsitlevat otsust ei ole olemas, võib otsuse tegemist taotleda üksnes õigustatud isik. Ainult konventsiooni alusel võib juhul, kui otsus on olemas, kuid seda ei saa konventsiooni alusel tehtud reservatsiooni tõttu tunnustada või täita³²⁶, esitada

³²⁵ Kui vastuvõtjariik on Euroopa Liidu liikmesriik, kus 2009. aasta määrus on kohaldatav, kohaldatakse määruses sisalduvaid otseseid kohtualluvuse eeskirju. Lisateavet määrusekohaste otsuste kohtualluvuse eeskirjade kohta on esitatud 4. peatükis. Kui vastuvõtjariik on 2007. aasta Haagi protokolli osalisriik või on protokoll tema suhtes siduv, kohaldatakse protokollis sisalduvaid kohaldatavat õigust käsitlevaid eeskirju. Lisateavet 2007. aasta Haagi protokolli kohta on esitatud 5. peatükis.

³²⁶ Tuleb tähele panna, et Euroopa Liit kui 2007. aasta konventsiooni osalisriik konventsiooni artikli 20 lõike 2 alusel sellist reservatsiooni ei tee. *Nõukogu otsus 2011/432/EL* (joonealune märkus 59 eespool).

elatist käsitleva otsuse tegemise taotluse ka avalik-õiguslik asutus, kes tegutseb õigustatud isiku nimel või on maksnud elatise asemel toetust. Õigustatud isik peab elama konventsiooni osalisriigis või liikmesriigis, kus määrus on kohaldatav.

Lühikokkuvõtte selle taotlusega seotud menetlustest on esitatud käesoleva peatüki lõpus **kontrollnimekirjas**.

D. Elatist käsitleva otsuse tegemine juhul, kui olemasolevat otsust ei ole võimalik tunnustada

1. Konventsiooni alusel

648. Nagu on arutatud käesoleva käsiraamatu 7. peatükis, võib konventsiooni puhul esineda olukordi, kus vastuvõtjariik keeldub olemasoleva otsuse tunnustamisest ja täitmisest, sest artikli 20 lõike 2 kohaselt on tehtud reservatsioon asjaomase otsuse suhtes kohaldatava konkreetse tunnustamise ja täitmise aluse kohta. Näiteks kui otsuse tegemise aluseks on õigustatud isiku alaline elukoht päritoluriigis ning mingeid muid artiklis 20 täpsustatud otsuse tunnustamise ja täitmise aluseid ei ole, võib vastuvõtjariik otsuse tunnustamisest keelduda. Sellisel juhul võib olla vajalik uue otsuse tegemine.

649. Tuleb tähele panna, et Euroopa Liit 2007. aasta konventsiooni osalisriigina konventsiooni artikli 20 lõike 2 alusel sellist reservatsiooni *ei tee* ning seega konventsioonikohaseid juhtumeid käsitlevad Euroopa Liidu pädevad asutused sellise olukorraga kokku ei puutu³²⁷.

650. Sellise reservatsiooni teinud konventsiooni osalisriikide puhul nõutakse sellises olukorras uue taotluse (otsuse tegemise taotluse) tegemist, sest vastuvõtjariik peab võtma kõik asjakohased meetmed uue otsuse tegemiseks (artikli 20 lõige 4), tingimusel et vastuvõtjariigis on kostja alaline elukoht. Sellisel juhul kohaldatakse otsuse tegemise suhtes käesolevas peatükis kirjeldatud menetlusi.

651. See võib tähendada seda, et õigustatud isikult nõutakse lisateavet ja -dokumente, näiteks kui elatissumma kindlaksmääramisel on asjakohased lapse kasvatamise kulud. Kõnealune taotlus tuleks esitada esitajariigi keskasutusele.

652. Sellises olukorras on aga oluline see, et lapse või laste õigust elatist taotleda ei ole vaja kindlaks määrata uue otsuse tegemise taotluse põhjal (artikli 20 lõige 5)³²⁸. Järeldus laste õiguse kohta elatist taotleda põhineb olemasoleval otsusel.

653. Samuti võib esineda olukordi, kus taotluse esitajal on elatist käsitlev otsus olemas, kuid ta teab, et kostja suudab vastuvõtjariigis ([riigi nimi]) tunnustamise ja täitmise taotluse edukalt vaidlustada. Konventsiooni alusel võib seda teha põhjusel, et puuduvad kõik otsuse tunnustamise ja täitmise alused või et tegemist on sellist liiki otsusega, mida vastuvõtjariik ei saa täita³²⁹. Sellisel juhul peab õigustatud isik esitama tunnustamise ja täitmise taotluse asemel taotluse uue otsuse tegemiseks³³⁰.

654. Kõnealuseid taotlusi menetletakse seejärel samamoodi kui mis tahes muid käesoleva peatüki kohaseid taotlusi. Ent kui konventsiooni alusel ei tehta uut otsust sel põhjusel, et olemasolevat otsust keelduti tunnustamast ja täitmast reservatsiooni tõttu (artikli 20 lõige 4), siis ei saa eeldada, et kehtib konventsiooni artikli 20 lõikes 5 sätestatud õigus, mida on kirjeldatud eespool. Laste õigus elatisele tuleb kindlaks määrata uut otsust käsitleva taotluse menetlemise osana.

³²⁷ Sealsamas.

³²⁸ Vt konventsiooni seletuskiri, punktid 469–471. Tuleb tähele panna, et konventsioonis ei ole terminit „õigus” selles kontekstis määratletud, seega määratakse selle termini tõlgendamine ning ka see, kas elatist käsitleva otsuse tegemiseks on vaja lisateavet või tõendeid, kindlaks vastuvõtjariigi õiguse alusel.

³²⁹ Näiteks võib otsuses olla elatis kehtestatud protsendimäärana palgast ja vastuvõtjariik peab seda täitmiseks liiga ebamääraseks. Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 255. [Riigi nimi] puhul [...].

³³⁰ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 255.

2. Määruse alusel

655. Määruse alusel peaksid asjaolud, mille puhul teises liikmesriigis tehtud otsust ei saa tunnustada või tunnustada ja täidetavaks tunnistada, esinema palju harvemini kui konventsiooni alusel (määrusekohaseid otsuste tunnustamise ja täitmise menetlusi on kirjeldatud käesoleva käsiraamatu 8. peatükis). Kui aga esineb olukord, kus ühes liikmesriigis tehtud otsust ei saa määruse alusel teises liikmesriigis tunnustada ja/või täita, võib hageja kasutada määrusekohast otsuse tegemise taotlust, et lasta teha vastuvõtjariigis uus taotlus.

II. 2007. aasta konventsiooni või 2009. aasta määruse kohaste vastu võetavate elatist käsitleva otsuse tegemise taotluste menetlemine

A. Üldised küsimused

656. Käesolevas jaotises on käsitletud üldisi nõudeid vastu võetavate elatist käsitleva otsuse tegemise taotluste menetlemisel. Konkreetsed menetlused on kooskõlas [riigi nimi] õiguse ja sisemenetlustega. Mõni riik kasutab otsuse tegemiseks kohtumenetlusi, teised edastavad taotluse otsuse tegemiseks haldusastutusele³³¹.

657. Tähtis on tähele panna, et Euroopa Liidu liikmesriikides, kus määrus on kohaldatav, kohaldavad pädevad asutused määruses sisalduvaid kohtualluvuse eeskirju *kõikide* konventsiooni- või määrusekohaste otsuse tegemise taotluste ja otse pädevatele asutustele esitatavate taotluste suhtes, kuivõrd need jäävad määruse sisulisse ja ajalisse kohaldamisalasse (lisateavet määruse reguleerimisala kohta on esitatud 3. peatüki I osa III jaotises ning määruses sisalduvate kohtualluvuse eeskirjade kohta 4. peatükis). Nendes Euroopa Liidu liikmesriikides, kus määrus on kohaldatav ja kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv, kohaldavad pädevad asutused *kõikide* otsuse tegemise taotluste ja otse pädevatele asutustele esitatavate taotluste suhtes ka protokollis, kuivõrd sellised taotlused jäävad protokollis sisulisse ja ajalisse kohaldamisalasse (vt ka 5. peatükk seoses 2007. aasta Haagi protokolliga). Geograafilise kohaldamisala seisukohast on määruses sisalduvad kohtualluvuse eeskirjad ning protokollis sisalduvad kohaldatavat õigust käsitlevad eeskirjad üldkohaldatavad.

658. Euroopa Liidu välistes konventsiooni osalisriikides on otsuse tegemise taotlused seevastu reguleeritud peamiselt kohtualluvuse ja kohaldatava õiguse küsimusi käsitleva riigi tasandi õigusega (välja arvatud juhul, kui osalisriik on 2007. aasta Haagi protokollis osaline).

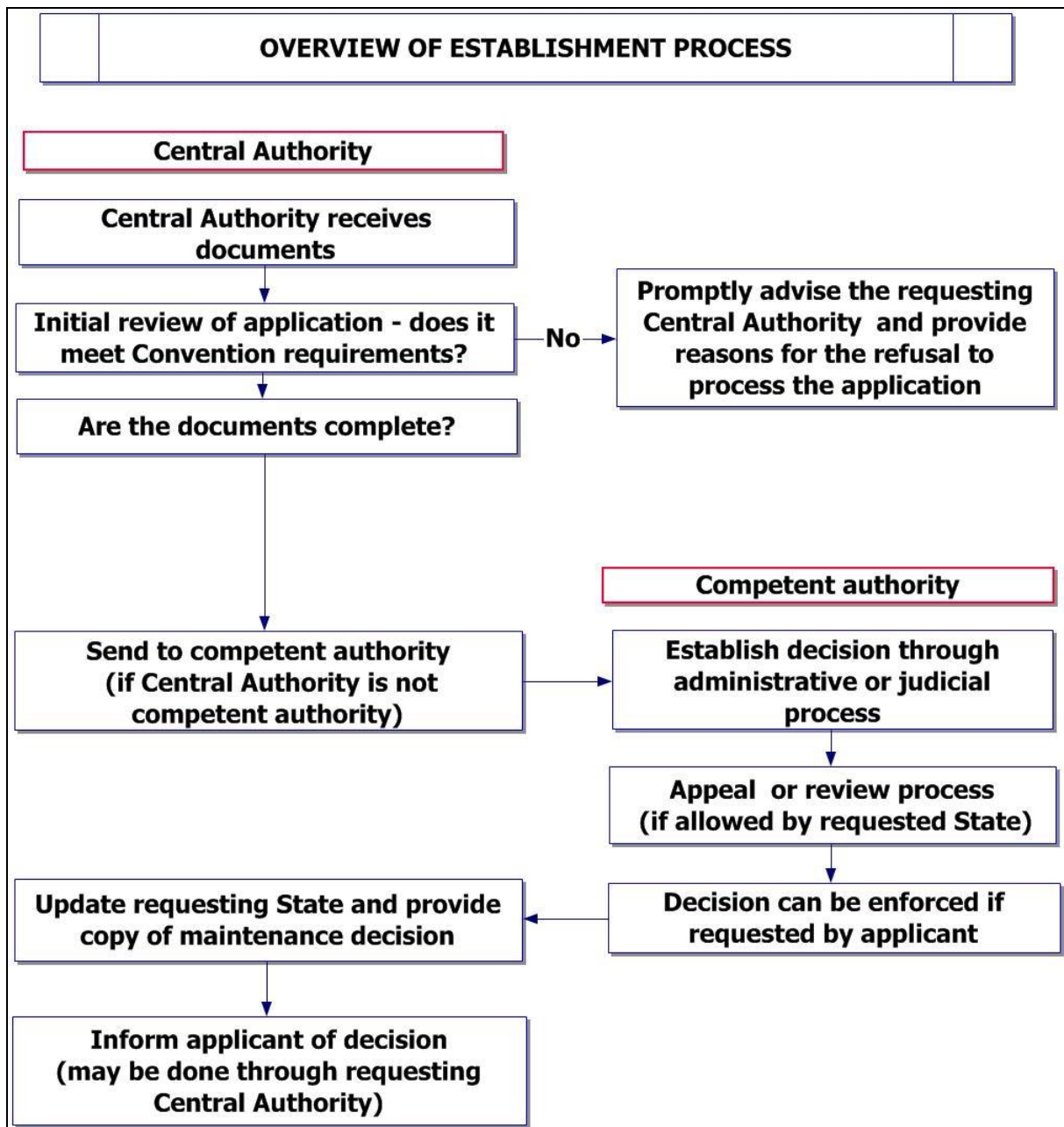
659. Konventsioonis ja määruses on sätestatud teatavad üldised sammud, mis kehtivad kõikide taotluste puhul. Pärast taotluse kättesaamist teostab [riigi nimi] keskasutus selle esialgse läbivaatamise, küsides vajaduse korral täiendavaid dokumente, ning seejärel saadetakse taotlus vastuvõtjariigi, st käesoleval juhul [riigi nimi] pädevale [õigusasutusele] [haldusasutusele] otsuse tegemiseks.

660. Kui taotluse esitaja on taotlenud otsuse täitmist, siis pärast otsuse tegemist täidab seda vastuvõtjariigi pädev asutus.

B. Vooskeem

661. Alljärgnev vooskeem annab ülevaate otsuse tegemise protsessist.

³³¹ [Riigi nimi] kasutab otsuse tegemiseks /ja või elatissumma kindlaksmääramiseks [kohtumenetlust] [haldusmenetlust]. [Riigi nimi] pädevad [õigusasutused] [haldusasutused] on [...].

Joonis 12. Ülevaade otsuse tegemise protsessist

C. Otsuse tegemise protsessi etapid

1. [Riigi nimi] keskasutuse esmane analüüs

662. [Riigi nimi] kui **vastuvõtjariigi** keskasutuse esmise analüüsi eesmärk on tagada, et taotlus on põhjendatud, dokumendid on terviklikud ja taotlust on võimalik menetleda. Vajaduse korral võib olla vaja korraldada otsing kohustatud isiku / kostja asukoha kindlakstegemiseks, eriti kui esineb teatavaid kahtlusi selle kohta, kas ta elab [riigi nimi] või omab seal varasid või sissetulekut. [Riigi nimi] pädev [õigusasutus] [haldusasutus] peab teostama sarnase kontrolli.

Esitajariik on see konventsiooni osalisriik või määrust kohaldav liikmesriik, kus taotluse menetlemine algatatakse ning mis esitab taotluse selles riigis elava taotluse esitaja nimel. **Vastuvõtjariik** on konventsiooni osalisriik või määrust kohaldav liikmesriik, millel palutakse taotlust menetleda.

a) Konventsiooni või määruse nõuded ei ole täidetud

663. Konventsiooni artikli 12 lõikega 8 ja määruse artikli 58 lõikega 8 lubatakse vastuvõtjariigi keskasutusel keelduda taotluse menetlemisest, kui on „selgelt tuvastatud“, et konventsiooni või määruse nõuded ei ole täidetud. See ei tähenda seda, et vastuvõtjariigi keskasutus määrab kindlaks, kas taotlus on põhjendatud. Selle asemel eeldatakse, et vastuvõtjariigi, antud juhul [riigi nimi] keskasutus kontrollib taotlust lihtsalt selle tagamiseks, et tegemist ei ole menetluse kuritarvitamisega või taotlusega, mis jääb täielikult väljapoole konventsiooni või määruse reguleerimisala, näiteks kui taotlus käsitleb üksnes laste hooldusõigust.

664. [Riigi nimi] pädev [õigusasutus] [haldusasutus] võib soovida teostada sarnase esialgse kontrolli ning teavitada viivitamatult [riigi nimi] keskasutust võimalikest puuduvatest dokumentidest.

b) Dokumendid ei ole terviklikud

665. Vastu võetav dokumentide pakett tuleks läbi vaadata, et tagada dokumentide terviklikkus. Konventsiooni alusel nõutakse iga otsuse tegemise juhtumi puhul edastusvormi ning tõenäoliselt ka soovituslikku otsuse tegemise taotluse vormi ja rahalist olukorda käsitlevat vormi ning vajaduse korral muid vorme. Määruse alusel nõutakse kõikide otsuse tegemise juhtumite puhul määruse VII lisas sätestatud vormi esitamist (kooskõlas määruse artiklis 57 sätestatud nõuetega taotluse sisu kohta). Muud nõutavad dokumendid on erinevad, sõltuvalt iga juhtumi individuaalsetest asjaoludest (nt kui laps on täisealine või kohe saab täisealiseks).

Keskasutus on avaliku sektori asutus, mille konventsiooni osalisriik või määrust kohaldav liikmesriik on määranud vastutama konventsiooni või määruse kohaste halduskoostööga ja abi andmisega seotud kohustuste eest või neid kohustusi täitma.

c) Kostja / kohustatud isiku asukoha kindlakstegemine

666. Mõnel juhul ei tea taotluse esitaja kostja / kohustatud isiku täpset asukohta asjaomasel hetkel. Seepärast peab vastuvõtjariik, antud juhul [riigi nimi], kasutama tema käsutuses olevaid allikaid kohustatud isiku asukoha kindlakstegemiseks, et taotluse menetlemist saaks jätkata. Iga juhtumi puhul tuleb kohustatud isikut elatisnõudest mingil hetkel teavitada ning kui taotletakse otsuse täitmist, on selleks menetluseks vaja teada ka kohustatud isiku asukohta.

667. Mõnel juhul, kui on kahtlusi selle kohta, kas kohustatud isik elab [riigi nimi], võib olla mõistlik ta esimesel võimalusel üles otsida. Kui tehakse kindlaks, et kohustatud isik ei ela [riigi nimi], saab esitajariiki sellest teavitada ning saata taotluse mõnele teisele osalisriigile või liikmesriigile. Muudel juhtudel korraldab **pädev [õigusasutus] [haldusasutus]** vajaliku otsingu otsuse tegemise menetluse osana, mitte esialgse sammuna³³².

Pädev asutus on asutus, mille teatav riik on oma õigusaktide alusel määranud täitma konventsiooni- või määrusekohaseid eriülesandeid või millele ta on andnud loa nende ülesannete täitmiseks. Pädev asutus võib olla kohus, haldusasutus, laste elatisnõuete täitmise eest vastutav programmiüksus või mõni muu teatavaid konventsiooni või määrusega seotud ülesandeid täitev valitsusorgan.

668. Igal juhul on oluline meeles pidada, et kostja aadressi või kontaktandmeid ei tule esitajariigiga jagada. Kui teavet kavatakse jagada, tuleb seda teha kooskõlas konventsiooni või määrusega ning siseriiklikel andmekaitse valdkonnas kehtivate õigusaktidega (lisateavet eraelu puutumatuse ja andmekaitse kohta on esitatud 3. peatüki II osa VI jaotises).

³³² [Riigi nimi] puhul [...].

d) Otsuse tegemise menetluse alustamine

669. Pärast kõnealuste esialgsete sammude läbimist on [riigi nimi] pädev [õigusasutus] [haldusasutus] valmis taotlust menetlema³³³. Järgmises jaotises on kirjeldatud otsuse tegemise menetlusi.

2. Elatist käsitleva otsuse tegemine – pädev [õigusasutus] [haldusasutus]

670. Selles, kuidas üksikud riigid otsuste täitmise taotlusi haldavad, esineb palju erinevusi, seepärast on käesolevas jaotises välja toodud üldised põhimõtted ning samuti sisaldab see üksikasjalikumalt teavet selle kohta, mida on vaja teha otsuste tegemiseks [riigi nimi] õiguse alusel. Jaotise eesmärk on anda ülevaade sammudest, mis kehtivad kõikide taotluste suhtes.

671. Kooskõlas [riigi nimi] sisemenetlustega tehakse otsuse tegemise taotluse menetlemise alustamisel järgmised sammud.

1) Asjakohased ajutised meetmed või kaitsemeetmed

672. Võib olla asjakohane, et pädev [õigusasutus] [haldusasutus] võtab ajutisi meetmeid või kaitsemeetmeid, enne kui taotluse kohta on otsus tehtud. Kõnealuseid meetmeid võib võtta mitmel ajahetkel taotluse menetlemise jooksul või isegi enne seda. Lisateavet ajutiste meetmete ja kaitsemeetmete kohta on esitatud 3. peatüki II osa VIII jaotises.

2) Kohtualluvus

673. Kui vastuvõtjariik on 2009. aasta määrust kohaldav Euroopa Liidu liikmesriik, kohaldatakse määruses sisalduvaid otseseid kohtualluvuse eeskirju. Määrus [on] [riigi nimi] kohaldatav. Lisateavet määruses sisalduvate otsuste kohtualluvuse eeskirjade kohta on esitatud 4. peatükis. Kui vastuvõtjariik ei ole Euroopa Liidu liikmesriik, määratakse pädeva asutuse pädevus selles küsimuses kindlaks tema siseriikliku õiguse, sealhulgas rahvusvahelise eraõiguse eeskirjade põhjal³³⁴.

3) Dokumentide kontrollimine

674. Dokumente kontrollitakse selle tagamiseks, et need oleksid terviklikud ja vastaksid võimalikele erikriteeriumidele, näiteks mõne dokumendi tõestamise nõudele³³⁵. Konventsiooni või määrusega ei nõuta, et igal juhul tuleb esitada tõendatud dokumendid (vt aga 3. peatüki II osa seoses määruses sisalduvate ehtsust/volitusi käsitlevate nõuetega teatavate dokumentide puhul). Kui [riigi nimi] õigusega nõutakse dokumente, mida ei ole esitatud, võtke [riigi nimi] keskasutuse kaudu ühendust esitajariigiga.

4) Kohustatud isiku teavitamine

675. Iga elatist käsitleva otsuse tegemise taotluse puhul teavitatakse **kohustatud isikut** taotlusest või elatise summa hindamisest. Mõnes riigis toimub see protsessi väga varases etapis ning kohustatud isikut teavitatakse elatise nõudmisest ja palutakse tal esitada elatist käsitleva otsuse tegemise eest vastutavale pädevale asutusele

Kohustatud isik on füüsiline isik, kellel on või väidetavalt on elatisvõlg. Kohustatud isik võib olla vanem või abikaasa või mis tahes muu isik, kellel on otsuse tegemise riigi õiguse alusel kohustus elatist maksta.

³³³ [Riigi nimi] pädev [õigusasutus] [haldusasutus] on [...].

³³⁴ Kui tehtavat otsust kavatakse tunnustada ja/või täita mõnes teises jurisdiktsioonis, peaksid pädevad asutused arvesse võtma kohtualluvuse aluseid, mida välisriikide jurisdiktsioonis elatist käsitlevate otsuste tunnustamisel ja täitmisel aktsepteeritakse, ning eelkõige konventsiooni artiklis 20 sätestatud aluseid. Näiteks ei tunnusta ega täida Ameerika Ühendriikide kohtud enamikul juhtudel selliseid lapse elatist käsitlevaid otsuseid, mille puhul kohtualluvuse aluseks on õigustatud isiku alaline elukoht (konventsiooni artikli 20 lõikega 2 lubatakse osalisriigil teha välisriikide otsuste tunnustamise ja täitmise eesmärgil reservatsioon selle ja veel mitme muu kohtualluvuse aluse kohta). Sellises olukorras peab osalisriik aga juhul, kui selles riigis on kohustatud isiku alaline elukoht, võtma kõik asjakohased meetmed õigustatud isiku kasuks otsuse tegemiseks (artikli 20 lõige 4).

³³⁵ [Riigi nimi] puhul [...].

finantsteavet³³⁶. Seejärel määrab pädev [õigusasutus] [haldusasutus] kindlaks elatissumma.

676. Peale selle võidakse paluda kohustatud isikul esitada finants- või muud teavet, mis on vajalik selleks, et määrata kindlaks tema sissetulek ja suutlikkus elatist maksta.

5) Vaidluste lahendamine või samalaadsed menetlused

677. Mõnes riigis võivad taotluse kiire menetlemise tagamiseks olla kättesaadavad sellised teenused nagu vaidluste kohtuväline lahendamine, vahendamine või abi osutamine dokumentide koostamisel. Need teenused on vajaduse korral kättesaadavad nii taotluse esitajatele kui ka kostjatele. Mõnes riigis tehakse jõupingutusi selle nimel, et teha otsus nõusoleku või kokkuleppe põhjal³³⁷.

6) Põlvnemise kindlakstegemine

678. Mõne taotluse puhul võib õigustatud isik taotleda põlvnemise kindlakstegemist või kohustatud isik / kostja võib seada kahtluse alla selle, kas ta on lapse või laste vanem, ja taotleda geneetilist ekspertiisi. See, kas kohustatud isik saab kõnealuse küsimuse tõstatada, sõltub vastuvõtjariigi õigusest. Mõnes riigis ei tehta põlvnemise ekspertiisi või ei võimaldata seda taotleda juhul, kui laps sündis vanemate abielu jooksul³³⁸.

679. Kui põlvnemise ekspertiis on vajalik, tuleb keskasutusel konventsiooni ja määruse kohaselt „osutada abi” põlvnemise kindlakstegemisel (konventsiooni artikli 6 lõike 2 punkt h ja määruse artikli 51 lõike 2 punkt h). See ei tähenda seda, et vastuvõtjariigi (st [riigi nimi]) keskasutus peab tegema kohustatud isiku taotlusel geneetilise ekspertiisi, vaid pigem peab ta olema võimeline andma kostjale / kohustatud isikule nõu ekspertiisi tegemise võimaluste või ekspertiisi tegevate asutuste kohta³³⁹.

680. See ei tähenda aga, et vastuvõtjariik peaks kohustatud isiku taotletud põlvnemise ekspertiisi eest tasuma. Vastuvõtjariik võib sellise taotluse esitamise tingimusena nõuda kohustatud isikult / kostjalt ekspertiisi eest tasumist³⁴⁰.

681. Pädev [õigusasutus] [haldusasutus] võib soovi korral kontrollida, kas keskasutus on püüdnud saavutada seda, et arvatav isa põlvnemist vabatahtlikult tunnistaks. Vajaduse korral peaksid keskasutused olema kindlaks määranud ka põlvnemise kindlakstegemise suhtes kohaldatava õiguse (lisateavet põlvnemisküsimuste kohta on esitatud ka 3. peatüki I osa I.A jaotises).

7) Õigusabi ja põlvnemise ekspertiisi kulud

682. Põlvnemise kindlakstegemiseks kasutatava geneetilise ekspertiisi kulud on riigiti väga erinevad. Üks konventsiooni ja määruse aluspõhimõte on see, et alla 21-aastaste laste ülalpidamiskohustusi käsitlevate taotluste puhul tuleks õigustatud isikule pakkuda tasuta teenuseid, sealhulgas õigusabi. Nende alla kuuluvad ka otsuse tegemise taotlused (konventsiooni artikli 15 lõige 1 ja määruse artikli 46 lõige 1). See tähendab seda, et tegelikult ei peaks õigustatud isik põlvnemise ekspertiisiga seotud kulusid kandma³⁴¹.

683. Lisateavet õigusabi andmise kohta on esitatud 3. peatüki II osa VII jaotises.

8) Kohaldatava õiguse kindlaksmääramine

684. Enne elatissumma määramist, st vaidluse sisu kohta otsuse tegemist, peab pädev [õigusasutus] [haldusasutus] kindlaks tegema, kas kohaldatakse tema riigi või välisriigi

³³⁶ Vt joonealune märkus 290 eespool.

³³⁷ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

³³⁸ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

³³⁹ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

³⁴⁰ Vt joonealune märkus 96 eespool.

³⁴¹ Välja arvatud juhul, kui vastuvõtjariik leiab, et taotlus on selgelt põhjendamatult (konventsiooni artikli 15 lõige 2 ja määruse artikli 46 lõige 2). Üksnes konventsiooni alusel võib osalisriik esitada ka deklaratsiooni selle kohta, et tasuta teenuste õiguse kindlakstegemiseks kontrollitakse lapse vahendeid. Euroopa Liit sellist deklaratsiooni ei esita ning Euroopa Liidu liikmesriikides lapse vahendeid selles kontekstis seega ei kontrollita (vt *nõukogu otsus 2011/432/EL*, joonealune märkus 59 eespool).

õigust. Lisateavet kohaldatava õiguse küsimuste kohta konventsiooni ja määruse alusel on esitatud 5. peatükis.

685. Kui leitakse, et vaidluse suhtes kohaldatakse välisriigi õigust, peab pädev [õigusasutus] [haldusasutus] kohaldatava välisriigi õigusakti üles otsima ja tutvuma selle sisuga. Lisateavet välisriikide õigusaktide leidmise ja nende sisuga tutvumise kohta on esitatud 6. peatükis.

9) Elatissumma kindlaksmääramine

686. Pärast põlvnemisküsimuste lahendamist ja muude [riigi nimi] kehtivate sisemenetlustega nõutavate esialgsete etappide läbimist tehakse elatist käsitlev otsus. Tuleb tähele panna, et mõni riik kasutab elatissumma kindlaksmääramiseks lapse elatist käsitlevaid suuniseid, mis lähtuvad kohustatud isiku sissetulekust või nii kohustatud isiku kui ka õigustatud isiku sissetulekust; teised riigid määravad elatise üksnes lapse kasvatamise kulude põhjal³⁴².

10) Edasikaebamise või läbivaatamise menetlused

687. Niipea kui elatist käsitlev otsus on tehtud, peab pädev asutus või keskasutus teavitama sellest kõiki pooli, sealhulgas taotluse esitajat. Vastuvõtjariigi õiguse alusel võib olla lubatud otsus edasi kaevata või läbi vaadata³⁴³. Seda õiguskaitsevahendit võib kasutada ka taotluse esitaja, näiteks kui elatise määramisest keelduti või kui taotluse esitaja vaidlustab määratud elatissumma. Samuti võib olla hea tava teavitada taotluse esitajat keskasutuse kaudu võimalikest kättesaadavatest õiguskaitsevahenditest seoses edasikaebamise või läbivaatamisega ning ajalistest piirangutest kõnealuste õiguste kasutamisel³⁴⁴.

688. Kui edasikaebuse esitamiseks vajatakse õigusabi, kehtib eelnev arutluskäik ka vastuvõtjariigi ([riigi nimi]) kohustuse suhtes anda õigustatud isikule / taotluse esitajale tasuta õigusabi. Tuleb aga tähele panna, et edasikaebuse jaoks võidakse taotluse esitaja õigust saada tasuta õigusabi uuesti hinnata, sest enne tasuta abi andmist võib vastuvõtjariik kaaluda, kas edasikaebus on selgelt põhjendamat³⁴⁵.

11) Elatist käsitleva otsuse täitmine

689. Kui otsuse tegemine on lõpule viidud ja taotluse esitaja on taotlenud otsuse täitmist (sellele on osutatud asjakohasel taotlusvormil), peaks pädev [õigusasutus] [haldusasutus] hakkama otsust täitma (lisateavet elatist käsitlevate otsuste täitmise kohta on esitatud 12. peatükis).

12) Ajakohane teave taotluse menetlemise edenemise kohta

690. On tähtis, et esitajariiki teavitatakse otsuse tegemise taotluse menetlemise edenemisest. Pädev [õigusasutus] [haldusasutus] peaks teavitama [riigi nimi] keskasutust otsuse tegemise taotluse menetlemise edenemisest. Keskasutus peab andma esitajariigi keskasutusele aru taotluse menetlemise edenemise ja sellega seotud edusammude kohta.

III. Lisamaterjalid

A. Praktilised nõuanded

- Kui taotluse esitaja ja kostja saavutavad elatist käsitleva otsuse suhtes kokkuleppe, siis andke sellest kindlasti teada [riigi nimi] keskasutusele, et see saaks teavitada esitajariigi keskasutust ning viimane saaks oma toimiku sulgeda.
- Konventsiooni alusel on kõikidel osalisriikidel üldine kohustus menetleda taotlusi võimalikult kiiresti. Kiirus on eriti oluline tegur otsuse tegemise taotluste puhul, sest

³⁴² [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

³⁴³ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

³⁴⁴ Sealsamas.

³⁴⁵ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 386.

kuni otsuse tegemiseni ei ole taotluse esitajal ja lastel õigust elatist saada. Ebavajalikud viivitused elatise määramisel võivad sageli põhjustada peredele märkimisväärseid probleeme.

B. Seotud vormid

2007. aasta konventsioon

Otsuse tegemise taotlus
Edastusvorm
Rahalist olukorda käsitlev vorm

2009. aasta määrus

VII lisa

C. Asjakohased artiklid

2007. aasta konventsioon

Artikkel 10
Artikkel 11
Artikkel 12
Artikkel 14
Artikkel 15
Artikkel 20
Artikkel 22

2009. aasta määrus

Artikkel 56
Artikkel 57
Artikkel 58
Artikkel 44
Artikkel 46

D. Käsiraamatu seotud peatükid

Vt 3. peatükk „Üldkohaldatavad küsimused: 2007. aasta konventsioon ja 2009. aasta määrus”.

Vt 4. peatükk „2009. aasta määrus: otsesed kohtualluvuse eeskirjad”.

Vt 5. peatükk „2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel kohaldatav õigus”.

Vt 6. peatükk „Välisriikide õigusaktide leidmine ja nende sisuga tutvumine”.

Vt 12. peatükk „Elatist käsitlevate otsuste täitmine 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel”.

IV. Kontrollnimekiri – vastu võetavad otsuse tegemise taotlused

	Menetlus	Viide käsiraamatus
1	Dokumentide saamine [riigi nimi] keskasutuselt	II jaotise C osa punkt 1
2	Dokumentide terviklikkuse ning selle tagamine, et taotlus jääb konventsiooni või määruse reguleerimisalasse	II jaotise C osa punkt 1
3	Mis tahes asjakohaste ajutiste meetmete võtmine	II jaotise C osa punkti 2 alapunkt 1
4	Elatist käsitleva otsuse tegemine	II jaotise C osa punkt 2

i)	Dokumentide läbivaatamine ja kohustatud isiku teavitamine	II jaotise C osa punkti 2 alapunkt 4
ii)	Vajaduse korral põlvnemise kindlakstegemine	II jaotise C osa punkti 2 alapunkt 6
iii)	Elatissumma kindlaksmääramine	II jaotise C osa punkti 2 alapunkt 9
5	Kohustatud isiku ja õigustatud isiku teavitamine ning esitajariigi keskasutusele ajakohase teabe esitamine	II jaotise C osa punkti 2 alapunkt 10
6	Edasikaebamise või läbivaatamise protsess, kui see on lubatud	II jaotise C osa punkti 2 alapunkt 10
7	Otsuse suunamine täitmisele, kui taotluse esitaja on seda taotlenud	II jaotise C osa punkti 2 alapunkt 11

V. Korduma kippuvad küsimused

Kuidas saab taotluse esitaja teavet taotluse menetlemise edenemise kohta?

691. Kui taotluse esitajal on küsimusi taotluse menetlemise edenemise kohta, peaks ta võtma ühendust esitajariigi keskasutusega. [Riigi nimi] keskasutusel ei ole taotluse esitajaga otsest kontakti, välja arvatud juhul, kui ta on nõustunud päringutele otse vastama. Konventsiooni alusel peab [riigi nimi] keskasutus teatama taotluse kättesaamisest kuue nädala jooksul ning esitama ajakohast teavet taotluse menetlemise edenemise kohta kolme kuu jooksul alates dokumendi kättesaamisest. Määruse kohaselt peab [riigi nimi] keskasutus teatama taotluse kättesaamisest 30 päeva jooksul ning esitama ajakohast teavet taotluse menetlemise edenemise kohta 60 päeva jooksul pärast seda, kui on teatanud dokumendi kättesaamisest.

Kas kohustatud isik / kostja saab isaduse vaidlustada?

692. See sõltub vastuvõtjariigi õigusest. Mõnes riigis keeldutakse põlvnemise ekspertiisi tegemise taotlusest näiteks juhul, kui pooled olid abielus³⁴⁶.

Milline on keskasutuse roll juhul, kui taotletakse põlvnemise ekspertiisi?

693. Kui taotluse esitaja nõuab ekspertiisi, peaks [riigi nimi] keskasutus selles protsessis abi osutama. [Riigi nimi] keskasutus peaks võtma ühendust esitajariigi keskasutusega ja hõlbustama taotluse esitaja osalemist ekspertiisis.

694. Kui kohustatud isikul on lubatud ekspertiisi taotleda, ei ole [riigi nimi] (st vastuvõtjariigil) mingit kohustust ekspertiisi võimaldada. [Riigi nimi] keskasutus võib aga soovida anda kohustatud isikule teavet selle kohta, kuidas ta saaks lasta põlvnemise ekspertiisi teha³⁴⁷.

Kas taotluse esitaja peab kohtusse ilmuma?

695. See sõltub sellest, kas vastuvõtjariik (kus otsuse tegemise taotluse menetlemine toimub) nõuab taotluse esitaja kohtusse ilmumist³⁴⁸. [Riigi nimi] keskasutus võib aidata sellist osalemist hõlbustada, korraldades konverentskõnesid või videokonverentse, kui need võimalused on kättesaadavad.

Kes tasub geneetilise ekspertiisi kulud alla 21-aastase lapse elatist käsitleva taotluse puhul?

696. Põlvnemise ekspertiisi kulud jäävad tasuta teenuste raamesse, mida taotluse esitajale tuleb laste elatisega seotud küsimustes võimaldada. Seepärast ei saa taotluse

³⁴⁶ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

³⁴⁷ Teavet isaduse tuvastamise menetlusega [riigi nimi] õiguse alusel on esitatud joonealuses märkuses 338 eespool ning isadustestide ja tõenditega seotud küsimuste kohta joonealuses märkuses 96 eespool.

³⁴⁸ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

esitajalt nõuda põlvnemise ekspertiisi kulude kandmist, välja arvatud juhul, kui taotlus on selgelt põhjendamatult, nagu on ette nähtud konventsiooni artikli 15 lõikega 2 ja määruse artikli 46 lõikega 2³⁴⁹. See ei tähenda aga tingimata seda, et [riigi nimi] keskasutus vastutaks kulude kandmise eest, sest vastuvõtjariik võib ekspertiisi tegemise tingimusena nõuda kohustatud isikult ekspertiisi kulude tasumist³⁵⁰.

Kui suur on määratav elatis?

697. Maksmisele kuuluva elatise summa arvutamise meetodid on riigiti erinevad, vastavalt kohaldatavale õigusele (vt 5. peatükk)³⁵¹.

Mis juhtub siis, kui kostjat teavitatakse, kuid ta ei vasta või ei vaidlusta otsust?

698. See sõltub vastuvõtjariigis järgitavatest konkreetsetest eeskirjadest. Kui see on kõnealuse riigi õiguse alusel lubatud, võidakse küsimuse menetlemist jätkata ja teha otsus ilma kostja osalemiseta või haldussüsteemis võidakse pärast vastuväidete esitamise või vaidlustamise tähtaja möödumist käsitada otsust kehtivana ning seejärel täidetavana³⁵².

Mis juhtub pärast otsuse tegemist?

699. Taotluse esitaja osutab taotlusvormil, kas ta soovib otsuse täitmist. Kui see nii on, siis saadetakse taotlus [riigi nimi] pädevale asutusele täitmiseks ning kogutud maksed edastatakse elatist saama õigustatud isikule³⁵³.

Kas taotluse esitaja võib määratud elatissumma edasi kaevata?

700. Ainult juhul, kui otsuse tegemise riigis on edasikaebamise või läbivaatamise protsess lubatud. Vastuvõtjariigi keskasutus teavitab õigustatud isikut otsuse tegemisest ja sellest, kas summa saab edasi kaevata. Taotluse esitaja võib edasi kaevata ka otsuse elatist mitte määrata ning vastuvõtjariigi keskasutus saab ka selles protsessis abi osutada³⁵⁴.

VI. Otse pädevatele asutustele esitatavad otsuse tegemise taotlused

701. Otse [riigi nimi] pädevale [õigusasutusele] [haldusasutusele] esitatavad ja konventsiooni või määruse reguleerimisalasse kuuluvad otsuse tegemise taotlused on reguleeritud riigi tasandil kehtivate õigusaktidega, mis tavaliselt tähendab siseriiklikku õigust (sealhulgas rahvusvahelise eraõiguse eeskirjad). Määruse alusel kohaldatakse otse pädevatele asutustele esitatavate otsuse tegemise ja muutmise taotluste suhtes määruses sätestatud kohtualluvuse eeskirju (vt 4. peatükk), samuti protokollis sätestatud kohaldatavat õigust käsitlevaid eeskirju (vt 5. peatükk) nende riikide puhul, kus protokollis kohaldatakse. 7. peatükis arutatud konventsiooni sätteid, mis käsitlevad konventsioonikohaseid otsetaotlusi otsuste tunnustamiseks ja täitmiseks, ei kohaldata otsuse tegemise või muutmise seotud otsetaotluste suhtes. See tähendab seda, et menetlused, vormid ja selliseid taotlusi esitavatele õigustatud isikutele või kohustatud isikutele kättesaadav abi on nähtud ette [riigi nimi] kehtiva õigusega või seal kehtestatud menetlustega.

³⁴⁹ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 393. Üksnes konventsiooni alusel võib osalisriik esitada deklaratsiooni lapse vahendite kontrollimise kohta ning sellisel juhul, kui kontrolli tulemused seda ei võimalda, võidakse taotluse esitajalt nõuda kulude kandmist. Euroopa Liit sellist deklaratsiooni ei esita ning Euroopa Liidu liikmesriikides lapse vahendeid selles kontekstis seega ei kontrollita (vt *nõukogu otsus 2011/432/EL*, joonealune märkus 59 eespool).

³⁵⁰ Vt joonealune märkus 96 eespool.

³⁵¹ Vt joonealune märkus 342 eespool.

³⁵² [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

³⁵³ [Riigi nimi] puhul [...].

³⁵⁴ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 390. Kui leitakse, et edasikaebus on selgelt põhjendamatult, võib tasuta õigusabi andmisest keelduda. Teavet [riigi nimi] õiguse kohta on esitatud eespool joonealuses märkuses 343.

702. Oluline on see, et isegi kui elatist käsitlev otsus võib jääda konventsiooni või määruse reguleerimisalasse (näiteks kui otsus käsitleb abikaasa ja/või endise abikaasa elatise määramist), siis ei kohaldata selliste otsetaotluste suhtes kõige soodsamaid õigusabi käsitlevaid sätteid. Mõnel juhul peab õigustatud isik või kohustatud isik palkama taotluse esitamiseks vastuvõtjariigis, st [riigi nimi] oma kulul advokaadi. (Lisateavet tööhusa juurdepääsu kohta menetlustele ja õigusabile kahe õigusakti alusel on esitatud 2. peatüki II osa VII jaotises.) [Riigi nimi] puhul [...].

11. peatükk. Otsuse muutmise taotlused: 2007. aasta konventsiooni artikli 10 lõike 1 punktid e ja f ning lõike 2 punktid b ja c ning 2009. aasta määruse artikli 56 lõike 1 punktid e ja f ning lõike 2 punktid b ja c

I osa. Sissejuhatus

703. Käesolevas peatükis antakse ülevaade konventsiooni või määruse kohaldamisest taotluste suhtes, mille kohustatud isikud või õigustatud isikud on esitanud olemasolevate elatist käsitlevate otsuste muutmiseks (I osa). Peatüki järgnevas jaotistes (II osa) on tutvustatud vastu võetavate muutmistaotlustega seotud menetlusi.

704. Tähtis on tähele panna, et Euroopa Liidu liikmesriikides, kus määrus on kohaldatav, kohaldavad pädevad asutused määruses sisalduvaid kohtualluvuse eeskirju *kõikide* konventsiooni- või määruskohaste otsuse muutmise taotluste või otse pädevatele asutustele esitatud taotluste suhtes, kuivõrd need jäävad määruse sisulisse ja ajalisse kohaldamisalasse (lisateavet määruse reguleerimisala kohta on esitatud 3. peatüki I osa III jaotises ning määruses sisalduvate kohtualluvuse eeskirjade kohta 4. peatükis). Nendes Euroopa Liidu liikmesriikides, kus määrus on kohaldatav ja kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv, kohaldavad pädevad asutused *kõikide* otsuse muutmise taotluste ja otse pädevatele asutustele esitatavate taotluste suhtes ka protokoll, kuivõrd need taotlused jäävad protokollis sisulisse ja ajalisse kohaldamisalasse (vt ka 5. peatükk seoses 2007. aasta Haagi protokolliga). Geograafilise kohaldamisala seisukohast on määruses sisalduvad kohtualluvuse eeskirjad ning protokollis sisalduvad kohaldatavat õigust käsitlevad eeskirjad üldkohaldatavad³⁵⁵.

705. Euroopa Liidu välistes konventsiooni osalisriikides on otsuse muutmise taotlused seevastu reguleeritud peamiselt kohtualluvuse ja kohaldatava õiguse küsimusi käsitleva riigi tasandi õigusega (välja arvatud juhul, kui osalisriik on 2007. aasta Haagi protokollis osaline). Seda, kas muutmine on konventsiooni artiklis 18 sätestatud piiranguid arvestades aktsepteeritav, kontrollitakse pädevuse kindlaksmääramise ning otsuse teises osalisriigis tunnustamise ja täitmise ajal.

706. See, kus ja kuidas taotluse esitaja soovib otsuse **muutmise** taotluse esitada, sõltub konventsiooni või määruse sätete vastasmõjust, poolte olukorrast (kus on nende elukoht, kus tehti otsus jne) ja sellest, kas taotluse esitab õigustatud isik või kohustatud isik. Pädevad [õigusasutused] [haldusasutused] peaksid olema teadlikud teatavatest põhiküsimustest seoses otsuste muutmise kahe õigusakti alusel, et neil oleks muutmistaotluste menetlemiseks vajalik taustateave.

Muutmine tähendab elatist käsitleva otsuse muutmise protsessi pärast otsuse tegemist. Mõnes riigis nimetatakse seda muudatustaotluseks või otsuse muutmist käsitlevaks taotluseks. Muudatus võib olla seotud elatise summa, selle maksmise sageduse või elatist käsitleva otsuse mõne muu tingimusega.

I. Ülevaade – elatist käsitlevate otsuste muutmine 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel

A. Üldised küsimused

707. Kuna elatist, eelkõige laste elatist võidakse maksta mitu aastat ning laste vajadused ja vanemate vahendid selle aja jooksul muutuvad, on elatist käsitleva otsuse muutmise võimalus oluline selle tagamiseks, et lapsed ja pered saavad vajalikku toetust. Seepärast sisaldavad konventsioon ja määrus sätteid, mille kohaselt keskasutused

³⁵⁵ [Riigi nimi] [on] [ei ole] [riik] [Euroopa Liidu liikmesriik], kus kohaldatakse määrust ja 2007. aasta Haagi protokoll.

peavad osutama abi otsuste muutmise taotluste edastamisel ja menetlemisel, samuti sisaldavad mõlemad õigusaktid eeskirju selliste muudetud otsuste järgneva tunnustamise ja täitmise kohta, kui see peaks olema vajalik³⁵⁶.

708. Konventsiooni artikli 10 ja määruse artikli 56 alusel võib olemasoleva otsuse muutmise taotluse esitada juhul, kui üks pool, st õigustatud isik või kohustatud isik taotleb otsuse muutmist (mõnes riigis nimetatakse seda muudatustaotluseks või otsuse muutmist käsitlevaks taotluseks³⁵⁷). Õigustatud isik võib soovida elatise suurendamist, ühele või enamale lapsele elatise maksmise lõpetamist või tingimuste, näiteks maksete tegemise sageduse muutmist. Samamoodi võib otsuse muutmist – sageli makstava summa vähendamist, ühele või enamale lapsele elatise maksmise lõpetamist või maksetingimuste muutmist – taotleda kohustatud isik. Muudatuse võib teha ka lihtsalt selleks, et elatismakse kajastaks kohustatud isiku praegust sissetulekut. Esitajariigi (taotluse esitaja elukohariigi) keskasutus osaleb muutmistaotluse edastamises teisele osalisriigile või liikmesriigile.

709. Kõikides osalisriikides või liikmesriikides on kehtestatud menetlused konventsiooni- või määrusekohaste ülalpidamiskohustuste muutmise taotluste menetlemiseks kas olemasoleva otsuse muutmise või uue elatist käsitleva otsuse tegemise kaudu³⁵⁸. Tähtis on aga meeles pidada, et enamikul juhtudel määratakse muutmistaotluse põhjendatus kindlaks vastuvõtjariigis kohaldatava õiguse või siseriikliku õiguse alusel³⁵⁹. Osalisriikides kehtivad õigusaktid, mis käsitlevad otsuse muutmise lubamise aluseid, võivad samuti olla väga erinevad³⁶⁰.

710. Tähtis on tähele panna, et muutmistaotlusi, millega taotletakse võlgnevuse vähendamist või tühistamist, võidakse eri riikides väga erinevalt käsitleda. Mõni riik ei pruugi lubada võlgnevuse mingit muutmist ja isegi kui võlgnevusi muutev otsus tehakse, ei pruugita seda muudatust teises riigis tingimata tunnustada³⁶¹.

711. Kohustatud isiku esitatavate muutmistaotluste puhul on oluline kaaluda ka õigusabi kättesaadavust muutmistaotluste esitamisel. Kohustatud isiku esitatava muutmistaotlusega ei kaasne automaatset õigust saada tasuta õigusabi (vt konventsiooni artikkel 17 ja määruse artikkel 47). Kui muutmistaotluse esitab aga õigustatud isik ja see käsitleb konventsiooni kohaldamisalasse jäävat lapse elatist, on õigustatud isikul õigus saada tasuta õigusabi.

712. Sama oluline on see, et konventsioonis ja määruses on esitatud üksnes üldised suunised nende muutmistaotluse liikide kohta, mida saab keskasutuste kaudu esitada, ja väga piiratud eeskirjad selle kohta, kuidas osalisriigid või liikmesriigid peaksid käsitlema välisriikides tehtud muutmistsuseid.

Päritoluriik on see riik, kus elatist käsitlev otsus tehti.

713. Seepärast esineb rahvusvaheliste juhtumite käsitlemisel olukordi, mille kohta konventsioonis või määruses ei ole konkreetseid suuniseid antud. Selliste juhtumite puhul peavad riigid ise (antud juhul [riigi nimi]) lahendama mis tahes küsimused, lähtudes oma siseriiklikust õigusest ja konventsiooni või määruse üldpõhimõtetest, mille kohaselt riigid peavad tegema omavahel koostööd, et soodustada tulemuslikke, kulutõhusaid ja õiglasi lahendusi ning edendada selliseid lahendusi, mis toetavad laste ja pereliikmete elatise sissenõudmise eesmärgi saavutamist.

³⁵⁶ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 258.

³⁵⁷ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

³⁵⁸ Kuigi käesolevas peatükis on arutatud olukordi, kus riigil palutakse muuta varasemat otsust, kehtib see samamoodi nendes olukordades, kus siseriikliku õigusega ei ole lubatud otsuse muutmine, vaid ainult uue otsuse tegemine. Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 264. [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

³⁵⁹ Mõnes riigis kohaldatakse selliste taotluste puhul välisriigi õigust, mitte siseriiklikku õigust. Kui riik on 2007. aasta Haagi protokolli osalisriik või on see protokoll tema suhtes siduv, kohaldatakse otsuste muutmise suhtes protokoll. [Riigi nimi] puhul [...]. Vt ka 5. peatükk, mis käsitleb kohaldatavat õigust.

³⁶⁰ Mõnes riigis ei tunnustata teise riigi tehtud otsuse muudatust, kui laps või üks pooltest elab jätkuvalt päritoluriigis. See võib mõjutada seda, kas muudatust on mõistlik taotleda mujal kui päritoluriigis.

³⁶¹ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

B. Kus saab muutmistaotluse esitada ja kas on võimalik esitada konventsiooni- või määrusekohane taotlus?

714. Nagu eespool märgitud, on määrusega ette nähtud otsesed kohtualluvuse eeskirjad (vt 4. peatükk), milles on sätestatud need olukorrad, mil määrust kohaldav liikmesriik on elatisega seotud küsimustes pädev.

715. Konventsiooniga ei ole ette nähtud „otseseid kohtualluvuse eeskirju“, mis sätestaksid selle, millal osalisriik võib teises osalisriigis tehtud elatist käsitlevat otsust muuta. Euroopa Liidu välistes konventsiooni osalisriikides otsustatakse see küsimus alati siseriikliku õigusega. Ainus olukord, mille puhul konventsioonis on konkreetselt käsitletud otsuse muutmise võimalust ning mida kontrollitakse otsuse tunnustamise ja täitmise ajal teises osalisriigis, on seotud muutmistaotlustega, mille kohustatud isik on esitanud mõnes muus riigis kui päritoluriik, kui õigustatud isiku elukoht on päritoluriigis (konventsiooni artikkel 18)³⁶².

Nõuanne: käesolevas käsiraamatus eristatakse **otse pädevatele asutustele esitatavaid taotlusi** ja **tavapäraseid taotlusi**. Tavapärase konventsiooni- või määrusekohane taotlus esitatakse keskasutuse kaudu, näiteks tunnustamise ja täitmise taotlus. Otsetaotlus esitatakse otse pädevale asutusele, näiteks konventsioonikohane taotlus üksnes abikaasale ja/või endisele abikaasale elatise maksmise otsuse tegemiseks, kui kumbki osalisriik ei ole laiendanud konventsiooni kohaldamist selliste taotluste suhtes. Lisateavet otsetaotluste kohta on esitatud VI jaotises allpool.

716. Ka määruses on konkreetselt käsitletud otsuse muutmise võimalust seoses muutmistaotlusega, mille kohustatud isik esitab muus riigis kui päritoluriik, kui õigustatud isiku elukoht on jätkuvalt päritoluriigis (määruse artikkel 8). Lisateavet määruse artikli 8 ja selle sätte vastasmõju kohta muude määruses sisalduvate kohtualluvuse eeskirjadega on esitatud allpool (II osa „Kohtualluvus“).

717. Sätestades võimaluse esitada konventsiooni ja määruse alusel **muutmistaotlusi** ning kehtestades eeskirjad selle kohta, millal otsuseid (sh muudetud otsuseid) saab tunnustada ja täita, loovad konventsioon ja määrus raamistiku sellisteks olukordadeks, kus pooltel on vaja algset otsust muuta. Konventsiooni ja määrusega võimaldatakse õigustatud isikutele ja kohustatud isikutele kulutõhus lihtsustatud protsess muutmistaotluste esitamiseks juhul, kui teine pool elab mõnes teises osalisriigis või liikmesriigis, nii et enamikul juhtudel ei pea muudatust taotlev pool reisima taotluse esitamiseks teise riiki³⁶³.

718. Enamikus olukordades võib taotluse esitajal (õigustatud isik või kohustatud isik) olla mitu võimalust seoses sellega, kus muudatust taotleda ja kas taotluse esitamisel tuleks tugineda konventsioonile või määrusele. Taotluse esitaja võib otsustada:

- esitada taotlus konventsiooni artikli 10 või määruse artikli 56 alusel ning paluda see edastada menetlemiseks selles riigis, kus on teise poole elukoht, või
- reisida riiki, kus otsus tehti või kus on teise poole elukoht ning esitada taotlus otse kõnealuse teise riigi pädevale asutusele või
- esitada taotlus otse enda riigi pädevale asutusele, eelkõige juhul, kui tema elukoht on riigis, kus otsus tehti.

719. Millise neist võimalustest taotluse esitaja valib, sõltub järgmisest:

- taotluse esitaja elukoht ja kas selleks on päritoluriik (riik, kus otsus tehti);
- kohustatud isiku elukoht;
- kas selle riigi õigusega, kus taotlus või otsetaotlus esitatakse, on taotletav muudatus lubatud (vt nt eespool esitatud märkused võlgnevuse muutmise kohta);
- kas võib esineda probleeme muudetud otsuse tunnustamisel selles riigis, kus seda kavatakse täita;

³⁶² Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 415.

³⁶³ Tuleb tähele panna, et mõnel juhul võib reisimine siiski vajalik olla, kui küsimust ei saa menetleda keskasutuse kaudu. Reisimise vältimiseks võib mõni riik aga kasutada videokonverentse ning pädevad asutused võivad seda võimalust vajaduse korral uurida.

- taotluse lõpuni menetlemise kestus. See võib olla eriti tähtis juhul, kui õigustatud isik taotleb elatise suurendamist lapse kasvatamise kulude kasvu katmiseks;
- kas üks riikidest kasutab muutmise puhul kiirmenetlust (nt Austraalias kasutatavad ümberhindamise menetlused), mis võimaldab otsust poolte taotlusel sageli kohandada.

720. Tuleb meeles pidada, et konventsiooni artiklist 18 ja määruse artiklis 8 tulenevalt on kohustatud isiku võimalused seoses otsuse muutmisega piiratumad kui õigustatud isikul.

721. Lõpuks tuleb tähele panna, et kuna konventsioon võib olla kohaldatav üksnes piiratud asjaoludel, on olemas võimalus, et muudatused või uute otsuste tegemine võivad tuua kaasa olukorra, kus ühe pere või taotleja ja kostja kohta on olemas mitu otsust. Võimaluse korral tuleks vältida tegevust, mille tagajärjel kehtib mitu otsust, sest sellest põhjustatud ebakindlus ja probleemide lahendamiseks vajalikud vahendid tõkestavad kõnealuste otsuste tõhusat jõustamist.

II osa. Vastu võetavate muutmistaotluste menetlemine

722. Käesolevas jaotises käsitletakse menetlusi, mida vastuvõtjariigis, st [riigi nimi] tuleb muutmistaotluse saamise korral kasutada.

723. Pädevad [õigusasutused] [haldusasutused], kes ei ole muutmistaotlustega tuttavad, võivad üldiselt soovida vaadata läbi käesoleva peatüki I osa, et saada parem ülevaade muutmistaotluste alustest ja nendega seotud olulisematest asjaoludest.

I. Menetlused – pädev [õigusasutus] [haldusasutus]

1. Kas on „selgelt tuvastatud”, et konventsiooni või määruse nõuded ei ole täidetud?

724. Konventsiooni ja määrusega lubatakse keskasutusel keelduda taotluse menetlemisest üksnes olukordades, kus on „selgelt tuvastatud”, et taotlus ei vasta konventsiooni (artikli 12 lõige 8) või määruse (artikli 58 lõige 8) nõuetele. Kõnealune erand on väga piiratud ja see võib kehtida näiteks juhul, kui taotlus ei käsitle elatist³⁶⁴.

725. [Riigi nimi] pädev [õigusasutus] [haldusasutus] võib soovida teostada samasuguse esialgse kontrolli ning teavitada [riigi nimi] keskasutust vajaduse korral oma järeldustest.

2. Kas dokumendid ja andmed on terviklikud?

2007. aasta konventsioon

726. Konventsiooniga nõutakse ainult edastusvormi ja taotluse esitamist (kasutada võib otsuse muutmise taotluse soovituslikku vormi), kuid enamikul juhtudel on vaja muid dokumente muudatuse aluse kindlakstegemiseks. Enamikul juhtudel sisaldab materjalide pakett järgmisi dokumente:

- otsuse muutmise taotluse soovituslik vorm;
- elatist käsitleva otsuse koopia, mis peab olema tõestatud üksnes siis, kui vastuvõtjariik seda nõuab (vt riigiprofiil)³⁶⁵;
- kohustatud isiku rahalist olukorda käsitlev vorm;
- teave, mis on vajalik kostja asukoha kindlakstegemiseks vastuvõtjariigis;
- õigustatud isiku rahalist olukorda käsitlev vorm;
- muutmistaotluse toetamiseks vajalikud täiendavad dokumendid;
- vastuvõtjariigi nõutavad täiendavad dokumendid (vt riigiprofiil)³⁶⁶.

³⁶⁴ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 344.

³⁶⁵ [Riigi nimi] nõuab, et [...].

³⁶⁶ Sealsamas.

2009. aasta määrus

a) VII lisa

727. Määruses on nõutud, et otsuse muutmise taotluste puhul kasutatakse määruse VII lisa. Määruse nõuete kohaselt peab taotlus sisaldama vähemalt järgmist teavet (artikli 57 lõige 2):

- a) taotlus(t)e laad;
- b) taotluse esitaja nimi ja kontaktandmed, sealhulgas aadress ja sünniaeg³⁶⁷;
- c) kostja nimi ning, kui need on teada, aadress ja sünniaeg;
- d) iga sellise isiku nimi ja sünniaeg, kellele elatist taotletakse;
- e) taotluse aluseks olevad asjaolud;
- f) õigustatud isiku taotluse korral teave selle kohta, kuhu elatismakse tuleks teha või elektrooniliselt üle kanda;
- g) taotluse läbivaatamise eest vastutava esitajariigi keskasutuse töötaja või osakonna nimi ja kontaktandmed.

b) Täiendavad dokumendid (artikkel 57)

728. Määruse artikli 57 lõigetega 4 ja 5 nõutakse, et taotlusele lisatakse vajaduse korral ja niivõrd, kui võrd järgmised asjaolud on teada, täiendavad dokumendid, sealhulgas dokumendid järgmise kohta:

- õigustatud isiku rahaline olukord (artikli 57 lõike 4 punkt a);
- kohustatud isiku rahaline olukord, sealhulgas kohustatud isiku tööandja nimi ja aadress ning kohustatud isiku varade laad ja asukoht (artikli 57 lõike 4 punkt b);
- mis tahes muu teave, mis võib aidata kostja asukohta kindlaks teha (artikli 57 lõike 4 punkt c);
- vajalik lisateave ja tõendavad dokumendid, sealhulgas vajaduse korral dokumendid, mis tõendavad taotluse esitaja õigust õigusabile (artikli 57 lõige 5).

3. Kui dokumendid ei ole terviklikud

729. Kui konventsiooni või määruse alusel nõutakse mõnda eespool nimetatud dokumenti ning neid ei ole taotlusega seotud dokumentide paketti lisatud, ei tuleks taotlust tagasi lükata. Selle asemel tuleks [riigi nimi] keskasutuse kaudu taotleda esitajariigilt vajalikke dokumente. Pädevad [õigusasutused] [haldusasutused], kes avastavad, et dokumente on puudu, peaksid sellest võimalikult kiiresti teavitama [riigi nimi] keskasutust, et viimane saaks puuduvaid dokumente viivitamatult esitajariigilt küsida.

4. Kas on mingeid esialgseid probleeme?

730. [Riigi nimi] keskasutus peaks teostama saadud dokumentide esmase analüüsi ja tegema kindlaks, kas vastuvõtjariigis võib esineda mingeid takistusi küsimuse menetlemisel ning kas on kahtlusi selle kohta, et muudetud otsuse tunnustamisel ja täitmisel võib tekkida tõrkeid. [Riigi nimi] pädev [õigusasutus] [haldusasutus] peab teostama sarnase kontrolli. Selline hindamine on eriti oluline kohustatud isikute esitatud taotluste puhul. Nagu on arutatud käesoleva peatüki I osas (I.B jaotis), on asjaolud, mille puhul kohustatud isik võib konventsiooni või määruse alusel esitada teises riigis otsuse muutmise taotluse, teatavatel juhtudel piiratud.

731. Mõne riigi õigusega ei ole laste elatisega seotud võlgnevuse vähendamine või tühistamine lubatud. Kui taotluses taotletakse üksnes lapse elatise võlgnevuse

³⁶⁷ Taotluse esitaja koduse aadressi võib asendada muu aadressiga perevägivalla juhtumite puhul, kui vastuvõtjariigi õiguses ei ole sätestatud, et algatatavate menetluste läbiviimiseks peab taotleja esitama oma koduse aadressi (artikli 57 lõige 3). [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

tühistamist ja teie riigi õiguse alusel³⁶⁸ ei ole lubatud võlgnevusi tühistada, teatage sellest [riigi nimi] keskasutusele, kes omakorda teavitab esitajariiki³⁶⁹.

5. Asjakohased ajutised meetmed või kaitsemeetmed

732. Võib olla asjakohane, et pädev [õigusasutus] [haldusasutus] võtab ajutisi meetmeid või kaitsemeetmeid, enne kui taotluse kohta on otsus tehtud. Kõnealuseid meetmeid võib võtta mitmel ajahetkel taotluse menetlemise jooksul või isegi enne seda. Lisateavet ajutiste meetmete ja kaitsemeetmete kohta on esitatud 3. peatüki II osa VIII jaotises.

6. Muutmistaotluse menetlemine

733. Pärast esialgset hinnangut selle kohta, et taotlust on võimalik konventsiooni või määruse alusel menetleda, saab pädev [õigusasutus] [haldusasutus] hinnata juhtumi põhjendatust. [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

a) Kohtualluvus

i) Kohtualluvus Euroopa Liidu välistes 2007. aasta konventsiooni osalisriikides

734. Euroopa Liidu väliste konventsiooni osalisriikide (st riigid, kus määrus ei ole kohaldatav) pädevad [õigusasutused] [haldusasutused] peavad kooskõlas siseriikliku õigusega kindlaks tegema, kas neil on asjaomases küsimuses pädevus³⁷⁰.

735. Tuleb aga tähele panna, et konventsioon sisaldab spetsiaalset sätet pädevuse välistamise kohta, nimelt artiklit 18 „Piirang menetluste algatamisel“, mis käsitleb kohustatud isiku võimalusi olemasolevat otsust muuta. Seni, kuni õigustatud isiku alaline elukoht on selles konventsiooni osalisriigis, kus otsus tehti, ei saa kohustatud isik algatada otsuse muutmise menetlust mõnes teises konventsiooni osalisriigis; selle reegli suhtes kehtib mitu erandit (lisateavet konventsiooni artikli 18 kohta, mis on sisuliselt samaväärne määruse artikliga 8, on esitatud määruses sisalduvaid kohtualluvuse eeskirju käsitleva 4. peatüki G jaotises)³⁷¹.

ii) Kohtualluvus 2009. aasta määruse alusel

736. Määrust kohaldavate Euroopa Liidu liikmesriikide pädevad [õigusasutused] [haldusasutused] kohaldavad vastu võetavate muutmistaotluste ja otsetaotluste suhtes määruses sisalduvaid kohtualluvuse eeskirju, olenemata sellest, kas taotlus on esitatud konventsiooni või määruse alusel. See tuleneb asjaolust, et määruses esitatud kohtualluvuse eeskirjad on üldkohaldatavad ja neil on *erga omnes* mõju (lisateavet määruses sisalduvate otsete kohtualluvuse eeskirjade kohta on esitatud 4. peatükis).

737. Sarnaselt konventsioonile sisaldab määrus spetsiaalset sätet pädevuse välistamise kohta, mis käsitleb kohustatud isiku võimalusi algatada menetlus olemasoleva otsuse muutmiseks (artikkel 8 „Menetluse algatamise tähtsajad“). Määruse alusel ei tohi kohustatud isik seni, kuni õigustatud isiku alaline elukoht on selles konventsiooni osalisriigis või Euroopa Liidu liikmesriigis, kus otsus tehti, algatada otsuse muutmise menetlust mõnes teises liikmesriigis; selle reegli suhtes kehtib mitu erandit (ülevaade määruse artiklist 8 on esitatud 4. peatüki G jaotises).

³⁶⁸ Mõnes riigis hõlmab see 2007. aasta Haagi protokolli (lisateavet 2007. aasta Haagi protokolli kohta on esitatud 5. peatükis).

³⁶⁹ Vt joonealune märkus 361 eespool.

³⁷⁰ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

³⁷¹ Kui muudetavat otsust kavatakse tunnustada ja/või täita mõnes teises jurisdiktsioonis, peaksid pädevad asutused arvesse võtma kohtualluvuse aluseid, mida välisriikide jurisdiktsioonis elatist käsitlevate otsuste tunnustamisel ja täitmisel aktsepteeritakse, ning eelkõige konventsiooni artiklis 20 sätestatud aluseid. Näiteks ei tunnusta ega täida Ameerika Ühendriikide kohtud enamikul juhtudel selliseid lapse elatist käsitlevaid otsuseid, mille puhul kohtualluvuse aluseks on õigustatud isiku alaline elukoht (konventsiooni artikli 20 lõikega 2 lubatakse osalisriigil teha välisriikide otsuste tunnustamise ja täitmise eesmärgil reservatsioon selle ja veel mitme muu kohtualluvuse aluse kohta). Sellises olukorras peab osalisriik aga juhul, kui selles riigis on kohustatud isiku alaline elukoht, võtma kõik asjakohased meetmed õigustatud isiku kasuks otsuse tegemiseks (artikli 20 lõige 4).

738. Määruse artiklil 8 on konkreetne vastasmõju muude määruses sisalduvate kohtualluvuse eeskirjadega. Määrust kohaldavad pädevad asutused peaksid kõigepealt uurima, kas nende pädevus võib tuleneda määruse artiklist 4, milles on kirjeldatud kriteeriume seoses määrusekohaste kehtivate kohtu valikut käsitlevate kokkulepetega. Määruse artikli 4 nõuetele vastavad kohtu valikut käsitlevad kokkulepped on üks täpsustatud erand kohustatud isiku alगतatavate menetluste suhtes kehtivatest piirangutest (artikli 8 lõike 2 punkt a).

739. Kui pädevad asutused ei ole pädevad kohtu valikut käsitleva kehtiva kokkuleppe põhjal, peavad nad järgnevalt uurima, kas nad võivad olla pädevad mõnel muul alusel, esmalt määruse artikli 3 kohaselt („Üldsätted”) ja seejärel artikli 5 kohaselt („Kohtualluvus kostja kohtusse ilmumise alusel”).

740. Kui pädevad asutused on kindlaks teinud, et nad on määruses sisalduvate peamiste nn positiivsete kohtualluvuse eeskirjade alusel otsuse muutmist käsitlevas juhtumis pädevad, peavad nad järgnevalt hindama, kas artiklist 8 tulenevalt kehtib menetluste algamisel mingeid piiranguid. Tuleb tähele panna, et sellised piirangud menetluste algamisel on asjakohased ainult juhul, kui otsuse muutmise taotluse esitab kohustatud isik olukorras, kus õigustatud isik elab jätkuvalt algse otsuse teinud Haagi konventsiooni osalisriigis või liikmesriigis, ning selle suhtes kehtivad artikli 8 lõike 2 punktides a–d esitatud neli erandit.

741. Üksikasjalikumalt teavet kõikide määruses sisalduvate kohtualluvuse eeskirjade kohta on esitatud käesoleva käsiraamatu 4. peatükis (lisateavet artikli 8 kohta on esitatud 4. peatüki G jaotises)³⁷².

b) Kohaldatav õigus

i) Kohaldatav õigus riikides, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv

742. Pädevad [õigusasutused] [haldusasutused] nendes konventsiooni osalisriikides, kes ei ole 2007. aasta Haagi protokolli osalisriigid, ja Euroopa Liidu liikmesriikides, kelle suhtes 2007. aasta Haagi protokoll ei ole siduv (Ühendkuningriik ja Taani), kohaldavad muutmistaotluse suhtes kohaldatava õiguse kindlaksmääramiseks oma riigi eeskirju.

ii) Kohaldatav õigus riikides, kelle suhtes Haagi protokoll on siduv

743. Protokoll on siduv kõikide Euroopa Liidu liikmesriikide suhtes peale Ühendkuningriigi ja Taani. Euroopa Liidu välised konventsiooni osalisriigid võivad olla ka 2007. aasta Haagi protokolli osalisriigid. Seepärast kohaldavad nende riikide pädevad [õigusasutused] [haldusasutused], kelle suhtes protokoll on siduv, muutmistaotluste suhtes protokollis sisalduvaid kohaldatavat õigust käsitlevaid eeskirju³⁷³. (Lisateavet 2007. aasta Haagi protokolli kohta on esitatud 5. peatükis.)

7. Pärast otsuse tegemist

744. Kui otsust muudetakse, peab pädev [õigusasutus] [haldusasutus] edastama otsuse [riigi nimi] keskasutusele, kes saadab muudetud otsuse koopia esitajariigi keskasutusele.

745. Mõnel juhul tuleb muudetud otsust esitajariigis tunnustada, enne kui kõnealuses riigis saab otsuse täidetavaks tunnistada või seda täita. Sellistel juhtudel võib olla vajalik, et vastuvõtjariik kui muudetud otsuse päritoluriik osutab abi tunnustamismenetluse jaoks vajalike dokumentide hankimisel (teavet konventsiooni ja määruse alusel tunnustamise

³⁷² Sealsamas.

³⁷³ Tuleb aga tähele panna, et võib esineda erinevaid seisukohti seoses sellega, kas 2007. aasta Haagi protokolli eeskirjad on kohaldatavad, sõltuvalt sellest, kas otsuse muutmise taotlust käsitatakse siseriikliku õiguse alusel uue otsusena või olemasoleva otsuse muudatusena. Kui muudatust käsitatakse riigi õiguse alusel uue otsusena, siis paistab olevat selge, et kohaldatakse protokollis sisalduvaid kohaldatavat õigust käsitlevaid eeskirju. Kui muudatust käsitatakse aga üksnes varasema otsuse muutmisenä, võidakse olla ka seisukohal, et jätkuvalt kohaldatakse sama õigust, mida kohaldati algse otsuse suhtes.

või tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise / täitmise menetlustes nõutavate dokumentide kohta on esitatud 7. ja 8. peatükis).

II. Kontrollnimekiri – vastu võetavad muutmistaotlused

	Menetlus	Viide käsiraamatus
1	Dokumentide saamine [riigi nimi] keskasutuselt	
2	Kas on „selgelt tuvastatud”, et konventsiooni nõuded ei ole täidetud?	II osa I jaotise punkt 1
3	Kas dokumendid on terviklikud?	II osa I jaotise punkt 2
4	Otsuse muutmise taotlusega seotud võimalike probleemide kindlakstegemine (eelkõige näiteks seoses kohustatud isikute esitatud taotlustega)	II osa I jaotise punkt 4
5	Mis tahes asjakohaste ajutiste meetmete ja kaitsemeetmete võtmine	II osa I jaotise punkt 5
6	Taotluse menetlemine	II osa I jaotise punkt 6
7	[Riigi nimi] keskasutuse teavitamine menetluse tulemustest	II osa I jaotise punkt 7

III. Lisamaterjalid

A. Praktilised nõuanded kõikide muutmistaotluste kohta

- Ühegi dokumendi originaalversiooni edastamist ei nõuta.
- Kuna teatavaid muudatusi menetletakse otse pädevale [õigusasutusele] [haldusasutusele] esitatavate taotluste põhjal, on oluline tagada, et pädev asutus teavitaks muudatusest kõiki keskasutusi, kes on avanud vastava toimiku. Sellega tagatakse, et mõlema osalisriigi toimikud on ajakohased.
- Mõne riigi õiguses on teatavaid olulisi piiranguid seoses võlgnevuste tühistamisega³⁷⁴.
- Alati ei ole vaja teha muudatust, kui elatist käsitleva otsuse täitmine on käimas või kui poolte olukord on muutunud. Siseriikliku õiguse alusel võivad olla kättesaadavad muud õiguskaitsevahendid, nagu täitmise ajutine peatamine või alternatiivsed võimalused peale muutmise, sealhulgas otsuse summa halduskorras ümberarvutamine või ümberhindamine³⁷⁵.

B. Seotud vormid

2007. aasta konventsioon

Edastusvorm

Otsuse muutmise taotlus

Piiratud juurdepääsuga teavet käsitlev vorm

Rahalist olukorda käsitlev vorm

Otsuse kokkuvõte

2009. aasta määrus

VII lisa

C. Asjakohased artiklid

2007. aasta konventsioon

³⁷⁴ Vt joonealune märkus 361 eespool.

³⁷⁵ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

Artikli 10 lõike 1 punktid e ja f ning lõike 2 punktid b ja c

Artikkel 11

Artikkel 12

Artikkel 15

Artikkel 17

Artikkel 18

Artikkel 20

Artikkel 22

2009. aasta määrus

Artikli 56 lõike 1 punktid e ja f ning lõike 2 punktid b ja c

Artikkel 57

Artikkel 58

Artikkel 46

Artikkel 47

Artiklid 3–7 (kohtualluvus)

Artikkel 8

Artikkel 15 (kohaldatav õigus)

D. Käsiraamatu seotud peatükid

Vt 3. peatükk „Üldkohaldatavad küsimused: 2007. aasta konventsioon ja 2009. aasta määrus”.

Vt 4. peatükk „2009. aasta määrus: otsesed kohtualluvuse eeskirjad”.

Vt 5. peatükk „2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel kohaldatav õigus”.

Vt 6. peatükk „Välisriikide õigusaktide leidmine ja nende sisuga tutvumine”.

Vt 12. peatükk „Elatist käsitlevate otsuste täitmine 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel”.

IV. Korduma kippuvad küsimused

Kohustatud isik peab maksma elatist teises riigis tehtud otsuse alusel. Üks lastest elab nüüd koos kohustatud isikuga. Kas kohustatud isik saab otsust muuta?

746. Enamikul juhtudel – jah. Kohustatud isik peab täitma taotluse konventsiooni artikli 10 lõike 2 punktide b või c või määruse artikli 56 lõike 2 punktide b või c alusel (vastavalt sellele, kumba õigusakti kohaldatakse) ning esitama selle keskasutusele. Kohustatud isiku elukohariigi keskasutus saadab taotluse riigile, kus otsus tehti, kui õigustatud isiku elukoht on jätkuvalt selles riigis, või riigile, kus õigustatud isik nüüd elab. Teatavatel asjaoludel saab kohustatud isik esitada taotluse otse enda elukohariigi pädevale asutusele. See, kas otsust saab muuta, määratakse kindlaks vastuvõtjariigis kohaldatava õiguse põhjal³⁷⁶.

Milliseid samme peab õigustatud isik või kohustatud isik pärast elatist käsitleva otsuse muutmist astuma, et muudetud otsust hakataks täitma?

747. Järgnevad sammud sõltuvad peamiselt riigi õigusest, olenevalt sellest, kus on poolte elukoht ja kas muudetud otsus on pärit sellest riigist, kus seda täitma hakatakse. Kui see nii on, siis ei ole vaja teha midagi muud, sest riik täidab enda otsust.

748. Kui muudetud otsus tehti mõnes teises konventsiooni osalisriigis või määrust kohaldavas Euroopa Liidu liikmesriigis kui see riik, kus seda tuleb täita, võib olla vaja seda enne täitmist tunnustada või see täidetavaks tunnistada. Tunnustamine või täidetavaks tunnistamine võib olla vajalik riigis, kus on kohustatud isiku elukoht, või riigis, kus asuvad tema varad.

³⁷⁶ Vt joonealune märkus 358 eespool.

749. Mõnes riigis ei nõuta muudetud otsuse tunnustamist või täidetavaks tunnustamist, sest muudetud otsust käsitatakse algse otsuse laiendusena, tingimusel et algne otsus oli asjaomases riigis tunnustatud. Teistes riikides tuleb esitada muudetud otsuse tunnustamise taotlus, kasutades konventsioonis või määruses sisalduvaid tunnustamist ja täitmist käsitlevaid sätteid.

Millal saab elatist käsitlevat otsust muuta? Mida peab taotluse esitaja tõendama?

750. See, kas otsust on võimalik muuta, sõltub selle riigi õigusest, kus taotlust menetletakse (vastuvõtjariik). Enamikus riikides peab taotluse esitaja tõendama, et alates otsuse tegemisest on õigustatud isiku, kohustatud isiku või laste olukord muutunud³⁷⁷.

Kas konventsiooni- või määrusekohase taotlusega saab vähendada elatise võlgnevust või see tühistada?

751. See küsimus lahendatakse siseriiklikult kohaldatava materiaalsoiguse alusel, mis määratakse kindlaks kohaldatavat õigust käsitlevate eeskirjade kaudu. Pädevad asutused võivad tutvuda vastuvõtjariigi konventsioonikohaste riigiprofiilidega, et teha kindlaks, kas asjaomane riik lubab oma õiguse alusel võlgnevuste tühistamist või vähendamist. See, kas taotlus saab positiivse lahendi, sõltub sellest, kas vastuvõtjariigis kohaldatava õigusega on lubatud võlgnevuste tühistamine või vähendamine. Mõne riigi õiguse alusel ei saa laste elatise seotud võlgnevusi vähendada või tühistada³⁷⁸.

Õigustatud isiku heaks tehtud elatist käsitlevas otsuses sätestatud elatissumma ei vasta enam laste vajadustele. Kohustatud isik elab välisriigis. Kuidas saab õigustatud isik elatist suurendada?

752. Kui otsus tehti riigis, kus õigustatud isik siiani elab, võib olla võimalik taotleda algse otsuse teinud pädeval asutusel lihtsalt otsust muuta ja summat suurendada. Kui kõnealune asutus ei saa mingil põhjusel muudetud otsust teha, peab õigustatud isik esitama konventsiooni või määruse alusel taotluse ning laskma edastada muutmistaotluse riigile, kus nüüd on kohustatud isiku elukoht.

753. Kui õigustatud isik ei ela riigis, kus otsus tehti, ei pruugi kõnealuse riigi õigus- või haldusasutusel olla võimalik otsust muuta³⁷⁹. Sellisel juhul peab õigustatud isik esitama konventsiooni või määruse alusel muutmistaotluse ja laskma selle edastada riigile, kus on kohustatud isiku elukoht.

Millised on otsuse muutmise alused? Kas elatist võib muuta või elatise võlgnevuse tühistada ilma õigustatud isiku nõusolekuta?

754. See, kas muutmine on lubatud, sõltub taotlust menetlevas riigis kohaldatavast õigusest. Enamikus riikides ei saa lapse elatist käsitlevat otsust muuta ilma, et kohustatud isiku, õigustatud isiku või lapse olukord oleks muutunud³⁸⁰. Vastuvõtjariigis kohaldatava õigusega võib, kuid ei pruugi olla lubatud lapse elatise seotud võlgnevuste tühistamine. Paljud riigid ei luba lapse elatise seotud võlgnevusi tühistada, välja arvatud erakorralistel asjaoludel, ning ei pruugi tunnustada või täita otsust, millega muudetakse võlgnevust³⁸¹.

Kas taotluse esitajalt võib nõuda füüsilist osalemist muutmistaotluse menetlemisel vastuvõtjariigis?

755. Ei konventsiooni artiklis 29 ega määruse artiklis 41 ole käsitletud küsimust, kas muutmistaotluse menetlemisel võib nõuda taotluse esitaja füüsilist kohalolekut. Nii vastuvõtjariigi kui ka esitajariigi keskasutused peaksid tegema koostööd selle

³⁷⁷ Vt punkt 733 eespool.

³⁷⁸ Vt joonealune märkus 361 eespool.

³⁷⁹ Vt joonealune märkus 358 eespool.

³⁸⁰ Vt punkt 733 eespool.

³⁸¹ Vt joonealune märkus 361 eespool.

tagamiseks, et taotluse menetlemisel on kättesaadavad taotluse esitaja tõendid, ning aitama taotluse esitajal teha mis tahes korraldusi esildiste tegemiseks või tõendite esitamiseks alternatiivsete vahendite, nagu konverentskõnede või videokonverentside teel, kui need võimalused on kättesaadavad.

V. Otse pädevatele asutustele esitatavad otsuse muutmise taotlused

756. Otse [riigi nimi] [kui Euroopa Liidu liikmesriigi, kelle suhtes on / ei ole 2007. aasta Haagi protokoll siduv] pädevale asutustele esitatavad ja konventsiooni või määruse reguleerimisalasse kuuluvad otsuse muutmise taotlused on reguleeritud [määruse sätetega, mis käsitlevad kohtualluvust (vt käesoleva käsiraamatu 4. peatükk) ja kohaldatavat õigust (vt käesoleva käsiraamatu 5. peatükk), nagu on arutatud eespool] ning siseriikliku õigusega.

757. Tuleb tähele panna, et 7. peatükis arutatud konventsiooni sätteid, mis käsitlevad otsetaotlusi otsuste tunnustamiseks ja täitmiseks, ei kohaldata otsuse tegemise või muutmise seotud otsetaotluste suhtes. See tähendab seda, et menetlused, vormid ja selliseid taotlusi esitavatele õigustatud isikutele või kohustatud isikutele kättesaadav abi on nähtud ette [riigi nimi] kehtiva õigusega või menetlustega. Oluline on see, et isegi kui elatist käsitlev otsus võib jääda konventsiooni või määruse reguleerimisalasse (näiteks kui otsus käsitleb abikaasa ja/või endise abikaasa elatise muutmist), siis ei kohaldata selliste otsetaotluste suhtes kõige soodsamaid õigusabi käsitlevaid sätteid. Mõnel juhul peab õigustatud isik või kohustatud isik palkama taotluse esitamiseks vastuvõtjariigis, st [riigi nimi] oma kulul advokaadi. (Lisateavet tõhusa juurdepääsu kohta menetlustele ja õigusabile kahe õigusakti alusel on esitatud 2. peatüki II osa VII jaotises.) [Riigi nimi] puhul [...].

12. peatükk. Elatist käsitlevate otsuste täitmine 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel

I. Ülevaade

758. Käesolev peatükk erineb käsiraamatu muudest peatükkidest, sest selles ei käsitleta konventsiooni või määruse alusel otse pädevatele asutustele esitatavaid taotlusi ega vastu võetavaid taotlusi, mille pädevad [õigusasutused] [haldusasutused] saavad riikide keskasutuste kaudu. Selle asemel on käesolevas peatükis käsitletud vastuvõtjariigi (antud juhul [riigi nimi]) õiguse alusel võetavaid meetmeid pärast teiselt riigilt taotluse saamist (olemasoleva otsuse tunnustamiseks, otsuse muutmiseks või uue otsuse tegemiseks) ja selle menetlemist juhul, kui taotluse esitaja taotleb otsuse täitmist.

759. [Riigi nimi] on konventsioonist ja määrusest tulenevate täitmisega seotud küsimuste eest vastutavad asutused [...].

A. Konventsiooni- või määrusekohase otsuse täitmise tutvustus

760. Elatist käsitlevat otsust hakatakse täitma pärast seda, kui on olemas kehtiv täidetav otsus. Kõnealune otsus peab olema vastuvõtjariigis tehtud, tunnustatud või seal täidetavaks tunnustatud. Tavaliselt toimub otsuse täitmise selles riigis, kus on kohustatud isiku elukoht, või riigis, kus kohustatud isik omab varasid või sissetulekut. Mõnikord võib täitmise algatada rohkem kui ühes riigis, sõltuvalt kohustatud isiku asukohast ning tema varade asukohast ja sissetuleku laekumise kohast.

761. Kõik riigid ei kasuta **elatist käsitleva otsuse** täitmiseks ühesuguseid meetmeid ning iga juhtumi puhul vajalikud sammud sõltuvad kohustatud isiku soovist ja suutlikkusest makseid teha. Mõnes riigis püütakse alati õhutada vabatahtlikke makseid elatist käsitleva otsuse alusel, kas enne täitmise alustamist või osana käimasolevast täitmisprotsessist³⁸².

Elatist käsitlevas otsuses sätestatakse kohustatud isiku kohustus maksta elatist ning see võib hõlmata automaatset kohandamist indekseerimise teel ning võlgnevuse või viivise tasumise või elatise tagasiulatuva maksmise nõuet, samuti võidakse selles kindlaks määrata menetluskulud.

Kõikide vastuvõtjariigis võetavate meetmete eesmärk peaks alati olema tagada kiirelt ja tõhusalt pidevad ja korrapärased elatismaksed ning otsuse järgimine.

762. Kuna juhtum võib täitmise eest vastutava ameti kätte jääda mitmeks aastaks (et makseid koguda), võidakse juhtumi suhtes selle aja jooksul võtta erinevaid täitemeetmeid ja täitmise käigus võib kerkida mitmesuguseid küsimusi.

763. Nii konventsiooni kui ka määruse alusel on elatist käsitlevate otsuste täitmine peaaegu täielikult reguleeritud selle riigi õigusega, kus täitmine toimub, olenemata mõlemas õigusaktis sisalduvatest teatavatest täitmisega seotud üldsätetest (vt aga ka käesoleva käsiraamatu 8. peatükk, kus on esitatud teavet konkreetsemate sätete kohta seoses otsuste täitmisega määrusekohaste menetluste alusel).

764. Konventsiooni- või määrusekohaste otsuste täitmise eest vastutavad pädevad asutused peavad kõigepealt kindlaks tegema, millise õigusakti reguleerimisalasse otsus jääb, et otsust neist ühe alusel nõuetekohaselt täita (nii konventsiooni kui ka määruse reguleerimisala ja kohaldamisega seotud küsimusi on arutatud 3. peatüki I osas).

765. Konventsioon sisaldab täitmise kohta teatavaid olulisi üldsätteid. Täitmine peab toimuma „viivitamatult“ (artikli 32 lõige 2) ja ilma, et taotluse esitaja peaks esitama täiendavaid taotlusi (artikli 32 lõige 3). Ühtlasi nõutakse konventsiooniga, et osalisriikides oleksid kehtestatud „tõhusad meetmed“ otsuste täitmiseks. Artiklis 34 on esitatud

³⁸² [Riigi nimi puhul] [...].

täitemeetmete soovituslik loetelu, kuid iga otsust täitev riik otsustab ise, kas mõnda loetletud täitemehhanismi või neid kõiki oma riigi õiguses rakendada ja kasutada³⁸³. Osalisriigi õiguse alusel ei pruugi kõik loetletud täitemeetmed kättesaadavad olla³⁸⁴.

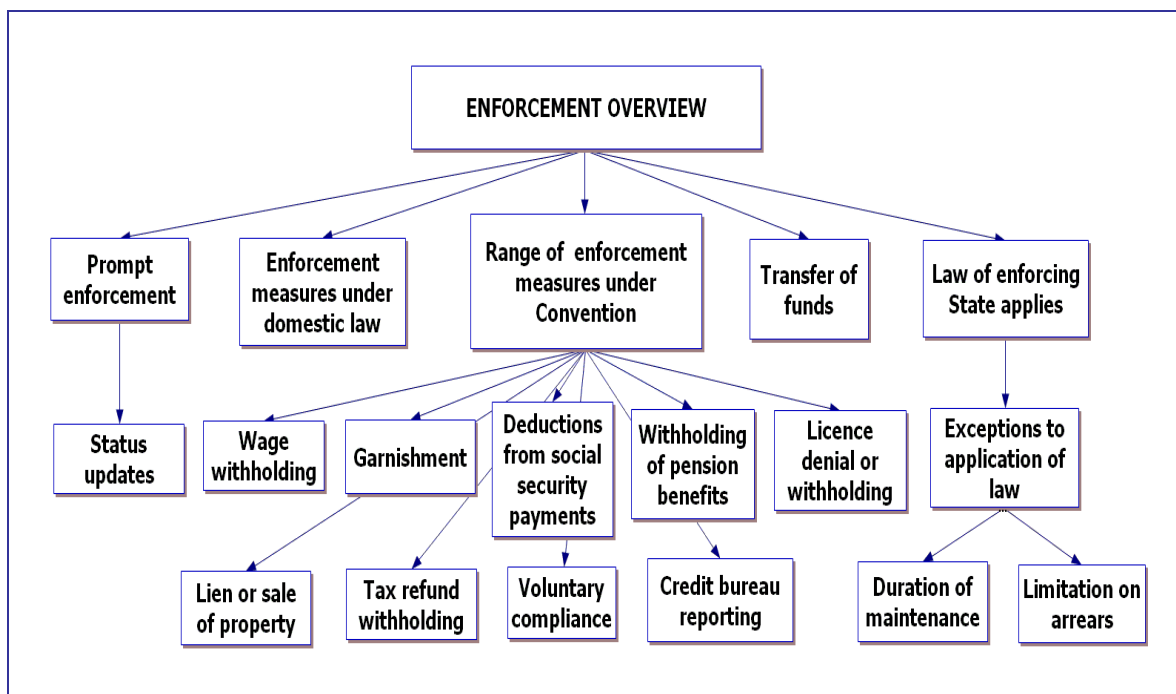
766. Määrus ei sisalda eelmises lõigus kirjeldatud konventsiooni sätetega samaväärseid täitmist käsitlevaid üldsätteid, vaid selles on üksnes täpsustatud, et täitmine peaks olema reguleeritud otsuse täitmise liikmesriigi õigusega ning et määrusekohaste otsuste täitmine peaks toimuma asjaomases riigis tehtud otsustega samadel tingimustel (artikli 41 lõige 1). Määruse IV peatükk sisaldab teatavaid menetlusi, tähtaegu ja nõutavaid dokumente, mis on vajalikud määrusekohaste otsuste täitmiseks (neid on kirjeldatud 8. peatükis). Eelkõige on dokumendid, mida nõutakse otsuste täitmisel IV peatüki alusel, sätestatud 1. jaos artiklis 20 ja 2. jao artiklis 28. Tuleb tähele panna, et määruse IV peatüki 1. jao alusel ei nõuta mingeid täitemenetlusi ning otsuse otseseks täitmiseks peab õigustatud isik esitama täitmise eest vastutavale vastuvõtjariigi pädevale asutusele üksnes artiklis 20 sätestatud dokumendid.

767. Nii konventsiooni artikli 6 lõike 2 punkti f kui ka määruse artikli 51 lõike 2 punkti f kohaselt peavad riigid samuti hõlbustama elatismaksete kiiret ülekandmist õigustatud isikutele. Konventsiooni artikli 35 alusel peavad osalisriigid edendama kulutõhusaid ja tulemuslikke vahendite ülekandmise meetodeid ning vähendama tõkkeid elatismaksete piiriülesele ülekandmisele³⁸⁵.

II. Otsuste täitmine 2007. aasta konventsiooni alusel

A. Üldised täitemenetlused

768. Konventsioon sisaldab otsuste täitmise kohta ainult üldisi sätteid. See tuleneb asjaolust, et tegelikud täitemenetlused ja täitmise vahendid on ette nähtud otsuse täitmise eest vastutava riigi õigusega. Konventsiooni sätted on keskasutuse kaudu saadud täitmise taotluste ja otse pädevale asutusele esitatavate taotluste puhul sisuliselt ühesugused.

Joonis 13. Ülevaade täimisega seotud konventsiooni sätetest

³⁸³ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 582.

³⁸⁴ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

³⁸⁵ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 585.

B. Viivitamatu täitmine

769. Kuna paljude konventsioonikohaste taotluste puhul on eesmärk elatist käsitleva otsuse edukas täitmine, nõutakse artikli 32 lõikega 2, et täitmine peab toimuma „viivitamatult”. Seda, mida „viivitamatu” teatavas olukorras tähendab, ei ole määratletud, kuid selgelt eeldatakse, et otsuse täitmiseks võetakse meetmeid nii kiiresti, kui see otsuse täitmise riigi õiguse ja eeskirjade alusel võimalik on³⁸⁶.

770. Viivitamatu täitmise nõuet tuleb kaaluda ka koos keskasutuste artiklist 12 tulenevate kohustustega teavitada teineteist juhtumi eest vastutava(te)st isiku(te)st või üksus(te)st ja juhtumi menetlemisel tehtud edusammudest ning vastata päringutele. Pädevad asutused peavad tõenäoliselt tegema oma riigi keskasutusega koostööd selleks, et viimane saaks täita oma konventsioonist tulenevat kohustust esitada aruandeid konkreetse juhtumi menetlemisel tehtud edusammude kohta.

C. Täitemeetmed

771. Kõik osalisriigid peavad olema kehtestanud tõhusad meetmed³⁸⁷ konventsioonikohaste elatist käsitlevate otsuste täitmiseks ning nad peavad pakkuma samas ulatuses täitemeetmeid, mis on kättesaadavad riigisiseste juhtumite puhul. Kättesaadavad meetmed on aga riigiti erinevad, sest täitmine on reguleeritud selle riigi õigusega, kes otsust täidab³⁸⁸.

772. Käesolevas jaotises on üksikasjalikult tutvustatud konventsioonis kirjeldatud võimalikke täitemeetmeid ja osutatud sellele, kas kõnealused täitemeetmed võivad olla kättesaadavad [riigi nimi]. Lisateavet otsuste täitmise kohta [riigi nimi] on esitatud IV jaotises allpool.

773. Mõnes riigis püüab täitmise eest vastutav asutus esmalt teha koostööd kohustatud isikuga, et viimane täidaks otsust vabatahtlikult, tehes korrapäraseid makseid või lastes summa oma palgast automaatselt maha arvata³⁸⁹. See toimub enne mis tahes täitemeetmete algatamist. Mõnes riigis võib kohustatud isikul olla õigus saada täitmise kohta teade ning teatavad õigused teha enne täitemeetmete võtmist vabatahtlikke makseid³⁹⁰.

774. Kui makseid ei tehta, määratakse täitmiseks kasutatav õiguskaitsevahend kindlaks täitmise eest vastutava asutuse tegevuspõhimõtete ja talle antud volituste põhjal. Mõnes riigis toimub täitmine peaaegu täies ulatuses haldustasandil ja kohtumenetlusi kasutatakse vaid nendel harvadel juhtudel, kui otsust tahtlikult ei järgita. Teistes riikides peab kohus olema kehtestanud kõik täitemeetmed, sealhulgas arestimise³⁹¹.

775. Konventsioonis on loetletud mitu soovituslikku meetet. Teatavates riikides on kättesaadavad täiendavad õiguskaitsevahendid. Kõnealused kasutatavad täitemehhanismid võivad hõlmata järgmist.

a) Palga kinnipidamine

776. See on täitemeede, millega kohustatud isiku tööandjalt nõutakse kohustatud isiku palga teatava osa kinnipidamist ja nende vahendite edastamist täitmise eest vastutavale asutusele. Seda võidakse nimetada ka palga arestimiseks. Kinnipidamise võib

Arestimine ja kinnipidamine on terminid, mida konventsioonis kasutatakse kirjeldamiseks protsessi, millega vahendid, mis vastasel korral kuuluksid kohustatud isikule väljamaksmisele, peetakse enne väljamaksmist kinni ja kantakse üle pädevale asutusele või kohtule või haldusasutusele. Seejärel saab kasutada neid vahendeid elatisvõlgnevuse tasumiseks.

³⁸⁶ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 572.

³⁸⁷ Selle termini üle on arutatud konventsiooni seletuskirjas, punkt 582.

³⁸⁸ Iga riigi riigiprofilis on osutatud asjaomases riigis kättesaadavatele täitemeetmetele.

³⁸⁹ Vt joonealune märkus 382 eespool.

³⁹⁰ Sealsamas.

³⁹¹ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

algatada vabatahtlikult kohustatud isiku taotlusel või see võib toimuda täitmise eest vastutava asutuse tegevuse tulemusel³⁹².

b) Arestimine

777. **Arestimise** puhul peab otsuse täitmise eest vastutav asutus kinni rahalised vahendid, mis vastasel korral kuuluksid kohustatud isikule väljamaksmisele. Arestimisteates või -korralduses nõutakse, et isik või organisatsioon, kes oleks need vahendid kohustatud isikule maksnud, maksaks need selle asemel otsuse täitmise eest vastutavale asutusele elatist saama õigustatud isiku heaks. Sõltuvalt täitmise eest vastutava riigi õigusaktidest otsuste täitmise valdkonnas võib arestida järgmist liiki vahendeid:

- tagasisaadavad maksusummad;
- ühekordsed väljamaksed;
- rendimaksed või maksed teenuste eest;
- pangakontod;
- vahendustasud³⁹³.

c) Mahaarvamised sotsiaalkindlustusmaksetest

778. Mõnes riigis saab pädev asutus elatist käsitleva otsuse täitmiseks lasta arvata elatise maha mis tahes sotsiaalkindlustusmaksetest või valitsuse makstavast toetusest, mida kohustatud isikul on õigus saada³⁹⁴.

d) Varale seatud pandiõigus või sundmüük

779. Pandiõigus tähendab märke tegemist kohustatud isiku vara omandiõigust käsitlevasse dokumenti või registreerimiskandesse. Kui vara järgnevalt müüakse, tasutakse mis tahes elatisvõlgnevus müügitulust. Pandiõigus võib anda täitmise eest vastutavale asutusele ka õiguse vara müüa (seda nimetatakse sundmüügiks) ja elatis müügitulust sisse nõuda.

780. Pandiõigust võib teostada kinnisvara (nt maa, maja või ehitis) või isiklike asjade (nt autod, paadid, järelhaagised ja sarnane vara) suhtes³⁹⁵.

e) Maksutagastuse arestimine

781. Mõnes riigis on olemas menetlus, millega valitsus tagastab maksumaksjatele ülemääraselt makstud või kinnipeetud maksud. Tagastamise kriteeriumid on riigiti erinevad. Paljud riigid lubavad elatist käsitlevate otsuste täitmise eest vastutavatel asutustel kohustatud isikule makstavad võimalikud summad maksutagastusest kinni pidada³⁹⁶.

f) Pensionimaksetest kinnipidamine või pensionimaksete arestimine

782. Mõnes riigis võib arestida pensionimaksed, millele kohustatud isikul on õigus, ja kasutada neid tasumata elatise maksmiseks³⁹⁷.

g) Krediidiinfoteenuseid pakkuvate asutuste teavitamine

783. Krediidiinfoteenuseid pakkuvate asutuste teavitamine täitmata ülalpidamiskohustustest on mehhanism, mida mõne riigi täitmise eest vastutavad asutused kasutavad selle tagamiseks, et võimalikud krediidiandjad, nagu finantsasutused oleksid teadlikud kohustatud isiku kohustusest elatist maksta ja võimaliku võlgnevuse

³⁹² [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

³⁹³ Sealsamas.

³⁹⁴ Sealsamas.

³⁹⁵ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

³⁹⁶ Vt joonealune märkus 392 eespool.

³⁹⁷ Sealsamas.

olemasolust. See võib mõjutada kohustatud isiku suutlikkust saada täiendavat krediiti või rahalisi vahendeid³⁹⁸.

h) Lubade andmisest keeldumine, nende kehtivuse peatamine või tühistamine

784. Mõnes riigis võib täitmise eest vastutav asutus juhul, kui kohustatud isikul on elatisvõlgnevus, taotleda kohustatud isikule lubade andmise piiramist või sellest keeldumist. Loa näol võib olla tegemist juhiloa või mis tahes muu riigi tasandi õiguse alusel kindlaksmääratud eriloaga, nagu kutsealal tegutsemise luba. Mõnes riigis nimetatakse seda ka lubade andmata jätmiseks³⁹⁹.

i) Elatise vabatahtliku maksmise soodustamine vahenduse, lepituse või muu samalaadse menetluse kaudu

785. Paljudes elatist käsitlevate otsuste täitmise programmides on leitud, et jõupingutused kohustatud isiku vabatahtliku otsuse järgimise saavutamiseks aitavad tõhusalt tagada võlgnevuste maksmist ja vähendada edaspidise kohustuste täitmata jätmise tõenäosust. Sellistes riikides teevad juhtumeid menetlevad ametnikud kohustatud isikuga koostööd maksegraafiku koostamiseks, millega tagatakse lisaks jooksvatele elatismaksetele ka võimalike elatisvõlgnevuse tasumine⁴⁰⁰.

j) Muud riigi õiguse alusel kasutatavad meetmed

786. Muud otsust täitva riigi õiguse alusel kättesaadavad meetmed võivad olla järgmised:

- passi väljastamisest keeldumine või selle peatamine või kohustatud isiku riigist lahkumise õiguse piiramine;
- kohustatud isiku võlgnevustest teatamine kutseala järelevalveasutustele, nagu meditsiinitöötajate või juristide liitudele;
- selliste kohustatud isikute vangistamine, kelle puhul on kindlaks tehtud, et nad on suutelised maksuma, kuid ei järgi kohtu otsust elatist maksta tahtlikult või lugupidamatusest;
- lotovõitude, kindlustushüvitiste ja kohtuasjade kaudu saadud vahendite arestimine;
- struktureeritult töö otsimist käsitlevad nõuded, mille kohaselt kohustatud isik peab tööd otsima⁴⁰¹.

III. Otsuste täitmine 2009. aasta määruse alusel (artikkel 41)

787. Nagu eespool märgitud, sisaldab määrus täitmise kohta ainult üht üldist sätet: artikkel 41. Artikli 41 lõikes 1 on sätestatud, et teises liikmesriigis tehtud kohtuotsuste täitemenetlus on reguleeritud kohtuotsuste täitmise liikmesriigi õigusega⁴⁰². Peale selle on sellega ette nähtud diskrimineerimiskeeld kõnealuste otsuste täitmisel, mille kohaselt täidetav otsus „täidetakse samadel tingimustel kui kõnealuses kohtuotsuse täitmise liikmesriigis tehtud otsus”.

788. Artikli 41 lõikes 2 on sätestatud, et poolel, kes taotleb teises liikmesriigis tehtud otsuse täitmist, ei pea olema täitmise liikmesriigis postiaadressi ega volitatud esindajat.

789. Kuna määruse alusel peab täitmine toimuma kooskõlas otsuse täitmise liikmesriigi õigusega, võivad teatavad või kõik eespool II.C jaotises seoses konventsiooniga nimetatud täitmise tehnikad olla asjakohased ka määruse puhul, kui need on riigi tasandi

³⁹⁸ [Riigi nimi] puhul [...].

³⁹⁹ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

⁴⁰⁰ Vt joonealune märkus 382 eespool.

⁴⁰¹ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

⁴⁰² Vt joonealune märkus 262 eespool.

õiguse alusel kättesaadavad. Euroopa Liidu liikmesriikides võib kehtida ka mitmesuguseid Euroopa õigusakte, mis võivad elatist käsitlevate otsuste täitmisel asjakohased olla⁴⁰³.

790. Teavet määruse IV peatüki sätete kohta, mis käsitlevad selliste välisriikide otsuste täitmist, mida tuleb tunnustada ja täita määrusekohaste menetluste alusel, on esitatud 8. peatükis.

IV. Lisateave täitemenetluste kohta [riigi nimi]

[...]

V. Maksed 2007. aasta konventsiooni ja 2009. aasta määruse alusel

791. Kui vastuvõtjariigis täitmise eest vastutav asutus on elatismaksed kätte saanud, kantakse need üle õigustatud isikule esitajariiki. Enamikul juhtudel teeb kohustatud isik maksed täitmise eest vastutavale asutusele kohustatud isiku riigis ja seejärel edastatakse need esitajariigi keskasutusele või õigustatud isikule, ent mõni riik edastab maksed otse õigustatud isikule esitajariigis⁴⁰⁴.

Keskasutus on avaliku sektori asutus, mille osalisriik või liikmesriik on määranud vastutama konventsiooni- või määrusekohaste halduskoostööga ja abi andmisega seotud kohustuste eest või neid kohustusi täitma.

792. Kohustatud isiku tehtud maksed edastatakse üldiselt täitmise eest vastutava asutuse kaudu, et see asutus saaks pidada täpset arvet makstud summade kohta ja teha kindlaks võlgnevuse täpne summa. See on eriti oluline juhul, kui täitmist käsitlevates siseriiklikes õigusaktides on sätestatud võlgnevuse miinimumkünnis seoses täitmisel teatavate õiguskaitsevahendite kasutamisega või kui esitajariik teeb õigustatud isikule elatise ettemakseid⁴⁰⁵.

Pädev asutus on teatava riigi asutus või isik, kelle asjaomane riik on oma õigusaktide alusel määranud täitma konventsiooni- või määrusekohaseid eriülesandeid või kellele ta on andnud loa nende ülesannete täitmiseks. Pädev asutus võib olla kohus, haldusasutus, laste elatistõuete täitmise eest vastutav programmiüksus või mõni muu teatavaid konventsiooni või määrusega seotud ülesandeid täitev valitsusorgan.

793. Vahendite ülekandmiseks kasutatavad mehhanismid on väga erinevad. Mõni riik saab kanda vahendeid üle elektrooniliselt, teised kasutavad selleks tšেকে või muid maksevahendeid. Teatavad riigid kannavad vahendeid üle ainult üks kord kuus, koondades kõik sellest riigist tehtavad maksed üheks ülekandeks. Teistes riikides kantakse kõik üksikud maksed üle niipea, kui need on kohustatud isikult kätte saadud. Riikide vahel on erinevusi ka selles, kas maksed edastatakse neid tegeva riigi vääringsus või konverteeritakse need enne ülekandmist õigustatud isiku riigi vääringsusse⁴⁰⁶.

794. Riigiprofiilis on osutatud, milliseid menetlusi täitmise eest vastutav riik õigustatud isikule maksete ülekandmiseks kasutab, samuti vääring, milles maksed edastatakse.

⁴⁰³ Nagu on märgitud 8. peatükis, võib Euroopa elatisjuhtumite puhul olla asjakohane *Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsmenetlus*. Peale selle oli käesoleva käsiraamatu koostamise ajal tehtud ettepanek Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse kohta, millega luuakse Euroopa pangakonto arestimise määrus, et hõlbustada võlgade piiriülest sissenõudmist tsiviil- ja kaubandusajades (ettepaneku eesmärk on võimaldada võlausaldajatel hankida pangakonto arestimise määrusi ühtedel ja samadel tingimustel, olenemata sellest, millises riigis pädev kohus asub, ning võimaldada võlausaldajatel saada teavet võlgnike pangakontode asukoha kohta).

⁴⁰⁴ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

⁴⁰⁵ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

⁴⁰⁶ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

VI. Muud täitmisega seotud küsimused

1. Täitmisega seotud probleemid

795. Kuna täitmine on peaaegu täielikult kohalik tegevus, tuginetakse täitmisega seotud probleemide lahendamisel üldiselt otsuse täitmise riigi õigusele ja mis tahes menetlustele, mis kõnealuses täitmise eest vastutavas riigis on kehtestanud.

796. Seda põhimõtet toetab konventsiooni säte (artikkel 32), mille kohaselt elatisega seotud küsimustes kohaldatakse „taotluse saanud” riigi õigust⁴⁰⁷, ja määruse säte (artikli 41 lõige 1), mille kohaselt otsuste täitemenetlus on reguleeritud otsuse täitmise liikmesriigi õigusega⁴⁰⁸.

797. Konventsioonis on täpsustatud teatavad erandid otsust täitva riigi õiguse kohaldamise põhimõttest. Neid on arutatud allpool.

2. Konventsioon (ja määrus): piirangud võlgnevuste sissenõudmisel

798. Mõne riigi õiguses on kehtestatud piirangud, millega välistatakse võlgnevuste sissenõudmine juhtudel, kui võlgnevused on tekkinud teatava arvu aastate eest (nt välistatakse üle 10 aasta vanuste võlgnevuste sissenõudmine). Vastuolud võivad tekkida juhul, kui ühes riigis ette nähtud aegumistähtaeg ei kattu teises riigis ette nähtud aegumistähtajaga (või kui see teises riigis puudub)⁴⁰⁹.

799. Konventsiooni artikli 32 lõikes 5 on antud juhiseid selliseks olukorraks. Selles on sätestatud, et võlgnevuse sissenõudmise aegumistähtaeg määratakse kindlaks kas päritoluriigi (otsuse teinud riigi) õiguse alusel või selle riigi õiguse alusel, kus täitmine toimub, olenevalt sellest, kumma riigi õigusega on ette nähtud pikem tähtaeg.

800. Praktilisest seisukohast tähendab see seda, et päritoluriik esitab teatavas vormis tõendeid kõnealuses riigis tehtud otsuste puhul kehtiva aegumistähtaja kohta. Paljudel juhtudel on päritoluriik ühtlasi esitajariik, seega ei ole keeruline sellist teavet hankida. Päritoluriigi riigiprofiilis on märgitud ka võlgnevuste sissenõudmise aegumistähtaeg asjaomases riigis.

801. Oluline on meeles pidada, et võlgnevuste sissenõudmise aegumistähtaeg mõjutab ainult otsuse alusel võlgnevata summa sissenõudmist. Kohustus jätkata jooksvalt elatise maksmist kehtib olenemata võlgnevuste sissenõudmise piirangutest.

802. Kuna määruks ei ole viidatud mingile võlgnevuste sissenõudmise suhtes kohaldavat õigust käsitlevale erieeskirjale, on see küsimus reguleeritud otsust täitva liikmesriigi õigusega⁴¹⁰. Ka 2007. aasta Haagi protokolliga ei ole võlgnevuste sissenõudmist reguleeritud (lisateavet protokoll kohta on esitatud 5. peatükis)⁴¹¹.

3. 2007. aasta konventsioon: ülalpidamiskohustuse kestus

803. Teine konventsiooni alusel toimuva täitmise suhtes kehtiv konkreetne õigusnorm on seotud ülalpidamiskohustuse kestusega (määrukses selline norm puudub⁴¹²). Konventsiooni artikli 32 lõikes 4 on sätestatud, et otsuse kehtivuse aeg – see tähendab

⁴⁰⁷ Vt konventsiooni seletuskiri, punkt 571.

⁴⁰⁸ Need sätted ja viide riigi tasandi õigusele ei piira loomulikult mingeid konventsioonis või määrukses sisalduvaid üldeeskirju seoses otsuse täitmise läbivaatamise, peatamise, sellest keeldumise vms kummagi õigusakti alusel. Kõnealuseid eeskirju on põhjalikult arutatud 7. ja 8. peatükis.

⁴⁰⁹ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

⁴¹⁰ Vt sealsamas.

⁴¹¹ Vt protokoll seletuskiri, punkt 172.

⁴¹² Riikide puhul, kelle suhtes 2007. aasta protokoll on siduv, määratakse ülalpidamiskohustuse kestusega seotud küsimuste suhtes kohaldatav õigus kindlaks protokollis sisalduvate kohaldatavat õigust käsitlevate eeskirjade alusel (protokoll on arutatud 5. peatükis).

ajavahemik, mille jooksul tuleb elatist maksta – määratakse kindlaks päritoluriigis kohaldatava õiguse alusel.

804. Kohustuse kestuse võib kindlaks määrata lapse vanuse põhjal või tingimuste põhjal, mille korral ei tule lapsele enam elatist maksta (nt kui laps lõpetab kooli). Mõnes riigis nimetatakse vanust, mil elatist ei tule enam maksta, iseseisvumise eaks. Teistes riikides on lapse vanus ainult üks lapse ülalpidamise kohustuse kestuse kindlaksmääramise teguritest.

Reservatsioon on konventsiooni alusel teatavatel asjaoludel lubatud osalisriigi ametlik avaldus, milles täpsustatakse, et konventsiooni kohaldatavus asjaomases riigis on teataval viisil piiratud.

805. Ülalpidamiskohustuse kestus ei ole aga sama kui õigus elatist saada. Lapsel või täiskasvanul on õigus saada elatist teatavate õiguslike kriteeriumide põhjal, nagu lapse ja vanema vaheline suhe. Kui isikul on õigus elatist saada, kehtestatakse kohustuse kestus otsuse tingimusena või määratakse see kindlaks otsuse tegemise riigis kohaldatava õiguse põhjal.

806. See tähendab seda, et kui täidetav otsus on tehtud välisriigis ja otsuses ei ole kehtestatud lõppkuupäeva, peab täitmise eest vastutav pädev asutus tegema aja, millal lapsele ei ole enam vaja elatist maksta, kindlaks välisriigi õiguse (päritoluriigis kohaldatava õiguse) põhjal. Kõnealused kestust käsitlevad eeskirjad on kohaldatavad isegi siis, kui lapse või õigustatud isiku alalise elukoha õigusega võib olla ette nähtud pikem või lühem kestus. Samuti tähendab see seda, et võib esineda olukordi, kus väljaspool otsust täitvat riiki tehtud otsuste puhul kestab ülalpidamiskohustus (ja seega otsuse täitmine) kauem või vähem kui kõnealuses riigis tehtud otsuste puhul. Konventsiooni osalisriikide puhul sisaldab päritoluriigi riigiprofiil teavet ülalpidamiskohustuse kestuse kohta asjaomases riigis tehtud otsuste puhul.

Deklaratsioon on osalisriigi ametlik avaldus konventsiooni teatavate artiklite või sellest tulenevate nõuete kohta.

807. Oluline on meeles pidada, et ülalpidamiskohustuse kestuse põhjal lapsele elatise maksmise lõpetamine ei välista võimalike elatisvõlgnevuste sissenõudmist, mis võivad olla lapse ees tekkinud. Selliseid võlgnevusi on jätkuvalt võimalik sisse nõuda, olenemata jooksvalt elatise maksmise lõpetamisest.

808. Osalisriik võib esitada konventsiooni alusel deklaratsiooni selle kohta, et konventsiooni kohaldamist laiendatakse 21-aastastele ja vanematele lastele, või teha reservatsiooni, millega piiratakse konventsiooni kohaldamist alla 18-aastaste lastega.

Näide

Otsus tehakse riigis A, kus lastele tuleb maksta elatist kuni nende 20. sünnipäevani. Otsus saadetakse riiki B, et seda konventsiooni alusel tunnustada ja täita. Riik B nõuab oma õiguse alusel elatist sisse üksnes laste jaoks, kes on alla 19-aastased. Artikli 32 lõike 4 alusel peab riik B nõudma sisse kõnealuse lapse elatise kuni tema 20. sünnipäevani, sest kohustuse kestus määratakse kindlaks riigi A õigusega.

a) Erand: 21-aastased ja vanemad lapsed

809. Päritoluriigi õigusele viitamine kohustuse kestusega seotud küsimustes ei tähenda aga seda, et mõnelt riigilt nõutaks elatise sissenõudmist 21-aastaste või vanemate laste jaoks, välja arvatud juhul, kui asjaomane riik on konkreetselt laiendanud konventsiooni kohaldatavust sellistele juhtumitele (vt 3. peatüki I osa II jaotis). Konventsiooni reguleerimisala ei sõltu otsuse tingimustest ega päritoluriigi õigusest. Konventsiooni kohaldamine elatist käsitlevate otsuste suhtes lõpeb lapse 21-aastaseks saamisega ning pärast seda puudub konventsiooni alusel kohustus jätkata elatise sissenõudmist kõnealuse lapse jaoks.

810. Sellisel juhul peab taotluse esitaja esitama otse täitmise eest vastutavale pädevale asutusele taotluse otsuse täitmise jätkamiseks. See, kas kõnealust taotlust

aktsepteeritakse, sõltub täitmise eest vastutava asutuse tegevuspõhimõtetest ja otsuse täitmise riigi õigusest.

4. Võlgnevustega seotud vaidlused konventsiooni ja määruse alusel

811. Võlgnevustega seotud vaidlused võivad tekkida olukorras, kus kohustatud isiku väitel ei ole võlgnevus täpne, sest ta on teinud makseid, mida täitmise eest vastutav asutus ei ole võlgnevuse arvutamisel arvesse võtnud. Samuti võib tekkida vaidlus otsuse tõlgendamise kohta (nt seoses otsuse alusel maksete tegemise alustamise või lõpetamise kuupäevaga) või võib kohustatud isik väita, et tal on õigus elatissumma vähendamisele, näiteks põhjusel, et ühele lastest ei ole enam vaja elatist maksta.

812. Kui kohustatud isik vaidlustab võlgnevuse, mis moodustas osa algsest tunnustamise ja täitmise taotlusest, peaks täitmise eest vastutav asutus kontrollima, kas kohustatud isik on varem tõstatanud sama küsimuse. Konventsiooni artikli 23 lõike 8 alusel võib kostja tunnustamise või tunnustamise ja täitmise vaidlustada või edasi kaevata, kui ta leiab, et võlg on tasutud. Kui võlgnevused olid varem vaidlustatud ja leitud olevat õiged, saab kohustatud isik tõstatada täitemenetluses sama küsimuse kõnealuste võlgnevuste kohta üksnes erakorralistel asjaoludel, kuigi kohustatud isik võib vaidlustada muude võlgnevuste arvutamise.

813. Teatavate võlgnevusega seotud küsimuste puhul on vaja esitajariigi keskasutuse või õigustatud isiku kaasamist. Kui on vaja hankida teavet, võtab keskasutus või täitmise eest vastutav pädev asutus ühendust teise riigi keskasutuse või pädeva asutusega ja küsib vajalikke andmeid või dokumente⁴¹³.

814. Kui teavet ei esitata ja täitmist ei ole võimalik jätkata, tuleks seda täiendavalt taotleda. Kuigi esitajariigi keskasutusel on vastamiseks ja vajaliku teabe esitamiseks konventsiooni alusel **kolm kuud** ja määruse alusel **90 päeva**, ning kui materjale ei esitata, võib täitmise lõpetada, tuleks seda teha üksnes juhul, kui edasine täitmine on võimatu või ebaotstarbekas. Paljudel juhtudel on siiski võimalik nõuda otsuse alusel sisse ülejäänud elatis, samal ajal kui võlgnevust kindlaks määratakse.

Hea tava. Kui vaidlustatud on osa võlgnevusest, tuleks ülejäänud (vaidlustamata) võlgnevus ja jooksev elatis siiski sisse nõuda, kuni vaidlust lahendatakse.

5. Raamatupidamiskontode vastavuse kontrollimine konventsiooni ja määruse alusel – valuutavahetusega seotud küsimused

815. Üks ülalpidamiskohustuste rahvusvahelise täitmise kõige keerulisem tahk on esitajariigi makseandmete võrdlemine otsust täitva riigi andmetega, et elatisvõlgnevus täpselt kindlaks teha. See võib olla oluline küsimus juhul, kui täidetav otsus on tehtud välisriigis ning otsuses täpsustatud elatissummad on esitatud muus vääringus kui see, mis on kasutused täitmise eest vastutavas riigis. Paljudes riikides tuleb elatissummad otsuse täitmiseks konverteerida otsuses kasutatud vääringust samaväärseks summaks otsust täitva riigi vääringus. Seejärel tuleb kohustatud isikule teatada kohalikku vääringusse konverteeritud summa, mille ta peab maksma.

816. Kõnealune konverteerimine on reguleeritud täitmise eest vastutava riigi eeskirjadega (konverteerimise kuupäev, kasutatud vahetuskurss, kas vahetuskurssi saab ajakohastada jms). Paljudes riikides puudub mehhanism (õiguses või praktikas) sellise valuuta konverteerimise muutmiseks pärast selle teostamist, seega on vastuvõtjariigi

⁴¹³ [Riigi nimi] õiguse alusel [...].

(otsust täitva riigi) ja esitajariigi andmed erinevad, sest aja jooksul vahetuskurss kõigub⁴¹⁴.

817. Peale maksmisele kuuluva elatissumma konverteerimise otsuse tegemise riigi vääringust kohustatud isiku elukohariigi vääringusse tuleb kõik kohustatud isiku tehtud maksed konverteerida ka õigustatud isiku elukohariigi vääringusse. Kui vahetuskurss kõigub, võib see kaasa tuua erinevusi kummagi riigi raamatupidamisarvestuses arvatud võlgnetavas summas.

Raamatupidamiskontode vastavuse kontrollimine: näide

2010. aasta detsembris tehti Austraalias elatist käsitlev otsus, millega lapse igakuiseks elatiseks määrati 400 Austraalia dollarit. Otsus saadeti täitmiseks Madalmaadesse. Sel ajal konverteeriti summa 237,65 euroks ning kohustatud isikule teatati, et ta peab igal kuul maksma selle summa.

2012. aasta detsembris oli 400 Austraalia dollari väärtus aga ainult 202,56 eurot. Kui vahetuskurssi ei ole ajakohastatud, näidatakse Austraalia arvestuses jätkuvalt, et igakuiselt makstakse 400 Austraalia dollarit, samal ajal kui Madalmaade arvestuses näidatakse jätkuvalt, et igakuiselt makstakse 237,65 eurot. Kui kohustatud isik maksab jätkuvalt talle algselt teatatud summa, võib esineda olukord, kus igakuiselt makstakse 35 eurot rohkem.

818. Sellele küsimusele ei ole lihtsat lahendust. Ei konventsioonis ega määruses ole seda teemat käsitletud. See, kas otsuse täitmise eest vastutava riigi arvestust on võimalik korrapäraselt ajakohastada, et see vastaks esitajariigi arvestusele, sõltub otsust täitva riigi õigusest ja tavadest. Mõnes riigis on võimalik arvestust halduskorras muuta; teistes riikides ei ole see ei lubatud ega praktiline.

819. Oluline on aga meeles pidada, et elatissumma mis tahes konverteerimine mõnda muusse vääringusse ei mõjuta ega muuda selle aluseks olevat otsust. Kohustatud isik võlgneb jätkuvalt algses elatist käsitlevas otsuses täpsustatud summa. Elatisvõlgnevus ei ole täies ulatuses makstud seni, kuni elatist käsitlevas otsuses täpsustatud võlgnetav summa on täielikult tasutud. Kui kohustatud isik peaks pöörduma tagasi riiki, kus otsus tehti, arvutatakse võlgnetav summa otsuse tegemise riigi vääringus. Valuuta konverteerimine võib aga piirata otsuse täitmist välisriigis.

820. Vahetuskursi kõikumistest tingitud probleemid rõhutavad esitajariigi ja vastuvõtjariigi vahelise pideva teabevahetuse vajalikkust. On ülitähtis, et riigid teavitaksid teineteist võlgnevuste arvutamise viisist ja mis tahes riigi tasandi eeskirjadest, millel selline arvutamine põhineb. Esitajariigil võib olla vaja ka abistada taotluse esitajat tasumata võlgnevusi kinnitavate võimalike lisadokumentide või otsuste hankimisel, kui otsust täitev riik vajab neid vahetuskursi kõikumiste tagajärjel kogunenud võlgnevuste sissenõudmise põhjendamiseks.

821. Teavet elatissummade piiriülese kohandamise kohta ostujõu pariteedi põhjal on esitatud 3. peatüki II osa X jaotises.

VII. Lisamaterjalid

A. Praktilised nõuanded

- Mõnel juhul on kõige kiirem viis selle tagamiseks, et õigustatud isik ja lapsed hakkaksid makseid saama, võtta esimesel võimalusel ühendust kohustatud isikuga, et saavutada maksete vabatahtlik tegemine. Oluline on aga meeles pidada seda, et kõik otsuse täitmiseks võetavad sammud, olgu siis selle vabatahtliku järgimise või täitemeetmete kaudu, tuleb võtta viivitamatult ning lähtudes eesmärgist tagada maksete tegemine õigeaegselt ja kooskõlas otsusega.
- On tähtis, et mis tahes uus teave, mis õigustatud isikul kohustatud isiku varade või sissetuleku kohta võib olla, edastatakse osalevate riikide keskasutuste kaudu

⁴¹⁴ Vt joonealune märkus 406 eespool ja sealsamas.

aegsasti täitmise eest vastutavale pädevale asutusele. See aitab kõnealusel asutusel otsust täita.

- Konventsioonis esitatud vorm taotluse menetlemise edenemise kohta pakub otsust täitva riigi pädevale asutusele lihtsa võimaluse esitajariiki edusammudest teavitada. Peale uutest algatatud meetmetest teatamise võib lisada arvestuse või loetelu maksetest, mille täitmise eest vastutav asutus on kätte saanud. See aitab esitajariigil kontrollida oma arvestuse vastavust ja ajakohastada võimalike võlgnevuste saldosisid.
- Kui nii vastuvõtjariigis kui ka esitajariigis on menetlusse kaasatud täitmise eest vastutavad asutused, suurendab kõnealuste asutuste vaheline sagedane teabevahetus otsuse eduka täitmise tõenäosust. Mõnel juhul võib olla mõistlik algatada täitmine mõlemas riigis, et tagada kogu sissetuleku ja kõigi varade nõuetekohane arvessevõtmine⁴¹⁵.

B. Asjakohased artiklid

2007. aasta konventsioon

Artikli 6 lõike 2 punktid e ja f

Artikli 12 lõige 9

Artikkel 32

Artikkel 33

Artikkel 34

Artikkel 35

2009. aasta määrus

Artiklid 16–43

Artikli 51 lõike 2 punktid e ja f

Artikli 58 lõige 9

C. Käsiraamatu seotud peatükid

Vt 3. peatükk „Üldkohaldatavad küsimused: 2007. aasta konventsioon ja 2009. aasta määrus”.

Vt 7. peatükk „2007. aasta konventsioon: keskasutuste kaudu esitatavate ja otse pädevatele asutustele esitatavate vastu võetavate tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotluste menetlemine”.

Vt 8. peatükk „2009. aasta määrus: keskasutuste kaudu esitatavate ja otse pädevatele asutustele esitatavate vastu võetavate tunnustamise või tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise taotluste menetlemine”.

Vt 9. peatükk „2007. aasta konventsiooni või 2009. aasta määruse kohaste vastu võetavate vastuvõtjariigis tehtud või tunnustatud otsuse täitmise taotluste menetlemine”.

VIII. Korduma kippuvad küsimused

Milliseid samme riik konventsiooni või määruse alusel otsuse täitmiseks võtab / peaks võtma?

822. See sõltub riigist, kus otsust täidetakse. Konventsioonis on sätestatud soovituslike meetmete loetelu, kuid kõik sellised meetmed ei ole igas osalisriigis kättesaadavad ja mõni riik võib kasutada muid meetmeid. Määruse kohaselt kuulub see küsimus täielikult siseriikliku õiguse alla. Otsust täitev riik peab välisriikide otsuste täitmiseks kasutama vähemalt samu meetmeid, nagu ta kasutab riigisiseste otsuste puhul. Võetavad sammud sõltuvad ka sellest, kas on õnnestunud õhutada kohustatud isikut otsust vabatahtlikult järgima.

⁴¹⁵ [Riigi nimi] puhul [...].

Kuidas saadetakse maksed taotluse esitajale?

823. Enamikul juhtudel saadetakse kohustatud isiku tehtud maksed otsust täitvas riigis täitmise eest vastutavale asutusele⁴¹⁶. See asutus edastab maksed kas otse õigustatud isikule või õigustatud isiku elukohariigi keskasutusele või pädevale asutusele. Algne taotlusvorm (nt tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotlus) sisaldab sätteid, mille kohaselt õigustatud isik peab osutama, kuhu maksed tuleks saata.

Kui kaua aega kulub enne seda, kui õigustatud isik hakkab makseid kätte saama?

824. See sõltub mitmest tegurist, näiteks sellest, kas kohustatud isik teeb vabatahtlikke makseid või tuleb alkatada täitemeetmeid. Samuti kulub selleks kauem aega juhul, kui kohustatud isiku asukoha või tema sissetuleku või varade asukoha kindlakstegemiseks on vaja korraldada otsinguid.

⁴¹⁶ Vt joonealune märkus 404 eespool.